

JBIM

Journal of Buddhist Innovation and Management

■ สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 093-6359515

■ Office:
The Office Journal of Buddhist Innovation and Management
Buddhist Management Foundation
79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170

วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

JBIM

■ ปีที่ 8 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม 2568 Vol. 8 No. 6 November - December 2025

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ

Journal of Buddhist Innovation and Management

ISSN 2774-0919 (Print) ISSN 2774-0897 (Online)

■ ปีที่ 8 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม 2568 | Vol. 8 No. 6 November - December 2025

วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ

วารสาร JBIM พุทธนวัตกรรม และการจัดการ

Journal of Buddhist Innovation and Management

ปีที่ 8 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม 2568

จำนวนพิมพ์ : 20 เล่ม

เลขมาตรฐานสากล

ISSN 2774-0919 (Print)

ISSN 2774-0897 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

เป็นวารสารด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มุ่งเน้นนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ได้แก่ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สาขาวิชาบริหารธุรกิจและการจัดการ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ และสาขาวิชาการศึกษา โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- 1) บทความวิชาการ (Academic Article)
- 2) บทความวิจัย (Research Article)
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

บรรณาธิการ:

สุรพล สุยะพรหม

journal.bim@mcu.ac.th

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวินัยรส

psbud@hotmail.com

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ธีรโชติ เกิดแก้ว

tongin2000@gmail.com

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ประเทศไทย

บุษกร วัฒนบุตร

busaaiey2516@gmail.com

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย

บุริมปรีชญ์ คณินพศุตย์

jpkhaninphasut@gmail.com

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย

วันทนา เนาว์วัน

wanthana_nt@hotmail.com

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

สายชล ปัญญชิต

saicholpa@g.swu.ac.th

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย

อนันต์ อุปสอด

ananupsod9541@gmail.com

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย

อัจฉรา หล่อตระกูล

nmpungnaka@hotmail.com

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

วุฒินันท์ กันทะเตียน

wutthinant.kan@mahidol.ac.th

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ประเทศไทย

นรพัชร เสารงทอง

norapat8357@gmail.com

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ประเทศไทย

สำเนียง เลื่อนใส

leurmsai_s@su.ac.th

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ประเทศไทย

อมรา ดอกไม้

ammara.d@aru.ac.th

คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

สาธิต ทิพย์มณี

satit_tipmanee@yahoo.com

กองคลังแพทย์ กรมแพทยทหารบก, ประเทศไทย

ปัญญนิสาร์ องค์ปรัชญากุล

pantip2ong@gmail.com

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, ประเทศไทย

กองจัดการวารสาร:**ฝ่ายเลขานุการ:**

พระมหาสมชาย ขนติสรโณ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

พระมหาสมัคร อติภทโท

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายศิลปกรรม:

พระพลวัฒน์ สฟโ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายการเงิน:

กชพรรณ บุญเทียน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายพิสูจน์อักษร:

พระมหาสุพัฒน์ นนทปญโญ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

กรกต ชำบ้นจิต

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย:

รัชชนันท์ อิศรเดช

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

สำนักงานมูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ อาคารพระราชมณเฑียร (นคร เขมปาลี) ชั้น 1 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555-56 โทรสารต่อ 8545 www.chong0053@gmail.com

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ
Journal of Buddhist Innovation and Management

Vol. 8 No. 6 November – December 2025

Number of prints: 20 copies

International Standard Serial Numbers (ISSN)

ISSN 2774-0919 (Print)

ISSN 2774-0897 (Online)

Objectives and Scope of the Journal

The journal focuses on humanities and social sciences with the aim of promoting and supporting scholars, researchers, students, and interested individuals to disseminate academic works focusing on innovative integration of Buddhist philosophy with social sciences and humanities. This includes disciplines such as Buddhist studies, business administration and management, political science, public administration, and education. Articles are accepted in both Thai and English languages.

Types of Works Published in the Journal

- 1) Academic Article
- 2) Research Article
- 3) Book Review

Publication Schedule: 6 issues per year

- Issue 1 January – February
- Issue 2 March – April
- Issue 3 May – June
- Issue 4 July – August
- Issue 5 September – October
- Issue 6 November – December

Article Evaluation and Selection Process

Each article undergoes peer review by a minimum of 3 reviewers who are experts in the relevant field. Articles must also receive approval from the editorial board before publication.

The review process follows a double-blind format, where both the authors and the reviewers remain anonymous to each other.

Editor-in-chief:

Surapon Suyaporn
journal.ssr@mcu.ac.th

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Editorial Board Members:

Phramedhavinaiyaros
psbud@hotmail.com

Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Teerachoot Kerdkaew
tongin2000@gmail.com

Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet
University, Thailand

Busakorn Watthanabut
busaaiey2516@gmail.com

Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand

Purimpratch Khaninphasut
jpkhaninphasut@gmail.com

School of Educational Studies,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Wanthana Nowwan
wanthana_nt@hotmail.com

Faculty of Management Science,
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Saichol Panyachit
saicholpa@g.swu.ac.th

Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University,
Thailand

Anan Upsod
ananupsod9541@gmail.com

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University, Thailand

Achara Lortrakul
nmpungnaka@hotmail.com

Faculty of Management Science,
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Wutthinant Kantatian
wutthinant.kan@mahidol.ac.th

Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol
University, Thailand

Norapat Soathongtong
norapat8357@gmail.com

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of
Technology Suvarnabhumi, Thailand

Samniang Leumsai
leurmsai_s@su.ac.th

Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Thailand

Ammara Dokmai
ammara.d@aru.ac.th

Faculty of Management Science,
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Satit Tipmanee
satit_tipmanee@yahoo.com

Medical Supply Division, Royal Thai Army Medical
Department, Thailand

Pannisa Ongprachayakul
pantip2ong@gmail.com

Faculty of Law, Krirk University, Thailand

Journal Manager Team:**Secretary:**

Phramaha Somchai Khantisarano Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Phramaha Samak Atibhaddho Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Fine Arts Department:

Phra Phonlawat Sapalo Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Finance Department:

Kotchaphan Bunthian Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Proofreading Department:

Phramaha Supat Nantapanno Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Korakoth Chabandit Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Legal Team:

Tatchanan Isaradej Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

The Office Journal of Buddhist Innovation and Management.

Buddhist Management Foundation Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali), 1th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555-56 Fax.8545 www.chong0053@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการนี้เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 6 ประจำเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม พ.ศ. 2568 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควบคู่กับการตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.สุพล สุยะพรหม)

บรรณาธิการวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
บทบรรณาธิการ	(7)
สารบัญ	(8)
บทความวิจัย :	
การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ของเยาวชนในยุคดิจิทัล	
กมลาศ ภูวนาธิพงษ์, อัคนันท์ อริยศรีพงษ์, ทิพย์ธิดา ณ นคร, พรทิพย์ เกศตระกูล	1-14
การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ สมุนไพรไทย ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
อัคนันท์ อริยศรีพงษ์, กมลาศ ภูวนาธิพงษ์, พระครูภาวนาวชิรคุณ (วัชรินทร์ วชิรธมโม), ขวัญชนก เหล่าสุนทร	15-28
การพัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุตามหลักสังคหวัตถุธรรมของเทศบาล ตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี	
ทศพร ชโลธร, นพดล ดีไทยสงค์, พระครูโสภณวิธานวัตร (นิคม ญฐฐโร)	29-40
พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี	
พระครูอรณจริยานุการ (กิตติเอก ญฐฐโก), รัฐพล เย็นใจมา, ธวัชชัย สมอเนื่อ	41-55
การบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม	
พระมหาอัฐเศรษฐ์ สัจฉินธมโมโพธิ์, รัฐพล เย็นใจมา, ธวัชชัย สมอเนื่อ	56-70

การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

พระครูวิลาสวชิรธรรม (สุข สุภกธมฺโม),
พระครูวชิรคุณพิพัฒน์ (อเนก คุณวุฑฺโฒ)

71-82

การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

พระอธิการพัด พลญาโณ, พระครูอาทรวชิรกิจ (มานะ ฐานิสฺสโร)

83-93

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่น
ในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

อนุชา วุฒธนู, ธงชัย สิงอุดม, อัจฉรวรรณ ใจยะเชียว

94-107

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงาน
ขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

นเรศ เขียวพุ่มพวง, พระพิทักษ์ कुमारโกโซ,
พระครูสังฆรักษ์โกศล มณิรตนา

108-118

ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์
ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

อนุชิต จิตรมั่น, พระครูอาทรวชิรกิจ (มานะ ฐานิสฺสโร),
พระครูสังฆรักษ์โกศล มณิรตนา

119-129

ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก
อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระครูโสภณธรรมวิศิษฐ์ (มนัส ทีปธมฺโม)

130-143

การพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอ
คลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร

พระครูนิคมวชิรคุณ (เชิด อธิธมฺโม),
พระครูวชิรคุณพิพัฒน์ (อเนก คุณวุฑฺโฒ),
พระครูสังฆรักษ์โกศล มณิรตนา

144-154

- การประยุกต์หลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของ
องค์การบริหารส่วนตำบลเพชรฆฏ อำเภอกอสมังพินคร จังหวัดกำแพงเพชร
พระครูศีลวชิรคุณ (ภณณัฐ สีสลัวโร),
พระครูวชิรคุณพิพัฒน์ (อเนก คุณวุฒโต),
พระครูสังฆรักษ์โกศล มณีนटना 155-165
- การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอินจัง วัดพระนครศรีอยุธยา
พระธีรวุฒิ ธนีสลัวโร 166-178
- การวิเคราะห์องค์ประกอบของส่วนประสมการตลาด ความพึงพอใจ
และความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชน
อนงค์วรรณ ชินศรี, รัศมีเพ็ญ นาครินทร์ 179-192
- พุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาล
ตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ
พระมหาเขตอรัญ ปิยสิโล 193-206
- การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอสว่างเนิน จังหวัดนครราชสีมา
พระมหาภุคติทัต สุรบุญโญ 207-220
- บทความวิชาการ :
พละกายพละธรรมกับพลังคู่ขนานเพื่อพัฒนานักกีฬาที่ยั่งยืน
ณัฐพล อันตรเสน 221-232
- การอยู่ร่วมกันอย่างสันติด้วยหลักพุทธธรรม กรณีศึกษาชุมชนทอผ้า
บ้านหนองคูใหญ่ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ
พระเอกสิทธิ์ จารุธมโม, พระอธิการสมหวัง มหาวิโร,
สุคนธ์ทิพย์ ทวีจันทร์ 233-245
- ภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระธรรมทูตในการบริหารการศึกษาและการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงักโร) 246-259

สันติวิธีเชิงพุทธกับกลยุทธ์รัฐศาสตร์ในการคลี่คลายความขัดแย้งโลก สุนันทา จริยโสธร, สมโภชน์ จริยโสธร, พระธนากรณ์ วลลโม, พระปิยะพงษ์ วิสุทฺธ, พระธัญญภูวิศ โชติโก, ทิพวรรณ ปราบภัย, อภิญา ฉัตรช่อฟ้า	260-270
พรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่สร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม อัศรพงศ์ ชื่นประทีป	271-281
นวัตกรรมการบริหารการศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงักโร), อุดุลย์ คนแรง, เซน นคร	282-296
แนวทางการนำหลักสติปัฏฐาน 4 ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติธรรมภายในวัดเพื่อ รักษาศรัทธาของประชาชนในยุคปัจจุบัน พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธมมปญโญ), พระครูวิโรจน์กาญจนเขต (ณัฏฐกฤษณ์ ทีปังกรโร)	297-310
นโยบายแจกเงินดิจิทัลวอลเล็ตภายใต้การนำของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย พระจักรพงษ์ อภิคุโณ, เอกพจน์ จันทร์เสมา, ชนิษฐา ทองเชื้อ, ปริญญาภรณ์ นิลวิเวก, ลภัสสรดา ศรีเจริญ	311-322
ภาคผนวก	323
กระบวนการพิจารณาบทความ	324
คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง	326

การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก ความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล*

DEVELOPMENT OF BUDDHIST COMMUNICATION INNOVATIONS TO ENHANCE CIVIC CONSCIOUSNESS AMONG YOUTH IN THE DIGITAL AGE

กมลาศ ภูวนาธิพงษ์, อัครนันท์ อริยศรีพงษ์,
ทิพย์ธิดา ณ นคร, พรทิพย์ เกศตระกูล

Kamalas Phoowachanathipong, Akaranun Ariyasriping,

Tiptida Na Nakorn, Porntip Gadetragoon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: kamalas2019@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในยุคดิจิทัล 2. พัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล และ 3. ประเมินผลพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี 3 ระยะ ได้แก่ 1. การวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา 2. การวิจัยแบบกึ่งทดลองกับกลุ่มเยาวชน จำนวน 30 คน โดยจัดกิจกรรมฝึกอบรม 2 วัน ประเมินผลก่อนและหลังด้วยแบบประเมินจิตสำนึกความเป็นพลเมือง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ Paired Sample t-test และ 3. การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเยาวชน กลุ่มครู/วิทยากร และผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 3 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน รวม 18 คน โดยใช้คำถามสัมภาษณ์ใบงานและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. แนวทางเสริมสร้างความเป็นพลเมือง 4 ด้าน ได้แก่ 1.1 การตระหนักในสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ 1.2 การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 1.3 การมีจริยธรรมในการแสดงออก และ 1.4 การสร้างสมดุลระหว่างสิทธิและความรับผิดชอบ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนหรือ 5 พา ได้แก่ พาเพลิน (สร้างบรรยากาศผ่อนคลาย) พาคิด (กระตุ้นด้วยคำถาม) พาทำร่วมกัน (ลงมือปฏิบัติเป็นทีม) พาระลึกรู้ (สะท้อนคิดและรับฟังเพื่อนกลับ) และพาลิ้มใจ (ภูมิใจในผลงานและความสำเร็จร่วมกัน) 2. การพัฒนา

พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร พบว่า มีปัญหาทักษะพลเมืองดิจิทัล 10 ด้าน เช่น การรู้เท่าทันสื่อ การคิดวิเคราะห์ การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม โดยใช้แนวทางฝึกฝนผ่านกิจกรรม บูรณาการด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 และโยนิโสมนสิการ และ 3. ผลการประเมินก่อนและหลัง การอบรม พบว่า เยาวชนมีลักษณะคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามหลักสังคหวัตถุ 4 การใช้โยนิโสมนสิการ และพฤติกรรมพุทธนวัตกรรมการสื่อสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรม; การสื่อสาร; จิตสำนึกความเป็นพลเมือง; เยาวชน; ยุคดิจิทัล

Abstract

This research article aimed to 1. study citizenship in a democratic system among youth in the digital era, 2. develop a Buddhist communication innovation to enhance the civic consciousness of youth in the digital era, and 3. evaluate the Buddhist communication innovation designed to foster youth's civic consciousness in the digital era. The study employed a mixed methods approach consisting of three phases: 1. a qualitative study using document analysis, interviews, and focus group discussions with 20 key informants, with data analyzed through content analysis; 2. a quasi-experimental study involving 30 youths participating in a two-day training program, where pre- and post-tests were conducted using a civic consciousness assessment form, and data were analyzed by the Paired Sample t-test; and 3. a qualitative phase using interviews with three groups: youths, teachers/trainers, and experts each consisting of six participants (totaling 18), supported by interview questions, worksheets, and participatory observation, with data analyzed using content analysis.

The findings revealed that: 1. the citizenship enhancement framework comprised four key aspects: 1.1 awareness of rights, freedoms, and duties; 1.2 creative use of technology; 1.3 ethical expression; and 1.4 balancing rights and responsibilities. These aspects were implemented through a five-step learning activity process called 5 Pa: Pa Ploen (creating a relaxing atmosphere), Pa Khit (stimulating through questions), Pa Tham Ruam Kan (collaborative practice), Pa Raluek Ru (reflection and feedback), and Pa Pluem Jai (shared pride and accomplishment). 2. The development

of Buddhist communication innovation identified ten issues of digital citizenship skills, such as media literacy, analytical thinking, and ethical use of technology. The enhancement process was designed through integrative activities based on the principles of Sangahavatthu 4 and Yoniso-manasikara (wise reflection). 3. The evaluation results indicated that, after the training, the youth demonstrated statistically significant improvements (at the .01 level) in citizenship characteristics aligned with Sangahavatthu 4, the use of Yoniso-manasikara, and behaviors reflecting Buddhist communication innovation.

Keywords: Buddhist Innovation; Communication; Civic Consciousness; Youth; Digital Age

บทนำ

จากสังคมในยุคที่ได้มีการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ดิจิทัล พฤติกรรมของคนไทยมีการปรับเปลี่ยนคุ้นชินกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวัน จนพัฒนาก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบมากขึ้น โดยจากการสำรวจพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลผ่านการใช้อินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะมีอิทธิพลต่อกลุ่ม Gen Z เป็นอย่างมาก กลุ่ม Gen Z นั้นจัดได้ว่าเป็นช่วงอายุที่จัดอยู่ในวัยเยาวชน คือ ผู้ที่เกิดตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544 เป็นต้นไป (อายุต่ำกว่า 22 ปี) ซึ่งเกิดมาพร้อมกับสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยี จากผลการสำรวจ พบว่า Gen Z มีการใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยรวม อยู่ที่ 8 ชั่วโมง 24 นาที พฤติกรรมในการใช้อินเทอร์เน็ตของ Gen Z คือ เพื่อติดต่อสื่อสารสนทนา (73.92%) มากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมสันทนาการ (64.02%) รับบริการออนไลน์ทางการศึกษา (54.15%) (ศูนย์วิเคราะห์ข้อมูลสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2563)

จากผลการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า สื่อสังคมออนไลน์สร้างการดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Mobile Life หรือพลวัตวิถี ทำให้ข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่หายไป ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารและการใช้งานต่าง ๆ สามารถทำได้ในทุกที่ทุกเวลา ผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ที่เด่นชัดในสังคมไทยคือ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งทางความคิด และพฤติกรรมของคนในสังคม (ข้าวสารจุฬา, 2563) สำหรับแนวทางการพัฒนาทักษะดิจิทัลการศึกษา สุภัทรชัย สีสะไบ และคณะ (2567) พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพการเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ของเยาวชนไทย ประกอบด้วย 5 แนวทาง ได้แก่ การศึกษาและฝึกอบรมทักษะดิจิทัล การส่งเสริมความรู้เรื่อง ความปลอดภัยออนไลน์

การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสรรค์และนวัตกรรม การส่งเสริมใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ฉะนั้นกระบวนการสื่อสารในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีและพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลอีกด้วย ดังผลการศึกษาของพัทธรวิภา โพธิ์ศรี (2561) พบว่า การศึกษามีบทบาทในฐานะกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและการควบคุมสังคม และบทบาทต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ด้านการเคารพสิทธิของบุคคลอื่น มิติที่ 2 ด้านความรู้ ประกอบด้วยด้านความรู้และทักษะในการสื่อสาร มิติที่ 3 ด้านการปกป้องความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย โดยแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2543) ได้เสนอมุมมองต่อสิทธิกับหน้าที่นั้นกล่าวว่า การมีสิทธิที่จะได้และเรียกร้องเอาสิ่งที่ตนพึงได้นั้น บุคคลก็มีหน้าที่ที่จะต้องทำเพื่อส่วนรวมที่จะดำรงรักษาและสร้างสรรค์พัฒนาสังคมประชาธิปไตยนั้นด้วย ถ้าอยากใช้สิทธิก็ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี และเมื่อมีการทำหน้าที่ด้วยดี สังคมประชาธิปไตยก็จะได้รับการรักษาไว้ โดยจากการทบทวนการวิจัยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าการศึกษาวิจัยโดยตรงประเด็นการบูรณาการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล โดยวิธีการลงมือให้เยาวชนทดลองปฏิบัติจริงในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังปรากฏงานวิจัยเชิงประจักษ์จำนวนน้อย

ดังนั้น งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร ซึ่งเกิดจากการบูรณาการแนวคิดการสื่อสารสมัยใหม่เข้ากับหลักพุทธธรรม (สังคหวัตถุ 4 และ โยนิโสมนสิการ) เพื่อออกแบบกิจกรรมสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมือง โดยมุ่งเน้นศึกษากลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นวัยสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และนำผลลัพธ์ที่ได้ไปต่อยอดเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับการพัฒนาเยาวชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในยุคดิจิทัล
2. เพื่อพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล
3. เพื่อประเมินผลพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยการศึกษาการวิจัยผสมวิธี (Mixed Methods Research) ดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในยุคดิจิทัล ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้วิธีการวิจัยกึ่งทดลอง พัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล และระยะที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ ประเมินผลพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 และระยะที่ 3 โดยในระยะที่ 1 ประกอบด้วย นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ นักวิชาการด้านการสื่อสาร และนักวิชาการด้านเยาวชน รวมจำนวน 20 คน ส่วนระยะที่ 3 ประกอบด้วย กลุ่มตัวแทนเยาวชนจากโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มครู/วิทยากร และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านพระพุทธศาสนา และด้านพุทธนวัตกรรมที่มีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์วิจัยด้านพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร รวม 3 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน รวม 18 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 2 ได้แก่ เยาวชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน ในพื้นที่จังหวัดอยุธยา 2 โรงเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1. แนวทางในคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) 2. แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Guideline) 3. ใบงาน และ 4. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

3.2 เครื่องมือเชิงปริมาณ 1. เครื่องมือในการฝึกอบรม ได้แก่ กิจกรรมพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล 2 วัน จำนวน 6 กิจกรรม 2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 2.1 แบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของเยาวชนในยุคดิจิทัลตามหลักสังคหวัตถุ 4 2.2 แบบประเมินโยนิโสมนสิการในการเป็นพลเมืองดิจิทัล และ 2.3 แบบประเมินจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการหาความตรงเชิงเนื้อหาด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 แล้ว

นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำมาวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นแต่ละฉบับเท่ากับ 0.953, 0.952 และ 0.977 ตามลำดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชน และเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่มย่อย ระยะที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบประเมินพฤติกรรมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล วัดก่อนและหลังการทำการทดลอง และระยะที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย ประเมินสมุดบันทึก ใบงาน และการสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมโครงการอบรม จำนวน 2 วัน และติดตามผลหลังจากโครงการ 1 เดือน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้เทคนิควิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิค 6'C Technic Analysis โดยข้อมูลเชิงคุณภาพตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation Technic) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานและสถิติ Paired Sample t-test เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรม

ผลการวิจัย

1. ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในยุคดิจิทัล พบผลการศึกษาดังนี้

1.1 แนวทางการปลูกฝังความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1. การตระหนักในสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ความเป็นพลเมือง 2. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการมีส่วนร่วม 3. การมีจริยธรรมในการสื่อสารสาธารณะ และ 4. การสร้างสมดุลระหว่างสิทธิและความรับผิดชอบ

1.2 การเสริมสร้างจิตสำนึกพลเมืองอย่างยั่งยืนควรดำเนินผ่าน 3 กระบวนการ คือ 1. การส่งเสริมทักษะรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี 2. การสร้างวัฒนธรรมการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ และ 3. การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง โดยมีกรอบแนวคิดด้านจริยธรรมจากหลักสังคหวัตถุ 4 และโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณธรรม ทักษะคิดวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมทางสังคม และภูมิคุ้มกันทางจิตใจ

1.3 แนวทางกิจกรรมอบรมใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามแนวคิดของ Bonwell & Eison (1991) 5 องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบร่วมมือ การสะท้อนคิด การใช้กิจกรรมหลากหลายและการประเมินผลเชิงตอบโต้ ผู้วิจัยนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนรู้ 5 พา ได้แก่ พาเพลิน (สร้างบรรยากาศผ่อนคลาย) พาคิด (กระตุ้นด้วยคำถาม) พาทำร่วมกัน (ลงมือปฏิบัติเป็นทีม) พาระลึกรู้ (สะท้อนคิดและรับฟังป้อนกลับ) และพาปลื้มใจ (ภูมิใจในผลงานและความสำเร็จร่วมกัน เน้นดำเนินกิจกรรมจำลองสถานการณ์ เวิร์กช็อป และการอภิปรายกลุ่ม

2. การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล พบว่า พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร (Buddhist Communication Innovation) ของการวิจัยนี้ จะมุ่งเน้นในความหมายของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างสรรค์สื่อและเนื้อหาที่มีคุณค่า สามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ปลูกฝังทักษะการคิดวิเคราะห์ และยกระดับจิตใจให้แก่ผู้รับสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหลัก โดยจากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่าพุทธนวัตกรรมการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลใน 4 มิติหลัก ดังนี้ 1. การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม 2. การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ สื่อที่สร้างสรรค์ขึ้นภายใต้กรอบของพุทธนวัตกรรม มักมีลักษณะที่กระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) 3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม และ 4. การสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ

2.1 จากผลการดำเนินงานตามแนวคิด 5 พา ได้ก่อให้เกิดภาพความสำเร็จอันน่าประทับใจในการพัฒนาเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพในโลกยุคดิจิทัล โครงการนี้เปรียบเสมือนการหลอมรวมศาสตร์และศิลป์จากสองโลกเข้าด้วยกัน โดยนำทักษะที่จำเป็นแห่งศตวรรษที่ 21 อย่าง 4C ซึ่งประกอบด้วย การเคารพตนเอง (Character) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) การสื่อสาร (Communication) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) มาผสานเข้ากับรากฐานอันลึกซึ้งของพุทธธรรมอย่างหลักสังคหวัตถุ 4 และหลักโยนิโสมนสิการ

เยาวชนไม่ได้เรียนรู้ผ่านการบรรยาย แต่ได้ลงมือปฏิบัติจริงในกิจกรรมเวิร์กช็อปเข้มข้นตลอด 2 วัน และฝึกฝนต่อเนื่องอีกหลายสัปดาห์ พวกเขาถูกท้าทายให้สร้างสรรค์สื่อดิจิทัล เรียนรู้ศิลปะการเล่าเรื่อง และที่สำคัญ คือ ฝึกฝนการสื่อสารที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม ทำให้ทุกกิจกรรมไม่ได้มุ่งสร้างเพียงคนเก่ง แต่มุ่งสร้างคนดีที่มีความสามารถ

ผลลัพธ์ที่ปรากฏนั้นงดงามและจับต้องได้ พัฒนาการด้านทักษะแบ่งบานอย่างเห็นได้ชัด เยาวชนสามารถรับฟังอย่างลึกซึ้ง คิดวิเคราะห์อย่างเฉียบคม และสื่อสาร

อย่างมีเหตุผล สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญให้พวกเขาสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น สามารถวางแผนและสร้างสรรค์ผลงานดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แต่ทว่าการเปลี่ยนแปลงที่ลึกซึ้งยิ่งกว่านั้น ได้เกิดขึ้นภายในจิตใจของพวกเขา คุณธรรมที่เคยเป็นเพียงตัวอักษรได้กลายเป็นหลักปฏิบัติที่นำทางชีวิต พวกเขากล้าที่จะนำเรื่องราวดี ๆ ของตนเองมาแบ่งปันด้วยความภาคภูมิใจ และตระหนักรู้ถึงพลังของโซเชียลมีเดียในมือ พร้อมทั้งจะใช้มันอย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม นี่คือภาพสะท้อนของพลเมืองดิจิทัลรุ่นใหม่ที่ไม่ได้มีเพียงทักษะ แต่ยังมีหัวใจที่พร้อมจะสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ต่อไป

2.2 การศึกษาสรุปปัญหาและแนวทางพัฒนาทักษะพลเมืองดิจิทัลของเยาวชน โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐาน สามารถจัดกลุ่มได้ 3 ด้านหลัก คือ 1. ด้านการจัดการข้อมูล ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ (โยนิโสมนสิการ) เพื่อให้รู้เท่าทันสื่อ ประเมินความน่าเชื่อถือ และแยกแยะข่าวสารได้ 2. ด้านการจัดการตนเอง เน้นการสร้างวินัยในการจัดสรรเวลาใช้สื่อ และตระหนักถึงความปลอดภัยทางดิจิทัล 3. ด้านจริยธรรมออนไลน์ ปลูกฝังการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การควบคุมอารมณ์ การเคารพผู้อื่น และการคิดไตร่ตรองก่อนโพสต์

3. โครงการนี้มี 4 ขั้นตอนหลัก คือ เริ่มจากการให้ ความรู้ เรื่องหน้าที่พลเมืองต่อการสร้าง ความตระหนัก ในคุณค่าของตนเอง จากนั้นให้ลงมือปฏิบัติผ่านการสร้างสื่อวิดีโอ และปิดท้ายด้วยการ นำเสนอผลงาน และอภิปรายร่วมกันเพื่อตกผลึกความเข้าใจ

โดยผลวิจัยเชิงปริมาณ จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า กลุ่มเยาวชนผู้เข้าร่วมการใช้พุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัลของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้พุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล

รายการ	กลุ่มทดลอง	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ลักษณะความเป็นพลเมืองตามหลักสัทต 4					
ด้านทาน	ก่อนทดลอง	3.61	0.68	9.283	.000*
	หลังทดลอง	4.34	0.42		
ด้านปิยวาจา	ก่อนทดลอง	3.32	0.72	8.190	.000*
	หลังทดลอง	4.48	0.41		
ด้านอัตตจริยา	ก่อนทดลอง	3.24	0.76	7.761	.000*
	หลังทดลอง	4.32	0.49		

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้พุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล (ต่อ)

รายการ	กลุ่มทดลอง	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ด้านสมานัตตตา	ก่อนทดลอง	3.56	0.72	7.184	.000*
	หลังทดลอง	4.54	0.47		
ภาพรวม	ก่อนทดลอง	3.32	0.63	-9.961	.000*
	หลังทดลอง	4.42	0.36		
การใช้โยนิโสมนสิการในการเป็นพลเมืองดิจิทัล					
ด้านการคิดวิเคราะห์	ก่อนทดลอง	3.54	0.72	6.866	.000*
	หลังทดลอง	4.50	0.44		
ด้านการคิดแก้ปัญหา	ก่อนทดลอง	3.49	0.73	7.396	.000*
	หลังทดลอง	4.44	0.46		
ด้านการคิดสร้างสรรค์	ก่อนทดลอง	3.40	0.75	7.528	.000*
	หลังทดลอง	4.41	0.44		
ภาพรวม	ก่อนทดลอง	3.48	0.67	8.098	.000*
	หลังทดลอง	4.45	0.41		
พฤติกรรมพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล					
ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นพลเมือง	ก่อนทดลอง	3.57	0.72	7.392	.000*
	หลังทดลอง	4.42	0.41		
ด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน	ก่อนทดลอง	3.25	0.78	9.303	.000*
	หลังทดลอง	4.44	0.44		
ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม	ก่อนทดลอง	3.42	0.73	7.808	.000*
	หลังทดลอง	4.48	0.42		
ด้านจิตสาธารณะ	ก่อนทดลอง	3.44	0.74	8.426	.000*
	หลังทดลอง	4.50	0.41		
ด้านทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น	ก่อนทดลอง	3.50	0.72	9.495	.000*
	หลังทดลอง	4.61	0.41		
ภาพรวม	ก่อนทดลอง	3.44	0.68	9.317	.000*
	หลังทดลอง	4.49	0.42		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิจัยจากตารางที่ 1 สรุปได้ดังนี้

เชิงปริมาณ หลังเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนมีทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในทุกด้านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการคิดวิเคราะห์ จิตสาธารณะ และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นจนอยู่ในระดับสูงที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในยุคดิจิทัล จากผลการวิจัยพบว่า การสร้างความตระหนักรู้เรื่องสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่พลเมืองควรดำเนินควบคู่กับการส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ โดยเน้นการเข้าใจสิทธิควบคู่กับหน้าที่ สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2543) ที่ชี้ว่า การธำรงประชาธิปไตยจำเป็นต้องเริ่มจากการปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองให้ดี การพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีจำเป็นต้องมีต้นแบบในการแสดงความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับพระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์ และคณะ (2564) ที่เสนอว่าแนวทางการสร้างพลเมืองดีเชิงพุทธควรยึดหลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกเพื่อสังคม และในยุคดิจิทัล ทักษะพลเมืองดิจิทัลมีบทบาทสำคัญ โดยสุภัทรชัย สีสะไบ และคณะ (2567) เสนอแนวทางพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ 1. การฝึกอบรมทักษะดิจิทัล 2. ความรู้ด้านความปลอดภัยออนไลน์ 3. การใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์ 4. การใช้อย่างมีความรับผิดชอบ และ 5. การสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วน เพื่อเสริมสร้างเยาวชนที่มีจิตสำนึกและความสามารถในการมีส่วนร่วมในสังคมยุคใหม่

2. ด้านการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา (สังคหวัตถุ 4 และโยนิโสมนสิการ) ผ่านพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร สามารถยกระดับความเป็นพลเมืองดิจิทัลและเสริมสร้างจิตสำนึกพลเมืองดีในหมู่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของกมลาค ภูวนาธิพงศ์ และชนทอง วัฒนะประดิษฐ์ (2562) ที่ชี้ว่า คุณธรรมสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึก ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 หลักโยนิโสมนสิการ และการประเมินผลตามหลักท้าว 4 ในด้านทักษะพลเมืองดิจิทัล การสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชูชีพ ขาวทวีป และคณะ (2567) ที่พบว่า ทักษะคิดต่อการใช้อินเทอร์เน็ต และประสิทธิภาพในการใช้คอมพิวเตอร์ ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการเป็นพลเมืองดิจิทัล จะเห็นได้ว่าการบูรณาการหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และโยนิโสมนสิการ เข้ากับกิจกรรมพัฒนาทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลเป็นแนวทางที่สามารถยกระดับจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อเยาวชนในสังคมยุคใหม่ได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้จากการพบว่า ด้านทักษะพลเมืองดิจิทัล 10 ประการ ยังมีแนวทางการพัฒนาเยาวชนให้เกิดทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทักษะพลเมืองดิจิทัลของ Ribble (2015) ที่กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองดิจิทัลมีความสำคัญเพราะเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่เหมาะสม มีพฤติกรรม การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์

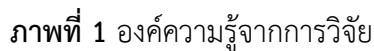
3. ด้านผลประโยชน์พุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมด้านพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล มีระดับสูงขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นพลเมือง การมีส่วนร่วมในชุมชน ความรับผิดชอบต่อสังคม จิตสาธารณะ และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับงานของสุภัทรชัย สีสะไบ และคณะ (2567) ที่พัฒนาหลักสูตร e-Learning 3 ชุด พบว่านักเรียนมีความฉลาดทางดิจิทัลเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ Consoli (2024) พบว่า กิจกรรมสร้างสื่อเชิงสร้างสรรค์ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางพลเมืองออนไลน์แต่การสอนเกี่ยวกับอันตรายจากอินเทอร์เน็ตกลับมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมที่เคารพผู้อื่น ขณะที่ผลการวิจัยเชิงคุณภาพยังแสดงให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงตนเอง ได้พัฒนาทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การนำเสนอและการเอาชนะความกังวลในการเข้าสังคม ส่งผลให้เกิดความกล้าหาญและความมั่นใจ สอดคล้องกับพระอนุสรณ์ กิตติวโนโณ และคณะ (2564) ที่พบว่า การใช้แนวทางเชิงพุทธบูรณาการตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ช่วยให้นักเรียนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและแสดงความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ได้ในระดับมาก

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยนี้สรุปได้ว่า การสร้างพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ (ผู้ที่ตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีทักษะ มีคุณธรรม และความรับผิดชอบ) สามารถทำได้สำเร็จผ่านกระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

กระบวนการดังกล่าวเป็นกิจกรรม 5 ขั้นตอน (5 พา) ที่ผสมผสานหลักธรรมสำคัญอย่างสังคหวัตถุ 4 (การสร้างสัมพันธ) และโยนิโสมนสิการ (การคิดวิเคราะห์) เข้ากับการเรียนรู้สมัยใหม่

ผลลัพธ์ยืนยันว่า แนวทางนี้ช่วยพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้แก่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการจัดการข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และสร้างความมั่นใจในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2. สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรออกแบบหลักสูตรเสริมทักษะ ความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล โดยประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลอย่างรู้เท่าทัน เป็นเครื่องมือ การสื่อสารในการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองให้เหมาะกับทุกช่วงวัย ในสถานศึกษา ทั่วประเทศ

1. โรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน ร่วมสนับสนุน นำหลักสูตรพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่พัฒนาจากงานวิจัย ไปใช้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยและเพิ่มทักษะดิจิทัลสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา

2. ผู้บริหารสถาบันการศึกษา ร่วมจัดฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะดิจิทัลและการพัฒนาจัดทำสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างผู้นำเยาวชนต้นแบบความเป็นพลเมืองดีและมีทักษะชีวิตในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยและพัฒนา เพื่อศึกษาผลการประยุกต์ใช้พุทธนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดิจิทัลในด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของเยาวชนในสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนาพฤติกรรมพึงประสงค์อย่างยั่งยืน

2. การวิจัยประยุกต์เพื่อทดลองใช้พุทธนวัตกรรมนี้กับ กลุ่มเป้าหมายและบริบทที่แตกต่างกัน เช่น เยาวชนในชนบท นักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ (ประถม, มัธยม, อุดมศึกษา) หรือกลุ่มผู้มีความต้องการพิเศษ เพื่อปรับโมเดลให้สามารถเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีได้อย่างกว้างขวาง

เอกสารอ้างอิง

- กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และชันทอง วัฒนะประดิษฐ์. (2562). การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 15(ฉบับเพิ่มเติม), 75-88.
- ข่าวสารจุฬา. (2563). *ผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทยในมุมมองของนักมานุษยวิทยา*. สืบค้น 6 กรกฎาคม 2567, จาก <https://www.chula.ac.th/news/27969/>
- ชูจิต ชายทวีป และคณะ. (2567). ทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 16(3), 147-160.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ และคณะ. (2564). รูปแบบการสร้างเสริมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 8(9), 293-306.
- พักรัตริภา โพธิ์ศรี. (2561). บทบาทการศึกษาต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 14(1), 15-31.
- ศูนย์วิเคราะห์ข้อมูลสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2020). *การสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย Thailand Internet User Behavior 2022*. สืบค้น 6 กรกฎาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/GnM5C>

- สุภัทรชัย สีสะไบ และคณะ. (2567). เยาวชนไทยกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 13(6), 451-464.
- _____. (2567). การพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 13(3), 275-289.
- Bonwell, C. C. & Eison, J. A. (1991). *Active Learning: Creating Excitement in the Classroom*. ASHE-ERIC Education Report. Washington DC: School of Education and Human Development, George Washington University.
- Consoli, T. (2024). Different Media Education Approaches Predict Distinct Aspects of Digital Civic. *Frontline Learning Research*, 12(4), 113-137.
- Ribble, M. (2015). *Digital Citizenship in School* (3rd ed.). Eugene, Oregon: International Society for Technology in Education.

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ สมุนไพรไทย ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา *

COMMUNITY-BASED ENTERPRISE MANAGEMENT BASED ON GOOD GOVERNANCE TO ENHANCE THAI HERBAL PRODUCTS IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

อัคนันท์ อริยศรีพงษ์, กมลาศ ภูวนาธิพงษ์,
พระครูภาวนาวชิรคุณ (วัชรินทร์ วชิรธมโม), ขวัญชนก เหล่าสุนทร

Akaranun Ariyasripong, Kamalas Phoowachanathipong
Phakruphawanawachirakun (Wacharin Wachiradhammo), Kuanchanok Laosunthara

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: kamalas2019@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปและปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. วิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ 3. นำเสนอรูปแบบและแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานรัฐ เอกชน ประชาชน และนักวิชาการรวม 40 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม การจัดเวิร์กช็อป และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีศักยภาพด้านสมุนไพรไทยจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ การบริหารจัดการมีความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสร้างรายได้ การวิเคราะห์ด้วย SWOT ชี้ว่าปัจจัยความสำเร็จได้แก่ 1. ด้านองค์กร ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม วัฒนธรรมองค์กร และทุนมนุษย์ 2. ด้านผลิตภัณฑ์ ความหลากหลาย ความปลอดภัย และเอกลักษณ์จากสมุนไพรท้องถิ่น 3. ด้านการตลาด การเล่าเรื่องภูมิปัญญา การประชาสัมพันธ์ผ่าน OTOP และการตอบโต้ภัยผู้บริโภค และ 4. ด้านการจัดการผลงานกิจการ จิตวิญญาณผู้ประกอบการและความ

รับผิดชอบต่อสังคม องค์ประกอบการบริหารที่สำคัญ ได้แก่ หลัก 4M หลักธรรมาภิบาล และสัปปุริสธรรม 7 การสังเคราะห์ได้รูปแบบการบริหาร 3 ต้นแบบ คือ 1. การผสมผสานเครือข่ายร่วมกับภาคเอกชนและชุมชน 2. การบริหารที่บูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับสัปปุริสธรรม 7 และ 3. การจัดการตามบริบทพื้นที่ด้วยการมีส่วนร่วมแบบ Bottom-up แนวปฏิบัติที่ดีเน้นหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ นิติธรรม คุณธรรม โปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า

คำสำคัญ: การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน; หลักธรรมาภิบาล; ยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย

Abstract

This research article aimed to 1. study the general conditions and success factors in the management of community enterprises related to Thai herbs based on the principles of good governance in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 2. analyze the components of managing community enterprises in Thai herbal businesses under the good governance framework integrated with Buddhist principles to foster collaboration in product development, and 3. propose models and best practices for managing community enterprises to upgrade Thai herbal products. The research employed a participatory action research (PAR) design. The informants included 40 participants comprising community enterprise leaders, government officials, private sector representatives, local residents, and academics. The research instruments were semi-structured interviews, focus group discussions, workshops, and participatory observation. Data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed that Phra Nakhon Si Ayutthaya Province possesses strong potential in Thai herbal resources, rooted in local wisdom and natural resources. The management practices demonstrated transparency and participation, which contributed to improving quality of life and generating income. SWOT analysis indicated that the success factors included: 1. organizational aspects leadership, participation, organizational culture, and human capital; 2. product aspects diversity, safety, and unique identity from local herbs; 3. marketing aspects storytelling of local wisdom,

promotion through OTOP channels, and responsiveness to consumer needs; and 4. enterprise management aspects entrepreneurial spirit and social responsibility. The key management components were identified as the 4M principle, good governance, and the Sappurisa Dhamma 7 (the seven virtues of a good person). The synthesis produced three management models: 1. network integration between the private sector and community, 2. governance management integrated with Sappurisa Dhamma 7, and 3. context-based participatory management using a bottom-up approach. The best practices emphasized the principles of good governance, including the rule of law, morality, transparency, participation, accountability, and cost-effectiveness.

Keywords: Community Enterprise Management; Good Governance Principles; Enhancement of Thai Herbal Product Standards

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในอดีตเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยใช้แนวทางจากบนลงล่าง (Top-Down Approach) ซึ่งมุ่งเน้นการตัดสินใจจากส่วนกลาง ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นโดยเฉพาะในชนบทขาดอำนาจในการควบคุมทรัพยากรของตนเองและไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ (พิศมัย รัตน์โจน์สกุล, 2545) แนวทางดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความเปราะบางทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อแก้ไขปัญหานี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางหลัก โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การลดความเหลื่อมล้ำ และการใช้ BCG Economy (เศรษฐกิจชีวภาพ-หมุนเวียน-สีเขียว) เป็นกลไกขับเคลื่อนประเทศ ควบคู่กับการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ในกระบวนการพัฒนานั้น วิสาหกิจชุมชน ถือเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นรวมกลุ่มบริหารจัดการทรัพยากร ผลิตและจำหน่ายสินค้า โดยอาศัยทุนมนุษย์ ทุนทรัพยากรธรรมชาติและทุนวัฒนธรรมของตนเองเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับระบบเศรษฐกิจรากหญ้า (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543) ปัจจุบัน ประเทศไทยมีวิสาหกิจชุมชนกว่า 81,748 ราย ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม สะท้อนบทบาทชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างชัดเจน แต่ยังเผชิญอุปสรรค เช่น การบริหารที่ไม่เป็นระบบ การเข้าถึงแหล่งทุนจำกัด ขาดช่องทางตลาดนวัตกรรมไม่ต่อเนื่อง และการสนับสนุนจากรัฐที่ไม่สม่ำเสมอ ส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันยังจำกัด (วิจิต นันทสุวรรณ, 2547)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยจำนวนมาก อาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดต่อเนื่องจากอดีต เช่น คัมภีร์มหาโชติรัตน์ และคัมภีร์โรคหินทานในสมัยอยุธยา สมุนไพรไทยจึงไม่เพียงสะท้อนวัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญา แต่ยังสร้างโอกาสเชิงเศรษฐกิจ โดยมีมูลค่าตลาดโลกสูงถึง 54,793 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2564 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นถึง 70,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2569 ส่วนในประเทศไทยคาดการณ์ว่าจะมีมูลค่า 59,500 ล้านบาท (กรุงเทพฯ, 2566) เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเติบโตอย่างมั่นคง การบริหารจัดการจำเป็นต้องยึดหลัก ธรรมาภิบาล ซึ่งเน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2558) โดยทฤษฎีธรรมาภิบาล (Good Governance Theory) ถือว่าเป็นกรอบการจัดการสาธารณะที่สำคัญในการเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความยั่งยืน ขณะเดียวกัน ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) Putnam (1993) ชี้ให้เห็นว่า ความร่วมมือ การสร้างเครือข่าย และความไว้วางใจในชุมชนเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนากิจการร่วมกัน อีกทั้ง ทฤษฎีการพึ่งตนเอง (Self-Reliance Theory) ของ Gandhi และ Schumacher สนับสนุนให้ชุมชนใช้ทรัพยากรภายในเป็นหลักเพื่อสร้างความเข้มแข็งจากฐานราก นอกจากนี้ การศึกษาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนยังสัมพันธ์กับ หลักการจัดการสมัยใหม่ (4M Man, Money, Materials, Management) ที่สามารถบูรณาการกับหลักพุทธธรรม เช่น สัปปริสธรรม 7 และหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ดังนั้น การศึกษาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาศัยธรรมาภิบาลและพุทธธรรมเป็นกรอบแนวคิดในการขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบและแนวปฏิบัติที่ดีการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยคัดเลือกกรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรที่โดดเด่น ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอายุวัฒนะ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนรินรณี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่อบเขย และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรวังน้อยพัฒนา

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 40 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเป็นกลุ่มผู้นำในการบริหารวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ประธานและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน 2. กลุ่มแกนนำหน่วยงานในชุมชนที่มีบทบาทสนับสนุนการบริหารวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ผู้ประกอบการ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากองค์กรภาครัฐและเอกชน จำนวน 10 คน 3. กลุ่มประชาชน ที่เข้าร่วมในกิจกรรมปฏิบัติการยกระดับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพร จำนวน 10 คน 4. กลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านการยกระดับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพร จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

3.2 แนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่ม

3.3 ชุดกิจกรรมการปฏิบัติการ ประกอบด้วย 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

3.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินงานปฏิบัติการตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 คัดเลือกพื้นที่ต้นแบบ เลือковиสาหกิจชุมชนสมุนไพรที่ประสบความสำเร็จในอยุธยา ลงพื้นที่ประเมินศักยภาพร่วมกับผู้นำวิสาหกิจชุมชน ขั้นตอนที่ 2 เก็บข้อมูลสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยกับแกนนำวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่ม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ขั้นตอนที่ 3 กิจกรรมถอดบทเรียน วิเคราะห์บริบท (SWOT) ร่วมออกแบบกิจกรรมชุดปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลต้นแบบ ยกร่างแนวทางปรับใช้กับพื้นที่ต้นแบบ ขั้นตอนที่ 4 สร้างรูปแบบต้นแบบ รวบรวมข้อมูลที่วิเคราะห์ได้เป็นโมเดลการยกระดับ

ผลิตภัณฑ์สมุนไพรภายใต้กรอบธรรมาภิบาลบูรณาการกับหลักธรรม ขั้นตอนที่ 5 ออกแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ร่วมวางแผน/ร่วมคิด/ร่วมถ่ายทอดความรู้กับชุมชนและภาคีเครือข่าย และขั้นตอนที่ 6 นำเสนอแนวปฏิบัติที่ดี จัดเวทีเผยแพร่คืนความรู้สู่ชุมชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยการสรุปสาระสำคัญ การจัดประเภท หมวดหมู่ของข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปและปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า จากการศึกษาพื้นที่ต้นแบบ 3 แห่ง ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอายุวัฒนะ วิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรรินรณี และวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรแม่อบเขยด้วยเทคนิค SWOT พบว่า วิสาหกิจชุมชนสมุนไพร มีจุดเด่น ได้แก่ มีความโดดเด่นด้านการบริหารจัดการโดยอิงภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนชุมชน มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม โปร่งใส และมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ตอบสนองความต้องการของตลาด โดยเฉพาะในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การควบคุมคุณภาพ และการขอรับรองมาตรฐาน เช่น OTOP สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และ GMP มีภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดยาวนาน จุดอ่อน ได้แก่ บรรรจุภัณฑ์และแบรนด์ไม่ทันสมัย กำลังผลิตจำกัด โอกาส ได้แก่ กระแสรักสุขภาพ สินค้าธรรมชาติเติบโต นโยบายเมืองสมุนไพร การสนับสนุนจากรัฐบาล อุปสรรค ได้แก่ การแข่งขันสูงในตลาดออนไลน์พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนไปสู่ช่องทางดิจิทัล และการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหาร คือ 1. ด้านการบริหารองค์กร ประกอบด้วย 1.1 ความเป็นผู้นำ 1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน 1.3 วัฒนธรรมองค์กร 1.4 ทุนมนุษย์ 2. ด้านผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย 2.1 การมีภูมิปัญญาท้องถิ่น 2.2 มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย 2.3 ผลิตภัณฑ์มีจุดเด่นด้านความปลอดภัยและธรรมชาติเน้นใช้วัตถุดิบสดใหม่จากชุมชน 3. ด้านการตลาด ประกอบด้วย 3.1 มีจุดขายเรื่องธรรมชาติปลอดภัยและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3.2 ผลิตภัณฑ์มีเรื่องราว (Storytelling) 3.3 มีฐานลูกค้าบางกลุ่มจากงานแสดงสินค้า OTOP 3.4 การบอกต่อปากต่อปากมีผลดีในกลุ่มลูกค้าใส่ใจสุขภาพ 3.) การสร้างการตลาดโดยการให้ลูกค้าบอกความต้องการของผลิตภัณฑ์ และ 4. ด้านการจัดการผลงาน

กิจการ ประกอบด้วย 4.1 การมุ่งเน้นการเป็นผู้ประกอบการ และ 4.2 การประเมินผลกระทบทางสังคม

2. องค์ประกอบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยใช้ TOWS Matrix พบว่า องค์ประกอบพื้นฐานสำคัญที่กลุ่มทั้งสามมีร่วมกัน ได้แก่ การเป็นผู้นำเชิงธรรมชาติของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของชุมชน วัฒนธรรมองค์กรเชิงบวก และการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยให้กลุ่มขับเคลื่อนกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องแม้ในบริบทชุมชนท้องถิ่น

2.2 องค์ประกอบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1. หลักการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน 4M เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความยั่งยืนของชุมชน ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัตถุดิบ (Material) และการบริหารจัดการ (Management) มีการบูรณาการกับหลักธรรมาภิบาลและหลักพุทธธรรม โดยหลักธรรมาภิบาล ช่วยส่งเสริมการบริหารที่โปร่งใส ยึดหลักนิติธรรม มีส่วนร่วม และรับผิดชอบต่อชุมชน ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และหลักความคุ้มค่า ด้านหลักพุทธธรรม (สัปปุริสธรรม 7) การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องมีหลักคุณธรรมประกอบด้วย อัมมัญญาตา รู้จักเหตุและหลักการที่ถูกต้อง อัตถัญญาตา รู้จักผลและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น อัตตัญญาตา รู้จักตนเอง ทั้งข้อดีและข้อจำกัด มัตตัญญาตา รู้จักประมาณ ความพอดี กาลัญญาตา รู้จักเวลาและโอกาสที่เหมาะสม ปริสัญญญาตา รู้จักสังคมและกาลเทศะ ปุคคลัญญาตา รู้จักบุคคล ความแตกต่างของคนเป็นหลักในการดำเนินงาน ทำให้เกิดการบริหารที่มีเมตตา รอบคอบ และเคารพบทบาทของตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบ ได้แก่ 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เน้นการพัฒนาสูตร คุณภาพ บรรจุภัณฑ์และอัตลักษณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและบริบทชุมชน 3. การพัฒนาการตลาด ใช้ช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย ทั้งออฟไลน์และออนไลน์ สร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาดท้องถิ่นและต่างถิ่น 4. การสร้างเครือข่าย ร่วมมือกับภาครัฐ เอกชนและสถาบันการศึกษาเพื่อเสริมองค์ความรู้ แหล่งทุน และขยายโอกาสทางธุรกิจ และ 5. การประชาสัมพันธ์ สื่อสารเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ จุดเด่นของชุมชน และค่านิยมของกลุ่มผ่านช่องทางสื่อสมัยใหม่เพื่อสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นจากผู้บริโภค

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลที่บูรณาการหลักพุทธธรรม นำไปสู่แนวทางการสร้างความร่วมมือเพื่อยกระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยเลือกวิสาหกิจชุมชนเกษตรวังน้อยเป็นพื้นที่ต้นแบบ เนื่องจากมีศักยภาพในการขับเคลื่อนแนวทางดังกล่าวผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ 1. การตัดสินใจ (Decision Making) 2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) 3. การได้รับผลประโยชน์ (Benefits) และ 4. การประเมินผล (Evaluation)

3. รูปแบบและแนวปฏิบัติที่ดีการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ผลลัพธ์จากการสังเคราะห์ได้จากการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ต้นแบบหลัก ได้แก่ 1. ต้นแบบการผสมผสานเครือข่าย โดยวิสาหกิจชุมชนร่วมมือกับภาคเอกชน โรงงานแปรรูปและชุมชนเพื่อขยายตลาดและสร้างมาตรฐาน 2. ต้นแบบการบริหารที่ผสมผสานหลักธรรมาภิบาลกับหลักพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในกระบวนการทำงานร่วมกัน และ 3. ต้นแบบการบริหารจัดการตามบริบทพื้นที่ที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมแบบ Bottom-Up ให้สมาชิกมีบทบาทในทุกๆระดับ ตั้งแต่การวางแผน การผลิต การแปรรูป การตลาด ไปจนถึงการประเมินผล ในด้านแนวปฏิบัติที่ดีการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ ได้แก่ 1. หลักนิติธรรม โดยกำหนดบทบาทหน้าที่และกฎเกณฑ์ชัดเจน 2. หลักคุณธรรม เน้นความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และเสียสละ 3. หลักความโปร่งใส โดยเปิดเผยข้อมูลให้สมาชิกตรวจสอบได้ 4. หลักการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้สมาชิกมีบทบาทในทุกกระบวนการ 5. หลักความรับผิดชอบ ส่งเสริมความตระหนักในหน้าที่ และ 6. หลักความคุ้มค่า เน้นการบริหารทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้เติบโตอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีรากฐานจากหลักธรรมาภิบาล หลักพุทธธรรม และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของสมาชิกทุกภาคส่วน โดยมีการบูรณาการองค์ความรู้ดั้งเดิมกับระบบบริหารจัดการสมัยใหม่ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีคุณภาพ มีอัตลักษณ์ และสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การผลิต พัฒนา จนถึงจำหน่าย สร้างรายได้คืนสู่ชุมชนและความภาคภูมิใจในทรัพยากรของตนเอง พร้อมขยายผลร่วมกับโรงพยาบาลและองค์กรอื่นอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายตามประเด็นข้อค้นพบแยกรายด้านตามวัตถุประสงค์การวิจัยและผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพทั่วไปและปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความโดดเด่นในการบริหารจัดการที่อิงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกและความโปร่งใสในการดำเนินงานช่วยสร้างความไว้วางใจและความเข้มแข็งในการรวมกลุ่ม ผลงานผลิตภัณฑ์สมุนไพรหลายชนิดได้รับการรับรองมาตรฐานจาก ออย., GMP และ OTOP แสดงให้เห็นถึงความสามารถของกลุ่มในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับเกณฑ์คุณภาพระดับประเทศ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนไม่ได้ดำเนินงานเพียงเพื่อสร้างรายได้ แต่ยังทำหน้าที่รักษาภูมิปัญญาและต่อยอดให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ที่ไม่ทันสมัย กำลังการผลิตที่จำกัด และทักษะด้านการตลาดดิจิทัลที่ยังขาดแคลน ปัญหาเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนแม้จะมีทุนทางวัฒนธรรมที่แข็งแกร่ง แต่ยังปรับตัวต่อการแข่งขันสมัยใหม่ได้ไม่เต็มที่ ซึ่งหากไม่ได้รับการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ก็อาจทำให้ความสามารถในการแข่งขันระยะยาวลดลง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับรายงานของกองนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า สันค้ำเกษตร (2566) ที่พบว่า วิสาหกิจชุมชนทั่วประเทศประสบปัญหาขาดทุน ขาดทักษะการตลาด และการสนับสนุนจากรัฐที่ไม่ต่อเนื่อง และยังตรงกับงานของพรชัย พันธุ์ธาดาพร (2558) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจอยู่เพียงระดับปานกลาง โดยเฉพาะขั้นตอนการประเมินผลซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญ อีกทั้งสอดคล้องกับกรณีศึกษาของจินดา อารงอารียกุล (2564) ที่ชี้ว่า ความสำเร็จเกิดจากการมีโครงสร้างการบริหารที่โปร่งใสและเครือข่ายสนับสนุนที่แข็งแกร่ง แต่หากขาดการลงทุนด้านองค์ความรู้ใหม่หรืองบประมาณ ก็จะทำให้ไม่สามารถพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด

2. องค์ประกอบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยชี้ว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือการใช้หลัก 4M (Man Money Material Management) ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของคน เงิน วัตถุดิบ และระบบบริหารจัดการควบคู่กัน โดยเฉพาะทุนมนุษย์ที่เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อน นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการกับ หลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า ซึ่งทำให้การดำเนินงานมีความน่าเชื่อถือและตรวจสอบได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยที่ต้องการความเป็นธรรมและการกระจายประโยชน์สู่ชุมชน สิ่งที่สำคัญและแตกต่างในงานวิจัยนี้ คือ การบูรณาการกับ หลักพุทธธรรม (สัปบุริสธรรม 7) เช่น อัมมมัญญาตา (รู้จักเหตุ) อัตถัญญาตา

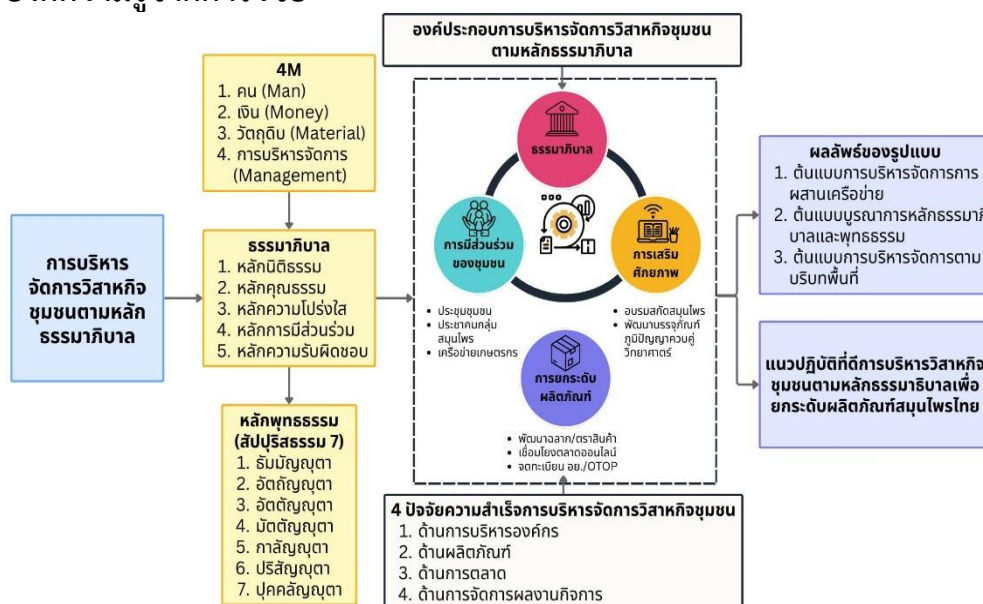
(รู้จักผล) มัตตัญญูตา (รู้จักประมาณ) และบุคคลัญญูตา (รู้จักคน) การนำหลักเหล่านี้มาประยุกต์ใช้สะท้อนให้เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนมิได้มุ่งเน้นเพียงผลกำไร แต่ยังใส่ใจในคุณค่าทางจริยธรรม การเคารพบทบาทสมาชิก และการดำเนินงานด้วยความรอบคอบและพอดี ทำให้เกิดความยั่งยืนที่แท้จริง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับญาณิ พายัพสาย และคณะ (2565) ที่พบว่า ปัจจัยความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการวางแผนและการมีส่วนร่วมของสมาชิก และยังสอดคล้องกับรัชนิกร ปัญญา (2566) ที่ระบุว่า การจัดการองค์กรและโครงสร้างการตลาดที่ชัดเจนสามารถสร้างความโปร่งใส ขณะเดียวกัน งานของลักขณา อินทร์บึง และคณะ (2563) ก็สนับสนุนแนวคิดนี้ โดยพบว่า ภาวะผู้นำ การจัดการกลุ่ม และระบบการเงินเป็นหัวใจในการเสริมความยั่งยืน ผลการวิจัยนี้จึงสะท้อนว่า การผสมผสานระหว่างโครงสร้างการจัดการเชิงวิชาการกับคุณธรรมเชิงพุทธทำให้การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

3. รูปแบบและแนวปฏิบัติที่ดีการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพรไทยตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยเสนอรูปแบบที่เหมาะสมต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรไทย 3 รูปแบบ ได้แก่ 1. ต้นแบบการผสมผสานเครือข่าย โดยร่วมมือกับภาคเอกชน โรงงานแปรรูป และชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ขยายตลาด และสร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์ 2. ต้นแบบการบูรณาการธรรมาภิบาลและพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม โปร่งใสและความไว้วางใจในการทำงานร่วมกัน และ 3. ต้นแบบการบริหารจัดการตามบริบทพื้นที่ (Bottom-Up) โดยเน้นให้สมาชิกชุมชนมีบทบาทตั้งแต่การตัดสินใจ วางแผน ผลิต การตลาด จนถึงการประเมินผล สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนมิได้เกิดจากผลิตภัณฑ์ที่ดีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเกิดจากโครงสร้างการมีส่วนร่วมและคุณธรรมการบริหาร ที่ผูกโยงทุกฝ่ายเข้าด้วยกันอย่างราบรื่น แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ (2566) ที่ระบุว่า วิสาหกิจชุมชนยังต้องการความร่วมมือที่ต่อเนื่องและเครือข่ายที่เข้มแข็ง และยังตรงกับข้อเสนอของธนกรณ์ จันทรแย้ม และคณะ (2566) ที่ชี้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงต้องอยู่บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ความร่วมมือหลายภาคส่วน และการสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

ดังนั้นสรุปได้ว่า งานวิจัยนี้ค้นพบว่า ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเกิดจากการบูรณาการ ทูทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบบริหารจัดการเชิงวิชาการ และหลักคุณธรรมทางพุทธศาสนา สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืนต้องพึ่งพาทั้งความรู้เชิงระบบ และคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมไปพร้อมกัน ข้อค้นพบยังสอดคล้องกับงานวิจัยทั้งในประเทศและ

ต่างประเทศที่ย้าบบาทของผู้นำ การมีส่วนร่วม และเครือข่ายความร่วมมือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืน ขณะเดียวกัน งานวิจัยนี้ยังเสนอความแปลกใหม่ คือ การประยุกต์สัปปุริสธรรม 7 เข้ากับการจัดการ ทำให้เป็นนวัตกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชนเชิงพุทธที่สามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาพื้นที่อื่นได้ต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้ประสบความสำเร็จ อาศัยแนวคิด 4M (Man, Money, Material, Management) ควบคู่กับหลักธรรมาภิบาลที่เน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วม และผสมผสานหลักพุทธธรรม (สัปปุริสธรรม 7) เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในการบริหาร การดำเนินงานยังต้องคำนึงถึงการพัฒนาลิขสิทธิ์ การตลาด การสร้างเครือข่าย และการประชาสัมพันธ์ ภายใต้กรอบการมีส่วนร่วม เสริมศักยภาพ และการขยายผล ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จใน 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารองค์กร ผลิตภัณฑ์ การตลาด และการจัดการผลงานกิจการ สุดท้ายนำไปสู่รูปแบบที่เหมาะสมกับบริบท ได้แก่ 1. ต้นแบบการผลิต 2. ต้นแบบการบูรณาการธรรมาภิบาลและหลักพุทธธรรม และ 3. ต้นแบบตามบริบทพื้นที่ อันเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมุนไพรไทยอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานรัฐระดับชาติ จังหวัด ท้องถิ่นต้องบูรณาการแผน โครงการเดียวกัน กำหนดบทบาท ใช้หลักธรรมาภิบาลสร้างผู้นำบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก

2. มหาวิทยาลัยจับมือภาครัฐ เอกชนวางยุทธศาสตร์การตลาด สร้างแบรนด์ สมุนไพรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปรับสินค้า บรรจุภัณฑ์สู่ OTOP สร้างอัตลักษณ์ใหม่สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

3. สำนักงานเกษตรจังหวัดจัดแผนพัฒนาผู้ประกอบการแบบครบวงจร ครอบคลุม ธรรมาภิบาล การตลาด การผลิต บัญชี การเงิน และเทคโนโลยีบริหารให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภาครัฐเกี่ยวกับการดำเนินวิสาหกิจชุมชน เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน กรมพัฒนาธุรกิจการค้า สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นต้น จัดฝึกอบรมครบวงจรตั้งแต่ปลูก แปรรูป สร้างแบรนด์ ตลาดดิจิทัล เพิ่มมูลค่าสินค้าและรายได้สมาชิก ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2. การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างเครือข่าย สร้างกลุ่มต้นแบบถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. สถาบันการศึกษาร่วมจัด Workshop กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ถ่ายทอดความรู้ หลักธรรมาภิบาล และสัปปุริสธรรม 7 ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรเพื่อการบริหารจัดการที่ดี

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยและพัฒนา (R&D) พัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยหลักธรรมาภิบาลและรองรับ Digital Transformation เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่ Soft Power

2. การวิจัยการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจสมุนไพรแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมเศรษฐกิจฐานรากอยุธยาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. การวิจัยการบ่มเพาะนวัตกรรมผู้นำ/ผู้ประกอบการรุ่นใหม่สู่ศูนย์ Incubator ด้านนวัตกรรมและ Start Up เพื่อสมุนไพรท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2566). *สมุนไพรออร์แกนิก มาแรง ตอบโจทย์เทรนด์รักสุขภาพทั่วโลก*. สืบค้น 15 ตุลาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/FrMDG>
- กองนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าสินค้าเกษตร. (2566). *การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.
- จินดา อารังอาจริยกุล. (2564). บทบาทเครือข่ายทางสังคมที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอายุวัฒนะ ตำบลเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา*, 13(1), 100-118.
- ญาณี พายัพสาย และคณะ. (2565). การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 12* (น. 1253). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2558). *ธรรมาภิบาล : กลไกสำคัญในการปฏิรูปเพื่อพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธนกรณ์ จันทรแย้ม และคณะ. (2566). นโยบายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนยั่งยืนเพื่อสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากของท้องถิ่น. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 3(4), 575-586.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พรชัย พันธุ์ธาดาพร. (2558). *การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- พิศมัย รัตนโจนสกุล. (2545). *ทุนชุมชน : เงื่อนไขในการดำรงอยู่ของชุมชนในระบบทุนนิยม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัชนิกร ปัญญา. (2566). การพัฒนาระบบบริหารการดำเนินงานเพื่อความโปร่งใสของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 33(1), 35-51.
- ลักขณา อินทร์บึง และคณะ. (2563). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับรองมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชน จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 5(2), 1-12.
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2547). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์. (2566). นโยบายการดำเนินงานด้านธรรมาภิบาลข้อมูลของสำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.

Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

การพัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุตามหลักสังคหวัตถุธรรม
ของเทศบาลตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี*
DEVELOPMENT OF ELDERLY WELFARE MANAGEMENT ACCORDING TO
THE PRINCIPLES OF SANGHAHAVATTHU DHAMMA OF BANG PLA MA
SUB-DISTRICT MUNICIPALITY AT BANG PLA MA DISTRICT
IN SUPHANBURI PROVINCE

ทศพร ชโลธร, นพดล ดีไทยสงค์,

พระครูโสภณวีรานุวัตร (นิคม ญฐฐวโร)

Todsaporn Chalotorn, Noppadon Deethaisong,

Phrakhrusophonweeranuwat (Nikom Natthavaro)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: thsphrchlothr@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุธรรมกับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี และ 3. นำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุตามหลักสังคหวัตถุธรรมของเทศบาลตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณจากการแจกแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.45$, S.D.=0.63) รายด้านพบว่า ระบบการจัดการที่ทันสมัยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.88$, S.D.=0.56) รองลงมา คือ สถานที่รองรับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=3.52$, S.D.=0.72) ความพึงพอใจของผู้สูงอายุ ($\bar{X}=3.25$, S.D.=0.85) และต่ำสุด คือ การได้รับการดูแลอย่างดี ($\bar{X}=3.16$, S.D.=0.89) 2. ความสัมพันธ์ระหว่าง

หลักสังคหัตถุธรรมกับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง ($r=0.310$) รายด้านพบว่า ทาน อยู่ในระดับต่ำ ($r=0.287$) ปิยวาจา ระดับต่ำมาก ($r=0.060$) อตถจริยา ระดับปานกลาง ($r=0.326$) และสมานัตตาระดับปานกลาง ($r=0.293$) และ 3. การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมควรมุ่งเน้นการให้ทานทั่วถึงแก่กลุ่มเปราะบาง ใช้ปิยวาจาสื่อสารอย่างสุภาพ แสดงอตถจริยาด้วยการช่วยเหลือเชิงรุก และยึดสมานัตตาทาในการดูแลอย่างเท่าเทียมและต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

คำสำคัญ: สวัสดิการผู้สูงอายุ; หลักสังคหัตถุธรรม; เทศบาลตำบลบางปลาหม้า

Abstract

This research article aimed to: 1. Examine the level of elderly welfare management of Bang Pla Ma Sub-District Municipality, Suphan Buri Province, 2. Investigate the relationship between Sanghahavatthu principles and elderly welfare management, and 3. Propose development guidelines for elderly welfare management based on Sanghahavatthu principles. A mixed-methods approach was employed, combining quantitative research using questionnaires with qualitative research through in-depth interviews with 10 key informants. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's Product Moment Correlation Coefficient, and content analysis.

The research findings revealed that: 1. The overall elderly welfare management was at a moderate level ($\bar{X}=3.45$, $S.D.=0.63$). The highest mean was modern management systems ($\bar{X}=3.88$, $S.D.=0.56$), followed by elderly care facilities ($\bar{X}=3.52$, $S.D.=0.72$), elderly satisfaction ($\bar{X}=3.25$, $S.D.=0.85$), and the lowest was quality of elderly care ($\bar{X}=3.16$, $S.D.=0.89$). 2. The relationship between Sanghahavatthu principles and elderly welfare management was positive at a moderate level ($r=0.310$). By aspect, Dana (generosity) showed a low correlation ($r=0.287$), Piyavaca (kind speech) very low ($r=0.060$), Atthacariya (altruistic conduct) moderate ($r=0.326$), and Samanattata (impartiality) moderate ($r=0.293$). 3. The application of Sanghahavatthu principles should emphasize inclusive Dana for vulnerable groups, Piyavaca in polite communication, Atthacariya through proactive assistance, and

Samanattata in equitable and continuous care, thereby enhancing the quality of life of the elderly in a sustainable manner.

Keywords: Elderly Welfare; Sanghahavatthu Principles; Bang Pla Ma Sub-District Municipality

บทนำ

จากรายงานขององค์การอนามัยโลกระบุว่า โครงสร้างประชากรผู้สูงอายุกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มจากร้อยละ 10.5 ในปี ค.ศ. 1995 เป็นร้อยละ 17.2 ในปี ค.ศ. 2021 ขณะที่สำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่าประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560) และคาดว่าในปี พ.ศ. 2573 ผู้สูงอายุจะเพิ่มเป็น 17.7 ล้านคน หรือประมาณ 1 ใน 4 ของประชากร (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560) สหประชาชาติระบุว่าหากประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 10 ถือว่าเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และเกินร้อยละ 20 คือ สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ โดยในปี 2558 ประเทศไทยมีผู้สูงอายุร้อยละ 16.2 และคาดว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์ในปี 2564 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบทั้งในระดับมหภาค เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) รายได้ การจ้างงาน และระดับคุณภาพ เช่น ตลาดสินค้า บริการทางการเงินและสุขภาพ ซึ่งล้วนต้องการการวางแผนระยะยาวที่มีประสิทธิภาพ (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556)

การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเผชิญกับปัญหาหลายด้าน ทั้งงบประมาณ บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะการขาดบุคลากรที่เข้าใจบริบทของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ ทำให้บริการไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง อีกทั้งยังไม่มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยและเชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงาน ส่งผลให้ติดตามประเมินผลได้ยาก การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการออกแบบนโยบายยังจำกัด และขาดกลไกสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม ขณะที่บริการสาธารณะ เช่น ศูนย์สุขภาพหรือระบบขนส่ง ยังไม่รองรับสังคมสูงวัยได้ทั่วถึง ปัญหาเหล่านี้กระทบต่อคุณภาพชีวิตและความยั่งยืนของการพัฒนาสวัสดิการ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณค่า พึ่งพาตนเองได้ ลดภาระครอบครัวและรัฐ พร้อมผลักดันการบูรณาการนโยบาย กฎหมาย งบประมาณและการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (อาทิตย์ บริหาร, 2565)

จากบริบทของปัญหาข้างต้น เทศบาลตำบลบางปลาม้ากำลังเผชิญกับปัญหาในการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐาน แม้มีนโยบายดูแลผู้สูงอายุ แต่ในทางปฏิบัติยังขาดบุคลากรเฉพาะทาง ระบบข้อมูลไม่ทันสมัย กิจกรรมไม่ตอบโจทย์ความต้องการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนยังจำกัด บริการสุขภาพ

และความปลอดภัยยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ลำพังหรือมีข้อจำกัดทางกายภาพ เทศบาลยังขาดระบบติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่สามารถปรับปรุง การดำเนินงานได้ทันเวลา ปัญหาเหล่านี้ สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนา นโยบายและกลไกเชิงปฏิบัติที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เพื่อให้การดูแล ผู้สูงอายุเกิดผลอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน (เทศบาลตำบลบางปลาหม้า, 2567)

จากสภาพปัญหาที่ปรากฏ ผู้วิจัยตระหนักว่าการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลบางปลาหม้ายังมีข้อจำกัด ทั้งด้านกระบวนการจัดบริการที่ขาดความเป็น ระบบ ความครอบคลุมของกลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่ทั่วถึง และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยัง ไม่เข้มแข็ง ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นควรน้อมนำหลักสังคหวัตถุธรรม (อง.จตุกก. (ไทย) 2132/37) มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิด โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1. ทาน การให้และ การโอ้ออมอารี 2. ปิยวาจา การสื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพ 3. อัตถจริยา การเกื้อกูล ประชาชน และ 4. สมานัตตตา การปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลาย หลักธรรมดังกล่าวมิได้ เป็นเพียงแนวคิดเชิงคุณธรรม แต่ยังเชื่อมโยงกับการจัดการเชิงโครงสร้าง ทำให้ระบบ สวัสดิการมีความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับบริบทไทย และยึดโยงกับชุมชนท้องถิ่นได้จริง งานวิจัยนี้จึงมุ่งสร้างคำตอบเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เพื่อยกระดับนโยบายและรูปแบบ การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุให้ยั่งยืนและส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเป็นรูปธรรม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหาร จัดการสวัสดิการผู้สูงอายุตามหลักสังคหวัตถุธรรมของเทศบาลตำบลบางปลาหม้า อำเภอ บางปลาหม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยพิจารณาการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งเป็นแนวทางในการ ปรับปรุง สวัสดิการให้เหมาะสมของผู้สูงอายุในพื้นที่ของเทศบาลตำบลบางปลาหม้า เพื่อนำ ผลการศึกษาที่ได้ทำเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบางปลาหม้า ให้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น และสามารถรองรับปัญหาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบล บางปลาหม้า อำเภอบางปลาหม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุธรรมกับการบริหารจัดการ สวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาหม้า อำเภอบางปลาหม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุตามหลักสังคหวัตถุ ธรรมของเทศบาลตำบลบางปลาหม้า อำเภอบางปลาหม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1,808 คน (กรมการปกครอง, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Creswell & Creswell (2023) โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 5% ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 328 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. ผู้บริหารเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ จำนวน 2 คน 2. เจ้าพนักงานปฏิบัติการ จำนวน 2 คน 3. ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน 4. กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คน และ 5. กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical Rating Scale) และส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุตามหลักสังคหวัตถุธรรมของเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical Rating Scale)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุตามหลักสังคหวัตถุธรรมของเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมินำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยถึงเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัด

สุพรรณบุรี กลุ่มเป้าหมาย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม และถึงผู้ให้ข้อมูล เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก และดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีจัดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุตามหลักสังกัดวัตถุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการหาค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 2. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการทดสอบสมมติฐานระหว่างหลักสังกัดวัตถุธรรมกับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ (Correlation Coefficient) วัดระดับความสัมพันธ์ของตัวแปรและแบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

5.2 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม

การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม		ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านระบบการจัดการที่ทันสมัย	3.88	0.56	มาก
2.	ด้านผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างดี	3.16	0.89	ปานกลาง
3.	ด้านผู้สูงอายุมีความพึงพอใจ	3.25	0.85	ปานกลาง
4.	ด้านสถานที่รองรับผู้สูงอายุ	3.52	0.72	มาก
ภาพรวม		3.45	0.63	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.45, S.D.=0.63) อยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านระบบการจัดการที่ทันสมัย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ =3.88, S.D.=0.56)

อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่ ด้านสถานที่รองรับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=3.52$, S.D.=0.72) อยู่ในระดับปานกลาง ถัดมาคือ ด้านผู้สูงอายุมีความพึงพอใจ ($\bar{X}=3.25$, S.D.=0.85) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างดี ($\bar{X}=3.16$, S.D.=0.89) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหัตถุธรรมกับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหัตถุธรรมกับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์					ตัวแปรตาม
	1. ด้านระบบการจัดการที่ดินสมัย	2. ด้านผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างดี	3. ด้านผู้สูงอายุมีความพึงพอใจ	4. ด้านสถานที่รองรับผู้สูงอายุ	ภาพรวม	
1. ทาน โอบอ้อมอารี	0.196**	0.260**	0.209**	0.288**	0.287**	
2. ปิยวาจา วจีไพเราะ	0.267**	-0.086	-0.075	0.198**	0.060	
3. อตถจริยา	0.468**	0.141*	0.213**	0.356**	0.326**	
สังเคราะห์ประชาชน						
4. สมานัตตตา	0.480**	0.141*	0.159**	0.295**	0.293**	
เสมอต้นเสมอปลาย						
ภาพรวม	0.444**	0.152**	0.165**	0.364**	0.310**	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหัตถุธรรมกับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง ($r=0.310$) พิจารณารายด้าน พบว่า ด้านทาน โอบอ้อมอารี มีความสัมพันธ์ อยู่ในระดับต่ำ ($r=0.287$) ด้านปิยวาจา วจีไพเราะ มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก ($r=0.060$) ด้านอตถจริยา สังเคราะห์ประชาชน มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r=0.326$) ด้านสมานัตตตา เสมอต้นเสมอปลาย มีความสัมพันธ์ อยู่ในระดับปานกลาง ($r=0.293$)

3. การประยุกต์หลักสังคหัตถุธรรมเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี มีข้อเสนอแนะว่า 1. ทาน โอบอ้อมอารี ควรมุ่งเน้นการช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยความจริงใจและต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางหรือขาดผู้ดูแล ผ่านบริการพื้นฐานด้านอาหาร ยา และอุปกรณ์

จำเป็น พร้อมทั้งส่งเสริมการระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนเพื่อให้เข้าถึงทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง 2. ปิยวาจา วจีไพเราะ ควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ใช้ภาษาสุภาพ อ่อนโยน และเข้าใจง่ายในการสื่อสารกับผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความอบอุ่นใจ ความไว้วางใจ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุแสดงออกถึงความต้องการได้อย่างมั่นใจ 3. อัจฉริยา สงเคราะห์ประชาชน ควรลงมือช่วยเหลือทันทีโดยไม่ต้องรอคำร้อง ผ่านการเยี่ยมบ้าน ประเมินรายการณ และให้บริการตามความเหมาะสม พร้อมประสานงานกับเครือข่ายเพื่อดูแลอย่างครอบคลุมและตรงจุด 4. สมานัตตตา วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ควรจัดบริการอย่างเสมอภาคมีมาตรฐานเท่าเทียมในทุกพื้นที่ กำหนดรอบบริการชัดเจน ตรวจสอบคุณภาพอย่างต่อเนื่องและกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.45, S.D.=0.63) อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านระบบการจัดการที่ทันสมัย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ =3.88, S.D.=0.56) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่ ด้านสถานที่รองรับผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ =3.52, S.D.=0.72) อยู่ในระดับปานกลาง ถัดมาคือ ด้านผู้สูงอายุ มีความพึงพอใจ ($\bar{X}$ =3.25, S.D.=0.85) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างดี ($\bar{X}$ =3.16, S.D.=0.89) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชิตวัฒน์ ตัณนา (2566) ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พบว่า การมีระบบจัดการที่ทันสมัยและสถานที่รองรับที่เหมาะสมส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุในระดับที่ดีเช่นเดียวกัน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหัตถุธรรมกับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า ด้านทาน โอปปาติกะ มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ ด้านปิยวาจา วจีไพเราะ มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับต่ำมาก ด้านอิตถจริยา สงเคราะห์ประชาชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ด้านสมานัตตตา เสมอต้นเสมอปลาย มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของระพีพัฒน์ กิตติภิรมย์สันต์ (2566) ที่ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

3. การประยุกต์หลักสังคหัตถุธรรมเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่ามีข้อเสนอแนะว่า ต้องโอบอ้อมอารี วชิโพราะ สงเคราะห์ประชาชน และวางตนดีเสมอต้นเสมอปลาย ทั้งนี้ อาจจะเนื่องจากว่า 1. ทาน ได้แก่ การโอบอ้อมอารีผู้สูงอายุอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ผ่านบริการพื้นฐาน และระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนเพื่อให้เข้าถึงได้ทุกคน 2. ปิยวาจา ได้แก่ การเจรจาสุจริตจริงใจโพราะที่ใช้ให้คำแนะนำผู้สูงอายุด้วยความใส่ใจ 3. อตถจริยา ได้แก่ การสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนโดยไม่ต้องรอคำร้อง และ 4. สมานัตตตา ได้แก่ การวางตนเป็นคนดีเสมอต้นเสมอปลาย โดยการให้บริการอย่างเสมอภาค สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอุทัย กตคุโณ และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้หลักวิถีพุทธในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การส่งเสริมเมตตาธรรมและการดูแลที่เหมาะสมกับบริบทชีวิตผู้สูงอายุช่วยให้เกิดความสุขและความสงบทางใจอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์กรความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย สรุปได้ว่า การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการทั้งมิติทางวิชาการและมิติทางคุณธรรมเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะการน้อมนำหลักสังคหัตถุธรรม 4 ประการ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตามาเป็นกรอบแนวคิดเชิงคุณธรรมที่สนับสนุนการจัดการเชิงระบบ ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นองค์ความรู้ใหม่ที่ประกอบด้วย 4 มิติหลัก ได้แก่ 1. มิติด้านระบบการจัดการที่ทันสมัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาฐานข้อมูลผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ การจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้สูงอายุและการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น 2. มิติด้านผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างดีที่เน้นการจัดทีมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย การให้บริการต่อเนื่องอย่างเท่าเทียมและการสร้างความอบอุ่นใจด้วยการสื่อสารที่จริงใจ 3. มิติด้านผู้สูงอายุมีความพึงพอใจ ที่สะท้อนผ่านการรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุทุกกลุ่ม การปรับปรุงบริการตามข้อเสนอแนะและการให้บริการด้วยมาตรฐานที่ไม่เลือกปฏิบัติ และ 4. มิติด้านสถานที่รองรับผู้สูงอายุที่มุ่งพัฒนาสถานที่รองรับให้เข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม พัฒนาศูนย์ดูแลผู้สูงอายุที่ขาดที่อยู่อาศัยและรักษาความสะอาดปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลตำบลบางปลาหม้อควรกำหนดนโยบายสวัสดิการผู้สูงอายุเชิงบูรณาการตามหลักสังคหัตถุธรรม โดยสร้างระบบสนับสนุนทั้งวัตถุและจิตใจผ่านเครือข่ายอาสาสมัครการดูแลเชิงรุก และความร่วมมือภายนอกอย่างเป็นระบบ
2. เทศบาลตำบลบางปลาหม้อควรยกระดับมาตรฐานการสื่อสารและบริการบุคลากรให้สุภาพ อ่อนโยน และเข้าใจบริบทของผู้สูงอายุ เพื่อสร้างการเข้าถึงบริการที่เสมอภาคและเพิ่มความพึงพอใจอย่างทั่วถึง
3. เทศบาลตำบลบางปลาหม้อควรส่งเสริมระบบบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้และเสมอภาค โดยวางหลักเกณฑ์การบริการ การใช้งบประมาณ และการประเมินผลที่ทั่วถึงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้สูงอายุทุกกลุ่ม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลตำบลบางปลาหม้อควรต้องจัดตั้งศูนย์ประสานงานดูแลผู้สูงอายุแบบบูรณาการในระดับชุมชนโดยบูรณาการเจ้าหน้าที่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จิตอาสา และปราชญ์ชุมชนเพื่อเยี่ยมบ้าน ประเมินปัญหา และให้บริการเชิงรุกแบบรายกรณี

2. เทศบาลตำบลบางปลาหมอควรต้องอบรมและพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงบวก แก่เจ้าหน้าที่ทุกระดับ โดยเน้นการใช้ปิยวาจา คำพูดเชิงให้กำลังใจ และเทคนิคการฟังอย่าง เข้าใจเพื่อยกระดับคุณภาพบริการและความพึงพอใจ

3. เทศบาลตำบลบางปลาหมอควรต้องกำหนดตารางให้บริการและจัดสรรทรัพยากร อย่างเสมอภาคในทุกชุมชน พร้อมหมุนเวียนหน่วยบริการ จัดสรรอุปกรณ์ และงบประมาณ สนับสนุน กิจกรรมอย่างทั่วถึง พร้อมติดตามประเมินผลทุกไตรมาส

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบูรณาการหลักธรรมอื่น ๆ เช่น ทศพิธราชธรรม หรือพรหมวิหาร 4 เปรียบเทียบกับสังคหัตถุธรรม เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการยกระดับคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุในทุกมิติ

2. ควรขยายการศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเมืองพัทยา เพื่อให้เห็นความแตกต่างเชิงบริบทด้านการจัดการ สวัสดิการผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน

3. ควรดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานเชิงคุณภาพและปริมาณเพื่อเข้าถึงประสบการณ์ และข้อจำกัดของผู้สูงอายุ ตลอดจนมุมมองผู้ปฏิบัติงาน อันสะท้อนศักยภาพเชิงปฏิบัติของ สังคหัตถุธรรมอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2567). *จำนวนประชากรไทยที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน รายเดือน*
ธ.ค. 2567 : เทศบาลตำบลบางปลาหมอ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี.
สืบค้น 28 ตุลาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/XYoWT>
- จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). *สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์) : ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ.*
วารสารรัฐมิแล, 38(1), 6-28.
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). *การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนัก
การพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- ชิตวัฒน์ ต๊ะนา. (2566). *การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต*
ผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน (สารนิพนธ์
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เทศบาลตำบลบางปลาหมอ. (2567). *แผนดำเนินงานประจำปี*. สืบค้น 20 ตุลาคม 2567,
จาก <http://www.bangplama-sp.go.th/index.php/2016-12-20-03-12-54/1168-2567>

- พระมหาอุทัย กตคุโณ และคณะ. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้หลักวิถีพุทธ (ภาวนา 4) ในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 6(2), 63-83.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2560). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559*. นครปฐม: บริษัท พรินเตอร์ จำกัด.
- ระพีพัฒน์ กิตติภิรมย์สันต์. (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อาทิตย์ บริหาร. (2565). การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุภายใต้การเมืองท้องถิ่น. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 2(3), 231-244.
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2023). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชน
ของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี*

BUDDHIST INTEGRATION FOR PROMOTING PUBLIC SERVICE QUALITY
OF MUANG KHLUNG CITY MUNICIPALITY, CHANTHABURI PROVINCE

พระครูอรุณจริยานุการ (กิตติเอก ฦๅญฺโโก),
รัฐพล เย็นใจมา, ธวัชชัย สมอเนื้อ

Pharkhruatthachariyanukan (Kitti-Ek Nutthiko),

Ratthapol Yenjaima, Thawatchai Samorneu

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: a55000045@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการประชาชน 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับคุณภาพการให้บริการประชาชน และ 3. นำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปในเขต เทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี คือ จำนวน 371 คน วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การวิจัย เชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของ เทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหัตถุธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.64$) โดยเรียงลำดับตามนี้ ด้านสมานัตตตา การวางตน สม่าเสมอ ด้านอรรถจริยา ประพฤติประโยชน์ ด้านทาน การให้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และด้านปิยาวจา วาจาอ่อนหวาน ตามลำดับ 2. หลักสังคหัตถุธรรมมีความสัมพันธ์กับ คุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี ในเชิงบวกอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์ในระดับมาก บูรณาการเข้ากับ หลักสังคหัตถุธรรม การปฏิบัติงานมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ตามลำดับ 3. นำเสนอ

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองชลุม จังหวัดจันทบุรี การให้บริการพุทธบูรณาการเน้นการพัฒนาจิตใจของบุคลากรที่ให้บริการมีความเมตตาความอดทน บริการด้วยใจจริง มีความสงบเย็นใจลดความเครียด เพื่อการบริการมีคุณภาพจัดการกับปัญหาหรือข้อขัดแย้งในการทำงาน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้บริการและประชาชนการใช้หลักธรรมที่เน้นการสร้างความเข้าใจความเป็นกันเอง

คำสำคัญ: คุณภาพการให้บริการ; พุทธบูรณาการ; สังคหัตถุธรรม 4; เทศบาล

Abstract

This research article aimed to: 1. Study the level of service quality for the public, 2. Examine the relationship between Buddhist principles and public service quality, and 3. Propose a Buddhist integration approach to enhance the public service quality of Khlung Municipality, Chanthaburi Province. The study employed a mixed-methods approach. The quantitative phase collected data through questionnaires from 371 participants, residents aged 18 years and above in Khlung Municipality. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and correlation coefficient. The qualitative phase collected data through in-depth interviews with 10 key informants (both monks and laypersons), and data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed that: 1. The Buddhist integration for enhancing the public service quality of Khlung Municipality, based on the angahavatthu Dhamma, showed that the overall service quality was at the highest level ($\bar{X}=4.64$). By aspect, the ranking was as follows: Samanattata, consistency and fairness, ranked highest, followed by Atthacariya, helpful conduct, Dana (generosity), and Piyavaca (pleasant speech). 2. The angahavatthu Dhamma showed a significant positive correlation with the public service quality of Khlung Municipality at the 0.01 level, indicating that the more effectively these principles were integrated, the higher the quality of service performance. 3. The proposed Buddhist integration model for improving public service quality emphasized the mental development of service providers, fostering compassion, patience, sincerity, calmness, and stress reduction. It promoted service with mindfulness and empathy,

enabling personnel to handle problems or conflicts efficiently and to build good relationships between service providers and citizens through the use of Buddhist principles that cultivated understanding, friendliness, and harmony.

Keywords: Buddhist Integration; Sangahavatthu Dhamma 4; Quality of Public Service; Municipality

บทนำ

การให้บริการประชาชนจึงถือเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ที่มุ่งตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างตรงจุด ภายใต้กรอบของระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่กำหนดไว้ในปัจจุบัน การกิจนี้มีใช้เพียงการปฏิบัติงานตามขั้นตอนทางราชการเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความใส่ใจในการอำนวยความสะดวก สร้างความเท่าเทียม และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้มารับบริการให้ดียิ่งขึ้น รัฐบาลจึงได้เร่งรัดให้หน่วยงานส่วนราชการต่าง ๆ ได้ขยายขอบเขตและปรับปรุงในการให้บริการประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้บริการประชาชน จึงเป็นหนึ่งในภารกิจการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ของกรมการปกครองโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการที่สะดวกทั่วถึง และเป็นการประสานเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีงามในระหว่างประชาชนกับข้าราชการ (กรมการปกครอง กองงานวิจัยและประเมินผล, 2533) การให้บริการกับประชาชนที่เป็น ผู้รับบริการ ซึ่งต้องทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจในการได้รับบริการสูงสุด อีกทั้ง คุณภาพของการจัดบริการที่ดี ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเกิดประโยชน์ สูงสุดต่อประชาชนส่วนรวม เพราะการจัดทำบริการให้เกิด ประโยชน์โดยแท้จริงต้อง รับทราบความต้องการบริการของประชาชน โดยให้ประชาชนในชุมชน เป็นผู้ตัดสินใจและ หน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ควรจะต้องพิจารณาถึงกำลังเงิน กำลังงบประมาณ กำลังคน กำลังความสามารถของอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และหน้าที่ ความรับผิดชอบควรเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง (สมาน รังสียกฤษฎ์, 2543)

ปัจจุบันการให้บริการของเทศบาลเมืองขลุงโดยภาพรวมถือว่าอยู่ในระดับที่ดีแต่ใน บางแผนกของการทำงานยังพบปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง โดยเฉพาะในส่วนของ เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการที่มีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนที่เข้ามา ติดต่ออย่างเร่งด่วน นอกจากนี้ ประชาชนผู้มารับบริการยังมีความหลากหลายทั้งในด้านวุฒิ ภาวะและความต้องการ ส่งผลให้การสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน มีความท้าทายมากขึ้น และทำให้ความพึงพอใจในการรับบริการลดลง ทั้งในด้านความ

สะดวก รวดเร็ว และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรจะได้รับครบถ้วน ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง และมีความจำเป็นที่สมควรที่จะนำมาใช้ในการบูรณาการเพื่อการส่งเสริมให้บริการแก่ประชาชน ซึ่งความสำคัญในการนำหลักธรรม เพื่อบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพในการบริการแก่ประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี คือ คุณธรรมที่เป็นคุณเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สามารถผูกใจบุคคลและประสานหมู่ชนให้เกิดความสามัคคี และเป็นหลักพุทธธรรมที่ทำให้ตนเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของบุคคลทั่วไปซึ่งเป็นการปลูกจิตสร้างมิตรไมตรี เดิมซึ่งน้ำใจซึ่งกันและกัน ย่อมทำให้สังคมเกิดความเป็นสุข พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543)

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญและสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อศึกษาระดับการให้บริการต่อประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ 4 กับคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ แนวทางทางพัฒนาการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยศึกษาตามกรอบหน้าที่และกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ซึ่งตามนโยบายของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี ที่ได้ปฏิบัติตามกรอบของแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เป็นตามกระบวนการโดยนำหลักสังคหวัตถุธรรม เพื่อนำมาบูรณาการแก้ไขปัญหาในการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี ให้ดียิ่งขึ้น โดยหลักธรรมที่นำมาเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชน ได้แก่ หลักสังคหวัตถุธรรม (อง.จตุกก. (ไทย) 21/32/51) ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคล อันประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ สังคหวัตถุธรรม 4 ประกอบด้วย 1. ทาน การให้ 2. ปิยวาจา วาจาอันเป็นที่รัก 3. อตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ และ 4. สมานัตตตา การวางตนให้สม่ำเสมอ เป็นการประยุกต์หลักสังคหวัตถุธรรม ร่วมกับแนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์ให้เกิดการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การปฏิบัติงาน ซึ่งหากบุคลากรปฏิบัติงานด้วยความรักและความเข้าใจ มีน้ำใจไมตรี เจริญด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวานไม่แข็งกระด้าง เพื่อยึดประโยชน์ต่อกันและสามารถวางตนเองเสมือนพี่น้องกัน งานบริการต่อประชาชนย่อมเป็นการส่งเสริมคุณภาพให้กับตนเองและเทศบาลเมืองขลุง ย่อมทำให้องค์กรนั้นมีความยั่งยืน มั่นคง ต่อไป

จากปัญหาดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้พบหลักธรรมแล้วจึงเห็นควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาบูรณาการใช้เพื่อส่งเสริมคุณภาพในการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี ผลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี เป็นไปตามยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาเทศบาลเมืองขลุงไว้ 3 ด้านที่ 1 มั่นคง ด้านที่ 2 มั่งคั่ง และด้านที่ 3 ยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อแผนพัฒนา

ตามนโยบายขององค์กร ทำให้การปฏิบัติงานย่อมได้ผลประสิทธิภาพ และประสิทธิผลและมีความคุ้มค่าในเชิงงบประมาณ การปฏิบัติงานการกระจายอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานในเชิงการตัดสินใจ การอำนวยความสะดวกและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสมดุลหรือทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองชลุ่งได้รับประโยชน์ เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมปรับลดสิ่งที่เทศบาลเมืองชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี ดำเนินการย่อมเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล มีความเข้มแข็งการให้บริการดำเนินงานอย่างสันติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปในเขตเทศบาลเมืองชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 4,933 คน (สำนักทะเบียนเขตพื้นที่ท้องถิ่นเทศบาลเมืองชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรของ Yamane (1973) ได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 371 ตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 2 รูป กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารของเทศบาลเมืองชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี 2 คน กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารระดับสูงของเทศบาลเมืองชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี 2 คน กลุ่มที่ 4 นักวิชาการด้านรัฐประศาสน

ศาสตร์ 2 คน กลุ่มที่ 5 ประชาชนผู้มาขอรับบริการของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี 2 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วย 1. ปัจจัยส่วนบุคคล 2. หลักสัณฐานวัตถุ 4 และ 3. พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1971) เท่ากับ .952

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากตัวอย่าง จำนวน 371 ตัวอย่าง

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและสถิติอนุมาน ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำมาสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอในรูปแบบความเรียง พร้อมตารางแจกแจงความถี่ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสนับสนุนและเชื่อมโยงกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

1. ระดับพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาล เมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม

ที่	การให้บริการประชาชนตามหลักสัณฐานวัตถุธรรม	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	ด้านทาน การให้	4.46	0.45	มาก
2.	ด้านปิยวาจา วาจาอ่อนหวาน	4.43	0.44	มาก
3.	ด้านอภิตถจริยา ประพฤติประโยชน์	4.51	0.53	มากที่สุด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาล เมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม (ต่อ)

ที่	การให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุธรรม	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
4.	ด้านสมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ	4.58	0.42	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.64	0.34	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี การให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.64$, $S.D.=0.34$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านสมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.58$, $S.D.=0.45$) รองลงมา ได้แก่ ด้านอิตถจริยา ประพฤติประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.51$, $S.D.=0.53$) ด้านทาน การให้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.46$, $S.D.=0.45$) และด้านปิยวาจา วาจาอ่อนหวาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.43$, $S.D.=0.44$) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธรธรรมกับคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี หลักสังคหวัตถุธรรมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการให้บริการประชาชนในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสัมพันธ์ในระดับมาก กล่าวคือ เมื่อเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองขลุง ปฏิบัติงานด้วยการบูรณาการเข้ากับหลักสังคหวัตถุธรรม การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองขลุง ก็มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นไป ในการบริการแก่ประชาชน ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุธรรมกับและระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี

		ตัวแปรตาม				
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	การให้บริการประชาชน โดยภาพรวม	1. ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค	2. ด้านการให้บริการอย่างทันต่อเวลา	3. ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ	4. ด้านการให้บริการอย่างอ่อนน้อม	5. ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า
		ตัวแปรอิสระ				
หลักสังคหวัตถุธรรม	.841**	.871**	.799**	.684**	.810**	.840**
โดยภาพรวม						

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรตาม					
	การให้บริการประชาชน โดยภาพรวม	1. ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค	2. ด้านการให้บริการอย่างทันเวลา	3. ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ	4. ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง	5. ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า
ตัวแปรอิสระ						
1. ด้านทาน	.733**	.730**	.780**	.872**	.759**	.877**

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุธรรมกับและระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรตาม					
	การให้บริการประชาชน โดยภาพรวม	1. ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค	2. ด้านการให้บริการอย่างทันเวลา	3. ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ	4. ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง	5. ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า
ตัวแปรอิสระ						
2. ด้านปิยวาจา	.818**	.833**	.745**	.786**	.868**	.886**
3. ด้านอัถจริยา	.848**	.756**	.863**	.684**	.783**	.653**
4. ด้านสมานัตตตา	.741**	.752**	.647**	.891**	.806**	.785**

** ความสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 กับการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก ($R = .841^{**}$) ด้านปิยวาจาและด้านอัถจริยามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก และด้านทาน ด้านสมานัตตตา มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

3. สนองพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี พบว่า 1. เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองขลุง ได้มีการพัฒนาใจและจิตใจของผู้ให้บริการพุทธบูรณาการเน้นการพัฒนาจิตใจของบุคลากรที่ให้บริการให้มีความเมตตา ความอดทน และการให้บริการด้วยใจจริง การฝึกฝนสมาธิและการปฏิบัติธรรมสามารถช่วยให้ผู้ให้บริการมีความสงบเย็นใจ ลดความเครียด และสามารถตอบสนองต่อประชาชนได้ดีขึ้น 2. เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองขลุง การนำหลักธรรมไปปรับใช้ในกระบวนการ

ทำงานหลักธรรมที่สำคัญ เช่น ความมีสติ ความอดทนมุ่งมั่น และทำงานด้วยความอดสาหัส สามารถนำมาใช้ในการทำงานเพื่อการบริการมีคุณภาพมากขึ้น รวมถึงการประยุกต์ใช้หลักการธรรมในการจัดการกับปัญหาหรือข้อขัดแย้งในการทำงาน และ 3. เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองชลุ่ง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้บริการและประชาชนการใช้หลักธรรมที่เน้นการสร้างความเข้าใจความเป็นกันเอง สร้างความไว้วางใจ และความพึงพอใจในการให้บริการ ทำให้ประชาชนรู้สึกดี การให้บริการ ด้วยการให้บริการที่มีเน้นประโยชน์ในการให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการให้บริการแก่ประชาชนที่มีประสิทธิภาพ หากเทศบาลเมืองชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี ด้วยการนำหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ไปประยุกต์ใช้จะช่วยปลูกจิตสำนึกที่ดีให้กับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ให้บริการที่มีความเสียสละทุ่มเท กำลังกายใจ และแบ่งปันโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน โดยไม่เลือกปฏิบัติ และใช้ถ้อยคำที่สุภาพในการให้บริการการช่วยเหลือประชาชนที่มารับบริการ และการปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ จะส่งผลให้คุณภาพการบริการประชาชนอย่างดียิ่ง ตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มารับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของศิวพร สัจจวัฒนา (2555) เรื่อง การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนฝรั่ง ตามการรับรู้ของประชาชน พบว่า โดยภาพรวมการให้บริการของเทศบาลเมืองชลุ่งอยู่ในระดับที่ดีมาก เนื่องจากการนำหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ มาเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติงานบริการประชาชน อันประกอบด้วย 1. ทาน (การให้) หมายถึง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ และแบ่งปัน ทั้งในรูปของสิ่งของและการให้คำแนะนำสั่งสอน เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน 2. ปิยวาจา (วาจาไพเราะ) คือ การใช้ถ้อยคำสุภาพ อ่อนหวาน และแสดงความเคารพนับถือผู้มารับบริการ เพื่อสร้างมิตรจิต ความประทับใจ และจงใจให้ประชาชนยอมรับการบริการ 3. อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) หมายถึง การชวนชวนช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ ทั้งงานสาธารณะ การแก้ไขปัญหา รวมถึงการส่งเสริมจริยธรรมและความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน 4. สมานัตตตา (การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย) คือ การปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ วางตัวเหมาะสมต่อฐานะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพร้อมร่วมแก้ไขปัญหาอย่างเสมอภาค จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของสมหมาย บัวจันทร์ (2551) เรื่อง การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการ

ประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร พบว่า ความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการด้านสมานัตตตตามากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือด้านทาน ด้านอรรถจริยา และลำดับสุดท้าย คือ ด้านปิยวาจา และสอดคล้องกับงานวิจัย ของปิยวรรณ หอมจันทร์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการโดยประยุกต์ใช้หลัก สังคหวัตถุธรรมของข้าราชการตำรวจทางหลวง พบว่า คุณภาพการให้บริการประยุกต์ใช้ หลักสังคหวัตถุธรรมของข้าราชการตำรวจทางหลวง ประชาชนมีความโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยจากมากไป นาน้อยตามลำดับ คือ ด้านพฤติกรรมการให้บริการ ด้านคุณภาพการให้บริการด้านกิจกรรม การให้บริการ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุธรรม กับพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริม คุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี มีความสัมพันธ์ เชิงบวกกับหลักสังคหวัตถุธรรม 4 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับมาก ($R = .841^{**}$) ซึ่งหมายความว่า การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการ ให้บริการประชาชนในหลายด้าน เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านทาน มีความสัมพันธ์ ในระดับปานกลาง ($r = .733^{**}$) แสดงถึงการให้บริการด้วยความเสียสละและการช่วยเหลือ ประชาชนอย่างจริงใจ ด้านอรรถจริยา มีความสัมพันธ์ในระดับมาก ($r = .848^{**}$) สะท้อนถึง การให้บริการที่มีความถูกต้อง และเหมาะสมตามหลักการบริหารจัดการ ด้านปิยวาจา มีความสัมพันธ์ในระดับมาก ($r = .818^{**}$) แสดงให้เห็นถึงการใช้ถ้อยคำที่สุภาพและ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ในการให้บริการ ด้านสมานัตตตตา มีความสัมพันธ์ในระดับมาก ($r = .841^{**}$) ซึ่งหมายถึง การส่งเสริมความสามัคคี และการทำงานร่วมกันภายในองค์กรเพื่อ ให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์เหล่านี้บ่งชี้ว่า เทศบาลเมืองขลุง มีการให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินการทางกฎหมาย การคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของประชาชน รวมถึงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และให้บริการแก่ ประชาชนผู้มารับบริการโดยการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุธรรม 4 เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ การให้บริการมีคุณภาพและมีความประทับใจจากประชาชน ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัย ของพระพิศิษฐ์ ฐานุตตโร (2559) เรื่อง การให้บริการสาธารณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของ เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อ การให้บริการสาธารณะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เจ้าหน้าที่และพนักงานของ เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย การให้บริการต้องทุ่มเทกายใจและ สติปัญญา ความสามารถในการให้บริการยึดประโยชน์ประชาชนมาเป็นพลังการพัฒนา

โดยไม่หวังสิ่งใดจากประชาชน การแนะนำให้ข้อมูลดี ๆ ขององค์กรที่จริงใจ ใช้คำพูดที่ไพเราะชี้แจงแนะนำให้กับประชาชนเข้าใจง่าย ๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่มารับบริการพร้อมอุทิศตนเองในการให้บริการสาธารณะหรือการทำงานอย่างสม่ำเสมอ วางตนเป็นผู้มีเหตุมีผลมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ให้บริการต่อประชาชนอย่างเสมอภาค ทันเวลา เพียงพอต่อเนื่อง และก้าวหน้า เพื่อให้ประสบผลสำเร็จที่เป็นเลิศในการให้บริการสาธารณะ

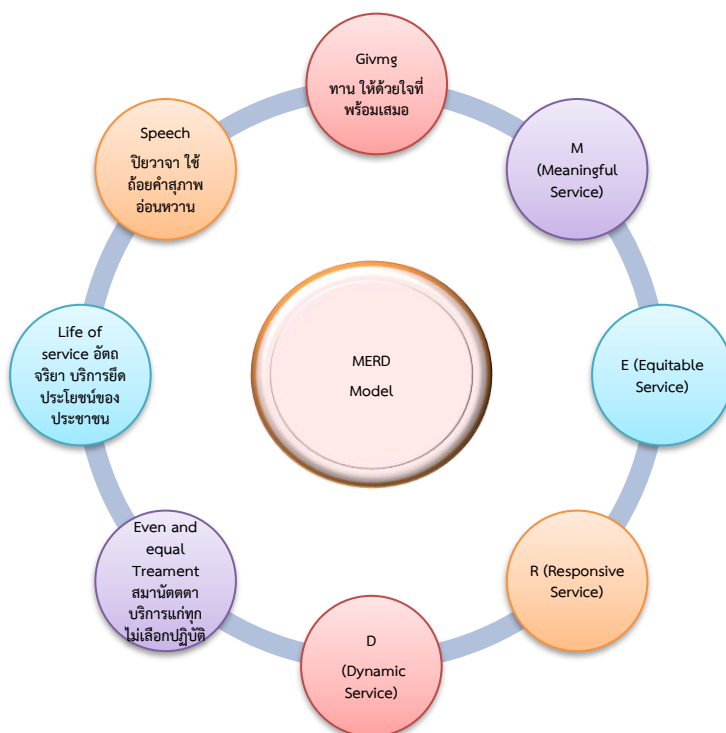
3. พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี ตามหลักสังคหัตถุธรรม เป็นการบริการที่ยึดหลักคุณภาพในทุกมิติทั้งด้านความเสมอภาค ทันต่อเวลา เพียงพอ ต่อเนื่อง และก้าวหน้า ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความมุ่งมั่นขององค์กรในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการบริการที่มีลักษณะอย่างเสมอภาค เป็นรากฐานสำคัญที่แสดงถึงความเท่าเทียม ความซื่อสัตย์ และความเป็นธรรมในการบริการ ไม่เลือกปฏิบัติ พร้อมส่งเสริมให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดต่อประชาชนในทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยจำนวนมากที่กล่าวถึงหลักการบริการที่เท่าเทียมและเป็นมิตร นอกจากนี้ การให้บริการอย่างทันต่อเวลายังเป็นอีกจุดเด่นที่แสดงถึงประสิทธิภาพของระบบราชการ โดยมีการจัดการขั้นตอนอย่างเป็นระบบ รวดเร็ว ถูกต้อง และตรงเวลา ซึ่งนำไปสู่ความประทับใจและเป็นแรงผลักดันให้เกิดการกลับมาใช้บริการซ้ำ อันเป็นเครื่องชี้วัดถึงคุณภาพและความไว้วางใจของประชาชน ขณะเดียวกัน การบริการอย่างเพียงพอ ยังแสดงให้เห็นถึงความพร้อมของสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และการออกแบบพื้นที่เพื่อการเข้าถึงบริการอย่างสะดวกและปลอดภัย ซึ่งช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร การบริการอย่างต่อเนื่องเป็นการตอกย้ำถึงความเอาใจใส่และความสม่ำเสมอในการให้บริการ โดยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ มีความร่วมมือภายในองค์กรและยึดหลักประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ รวมถึงมีการติดตามและสื่อสารข้อมูลอย่างใกล้ชิด ส่วนการให้บริการอย่างก้าวหน้า ก็เน้นที่การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วยในการดำเนินงาน ทำให้การบริการมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตอบสนองต่อสังคมยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบริการ ความสำเร็จของเทศบาลเมืองขลุงในด้านการบริการประชาชนนี้ ยังมีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมากกับหลักสังคหัตถุธรรม 4 ซึ่งได้แก่ ทาน อตถจริยา ปิยวาจา และสมานัตตตา โดยพบว่าทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการให้บริการในระดับสูงมาก โดยเฉพาะอตถจริยาและสมานัตตตา ซึ่งแสดงถึงการทำงานอย่างเหมาะสม ถูกต้อง และมีความร่วมมือภายในองค์กร ในขณะเดียวกัน ทานและปิยวาจา ก็สะท้อนถึงการบริการด้วยน้ำใจ ความเมตตา การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และการเสียสละเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ การบูรณาการหลักพุทธธรรมโดยเฉพาะสังคหัตถุธรรม 4 เข้ากับการบริหารงานบริการภาครัฐไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมคุณภาพการให้บริการ แต่ยังเสริมสร้างความศรัทธา ความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์

อันติระหว่างภาครัฐกับประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี ได้เป็นต้นแบบที่ชัดเจนของการนำหลักธรรมมาใช้ในเชิงปฏิบัติอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวลักษณ์ ติมนัน (2560) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การให้บริการอย่างต่อเนื่อง ในการดำเนินงานด้านการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ดังกล่าวมีความพร้อมในการให้บริการแก่ประชาชน และสามารถดำเนินการบริการได้อย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

การให้บริการประชาชนของเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี มุ่งเน้นในการจัดการทรัพยากรบุคคลในองค์กรเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หลักในการให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการได้อย่างดี โดยการนำเอาหลักสังคหวัตถุธรรม มาปรับใช้ในการให้บริการเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ และประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับบริการ ทั้งในแง่ของความสะดวกรวดเร็ว สามารถนำเสนอได้ในรูปแบบ MERD Model สำหรับการให้บริการประชาชน ซึ่งเป็นโมเดลที่สังเคราะห์จากการวิจัยและการนำหลักธรรมที่เหมาะสมมาปรับใช้ในการบริหารจัดการบริการประชาชนใน 5 ด้านหลัก ดังแสดงภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยสามารถอธิบายได้ว่า M (Meaningful Service) การให้บริการที่มีความหมายและประโยชน์ คือ กระบวนการที่หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการเพื่อให้เจ้าหน้าที่ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในการบรรลุวัตถุประสงค์ในการให้บริการประชาชน โดยเน้นการเข้าถึงบริการที่ง่าย สะดวกและรวดเร็ว พร้อมทั้งมีความพร้อมในการให้บริการ ใส่ใจผู้รับบริการ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้บริการได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ E (Equitable Service) การให้บริการที่เสมอภาค คือ การให้บริการแก่ประชาชนทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่คำนึงถึงเพศ อายุ ฐานะ หรือสภาพร่างกาย ทุกคนจะได้รับการบริการอย่างยุติธรรมเท่าเทียมกัน โดยมีการให้บริการที่มีความใส่ใจและเป็นมิตร R (Responsive Service) การตอบสนองที่รวดเร็วและทันทั่วถึง คือ การที่หน่วยงานและเจ้าหน้าที่มีความพร้อมและเต็มใจในการให้บริการที่มีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างทันทั่วถึง และสามารถเสร็จสิ้นการบริการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นมีความไว้วางใจจากผู้รับบริการ D (Dynamic Service): การพัฒนาบริการอย่างต่อเนื่อง (D= Digital) คือ การนำเทคโนโลยีและระบบ E-Service มาใช้ในการสนับสนุนการให้บริการประชาชน

โดยเพิ่มช่องทางการติดต่อและรับบริการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และถูกต้องพร้อมทั้งพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับบุคลากรเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพและทันสมัย สรุปรตามโมเดล (MERD) การจัดการเป็นกระบวนการที่หน่วยงานทำให้เจ้าหน้าที่ทำงานร่วมกันเพื่อให้บริการประชาชนผู้มารับบริการอย่างมีประสิทธิภาพเข้าถึงได้ง่าย มีความเท่าเทียมกันการให้บริการประชาชนผู้มารับบริการที่ยุติธรรมไม่เลือกปฏิบัติทุกคนตอบสนองความพร้อมในการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการประชาชนทันทั่วทั้งการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล นำเทคโนโลยีมาเพิ่มช่องทางการบริการที่สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลเมืองชลุ จังหวัดจันทบุรี ควรมีนโยบายเสริมสร้างมาตรฐานการให้บริการและความสะดวกแก่ประชาชน ควรพัฒนามาตรฐานการให้บริการที่มีคุณภาพ โดยการจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมจัดระเบียบแผนผังป้ายบอกทางที่ชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้รับบริการสามารถเดินทางภายในสำนักงานได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น
2. เทศบาลเมืองชลุ จังหวัดจันทบุรี ควรมีนโยบายการพัฒนามาตรฐานการฝึกอบรมและทักษะของบุคลากร กำหนดนโยบายที่มุ่งเน้นในการพัฒนาทักษะของบุคลากรในด้านการบริการ โดยเฉพาะการฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะการสื่อสารที่ดี และเข้าใจในกระบวนการทางกฎหมาย ให้บริการตามหลักการของความยุติธรรม พร้อมทั้งมีการฝึกอบรมเสริมด้านทักษะการบริการที่มีมาตรฐานสูง
3. เทศบาลเมืองชลุ จังหวัดจันทบุรี ควรมีนโยบายการนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานพัฒนานโยบายที่มุ่งเน้นการนำหลักพุทธธรรม เช่น ความเมตตา ยุติธรรม และการปฏิบัติตนอย่าง มีสติ นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานทุกด้าน โดยเฉพาะในการปฏิบัติงานบริการกับประชาชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลควรส่งเสริมการอบรมแบบพุทธบูรณาการอย่างต่อเนื่อง อบรมเชิงปฏิบัติการเป็นประจำ โดยเชิญพระวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธจิตวิทยามาถ่ายทอดหลักธรรมควบคู่กับทักษะการบริการ
2. เทศบาลควรพัฒนาศูนย์ปฏิบัติธรรมประจำองค์กร จัดตั้งหรือประสานสถานที่ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางจิตใจอย่างต่อเนื่อง เช่น การนั่งสมาธิ ฟังธรรม และฝึกเจริญสติ
3. เทศบาลควรกำหนดแนวปฏิบัติบูรณาการธรรมะกับงานบริการพัฒนาแนวทางหรือคู่มือการปฏิบัติงานที่ผสมผสานหลักธรรม เช่น สติ เมตตา กรุณา กับขั้นตอนการ

ให้บริการ เพื่อเป็นแนวทาง ที่ชัดเจนในการปฏิบัติ และเป็นมาตรฐานกลางสำหรับเจ้าหน้าที่ทุกคน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธบูรณาการในการพัฒนาระบบบริการประชาชนของเทศบาลเมืองชลุ่งอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งพัฒนากระบวนการที่ชัดเจนในการนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้
2. ควรมีการศึกษาวิจัยการบูรณาการหลักธรรม เช่น ความเมตตา ความยุติธรรม และการเจริญสติ ในการดำเนินงานของภาครัฐ โดยเฉพาะในการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจและการให้บริการ
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างเทศบาลเมืองชลุ่งกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ในเขตอำเภอชลุ่ง เช่น เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กองงานวิจัยและประเมินผล. (2553). *เจ้าหน้าที่ปกครอง สถานภาพบทบาทและพฤติกรรมในการให้บริการประชาชน เทศาภิบาล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.*
- ปิยวรรณ หอมจันทร์. (2555). *คุณภาพการให้บริการโดยประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมของข้าราชการตำรวจทางหลวง (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระพิศิษฐ์ ฐานุตโตโร. (2559). *การให้บริการสาธารณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเทศบาลตำบลเวียงอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- ศิวพร สัจจวัฒนา. (2555). *การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนผึ้ง ตามการรับรู้ของประชาชน (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

- สมหมาย บัวจันทร์. (2551). *การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตาม หลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมาน รังสียกฤษฎ์. (2543). *การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยต่าง ๆ*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สำนักทะเบียนเขตพื้นที่ท้องถิ่นเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี. (2566). *ข้อมูลสถิติประชากร ประจำปีงบประมาณ 2566*. สืบค้น 9 กรกฎาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/Bk7Og>
- เสาวลักษณ์ ตีมัน. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). ฉะเชิงเทรา: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- Cronbach, L. J. (1971). *Essentials of Psychological Testing* (4th ed.). New York: Harper and Row.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา
อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม*
COMMUNITY MANAGEMENT BASED ON SUFFICIENCY ECONOMY
PHILOSOPHY OF BANNA MUNICIPALITY AT BANNA DISTRICT
IN NAKHON NAYOK PROVINCE BY APPLYING BUDDHADHAMMA

พระมหาอัฐเศรษฐ์ สัจฉินธรรมโมโพธิ์, รัฐพล เย็นใจมา, ธวัชชัย สมอเนื้อ

Phramaha Athasreth Sujinnadhammopodhi, Ratthapol Yenjaima, Thawatchai Samorneu

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: kaeoket.at@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และ 3. นำเสนอการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี เชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม มีความเชื่อมั่น 0.987 กับกลุ่มตัวอย่าง 362 คน คัดเลือกโดยการสุ่มได้จากสูตรของทาร์ยามาเน่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบทเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.38$, S.D.=0.497) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านอุฏฐานสัมปทา ($\bar{X}=4.50$, S.D.=0.468) รองลงมา คือ ด้านกัลยาณมิตตา ($\bar{X}=4.37$, S.D.=0.587) ด้านสมชีวิตา ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.583) และด้านอารักขสัมปทา ($\bar{X}=4.32$, S.D.=0.600) ซึ่งล้วนอยู่ในระดับมาก 2. หลักพุทธธรรมมีกัตถสังวัตตนิกรรม 4 โดยภาพรวม กับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r = 0.703^{**}$) 3. การบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดย

*Received July 29, 2025; Revised September 1, 2025; Accepted September 4, 2025

ประยุกต์หลักพุทธธรรม ประกอบด้วย 3.1 ด้านอุฏฐานสัมปทาเน้นความขยันหมั่นเพียร มีเป้าหมาย 3.2 ด้านอารักขสัมปทา รู้จักบริหารจัดการทรัพย์สินอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง 3.3 ด้านกัลยาณมิตตา ส่งเสริมการคบหาคนดี มีศีลธรรม 3.4 ด้านสมชีวิตา ใช้ชีวิตอย่างพอประมาณ มีวินัยการเงิน ทำงานอย่างสุจริต

คำสำคัญ: การบริหารจัดการชุมชน; หลักเศรษฐกิจพอเพียง; การประยุกต์หลักพุทธธรรม; เทศบาลตำบล; หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4

Abstract

This research article aimed: 1. To study the level of community management based on the Sufficiency Economy Philosophy of Ban Na Sub-District Municipality, Ban Na District, Nakhon Nayok Province; 2. To examine the relationship between Buddhist principles and community management under the Sufficiency Economy Philosophy; and 3. To propose community management approaches grounded in the Sufficiency Economy Philosophy through the application of Buddhist principles. The study employed a mixed-methods research design. Quantitative data were collected using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.987 from a sample of 362 participants, determined by Taro Yamane's formula. The data were analyzed using descriptive statistics and Pearson's correlation coefficient. The qualitative data were obtained from in-depth interviews with 10 key informants using a structured in-depth-interview script with open-ended questions, and content analysis was conducted to support the quantitative findings.

The research results revealed that: 1. The overall level of community management based on the Sufficiency Economy Philosophy was high ($\bar{X}$ =4.38, S.D.=0.497). By aspect, the mean scores were as follows: Utthana-sampada (diligence and perseverance) ($\bar{X}$ =4.50, S.D.=0.468). Kalyanamittata (association with good friends) ($\bar{X}$ =4.37, S.D.=0.587), Samajivita (balanced living) ($\bar{X}$ =4.33, S.D.=0.583), and Arakkha-sampada (prudence in saving and protection of property) ($\bar{X}$ =4.32, S.D.=0.600). All were at a high level. 2. The overall relationship between the Ditthadhamma-attha-samvattanika-dhamma (Four

Principles) and community development under the Sufficiency Economy Philosophy was highly positive ($r = 0.703^{**}$). 3. Community management under the Sufficiency Economy Philosophy through the application of Buddhist principles consisted of four key aspects: 3.1 Utthana-sampada, emphasizing diligence, perseverance, and goal orientation; 3.2 Arakkha-sampada promoting rational asset management, honesty, and sufficiency; 3.3 Kalyanamittata encouraging association with virtuous and moral people; and 3.4 Sammajivita fostering a moderate lifestyle, financial discipline, and honest work.

Keywords: Community Management; Sufficiency Economy Philosophy; Application of Buddhist Principles; Sub-District Municipality; the Dittadhamma-Attha-Samvattanika-Dhamma (Four Principles)

บทนำ

ในยุคที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนจึงเป็นภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลไกหลักในการบริหารจัดการพื้นที่ระดับฐานรากของประเทศ หนึ่งในแนวทางสำคัญที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการพัฒนาชุมชน คือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นแนวคิดที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งเน้นการดำรงชีวิตและการพัฒนาอย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน พร้อมทั้งมีคุณธรรมและความรู้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ (กองทัพอากาศ, 2566)

ในแง่นโยบายระดับชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ได้เสนอให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางพื้นฐานของการพัฒนาทุกมิติ โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันจากปัจจัยเสี่ยง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในระดับชุมชน ซึ่งถือเป็นแกนกลางของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างมีเหตุผล พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตัว โดยมีเงื่อนไขของความรู้และคุณธรรมเป็นฐานสำคัญ แนวคิดดังกล่าวได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นทางการ โดยเน้นให้มี

การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และดำเนินการพัฒนาอย่างบูรณาการในทุกมิติ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการชุมชนยังไม่ปรากฏรูปธรรมที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นมักอยู่ในลักษณะของการชักชวนหรือสนับสนุนภาครัฐมากกว่าการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ หรือร่วมดำเนินงานอย่างแท้จริง ประชาชนจำนวนไม่น้อยยังขาดองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชนอย่างครอบคลุม ทำให้การดำเนินงานพัฒนาในระดับพื้นที่ตามแผนยุทธศาสตร์ของเทศบาลตำบลบ้านนา (เทศบาลตำบลบ้านนา, 2567) ยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร

ในการนี้ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนร่วมกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม 4 (อง.อภรฐก. (ไทย) 23/144/289) ประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทากัลยาณมิตตตา และสมชิวิตา มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชนอาจเป็นแนวทางที่ช่วยยกระดับจิตสำนึกและพฤติกรรมของประชาชนให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน ทั้งนี้การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม อาทิ ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม 4 ล้วนสอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำมาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตและการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541)

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาการบริหารจัดการชุมชนของเทศบาลตำบลบ้านนา ที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแกนกลาง และประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางเสริมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า และการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งหวังให้เกิดข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวปฏิบัติ หรือกรอบแนวคิดในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก
3. เพื่อนำเสนอการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคคลที่เป็นประชากรในพื้นที่ อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จำนวน 3,792 คน (เทศบาลตำบลบ้านนา, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคคลที่เป็นประชากรในพื้นที่ อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จำนวน 362 คน โดยคำนวณจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) จากประชากร 3,792 คน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนอย่างเหมาะสม

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้มุ่งเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Selection) กับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 10 รูปหรือคน แบ่งเป็น 5 ด้านหลัก ได้แก่ 1. นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 1 คน 2. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2 รูป 3. นายอำเภอบ้านนา 1 คน 4. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านนา 1 คน 5. ปราชญ์ชุมชนตำบลบ้านนา 1 คน 6. เจ้าหน้าที่ขององค์กรส่วนท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบ้านนา 1 คน 7. กำนันตำบลบ้านนา 1 คน 8. ประชาชนภาคเกษตรกรรมนาข้าว 1 คน 9. ประชาชนภาคเกษตรกรรมพืชสวนพืชไร่ 1 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างเน้นการครอบคลุมทั้งภาคนโยบาย ศาสนา เศรษฐกิจ และปฏิบัติการ โดยคัดเลือกจากผู้มีประสบการณ์ตรงในการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรมเพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายและลึกซึ้ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ระดับการบริหารจัดการชุมชน หลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรมม 4 และคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert, 1967) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60–1.00 และเมื่อนำไปทดลองใช้กับพื้นที่/บุคคลที่มีบริบทใกล้เคียงกับการวิจัย สถานที่เทศบาลตำบลหนองเสือ อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 คน ผลการทดลองใช้เครื่องมือ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นรวมเท่ากับ 0.987 อยู่ในระดับสูง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างหลัก

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือหลัก โดยพัฒนาเครื่องมือจากการศึกษาทฤษฎีเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาในการจัดทำแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมเนื้อหา ก่อนนำไปใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการวิเคราะห์เชิงลึก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเองทั้งภาคสนาม และแบบออนไลน์ หลังจากได้รับอนุญาตจากหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ ได้แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 362 คน และสามารถรวบรวมแบบสอบถามได้ครบถ้วน 100% จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติสำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ เช่น การประสานงาน และเตรียมอุปกรณ์ และขั้นการสัมภาษณ์ที่เน้นสร้างความคุ้นเคย อธิบายวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียง และให้สิทธิปฏิเสธการบันทึกในบางช่วง เพื่อให้ข้อมูลมีความลึกและน่าเชื่อถือ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ก่อนนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้ทั้งสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะกลุ่มตัวอย่างและระดับความคิดเห็น และสถิติอนุมาน ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's r) เพื่อศึกษาระดับและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พร้อมแปลผลตามเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนี้ยังใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อสรุปประเด็นสำคัญในรูปแบบความเรียงและตารางความถี่

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยถอดเสียงจากการสัมภาษณ์เป็นข้อความ แล้วจำแนกเนื้อหาเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการพิจารณาบริบทของข้อมูล เพื่อให้เข้าใจความหมายเชิงลึกอย่างรอบด้าน ก่อนสังเคราะห์และสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และจัดทำรายงานอย่างเป็นระบบ ตรวจสอบข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า การตีความวิเคราะห์ สังเคราะห์และการอภิปรายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในภาพรวมจำนวน 4 ด้าน ตามหลักภาวะผู้นำ ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการชุมชน

ข้อ	การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านความพอประมาณ	4.30	0.659	มาก
2	ด้านความมีเหตุผล	4.34	0.605	มาก
3	ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	4.44	0.591	มาก
4	ด้านเงื่อนไขความรู้	4.33	0.497	มาก
5	ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	4.29	0.570	มาก
รวม		4.34	0.346	มาก

จากตารางที่ 1 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.34, S.D.=0.346) ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ($\bar{X}$ =4.44, S.D.=0.591) รองลงมาคือ ด้านความมีเหตุผล ($\bar{X}$ =4.34, S.D.=0.605) ด้านเงื่อนไขความรู้ ($\bar{X}$ =4.33, S.D.=0.497) ด้านความพอประมาณ ($\bar{X}$ =4.30, S.D.=0.659) และด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ =4.29, S.D.=0.570) ตามลำดับ

จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า จากการศึกษาการบริหารจัดการชุมชนของเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก พบว่า ชุมชนได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในด้านการเกษตร วิถีชีวิต และการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของชาวบ้าน สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น (นิกร รอดประเสริฐ, 2567) การบริหารจัดการของผู้นำท้องถิ่นยึดหลัก ทิฐุธรรมมีกตสังวัตตนิกรธรรม 4 ส่งผลให้การบริหารงานในระดับตำบลมีความโปร่งใส ใส่ใจประชาชน และมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างจริงจัง (พระครูโสภณนาคกิจ (เสนาะ อายุวฑฒโก), 2567) ประชาชนในชุมชนมีการปรับใช้หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัว โดยไม่ยึดติดกับความมั่งคั่งทางวัตถุ ให้ความสำคัญกับความสุขที่แท้จริงจากการพึ่งตนเองและการเกื้อกูลกันในชุมชน (บรรพต รัตนเกตุ, 2567) ในระดับโครงสร้างชุมชน งานวิจัยพบว่า การพัฒนาชุมชนได้ถูกกำหนดผ่าน 5 มิติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งแต่ละมิติมีความเชื่อมโยงกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน (ทักษิณ พลกล้า, 2567)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม

คำศัพท์ สหสัมพันธ์	หลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา	ตัวแปรตาม				
		1. ด้านความพอประมาณ	2. ด้านความมีเหตุผล	3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	4. ด้านเงื่อนไขความรู้	5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม
ตัวแปรต้น						
หลักพุทธธรรม	.703**	.670**	.728**	.613**	.764**	.800**b
1. อุฏฐานสัมปทา	.520**	.624**	.634**	.434**	.863**	.646**
2. อารักขสัมปทา	.688**	.876**	.586**	.884**	.491**	.422**
3. กัลยาณมิตตา	.811**	.471**	.415**	.415**	.439**	.449**
4. สมชีวิตา	.581**	.790**	.697**	.597**	.477**	.495**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง พบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 โดยภาพรวมกับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = .703^{**}$) ด้านอุฏฐานสัมปทากับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r = .520^{**}$) ด้านอารักขสัมปทากับการพัฒนาชุมชนโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($r = .688^{**}$) ด้านกัลยาณมิตตากับการพัฒนาชุมชนโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = .811^{**}$) ด้านสมชีวิตากับการพัฒนาชุมชนโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r = 0.581^{**}$)

3. การบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม พบว่า 1. การส่งเสริมการพัฒนาชุมชนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 ด้านอุฏฐานสัมปทา ได้แก่ การพัฒนาชุมชนเริ่มจากการปลูกฝังความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน การแสวงหาความรู้

ใหม่ ๆ และการมีเป้าหมายในการทำงานอย่างจริงจัง ด้านอารักขสัมปทา ได้แก่ ควรส่งเสริมการรู้จักบริหารการเงินอย่างมีเหตุผล เก็บรักษาทรัพย์อย่างปลอดภัย และดำรงชีวิตอย่างสุจริต ด้านกัลยาณมิตตตา ได้แก่ การคบหาคนดีมีคุณธรรมเป็นพลังในการพัฒนาชุมชนและด้านสมชีวิตา ได้แก่ การควบคุมการใช้จ่ายและดำรงชีพอย่างพอประมาณ สอดคล้องกับหลักสมชีวิตา ช่วยให้ชุมชนมั่นคงและยั่งยืน 2. การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ ได้แก่ ชุมชนควรผลิตและบริโภคตามความเหมาะสม ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ และจัดการทรัพยากรอย่างพอดี โดยใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ ความพอดีในชีวิต ด้านความมีเหตุผล ได้แก่ การบริหารและตัดสินใจในชุมชนควรยึดหลักเหตุผล พิจารณาผลกระทบต่อส่วนรวม และตัดสินใจบนข้อมูลที่รอบคอบ อันสอดคล้องกับหลักโยนิโสมนสิการ คือ การพิจารณาโดยแยกแยะ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ การพัฒนาให้ชุมชนรู้จักพึ่งตนเอง มีความอดทน และวางแผนรับมือกับความเสี่ยง ช่วยให้สามารถอยู่รอดในสถานการณ์วิกฤต ด้านเงื่อนไขความรู้ ได้แก่ ควรส่งเสริมความรู้ในชุมชน พัฒนาทักษะ และนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยยึดหลักปัญญา คือ ความรู้ที่ประกอบด้วยเหตุผล และนำไปสู่ความเจริญ และด้านเงื่อนไขคุณธรรม ได้แก่ การบริหารชุมชนต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ และดำเนินตามหลักคุณธรรม เช่น ความสามัคคี ความเสียสละ และความเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งตรงกับหลักศีลสัมปทา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 362 คนมีการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก ($\bar{X}=4.34$, S.D.=0.346) โดยเฉพาะด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.44$) สะท้อนถึงความสามารถของชุมชนในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูญาณปริชา (นพดล ตปสีโล) (2564) เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมิกัตถประโยชน์ 4 ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของอำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ที่พบว่า การใช้ชีวิตอย่างมีสมชีวิตาช่วยเสริมภูมิคุ้มกันระดับครัวเรือน ด้านความมีเหตุผล ($\bar{X}=4.34$) ด้านเงื่อนไขความรู้ ($\bar{X}=4.33$) พบว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของชฎานันท์ ภาคิตเศรษฐภรณ์ (2564) ได้เสนอในงานวิจัยการสร้าง ความมั่นคงทางการเงินโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่า การใช้เครื่องมือเช่น สมุดพอเพียง ช่วยให้ประชาชนวางแผนการเงินและเสริมสร้างวินัย ด้านความ

พอประมาณ ($\bar{X}=4.30$) สอดคล้องกับข้อค้นพบของพระครูนิมิตวธรรม (พรม ธมฺวโร) (2560) ในงานวิจัย การวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงของนายผาย สร้อยสระกลาง ที่เสนอว่าการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและไม่โลภมาก คือ หัวใจของความพอประมาณ แม้เงื่อนไขคุณธรรมจะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=4.29$) แต่ยังอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมด้านนี้อย่างเป็นระบบ โดยสรุป การบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ พร้อมเสริมสร้างผู้นำต้นแบบ ก็จะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนให้มั่นคงและยั่งยืน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา พบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูงกับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สะท้อนว่าการนำหลักธรรมเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและการบริหารชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูญาณปริษา (นพดล ตปสีโล) (2564) ในหัวข้อ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ซึ่งพบว่า หลักธรรมทั้ง 4 ช่วยให้ชุมชนดำรงชีวิตอย่างพอเพียง มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถพึ่งพาตนเองได้ เมื่อตรวจสอบเชิงรายด้าน พบว่า ทุกมิติของการพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหลักธรรมทั้ง 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านเงื่อนไขคุณธรรม เป็นด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุด แสดงถึงบทบาทของความซื่อสัตย์ โปร่งใส และคุณธรรมร่วมกันของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของชญานันท์ ภักดีเศรษฐภรณ์ (2564) ในหัวข้อ การสร้างความมั่นคงทางการเงินโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า การใช้สมุดพอเพียงช่วยส่งเสริมวินัยการเงินและพัฒนาความรู้ด้านการบริหารครัวเรือน ด้านความมีเหตุผล สะท้อนบทบาทของการคิดวิเคราะห์และวางแผนบนพื้นฐานเหตุผลในการบริหารทรัพยากร สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนิมิตวธรรม (พรม ธมฺวโร) (2560) เรื่อง การวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงของนายผาย สร้อยสระกลางกับเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพุทธธรรม เน้นย้ำการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงผ่านภูมิปัญญาและการวางแผนในระดับครัวเรือน และชุมชน ด้านภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยสรุป ชี้ว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน หากสามารถส่งเสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้อย่างเป็นระบบในทุกระดับของชุมชน จะสามารถยกระดับสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

3. การบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม พบว่า ระดับการบริหาร

จัดการชุมชนของเทศบาลตำบลบ้านนา จังหวัดนครนายก ตามหลักพุทธธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนอย่างมีระบบในทุกมิติ ข้อที่ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านอารักขสัมปทา และด้านสมชีวิตา การใช้จ่ายตามกำลังทรัพย์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชุมชนยังมีความเปราะบางในเรื่องระเบียบวินัยทางการเงิน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูญาณปรีชา (นพดล ตปสีโล) (2564) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย พบว่า การส่งเสริมการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชนต้องเริ่มจากการปลูกฝังวินัยทางการเงิน และความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน และยังสัมพันธ์กับแนวทางที่ชญาณันท์ ภักดีเศรษฐภณ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การสร้างความมั่นคงทางการเงินโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชนยายชาอำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม พบว่า การส่งเสริมคุณภาพชีวิตชุมชนต้องเริ่มต้นจากการฝึกฝนตนให้มีวินัย ความพอประมาณ และรู้จักประเมินผลก่อนการใช้จ่ายในแต่ละบริบทอย่างรอบคอบ แม้ว่า ชุมชนจะมีภาพรวมการบริหารจัดการที่ดี แต่ด้านอารักขสัมปทายังมีความจำเป็นต้องพัฒนา โดยควรให้ความสำคัญกับการสร้างวินัยทางการเงิน ปลูกฝังจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อทรัพย์สิน และสนับสนุนกลไกชุมชนที่ช่วยบริหารความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในระดับบุคคล ครอบครัว และโครงสร้างชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้สำคัญ ได้แก่

1. อดุลยธรรม (Perseverance) ความเพียรเป็นพลังแห่งการพัฒนาหลักธรรม อดุลยธรรม หรือความขยันหมั่นเพียร เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่เสริมศักยภาพปัจเจกบุคคลและชุมชนให้ดำรงตนอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการพึ่งตนเองและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง พบว่า พฤติกรรมพลเมืองที่สะท้อนหลักนี้ ได้แก่ ความกล้าคิด กล้าทำ ใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในมิติภาวะผู้นำชุมชน ผู้นำที่มีอดุลยธรรมจะลงพื้นที่ ร่วมแก้ปัญหากับประชาชน และเป็นแบบอย่างในความเพียร ความอดทน และความรับผิดชอบ

2. อารักขธรรม (Protection) บริหารทรัพยากรด้วยวินัยและวิสัยทัศน์ หลักธรรม อารักขธรรม หรือการรักษาทรัพย์ หมายถึงการใช้ทรัพยากรอย่างมีสติและวินัยทางการเงิน ในระดับปัจเจกบุคคลส่งเสริมการรู้คุณค่าทรัพยากร ในระดับผู้นำและการบริหารชุมชน อารักขธรรมเป็นแนวทางของธรรมาภิบาลด้านทรัพยากร ที่เน้นความรอบคอบตรวจสอบได้ และประสิทธิภาพ รวมถึงส่งเสริมระบบจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืน

3. กัลยาณมิตรดา (People) เชื่อมพลังของคนดี สู่ความสามัคคีในชุมชน หลักธรรม กัลยาณมิตรดา หรือการคบหาคนดีเป็นมิตร เป็นองค์ประกอบสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณภาพ โดยส่งเสริมความไว้วางใจ การเรียนรู้ร่วมกัน และการเติบโตทางจิตใจในระดับบุคคลและชุมชน ในมิติบุคคล พลเมืองที่ยึดหลักกัลยาณมิตรดาจะเปิดใจ ใฝ่เรียนรู้ เลือกคบคนดี และหลีกเลี่ยงกลุ่มที่นำไปสู่ทางเสื่อมเสีย พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนวิถีภาวะทางอารมณ์และจริยธรรมที่สูง ในมิติภาวะผู้นำและการบริหารชุมชน กัลยาณมิตรดาสะท้อนผ่านการประสานประโยชน์และการนำแบบสร้างสรรค์

4. สมชีวิตา (Proportion) ความสมดุลเป็นรากฐานแห่งความยั่งยืน หลักธรรม สมชีวิตา หรือการเลี้ยงชีวิตพอดี เป็นหัวใจของการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและสมดุล โดยเฉพาะในยุคที่เต็มไปด้วยบริโภคนิยมและการแข่งขันสูง หลักนี้ช่วยชะลอความเร่งรีบและชี้แนะให้ทบทวนความพอดีในทุกมิติของชีวิต ในมิติบุคคล สมชีวิตาส่งเสริมให้พลเมืองรู้จักประมาณตน ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีวิจารณ์ญาณแยกแยะระหว่างความจำเป็นและความอยากได้อย่างชัดเจน ในมิติผู้นำและการบริหารชุมชน สมชีวิตาช่วยให้ผู้นำวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีดุลยภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชนโดยยึดหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกัทธิธรรม 4 อย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการเข้าไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นทุกระดับ

2. เทศบาลควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมความยั่งยืนหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) ของประชาชนในชุมชน

3. เทศบาลควรกำหนดนโยบาย ด้านอารักขสัมปทา (การเก็บครองรักษาทรัพย์) ส่งเสริมการออม การวางแผนการเงิน และการใช้ทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลควรกำหนดโครงการส่งเสริมอาชีพที่เน้นความยั่งยืนหมั่นเพียรกับการจัดอบรมการออม การจัดการทรัพย์ และวินัยทางการเงิน รวมถึงสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรในชุมชน

2. เทศบาลควรจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมอุฏฐานสัมปทาประจำชุมชน โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันการศึกษา สำนักงานพัฒนาชุมชน

3. เทศบาลควรดำเนินการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมวินัยทางการเงินครัวเรือนในแต่ละชุมชน เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำการออมและการวางแผนการใช้ทรัพย์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในมิติอื่น ๆ ที่หลากหลายมากขึ้น

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนรอบด้านมากยิ่งขึ้น

3. ควรวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกัทธิธรรม 4 เพื่อส่งเสริมพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

กรกฤษณ์ ไสสม. (2565). การพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- กองทัพเรือ. (2566). *รัชการที่ 9 พระราชทานแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง”* สืบค้น 8 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://shorturl.asia/ERugb>
- ชญานันท์ ภักดิ์เศรษฐกรณ. (2564). *การสร้างควมมั่นคงทางการเงินโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชนยายชา อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทักษิณ พลกล้า. (2567, 9 พฤษภาคม). ประชาชนตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก [บทสัมภาษณ์].
- เทศบาลตำบลบ้านนา. (2567) *ข้อมูลหน่วยงาน*. สืบค้น 1 เมษายน 2567, จาก <https://banna-city.go.th/public/list/data/index/menu/1144>
- นิกร รอดประเสริฐ. (2567, 12 พฤษภาคม). กำนันตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก [บทสัมภาษณ์].
- บรรพต รัตนเกตุ. (2567, 9 พฤษภาคม). นายอำเภอบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก [บทสัมภาษณ์].
- พระครูญาณปริชา (นพดล ตปสีโล). (2564). *การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของอำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูนิมิตวธรรม (พรม ธมมาโร). (2560). *การวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงของนายผาย สร้อยสระกลางกับเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพุทธธรรม* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโสภณนาคกิจ (เสนาะ อายุวฑฒโก). (2567, 13 พฤษภาคม). เจ้าคณะอำเภอบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก [บทสัมภาษณ์].
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- Likert, R. (1967). The Method of Constructing an Attitude Scale. In Fishbein, M. (Ed.), *Reading in Attitude Theory and Measurement*. (pp. 90-95). New York: Wiley & Son.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร*
TEMPLE MANAGEMENT OF THE ABBOT AT KHLONG LAN DISTRICT
IN KAMPHAENG PHET PROVINCE

พระครูวิลาสวชิรธรรม (สุข สุกกธมโม),
พระครูวชิรคุณพิพัฒน์ (อเนก คุณวฑฺฒโธ)

Phrakruvilasawajiratham (Sukha Sukkadhammo),
Phrakhruwachirakhunhiphat (Anek Khunawutdho)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: 4093phrakhru@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธีกลุ่มตัวอย่างการวิจัย คือ พระสงฆ์ จำนวน 167 รูป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.80$, $S.D.=0.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ วุฒิการศึกษา สามัญ และวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยส่วนใหญ่พระสังฆาธิการ วัดหลาย

*Received September 5, 2025; Revised September 17, 2025; Accepted October 5, 2025

แห่งมีพระจำพรรษาน้อย ทำให้กิจกรรมขาดความต่อเนื่อง ชุมชนมีส่วนร่วมน้อย คนรุ่นใหม่
ห่างเหินวัด ขาดอาสาสมัครช่วยงาน งบประมาณจำกัด

คำสำคัญ: การบริหาร; การจัดการวัด; เจ้าอาวาส

Abstract

This research article aimed: 1. to examine the level of monastery management by abbots in Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province; 2. to compare the opinions of monks toward monastery management by abbots in Khlong Lan District, classified by personal factors; and 3. to investigate the problems, obstacles, and recommendations concerning monastery management by abbots in Khlong Lan District. The study employed a mixed-methods approach. The research sample consisted of 167 monks, while nine monks or key informants were purposefully selected for in-depth interviews. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative data were analyzed by descriptive content interpretation.

The research results revealed that: 1. The study revealed that the overall level of monastery management by the abbots in Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province, was high ($\bar{X}=3.80$, $S.D.=0.20$). When analyzed by specific aspects, all dimensions were found to be at a high level. 2. The results indicated that when classified according to personal factors, including age, general education, and Dhamma studies education, there were no statistically significant differences in perceptions of monastery management by the abbots. Therefore, the research hypothesis was rejected. However, for the factor of years of ordination, there were statistically significant differences at the 0.01 level, accepting the set research hypothesis. 3. The study identified several key problems and obstacles affecting the abbots' monastery management in Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province: Many monasteries had a limited number of resident monks, resulting in a lack of continuity in monastery activities. Community participation was low, especially among younger generations who were less involved with the

monastery. There was a shortage of volunteers to assist with monastic activities. Budgetary constraints limited the implementation of activities.

Keywords: Administration; Monastery Management; Abbots

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และคุณค่าทางจิตใจของประชาชน วัดในฐานะสถาบันทางศาสนามีบทบาทเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม อีกทั้ง ยังทำหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนในหลากหลายมิติ (พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต), 2530) โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท วัดมักเป็นสถานที่จัดกิจกรรมสำคัญทั้งทางศาสนา การศึกษา และสังคม เจ้าอาวาสในฐานะผู้นำสูงสุดของวัด ไม่เพียงมีหน้าที่ดูแลกิจการทางพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ แต่ยังต้องบริหารจัดการศาสนสมบัติ การเงิน การก่อสร้าง และการพัฒนาวัดเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนรอบข้าง (กรมการศาสนา, 2549) ดังนั้น การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสจึงมีผลโดยตรงต่อความเจริญก้าวหน้าและความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่

แม้ว่าวัดจะยังคงมีความสำคัญต่อสังคมไทย แต่การบริหารจัดการวัดในปัจจุบันกลับเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ อาทิ การขาดบุคลากรจิตอาสาช่วยเหลือกิจกรรม ขาดระบบการจัดทำบัญชีและการบริหารศาสนสมบัติที่โปร่งใส ขาดแผนการพัฒนาที่เป็นระบบ รวมถึงปัญหาด้านงบประมาณและทรัพยากรที่ไม่เพียงพอ (ธีรวิทย์ ทองโอษฐ์, 2544) อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมยังส่งผลให้บทบาทของวัดลดความสำคัญลงในบางชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่ผู้คนมีวิถีชีวิตเร่งรีบและการยึดโยงกับวัดน้อยลง

สำหรับอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีทั้งลักษณะกึ่งเมืองและชนบท วัดยังคงเป็นศูนย์รวมของชุมชน แต่จากการสังเกตพบว่ามีข้อจำกัดในการบริหารจัดการ เช่น เจ้าอาวาสบางรูปมีอายุสูงและพรรษามาก แต่ขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการสมัยใหม่ การจัดทำแผนพัฒนาวัดไม่ต่อเนื่อง ขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่ดึงดูดชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม ตลอดจนการจัดการศาสนสมบัติที่ไม่เป็นระบบ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการวัดในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เป็นประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทราบระดับการบริหารจัดการวัดในมิติที่สำคัญ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของ

พระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการวัด ตลอดจนการค้นหาคำปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนา อันจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงวิชาการและแนวทางปฏิบัติที่สามารถประยุกต์ใช้ในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดให้สอดคล้องกับสังคมไทยยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 285 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอคลองลาน, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 167 รูป

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรจำนวน 9 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบล และกลุ่มพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบ แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ หาค่าดัชนีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ (Index of Item - Objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 ถึง 1.0 ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) เท่ากับ 0.848

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบ มีโครงสร้าง ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 9 รูปหรือคน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการ หรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบล และกลุ่ม พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ผู้วิจัยคัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและสะท้อนความคิดเห็นในหลากหลายมิติ การเลือก ผู้ให้ข้อมูลจากหลากหลายกลุ่มทำให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งมิติทางสังคม วัฒนธรรม การบริหารจัดการวัด ซึ่งจะช่วยให้ผลการวิจัยมีความลึกซึ้งและสามารถสะท้อนภาพรวม ของการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรได้อย่าง ชัดเจนและรอบด้าน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับ ประชาชนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 167 ชุด

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 9 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพรรณนา เพื่ออธิบายปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน เป็นสถิติที่ใช้ วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ด้วยวิธีแบบ Stepwise เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัว ซึ่งส่งผล มาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป ที่ส่งผลต่อปัจจัยส่วนบุคคลต่อการบริหาร จัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม

การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการบริหารจัดการวัด การจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติ	3.80	0.37	มาก
2. ด้านบริหารและการปกครอง	3.83	0.41	มาก
3. ด้านให้การศึกษาอบรมและสั่งสอน	3.80	0.41	มาก
4. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล	3.78	0.42	มาก
ภาพรวม	3.80	0.20	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.20) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบริหารและการปกครอง ($\bar{X}=3.83$, S.D.=0.41) ด้านการบริหารจัดการวัด การจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติ ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.37) ด้านให้การศึกษาอบรมและสั่งสอน ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.41) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ($\bar{X}=3.78$, S.D.=0.42)

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
ตารางที่ 2 ผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	F/t	Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	อายุ	0.805	0.524		✓
2	พรรษา	4.986	0.002**	✓	
3	วุฒิการศึกษาสามัญ	0.592	0.554		✓
4	วุฒิศึกษานักธรรม	0.058	0.782		✓

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตาม

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มีวุฒิการศึกษาสายสามัญที่มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร 1. ด้านการบริหารจัดการวัด (การจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติ) พบว่า การบริหารจัดการวัดยังขาดระบบที่เป็นมาตรฐานและไม่โปร่งใสเพียงพอ ทั้งด้านการวางแผน การจัดสรรทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้การพัฒนาไม่ต่อเนื่อง ดังนั้นควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน มีระบบบัญชีและการเงินที่ตรวจสอบได้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชน เพื่อยกระดับการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพและความยั่งยืน ด้านการบริหารและการปกครอง พบว่า การบริหารและการปกครองวัดยังมีปัญหาการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบที่ไม่ชัดเจน รวมถึงการขาดการมีส่วนร่วมของพระภิกษุและชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงานไม่เป็นเอกภาพ ดังนั้นควรกำหนดโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน ใช้หลักธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อให้การปกครองวัดมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ด้านการให้การศึกษาอบรมและสั่งสอน พบว่า การจัดการศึกษาและการอบรมในวัดยังประสบปัญหาขาดบุคลากรผู้สอนและสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ทำให้การถ่ายทอดธรรมะและการอบรมเยาวชนไม่ดึงดูดความสนใจมากนัก ดังนั้นควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพพระวิทยากร จัดหาอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม ตลอดจนพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนและชุมชน เพื่อให้การสั่งสอนมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล พบว่า การจัดงานบุญภายในวัดยังมีปัญหาด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เพียงพอ รวมถึงอุปกรณ์ประกอบพิธีบางส่วนชำรุด จึงทำให้ญาติโยมไม่ได้รับความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลอย่างเต็มที่ ดังนั้น ควรปรับปรุงและพัฒนาสถานที่ พร้อมทั้งจัดหาและบำรุงรักษาอุปกรณ์ที่จำเป็นให้เพียงพอและเหมาะสม เพื่รองรับการประกอบพิธีกรรมและการบำเพ็ญกุศลได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.20) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. ด้านบริหารและการปกครอง ($\bar{X}=3.83$, S.D.=0.41) 2. ด้านการบริหารจัดการวัด การจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติ ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.37) 3. ด้านให้การศึกษาอบรมและสั่งสอน

($\bar{X}$ =3.80, S.D.=0.41) 4. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ($\bar{X}$ =3.78, S.D.=0.42) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าพระสงฆ์มีการบริหารจัดการวัดในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวินัยธรมานะ หิริธมโม (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.85, S.D.=0.519) 2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า 1. การประชุมมีน้อยเจ้าอาวาสไม่ค่อยพบปะกับพระลูกวัด 2. เจ้าอาวาสไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นของลูกวัด 3. พระลูกวัดไม่มีสิทธิ์ตรวจสอบกิจการงานต่าง ๆ ของวัด ข้อเสนอแนะ 1. การประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับนโยบายแผนการดำเนินงานของวัดกับพระภายในวัดเพื่อปรับปรุงพัฒนา เป็นประจำทุกเดือน 2. เจ้าอาวาสควรมีการมอบหมายงานให้กับพระภายในวัดอย่างชัดเจน 3. เจ้าอาวาสให้พระในวัด ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนางานด้านการปกครอง เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเสมอ

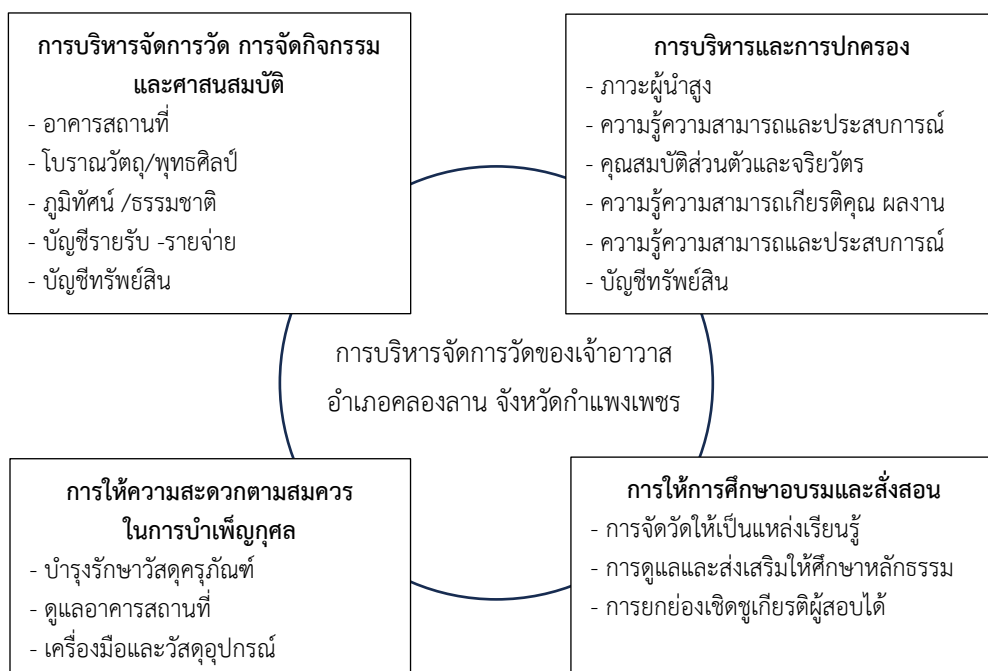
2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยแสดงให้เห็นว่า อายุของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกันไม่มีผลที่แตกต่างกัน ในการแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสนธยา อธิจิตโต (2567) ที่พบว่า การบริหารจัดการวัดที่ใช้ระบบเดียวกันอย่างเป็นแบบแผน เช่น กิจกรรม 5 ส และการดำเนินงานตามวงจร PDCA ทำให้พระสงฆ์ในทุกช่วงวัยมีความเข้าใจ ทศนะ และการประเมินการบริหารไปในทิศทางเดียวกัน โดยไม่เกิดความแตกต่างตามช่วงอายุ

3. ปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเจ้าอาวาสจำนวนมากยังขาดทักษะด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ไม่สามารถวางแผน จัดระเบียบ และพัฒนางานภายในวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการบริหารกิจกรรมและศาสนสมบัติที่มักขาดระบบการจัดเก็บข้อมูลทรัพย์สิน การใช้จ่ายเงินไม่โปร่งใส หรือไม่มีการรายงานบัญชีต่อสาธารณะ ขณะที่ด้านการบริหารและปกครองยังขาดการกระจายงานและมอบหมายหน้าที่ ส่งผลให้ภาระงานตกอยู่กับเจ้าอาวาสเพียงผู้เดียว และเกิดความล่าช้า สถานที่ประกอบพิธี ห้องน้ำ ทางลาดสำหรับผู้สูงอายุ และพื้นที่รองรับผู้มาร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาวัดอย่างยั่งยืน

โดยให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกับวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสันติภิธรรม (นพตล ภิธมฺมฺ) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการวัด: กรณีศึกษาวัดกำแพงเหนือ ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณร และเยาวชนที่ได้รับการศึกษาในระดับสูง และควรจัดบุคลากรเข้ามาดูแลรับผิดชอบคลังพัสดุของวัด

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยได้เป็นองค์ความรู้ใหม่และสามารถนำไปใช้ได้จริงดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการวัด การจัดการกิจกรรม และศาสนสมบัติ การบริหารจัดการวัดส่วนใหญ่ยังคงอิงระบบจารีตดั้งเดิม โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทเป็นผู้นำหลักในการกำหนด

ทิศทางการพัฒนา การจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น วันสำคัญทางพุทธศาสนา งานประเพณีท้องถิ่น หรือการบวชนกขัมมะ มีความต่อเนื่อง แต่ยังขาดการประเมินผล ศาสนสมบัติของวัด เช่น ที่ดิน รายรับ-รายจ่าย ทรัพย์สินถาวร มักขาดระบบบัญชีที่ชัดเจน ทำให้ขาดความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของญาติโยม การวางแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในวัดยังไม่มีแผนแม่บท ทำให้การใช้งบประมาณหรือการรับบริจาคขาดทิศทาง พบว่า วัดที่มีการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการวัดหรือญาติโยมในการตัดสินใจบริหารจะประสบความสำเร็จมากกว่า

2. ด้านการบริหารและการปกครอง เจ้าอาวาสต้องรับบทบาททั้งในฐานะผู้นำทางจิตใจและผู้บริหารองค์กร ทำให้ภาระงานมาก ระบบการปกครองของวัดอิงตามโครงสร้างของคณะสงฆ์ โดยมีผู้ช่วยเจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดช่วยงาน แต่การแบ่งหน้าที่บางครั้งยังไม่ชัดเจน การบริหารคนภายในวัด เช่น พระภิกษุ สามเณร และลูกศิษย์วัด ยังขาดระบบส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความสามัคคีอย่างเป็นระบบ พบว่า ความสามารถด้านภาวะผู้นำ การสื่อสาร และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของเจ้าอาวาส มีผลต่อประสิทธิภาพการปกครองวัดอย่างชัดเจน

3. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล วัดมีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนในการทำบุญ เช่น งานศพ งานทำบุญวันเกิด ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ศาลา ห้องน้ำ เสียงตามสาย ระบบไฟฟ้า ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสะดวกของผู้มาร่วมงาน วัดที่มีระบบจัดการเวลาและพื้นที่อย่างดีจะสามารถรองรับกิจกรรมได้หลายรูปแบบ และลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้จัดงาน การให้คำแนะนำในการจัดงานตามหลักพระธรรมวินัย เช่น การไม่กินเหล้าไปในเรื่องพิธีกรรม ถือเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับเจ้าอาวาสในการแนะแนวญาติโยม วัดที่สร้างบรรยากาศสงบ เรียบร้อย สะอาด เป็นมิตร จะเอื้อต่อการบำเพ็ญกุศลของประชาชน

4. ด้านการให้การศึกษา อบรม และสั่งสอน วัดในอำเภอคลองลานยังคงมีบทบาทในด้านการสอนธรรมะแก่ประชาชน เช่น ธรรมะยามเช้า โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา การอบรมเยาวชน เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ยังได้รับความนิยม แต่จำเป็นต้องปรับรูปแบบให้ทันสมัย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนยังมีจำนวนน้อย และมักไม่มีค่าตอบแทน ทำให้ขาดแรงจูงใจ พบว่าการสอนธรรมะโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีเรื่องเล่า มีสื่อประกอบ และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ได้ผลดีกว่าการสอนเชิงวิชาการล้วน ๆ วัดที่มีการประสานความร่วมมือกับโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานรัฐในด้านการอบรมจริยธรรม จะสามารถสร้างผลกระทบทางสังคมได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาเถรสมาคมควรให้การพิจารณาสนับสนุนพระสังฆาธิการที่มีความสามารถในการบริหารงานได้อย่างประสิทธิผลเป็นที่ประจักษ์ให้ได้รับตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์
2. คณะสงฆ์ควรมีการปรับปรุงระบบบริหารจัดการ การบัญชีการเงิน และระบบการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ
3. คณะสงฆ์ควรกำหนดเป็นนโยบายการบริหารปกครองคณะสงฆ์ โดยกำหนดให้พระสังฆาธิการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การกำกับตรวจสอบ และมีส่วนร่วมการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของวัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เจ้าอาวาสควรวางแผนและกำหนดนโยบายกำหนดเป้าหมายวัด วางแผนการใช้ทรัพยากรและกิจกรรมต่าง ๆ
2. พระสงฆ์/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสควรปฏิบัติกิจกรรมประจำวันดูแลศาสนสมบัติ จัดกิจกรรมเผยแผ่ธรรมะ ดูแลพระสงฆ์รุ่นใหม่
3. คณะกรรมการวัดควรสนับสนุนและร่วมบริหารจัดการช่วยจัดงานบุญ งานสาธารณะ ประสานงานกับชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มการวิเคราะห์เพื่อสร้างสมการความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการด้านการสาธารณสงเคราะห์ กับผลการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการตามสมการถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)
2. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรจะเปลี่ยนกลุ่มประชากรจากกลุ่มพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน เป็นเขตตำบลหรืออำเภออื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นให้กว้างมากยิ่งขึ้นจะได้เป็นการส่งเสริมให้วัดต่าง ๆ หันมาตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์มากขึ้น
3. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ในวัดให้เป็นประชาชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบ ๆ บริเวณวัดเพื่อจะได้ศึกษาความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมต่าง ๆ จะได้นำผลการวิจัยไปปรับปรุงการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2549). *พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์. (2544). *การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระครูวินัยธรมานะ หิริธมโม. (2565). ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8(5), 69-80.
- พระครูสันติภิธรรม (นพดล ภิธมฺโต). (2565). รูปแบบการบริหารจัดการวัด: กรณีศึกษา วัดกำแพงเหนือ ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 5(1), 80-90.
- พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2530). การศึกษา : เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 3(3), 2-64.
- พระสนธยา อธิจิตโต. (2567). การพัฒนาการบริหารจัดการวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส ในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(6), 184-199.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอคลองลาน. (2567). *สถิติพระภิกษุจำพรรษา ประจำปี 2567*. กำแพงเพชร: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอคลองลาน.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร*

DEVELOPMENT OF LEADERSHIP FOR THE GOVERNANCE OF THE SANGHA
OF THE SANGHA CHIEFS AT KHLONG LAN DISTRICT
IN KAMPHAENG PHET PROVINCE

พระอธิการพัฑฒ พลญาโน, พระครูอาทรวรชिरกิจ (มานะ ฐานิสฺสโร)

Phraathikarn Phat Phalayano, Phrakhuathornvachirakit (Mana Thanissaro)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Kli13112018@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธีกลุ่มตัวอย่างการวิจัย คือ พระสงฆ์ จำนวน 167 รูป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคนและวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.62, S.D.=0.31) 2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวม พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษานักรธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และ 3. ปัญหา อุปสรรคการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ด้านวิสัยทัศน์

ที่ไม่ชัดเจน การขาดข้อมูลและเหตุผลเชิงลึกในการตัดสินใจ ซึ่งมีสาเหตุจากการขาดการส่งเสริมภาวะผู้นำอย่างเป็นระบบ ทำให้ภารกิจการปกครองคณะสงฆ์ยังขาดความต่อเนื่อง ขาดพลังร่วมในการขับเคลื่อนศาสนาในระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาภาวะผู้นำ; การปกครองคณะสงฆ์; พระสังฆาธิการ

Abstract

This research article aimed: 1. To examine the level of leadership development for the governance of the Sangha administration among administrative monks in Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province; 2. To compare the opinions of monks toward the leadership development for the governance of the Sangha administration among administrative monks in Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province, classified by personal factors; and 3. To investigate the problems, obstacles, and provide recommendations for the development of leadership for the governance of the Sangha administration among administrative monks in Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province. This study employed a mixed-methods research design. The quantitative research, samples consisted of 167 monks. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. For the qualitative research, data were collected from nine key informants and analyzed by descriptive content interpretation.

The research results revealed that: 1. The overall level of leadership development for Sangha governance among administrative monks in Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province was found to be high, with a mean score of ($\bar{X}$ =3.62, S.D.=0.31). 2. The comparison of monks' opinions on the development of leadership for Sangha governance among administrative monks in Khlong Lan District, classified by personal factors, age, years of ordination, general education level, and Dhamma education level, revealed no significant differences. Therefore, the research hypothesis was rejected. 3. The problems and obstacles of leadership development for Sangha governance among administrative monks in Khlong Lan District were identified as unclear vision, lack of sufficient data and rationale for decision-making, and inadequate systematic promotion of leadership development. These

limitations resulted in discontinuity in Sangha governance tasks and insufficient collective energy to sustainably drive Buddhism at the local level.

Keywords: Leadership Development; Monastic Governance; Ecclesiastical Administrators

บทนำ

การบริหารจัดการทั้งนี้ย่อมจะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ คือ คน เงิน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร องค์ประกอบทั้ง 4 ประการ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) ปัจจุบันการบริหารจัดการวัดในอำเภอคลองลาน ให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับสำคัญในการนำองค์กรไปสู่ เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ผู้นำกับผู้ตามเจ้าอาวาสนั้นมีภารกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จึงมีความสำคัญในการที่จะเป็นผู้นำกิจกรรมด้วยความเต็มใจเพื่อเป้าหมายความสำเร็จ ประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ของการใช้อิทธิพลหรือกระบวนการพัฒนาไปได้ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน เป็นประเด็นสำคัญที่ควรให้ความสนใจเนื่องจากบทบาทของพระสังฆาธิการมีความสัมพันธ์กับความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาและการสนับสนุนประชาชนในท้องถิ่นตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า (พระมหาอภิชาติ ชยเมธี, 2566)

นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังมีการศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในพื้นที่นี้จะช่วยให้เข้าใจถึงความท้าทาย และอุปสรรคที่พระสังฆาธิการต้องเผชิญรวมถึงวิธีการที่สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของพวกเขาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การบริหารจัดการวัดในอำเภอคลองลานต้องการภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ครอบคลุมภารกิจทั้ง 6 ด้าน อย่างไรก็ตาม พระสังฆาธิการหลายท่านยังขาดทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการบริหารจัดการกิจการวัดให้ครอบคลุมภารกิจเหล่านี้อย่างทั่วถึง ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การขาดการวางแผนที่มีประสิทธิภาพ การขาดการสื่อสารที่ดีระหว่างพระสังฆาธิการ และประชาชน รวมถึงการขาดทรัพยากรที่เพียงพอ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ (พระมหาพชร กิตติวรเมธี และคณะ, 2566)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการเพราะภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

จะเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาและการสนับสนุนประชาชนในท้องถิ่น การวิจัยเรื่องนี้มีความสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการฝึกอบรมและพัฒนาความรู้ การยึดถือคตินิยมประจำใจ และการเผชิญกับความท้าทายอย่างมีสติปัญญา แนวทางเหล่านี้จะช่วยให้พระสังฆาธิการสามารถบริหารจัดการกิจการวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยอื่น ๆ ในอนาคตสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 285 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอคลองลาน, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 167 รูป จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 2 กลุ่ม ดังนี้ 1. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 2. พระสังฆาธิการ ในอำเภอคลองลาน รวมจำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ 1. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงเจ้าคณะอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ 2. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับนักเรียนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 167 ชุด 3. นำข้อมูลดิบที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาระดับผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาระดับผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาระดับผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม

การพัฒนาระดับผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 ด้านจักขุมา	3.60	0.39	มาก
2 ด้านวิรูโ	3.62	0.41	มาก
3 ด้านนิสสัยสัมปโน	3.64	0.40	มาก
ภาพรวม	3.62	0.31	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, S.D.=0.31) โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านนิสสัยสัมปันโน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.64$, S.D.=0.40) ด้านวิรุโรร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, S.D.=0.41) ด้านจักขุมา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$, S.D.=0.39)

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 ผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	F-test	Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	อายุ	1.768	0.138	-	✓
2	พรรษา	0.534	0.711	-	✓
3	วุฒิการศึกษาสามัญ	1.574	0.210	-	✓
4	วุฒิการศึกษานักธรรม	0.747	0.525	-	✓

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบผลการศึกษาดังนี้

3.1 ด้านจักขุมา คือ พระสังฆาธิการบางรูปยังขาดการวิเคราะห์สถานการณ์ และการวางแผนระยะยาว ทำให้การบริหารไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและชุมชน

3.2 ด้านวิรุโรร คือ พระสังฆาธิการบางรูปยังขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการสมัยใหม่และทักษะการใช้เทคโนโลยี ส่งผลให้การแก้ปัญหาล่าช้าและไม่ทันต่อสถานการณ์

3.3 ด้านนิสสัยสัมปันโน คือ การปกครองคณะสงฆ์ยังขาดการเกื้อกูลและสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างทั่วถึง ส่งผลให้ความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์และชุมชนไม่เข้มแข็ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, $S.D.=0.31$) โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านนิสสัยสัมปันโน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.64$, $S.D.=0.40$) ด้านวิรุโธ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, $S.D.=0.41$) ด้านจักขุมา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$, $S.D.=0.39$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชวัลลาจารย์ (ดาวเรือง อาจารย์คุณ) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านจักขุมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ด้านวิรุโธ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และด้านนิสสัยสัมปันโน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ จันทูปโม และคณะ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกบาลี และตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่แตกต่างกัน

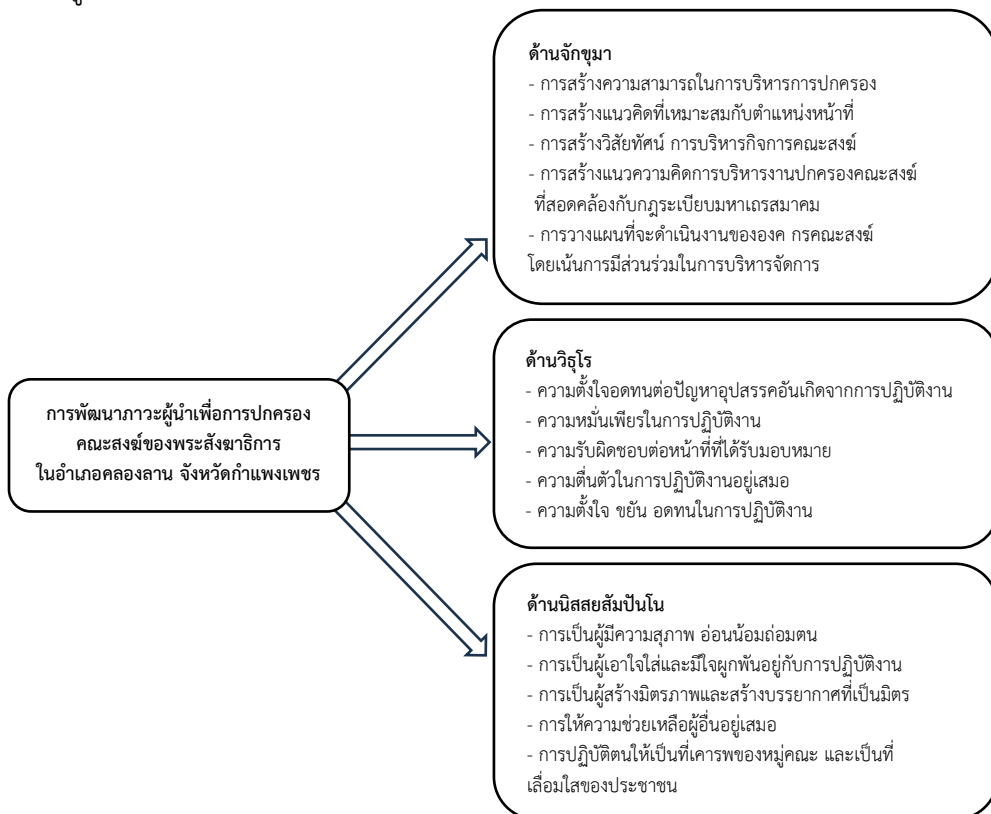
3. ปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการควรบูรณาการทฤษฎีภาวะผู้นำสากล ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำเชิงรับใช้ ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม และภาวะผู้นำเชิงวัฒนธรรม เข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 และสัปปุริสธรรม เพื่อสร้างภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม ยึดหยุ่นต่อสถานการณ์ รับใช้ชุมชน และสามารถธำรงรักษาวุฒนธรรมพุทธควบคู่กับการปรับตัวต่อสังคมร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพชร กิตติวรเมธี (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำ

ของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า 1. ด้านการบอกกล่าว มีการประชุมบ่อย เจ้าอาวาสไม่ค่อยพบปะพระลูกวัด ไม่สั่งงานโดยตรง 2. ด้านนำเสนอความคิดเห็น ไม่ค่อยรับฟังความเห็นของพระลูกวัด ไม่ค้นหาข้อมูล ไม่รับฟังคำชี้แนะจากผู้มีประสบการณ์ 3. ด้านการมีส่วนร่วม พระลูกวัดไม่มีสิทธิ์ตรวจสอบงานต่าง ๆ ของวัด พระผู้ใหญ่ไม่ให้ผู้น้อยมีส่วนร่วม 4. ด้านการมอบหมายงาน ให้ทำงานแต่ไม่ให้อำนาจตัดสินใจ ทำงานผิดไม่ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด จังหวัดสระแก้ว พระสงฆ์ควรมีการปรึกษาหารือภายในวัดกันสม่ำเสมอ เมื่อมีการสั่งงานควรบอกกล่าวด้วยตนเอง เพื่อพูดคุยรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยได้เป็นองค์ความรู้ใหม่และสามารถนำไปใช้ได้จริงดังนี้

1. ด้านจักษุมหา การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย การสร้างความสามารถในการบริหารการปกครอง การสร้างแนวคิดที่เหมาะสมกับ ตำแหน่งหน้าที่ การสร้างวิสัยทัศน์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ การสร้างแนวความคิดการบริหารงาน ปกครองคณะสงฆ์ที่สอดคล้องกับกฎระเบียบมหาเถรสมาคม และการวางแผนที่จะดำเนินงานขององค์กรคณะสงฆ์ โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

2. ด้านวิรุโรรุ การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ด้านวิรุโรรุ ประกอบด้วย ความตั้งใจอดทนต่อปัญหาอุปสรรคอันเกิดจากการปฏิบัติงาน ความหมั่นเพียรใน การปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ความตื่นตัวในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ และความตั้งใจ ขยัน อดทนในการปฏิบัติงาน

3. ด้านนิสสัยสัมปันโนการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ด้านนิสสัยสัมปันโน ประกอบด้วย การเป็นผู้มีความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน การเป็นผู้เอาใจใส่และมีใจ ผูกพันอยู่กับการปฏิบัติงาน การเป็นผู้สร้างมิตรภาพและสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร การให้ความ ช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ และการปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ และเป็นที่เลื่อมใสของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เจ้าคณะจังหวัด ควรจัดอบรมเกี่ยวกับหลักธรรมและกฎหมายให้กับพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร อย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการบริหารจัดการคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เจ้าคณะจังหวัด ควรจัดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารและการประสานงานสำหรับพระสังฆาธิการเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. เจ้าคณะจังหวัด ควรจัดอบรมพัฒนาวิสัยทัศน์และความสามารถในการวางแผนสำหรับพระสังฆาธิการ เพื่อช่วยให้สามารถกำหนดทิศทางและประเมินผลการดำเนินงานของคณะสงฆ์ได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ให้คณะสงฆ์จังหวัดกำแพงเพชรพัฒนาหลักสูตรอบรมมีภาวะผู้นำสำหรับพระสังฆาธิการโดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เน้นทักษะการบริหารจัดการการสื่อสาร การตัดสินใจ และการสร้างความสัมพันธ์
2. จัดการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อให้พระสังฆาธิการสามารถนำความรู้ไปใช้จริงได้ โดยอาจจัด ในรูปแบบการฝึกงาน หรือการฝึกอบรมแบบจำลองสถานการณ์
3. สร้างระบบสนับสนุนและติดตามผลการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ อาจรวมถึงการจัดตั้งเครือข่าย หรือระบบการประเมินผล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเปรียบเทียบกับเขตอื่น ๆ หรือจังหวัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่
2. ควรวิจัยเชิงลึกด้านจักขุมา วิธูโร และนิสสยสัมปันโน โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดการบริหารสมัยใหม่ เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาที่ประยุกต์ใช้ได้จริง
3. ควรศึกษาผลกระทบของการพัฒนาภาวะผู้นำต่อความเข้มแข็งของชุมชนและศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เพื่อประเมินประสิทธิผลในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ จันทูปโม และคณะ. (2566). การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(6), 120-133.
- พระมหาพชร กิตติวรมณี. (2562). ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดจังหวัดสระแก้ว. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 2(1), 1-9.
- พระมหาพชร กิตติวรมณี และคณะ. (2566). การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(3), 55-69.
- พระมหาอภิชาติ ขยเมธี. (2566). การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในยุคปัจจุบัน. *วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 4(1), 108-120.
- พระราชวัลลาจารย์ (ดาวเรือง อาจารย์คุณ). (2563). ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(3), 760-771.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอลองลาน. (2567). *สถิติพระภิกษุจำพรรษา ประจำปี 2567*. กำแพงเพชร: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอลองลาน.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน*. นครปฐม:
กองพุทธศาสนสถาน.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York:
Harper and Row.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่น
ในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย^{*}
INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES FOR COMMUNITY DEVELOPMENT
AMONG LOCAL POLITICIANS IN CHIANG KHAN SUB-DISTRICT
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION CHIANG KHAN DISTRICT,
LOEI PROVINCE

อนุชา วุฒธนู, ธงชัย สิงอุดม, อัจฉรวรรณ ไชยะเขียว
Anucha Wuttanu, Thongchai Singudom, Acharawan Jaiyakeaw
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: anuchawuttnu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย 2. เปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน และ 3. นำเสนอการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน จำนวน 354 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ข้าราชการ ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำท้องถิ่น ประชาชน จำนวน 10 รูปหรือคน นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบล เชียงคาน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X}$ =3.50, S.D.=0.31) โดยด้านโครงสร้างพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ =3.80, S.D.=0.50) รองลงมาเป็น ด้านการศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย และด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ตามลำดับ 2. ผลการเปรียบเทียบ

^{*}Received August 2, 2025; Revised September 18, 2025; Accepted September 19, 2025

บทบาทในการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพมีความ คิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่น พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ($\bar{X}$ =4.37, S.D.=0.62) จำแนก เป็นรายด้าน พบว่า ด้านอรรถจริยา การประพฤติตนเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ =4.46, S.D.=0.62) รองลงมา ด้านทาน การให้ ด้านสมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ และด้าน ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักพุทธธรรม; การพัฒนาชุมชน; นักการเมืองท้องถิ่น

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the level of community development of local politicians in the Chiang Khan Sub-District Administrative Organization, Chiang Khan District, Loei Province; 2. To compare the roles of local politicians in community development in the Chiang Khan Sub-District Administrative Organization; and 3. To present the integration of the Sangahavathu 4 principles for community development of local politicians in the Chiang Khan Sub-District Administrative Organization. This study employed a mixed-methods approach. The quantitative research used a questionnaire with a sample group of 354 eligible voters in the Chiang Khan Sub-District Administrative Organization. The qualitative research used interviews with 10 key informants, including religious leaders, government officials, executives and council members of the Sub-District Administrative Organization, local leaders, and citizens. The data were analyzed using descriptive content interpretation.

The research results revealed that: 1. The overall level of community development of local politicians in the Chiang Khan Sub-District Administrative Organization was rated high in all aspects ($\bar{X}$ = 3.50, S.D.=0.31). The highest mean score was in infrastructure development ($\bar{X}$ = 3.80, S.D.= 0.50), followed by religion, arts, culture, traditions, and local wisdom; community order, society, and public safety; and promotion of quality of life, respectively.

2. The comparison of community development roles of local politicians in the Chiang Khan Sub-District Administrative Organization based on personal factors showed no significant differences in opinions among citizens of different gender, age, education, and occupation. Therefore, the set research hypothesis was rejected at the 0.05 statistical significance level. 3. The Buddhist principles, Sangahavatthu 4, integration for community development of local politicians showed that overall, the public rated it at the highest level in all aspects ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.62). Specifically, Atthacariya, right conduct, had the highest mean score ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.62), followed by Dana, generosity, Samanattata, consistency, and Piyavaca, kind speech, respectively.

Keywords: Buddhist Principles; Community Development; Local Politician

บทนำ

การพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเผชิญกับปัญหาหลากหลายด้าน จนก่อให้เกิดวิกฤติทางการปกครอง โดยมีปัจจัยสำคัญมาจากบุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นการตรากฎหมายที่ขาดความเป็นธรรม การใช้อำนาจโดยมิชอบ การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง รวมไปถึงการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียม เป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งและบั่นทอนความสามัคคีของท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่น จึงถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมและมีความจำเป็นต่อท้องถิ่นและสังคมไทย (พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ ล่องแก้ว) และคณะ, 2020)

จริยธรรมของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมือง เนื่องจากเป็นกลไกในการคัดสรรบุคลากรที่มีศักยภาพ คุณธรรม และจริยธรรมเข้าสู่ระบบการเมือง อีกทั้งยังช่วยยกระดับภาวะผู้นำที่มีคุณภาพในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดผู้นำที่มีคุณธรรม ความสามารถ และความรับผิดชอบต่อประชาชนอย่างแท้จริง (สุริยะ วิริยะสวัสดิ์, 2530)

ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นนับเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารท้องถิ่นและพัฒนาชุมชน ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับคุณลักษณะและภาวะผู้นำของผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับบริบทจึงเป็นสิ่งจำเป็น นักการเมืองท้องถิ่นควรน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการบริหาร

จัดการ โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน การให้ ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ และสมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ (อง.จตุกก. (ไทย) 21/39/51) ซึ่งถือเป็นหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้กับการอยู่ร่วมกันและสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม

ในทัศนะทางพระพุทธศาสนา ภาวะผู้นำสัมพันธ์กับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ปรารถนาจะเป็นที่รัก ได้รับการยอมรับ และได้รับคำชื่นชมมากกว่าคำตำหนิ พระพุทธองค์จึงทรงชี้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่เริ่มจากการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนย่อมมีรากฐานจากความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นซึ่งคุณธรรมและธรรมาภิบาลของผู้นำท้องถิ่นถือเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติ

จากปัญหาและบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในการศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมีเป้าหมายเพื่อเสนอแนวทางในการเสริมสร้างการบริหารจัดการท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพสูงสุด อีกทั้งยังใช้หลัก สังคหวัตถุ 4 เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจ และความสัมพันธ์อันดีในชุมชน เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นสามารถเป็นที่รักและเป็นที่ยอมรับของสังคม นำไปสู่ความสงบสุขและความมั่นคงในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ จำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3,050 คน จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น 4,010 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (ปัญญา คล้ายเดช, 2560) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 จำนวนรวมทั้งสิ้น 354 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. กลุ่มพระสงฆ์ฆาติการ จำนวน 1 รูป 2. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 1 คน 3. กลุ่มข้าราชการ จำนวน 2 คน 4. กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่นและนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 3 คน 5. กลุ่มผู้นำท้องที่ จำนวน 2 คน 6. กลุ่มประชาชน จำนวน 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ การพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ ดังนี้ ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง มาก ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง น้อย ระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาระดับคุณภาพ แบบประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งมีเกณฑ์ ดังนี้ (สุวรรีย์ ศิริโกการภิรมย์, 2546) 4.51 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.51 - 4.50 หมายถึง มาก 2.51 - 3.50 หมายถึง ปานกลาง 1.51 - 2.50 หมายถึง น้อย 1.00 - 1.50 หมายถึง น้อยที่สุด ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่เป็นปลายเปิด (Open-Ended Question)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์สอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การ

บริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วย 1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2. ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3. ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย และ 4. ด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539) ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน (การให้) ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) อตถจริยา (การประพฤติตนเป็นประโยชน์) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)

3.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้ 2. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยในส่วนของเชิงปริมาณได้ทำหนังสือถึงองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคานเพื่อขอความร่วมมือประชาชนตอบแบบสอบถาม และสามารถเก็บข้อมูลได้ครบทั้ง 354 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสัมภาษณ์ โดยได้รับอนุญาตให้จดบันทึกและบันทึกเสียง และนำข้อมูลที่ได้มาสรุปวิเคราะห์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ การให้ การใช้วาจาอ่อนโยน การช่วยเหลือเกื้อกูล และความสม่ำเสมอ โดยเชื่อมโยงกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมคุณภาพชีวิต การจัดระเบียบสังคม และการธำรงรักษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมเกณฑ์การแปลผลของเบสท์ และสถิติอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าทีสำหรับตัวแปรอิสระสองกลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวสำหรับตัวแปรตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป หากพบความแตกต่างจึงใช้การเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี LSD

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยเริ่มจากการถอดเสียงและบันทึกข้อมูลเป็นข้อความ จากนั้นจำแนกประเด็นตามวัตถุประสงค์ วิเคราะห์ตามบริบท และสังเคราะห์ผลเพื่อนำเสนออย่างสอดคล้องกับกรอบการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาชุมชน ของนัก การเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบล เชียงคาน อำเภอยางคาน จังหวัดเลย

1.1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 52.40 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 34.40 มีการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 41.60 มีอาชีพเป็น เกษตรกร จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 47.20 ตามลำดับ

1.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทในการ พัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอยางคาน จังหวัดเลย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอยางคาน จังหวัดเลย โดยรวม

ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของ นักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	3.80	0.50	มาก
2. ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต	3.23	0.36	ปานกลาง
3. ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย	3.29	0.40	ปานกลาง
4. ด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.67	0.50	มาก
รวม	3.50	0.31	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของ นักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอยางคาน จังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.50$, S.D.=0.31) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.50) อยู่ใน ระดับมาก รองลงมาด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญา ท้องถิ่น ($\bar{X}=3.67$, S.D.=0.50) อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการ รักษาความสงบเรียบร้อย ($\bar{X}=3.29$, S.D.=0.40) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านส่งเสริม คุณภาพชีวิต ($\bar{X}=3.23$, S.D.=0.36) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

1.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท ในการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอยางคาน จังหวัดเลย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยรวม

บทบาทในการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นใน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านทาน (การให้)	4.39	0.63	มากที่สุด
2. ด้านปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก)	4.32	0.62	มากที่สุด
3. ด้านอติจริยา (การประพฤติตนเป็นประโยชน์)	4.46	0.62	มากที่สุด
4. ด้านสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)	4.32	0.62	มากที่สุด
รวม	4.37	0.62	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ($\bar{X}=4.37$, S.D.=0.62) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านอติจริยา (การประพฤติตนเป็นประโยชน์) ($\bar{X}=4.46$, S.D.=0.62) รองลงมา ด้านทาน (การให้) ($\bar{X}=4.39$, S.D.= 0.63) ด้านสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ($\bar{X}=4.32$, S.D.=0.62) และด้านปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) ($\bar{X}=4.32$, S.D.=0.62) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ตารางที่ 3 สรุปผลทดสอบสมมติฐานโดยการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานที่	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	t-test F-test	ค่า Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่น	1.167	0.244	-	✓
2	อายุ	บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่น	2.122	0.062	-	✓
3	การศึกษา	บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่น	1.822	0.143	-	✓
4	อาชีพ	บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่น	0.504	0.773	-	✓

จากตารางที่ 3 พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

3.1. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นที่ต้องผสมผสานทั้งหลักการบริหารจัดการและคุณค่าทางศีลธรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างรอบด้าน การพัฒนาเริ่มต้นจากการสร้างโครงสร้างพื้นฐานซึ่งถือเป็นภารกิจสำคัญลำดับแรก เนื่องจากเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ขณะเดียวกันยังต้องส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะด้านการศึกษา เพราะการศึกษาที่มีคุณภาพและทันสมัยไม่เพียงแต่จะทำให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและระบอบประชาธิปไตย แต่ยังเป็นรากฐานในการสร้างพลเมืองที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ นักการเมืองท้องถิ่นยังมีส่วนในการจัดระเบียบชุมชนและสร้างความสงบเรียบร้อยของสังคม การดำเนินงานในมิตินี้มิได้จำกัดเพียงการบังคับใช้กฎหมาย หากแต่รวมถึงการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และความสามัคคีในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะการปลูกฝังเยาวชนให้มีจิตสำนึกด้านคุณธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สิ่งเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ประชาชนได้รับความเสมอภาค มีสิทธิเสรีภาพ และปลอดภัยจากการเอารัดเอาเปรียบ สุดท้าย คือ บทบาทในด้านการทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น นักการเมืองจำเป็นต้องยึดมั่นในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม และร่วมกับประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

3.2 แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สามารถมองได้ผ่านกรอบของสังคหวัตถุสี่ ซึ่งได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ในมิติของทาน นักการเมืองท้องถิ่นควรเสียสละทั้งทรัพยากร เวลา และความรู้เพื่อสร้างประโยชน์สุขที่ยั่งยืน พร้อมทั้งยึดมั่นในความโปร่งใสและความเสมอภาค ด้านปิยวาจาเน้นการใช้ถ้อยคำสุภาพ จริงใจ และสื่อสารอย่างเปิดเผย โปร่งใส รวมถึงการชี้แจงนโยบายและงบประมาณอย่างครบถ้วนเพื่อสร้างความไว้วางใจแก่ประชาชน ขณะที่อตถจริยามุ่งให้การประพฤตินักการเมืองมีคุณค่าต่อสาธารณะ ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นในทุกมิติอย่างต่อเนื่อง ส่วนสมานัตตตาเป็นการวางตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เลือกปฏิบัติ และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มได้รับการดูแลและเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเท่าเทียม จากแนวทางดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การพัฒนาชุมชนมิได้เป็นเพียงการสร้างสิ่งปลูกสร้างหรือการจัดบริการสาธารณะ แต่ยังหมายถึงการปลูกฝังคุณค่า

แห่งความเป็นมนุษย์ผ่านหลักพุทธธรรม เพื่อให้การเมืองท้องถิ่นดำเนินไปอย่างมีคุณธรรม โปร่งใส และเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในทุกมิติของชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบล เชียงคาน อำเภอลำปาง จังหวัดเลย โดยภาพรวมพบว่าการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบ ชุมชนและความสงบเรียบร้อย และด้านการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเห็นได้ว่านักการเมืองท้องถิ่นส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นอันดับแรก เนื่องจากพื้นที่ในเขตชนบทยังคงประสบปัญหาการขาดแคลนถนนคอนกรีต ถนนลาดยาง หรือถนนหินคูก รวมทั้งความไม่เพียงพอของระบบ สาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้าและน้ำประปา การพัฒนาส่วนนี้จึงถือเป็นหัวใจสำคัญในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับงานของพระพิน อนุโม (2564) ที่ได้ศึกษาการบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรม เพื่อส่งเสริมการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ้านกร่าง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัด สุพรรณบุรี ซึ่งพบว่าปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานยังคงเป็นประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ถนนไม่ได้รับการซ่อมแซม ทำให้การสัญจรลำบากในช่วงฤดูฝน งานวิจัยดังกล่าว เสนอแนวทางแก้ไขว่า ควรจัดให้มีโครงการซ่อมแซมและปรับปรุงถนนอย่างเร่งด่วนเพื่อ บรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นถึงความท้าทายที่คล้ายคลึงกัน ระหว่างหลายพื้นที่ และยืนยันถึงความจำเป็นที่นักการเมืองท้องถิ่นต้องมุ่งเน้นการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานเป็นลำดับแรก เพื่อสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพให้กับชุมชนก่อนการ พัฒนาด้านอื่น ๆ

2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทในการพัฒนา ชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอลำปาง จังหวัดเลย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนมีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและ อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นใน องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอลำปาง จังหวัดเลย โดยรวมไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนไม่ว่าจะมีพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจอย่างไร ต่างก็มีความคาดหวังและต้องการให้นักการเมืองท้องถิ่นมีบทบาทใน การพัฒนาชุมชนในทิศทางเดียวกัน ซึ่งแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบหนึ่ง คือ การแสดงออกถึงความต้องการและคาดหวังต่อผู้แทนของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภฤทธิ ธาธาภิพณ์รา (2565) พบว่า ประชาชนมีความตื่นตัวและต้องการมีส่วนร่วมในการ

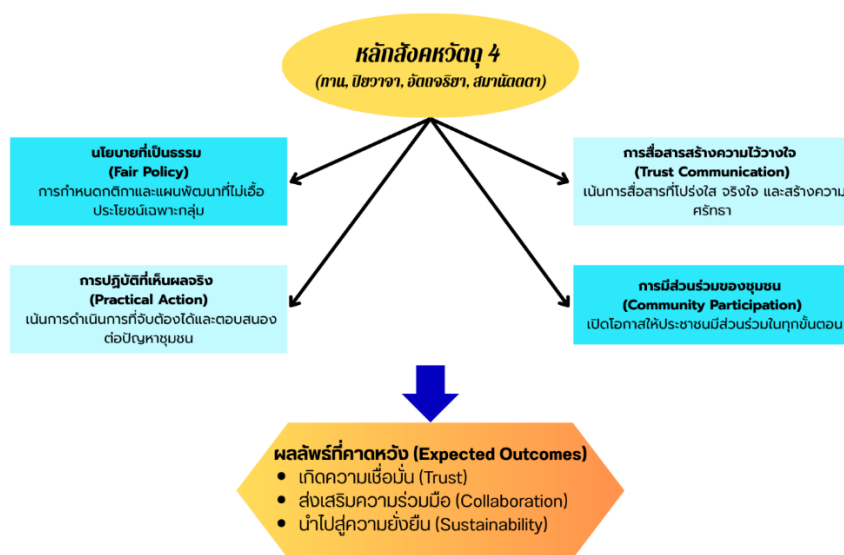
พัฒนาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใดก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจและพัฒนาชุมชน

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน ตามหลักสังคหวัตถุ 4 คือ 1. ด้านทาน (การให้) นักการเมืองท้องถิ่นจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน การให้ในที่นี้ไม่ได้จำกัดเพียงแค่การบริจาคสิ่งของ แต่รวมถึงการมอบโอกาส การให้ความรู้ และการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับความต้องการและบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและตรงจุดมากกว่าการให้ที่ไม่เกิดประโยชน์สูงสุด 2. ด้านปิยวาจา (การใช้คำพูดหรือวาจาที่ไพเราะ) มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจและความสามัคคีในชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นควรใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ชัดเจน จริงใจ และปราศจากการเสียดสี ดุฎก หรือการบิดเบือนความจริง การสื่อสารที่สร้างสรรค์ แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ จะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำและประชาชน 3. ด้านอัตถจริยา (ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์) การลงมือทำเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและชุมชนอย่างแท้จริง การกระทำเหล่านั้นควรเกิดจากความสมัครใจและมุ่งเน้นประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นสำคัญ ไม่ใช่การทำเพียงเพราะถูกบังคับ หรือเพื่อหวังผลตอบแทนส่วนตัว นักการเมืองท้องถิ่นที่ปฏิบัติตนเช่นนี้ จะเป็นแบบอย่างที่ดีและสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมในชุมชนได้ และ 4. สมานัตตตา (การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย) ซึ่งหมายถึงการที่นักการเมืองท้องถิ่นต้องรักษาความสม่ำเสมอในการปฏิบัติตน ไม่ว่าจะสถานการณ์จะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตาม การวางตัวที่หนักแน่น มั่นคง และให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นคนรวยหรือคนจน มีตำแหน่งหรือไม่มีตำแหน่ง จะช่วยสร้างความเชื่อมั่น ความยุติธรรม และความสมัครสมานสามัคคีในหมู่ประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับพระสุนทร ธมมวโร (2560) พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะเสมอ พูดให้กำลังใจ ไม่ตำหนิ ด้านอัตถจริยา สามารถช่วยเหลือชุมชนอื่น ๆ ได้ตลอดเวลา อนุเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ แบ่งปันความรู้ให้แก่เยาวชนในชุมชน คอยช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาเดือดร้อน และด้านสมานัตตตา นักการเมืองท้องถิ่นมีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง มีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย ประชาชนยึดถือความถูกต้องเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ปฏิบัติกับทุกคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคน อำเภอเชียงคน จังหวัดเลย สามารถแบ่งได้เป็นสี่ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาถนนหนทาง ไฟฟ้า และประปา ควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกด้านความสะอาดในชุมชน ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เน้นการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยและความเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้านการจัดระเบียบชุมชนและการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยการส่งเสริมกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนเพื่อสร้างความสามัคคี และด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่นักการเมืองท้องถิ่นต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และร่วมกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน โดยหลักทานเน้นการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หลักปิยวาจามุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดีด้วยการใช้ถ้อยคำสุภาพและจริงใจ หลักอหิงสกาส่งเสริมให้นักการเมืองเป็นผู้ปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์แก่สังคม และหลักสมานัตตตาทนเน้นการปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมโดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นรากฐานของการสร้างความไว้วางใจ ความโปร่งใส และความยั่งยืนในการพัฒนาท้องถิ่น

ภาพที่ 1 โมเดลการพัฒนาท้องถิ่นเชิงพุทธธรรม

โมเดลการพัฒนาท้องถิ่นเชิงพุทธธรรม ที่สังเคราะห์จากการวิจัยครั้งนี้ มีโครงสร้างหลัก 3 มิติ ได้แก่ 1. แกนกลาง ใช้หลัก สังคหวัตถุ 4 เป็นฐานคิดทางพุทธธรรม เพื่อกำหนด

แนวทางการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีคุณธรรม 2. กลไกขับเคลื่อน ประกอบด้วย นโยบายที่เป็นธรรม การสื่อสารสร้างความไว้วางใจ การปฏิบัติที่เห็นผลจริง และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือผลักดันการพัฒนา และ 3. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง ได้แก่ การเสริมสร้างความเชื่อมั่น ความร่วมมือ และความยั่งยืนของชุมชน โมเดลนี้ตั้งอยู่บนฐานคิดของพุทธธรรมผสมผสานกับแนวคิด Good Governance และ Participatory Development จึงสามารถอธิบายได้ทั้งมิติคุณธรรม กระบวนการ และผลลัพธ์เชิงสังคม ดังภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนที่บูรณาการหลักพุทธธรรม (สังคหวัตถุ 4) เข้าไปในแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และความโปร่งใสในการบริหารงาน
2. ควรมีนโยบายส่งเสริมบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างเอกลักษณ์และความภาคภูมิใจในชุมชน
3. กำหนดให้มีการประเมินผลด้านคุณธรรมและการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การประเมินผลงานประจำปี

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. นักการเมืองท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับ โครงสร้างพื้นฐาน และ การส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะด้านการศึกษา การสาธารณสุข และการสร้างอาชีพที่มั่นคงเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน
2. ควรจัดกิจกรรมฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายและโครงการพัฒนาท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการประชาคมหรือเวทีสาธารณะ เพื่อให้การบริหารจัดการมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายพื้นที่ศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการบูรณาการหลักพุทธธรรมในแต่ละภูมิภาค

2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การน้อมนำหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น กับระดับความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อสร้างแบบจำลองการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน

3. ควรมีการศึกษาเชิงลึก (Qualitative Research) เกี่ยวกับประสบการณ์ตรงของ นักการเมืองท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยหลักพุทธธรรม เพื่อ สร้างแนวปฏิบัติที่เป็นต้นแบบ

เอกสารอ้างอิง

- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญา คล้ายเดช. (2560). *ระเบียบวิจัยทางรัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: หจก. ขอนแก่นการพิมพ์.
- พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ ล่องแก้ว) และคณะ. (2563). การพัฒนาการเมืองตามหลักพุทธธรรม. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 7(10), 32-43.
- พระพิน อนิโธ. (2564). *การบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุนทร ธมมวโร. (2560). *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศุภฤทธิ ธาราทิพย์นรา. (2565). รูปแบบภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของกลุ่มราษฎรชาวไทยภูเขา อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 7(3), 273-288.
- สุริยะ วิริยะสวัสดิ์. (2530). *พฤติกรรมกรให้บริการของเจ้าหน้าที่องค์การราชการกับปัจจัยสภาพแวดล้อมในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรชัย ศิริโกการภิรมย์. (2546). *การวิจัยทางการศึกษา*. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน. (2567). *ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน*. สืบค้น 26 พฤษภาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/Bs2r7>

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงาน
ขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร*
INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES FOR ENHANCING ADMINISTRATIVE
EFFICIENCY A CASE STUDY OF LAN DOK MAI SUB-DISTRICT
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION AT MUEANG DISTRICT
IN KAMPHAENG PHET PROVINCE

นเรศ เขียวพุ่มพวง, พระพิทักษ์ कुमारโก, พระครูสังฆรักษ์โกศล มนิรัตน

Naret Khiaopumpuang, Phra Pitak Kanarukko, Phrakhrasangharakkoson Maniratana

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: 21222324s22222@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.920 กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนในพื้นที่จำนวน 379 คน สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูปหรือคน และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.90, S.D.=0.12) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ 2. ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

*Received September 6, 2025; Revised September 18, 2025; Accepted October 8, 2025

3. ปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะต่อประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ประชาชนและผู้บริหารพยายามพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่ แต่ยังคงเผชิญปัญหาและอุปสรรคหลายด้านทั้งในเรื่องคุณภาพการให้บริการ ประสิทธิภาพการใช้งบประมาณ นโยบายและการวางแผน

คำสำคัญ: การบูรณาการ; หลักพุทธธรรม; ประสิทธิภาพการบริหารงาน

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the level of Buddhist principles integration for enhancing the administrative efficiency of Lan Dok Mai Sub-District Administrative Organization, Mueang District, Kamphaeng Phet Province; 2. To compare the opinions of the local people toward the integration of Buddhist principles for promoting administrative efficiency of Lan Dok Mai Sub-District Administrative Organization, classified by personal factors; and 3. To investigate the problems, obstacles, and recommendations for integrating Buddhist principles to enhance administrative efficiency. The study employed a mixed-methods research design, combining quantitative and qualitative approaches. The research instrument had a reliability coefficient of 0.920. The sample group consisted of 379 local residents, and in-depth interviews were conducted with 10 key informants (both monks and laypersons). The data were analyzed using descriptive statistics and qualitative content analysis.

The research results revealed that: 1. The overall perception of the people toward the administrative efficiency of Lan Dok Mai Sub-District Administrative Organization was at a high level ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.12), When considering each aspect, all were rated at a high level. 2. The comparison of opinions on administrative efficiency, classified by personal factors such as gender, age, education level, occupation, and income, showed no statistically significant differences, therefore rejecting the set research hypothesis. 3. Regarding problems, obstacles, and suggestions, it was found that although the local residents and administrators strived to improve the quality of life in the community, several challenges remained, particularly in service quality, budget efficiency, and policy planning which required systematic solutions

grounded in Buddhist principles to strengthen administrative performance and promote sustainable local development.

Keywords: Integration; Buddhist Principles; Administrative Efficiency

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นของไทยเป็นผลลัพธ์จากกระบวนการปฏิรูปที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ที่ริเริ่มระบบเทศาภิบาลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างส่วนกลางและภูมิภาค (สมบัติ จันทรวงศ์, 2563) จนถึงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ที่ทำให้ท้องถิ่นมีความอิสระมากขึ้น (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2550; มุลนิธิตถาบันพระปกเกล้า, 2562) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จึงมีบทบาทสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการบริการสาธารณะ (นงเยาว์ วิเศษสิงห์, 2561; อติศักดิ์ แซ่ควั้ว, 2563) อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจยังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ เช่น งบประมาณไม่เพียงพอ ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากร และความท้าทายในการสร้างธรรมาภิบาล การบูรณาการหลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 เข้าสู่การบริหารงานท้องถิ่น จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างแรงจูงใจ ความเพียร และการตรวจสอบที่โปร่งใสต่อการทำงาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2560; วิชัย พานิชย์พงษ์, 2564) การศึกษานี้มุ่งนำเสนอการบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวเพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครอง องค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 7,091 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครอง องค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) เพื่อกำหนดหาระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชรจำนวน 10 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม 1. กลุ่มนักวิชาการ หรือผู้ปฏิบัติงานด้านศาสนา จำนวน 2 รูป 2. กลุ่มผู้นำชุมชนในตำบลลานดอกไม้ จำนวน 3 คน และ 3. กลุ่มหัวหน้าส่วนราชการองค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 379 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับ 379 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคม สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (T-Test) การทดสอบค่าเอฟ (F-Test)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ระดับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวม

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 ด้านคุณภาพการให้บริการสาธารณะ	3.90	0.26	มาก
2 ด้านประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและงบประมาณ	3.89	0.26	มาก
3 ด้านนโยบาย/แผน และการบริหาร	3.91	0.24	มาก
4 ด้านความโปร่งใสและการบริหารที่มีธรรมาภิบาล	3.91	0.27	มาก
5 ด้านประสิทธิภาพของบุคลากรและโครงสร้างองค์กร	3.92	0.26	มาก
ภาพรวม	3.90	0.12	มาก

จากตารางที่ 1 ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.12) โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ประสิทธิภาพของบุคลากรและโครงสร้างองค์กร ($\bar{X}=3.92$), ความโปร่งใสและธรรมาภิบาล ($\bar{X}=3.91$), นโยบายและการบริหาร ($\bar{X}=3.91$), คุณภาพการบริการสาธารณะ ($\bar{X}=3.90$) และ การใช้ทรัพยากรและงบประมาณ ($\bar{X}=3.89$) ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมากทั้งหมด

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ในภาพรวม

สมมติฐานการวิจัยที่	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	t-test F-test	Sig.	ผลการศึกษา	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	ประสิทธิภาพการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล	0.273	0.615	-	✓
2	อายุ		0.774	0.543	-	✓
3	ระดับการศึกษา		0.855	0.426	-	✓
4	อาชีพ		0.257	0.856	-	✓
5	รายได้		0.561	0.641	-	✓

จากตารางที่ 2 พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ มีอายุ มีระดับการศึกษา มีอาชีพ มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัญหา อุปสรรคการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร มีจุดแข็งคือมุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้บริหารพยายามพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่ แต่ยังคงเผชิญปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน ทั้งในเรื่องคุณภาพการให้บริการ ประสิทธิภาพการใช้งบประมาณ นโยบายและการวางแผน ความโปร่งใส ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรและโครงสร้างองค์กร ข้อเสนอแนะควรประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมจะช่วยให้การบริหารงานท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น โปร่งใสมีคุณธรรม และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ พบว่าอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า การนำหลักธรรมมาปรับใช้กับการบริหารงานมีผลเชิงบวกต่อองค์กรทั้งด้านบุคลากร ความโปร่งใส นโยบาย การบริการสาธารณะ และการใช้ทรัพยากร โดยเฉพาะด้านประสิทธิภาพบุคลากร และโครงสร้างองค์กรที่ได้รับคะแนนสูงสุด แสดงถึงความสำคัญของการพัฒนาคนและระบบการทำงานควบคู่กัน ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระครูใบฎีกาชาวัตร อภินนโท (2560)

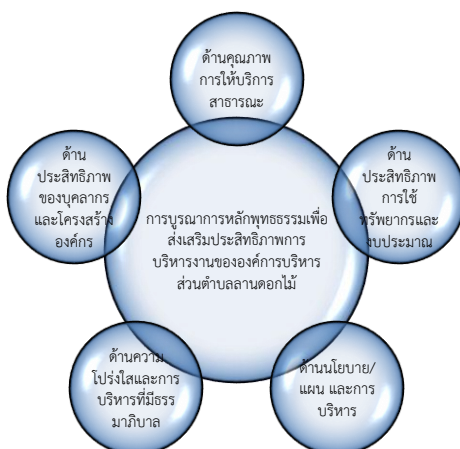

ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลลาดใหญ่ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$) เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านร่างกาย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.77 ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า การรับรู้และการยอมรับการบูรณาการหลักธรรมไม่ขึ้นอยู่กับเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ หรือรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระอธิการนินนาท สนต์จิตโต (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในตำบลบ้านเลื่อ อำเภอบัวราชบุรี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ มีผลให้ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในตำบลบ้านเลื่อ อำเภอบัวราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค พบว่า บุคลากรบางส่วนขาดแรงจูงใจ ขาดการพัฒนาศักยภาพตนเอง โครงสร้างองค์กรมีความซ้ำซ้อน และบรรยากาศการทำงานไม่เอื้อต่อความสามัคคี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูสังฆรักษ์สุเทพ สุเทโว และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลคลองข่อย อำเภอบัวราชบุรี จังหวัดราชบุรี ที่ระบุว่า การบริหารงานที่ขาดการพัฒนาบุคลากรและการสนับสนุนด้านงบประมาณจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยให้เป็นองค์ความรู้ใหม่และสามารถนำไปใช้ได้จริงโดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านคุณภาพการให้บริการสาธารณะ

1.1 การบูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา และสติช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมการบริการที่สุภาพ รวดเร็ว และเอื้อต่อประชาชน ทำให้เกิดความพึงพอใจและความไว้วางใจในองค์กร

1.2 คุณภาพการบริการไม่ใช่เพียงเรื่องขั้นตอน แต่เชื่อมโยงกับคุณธรรมของผู้ปฏิบัติงานอย่างลึกซึ้ง

2. ด้านประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและงบประมาณ

2.1 หลักมัชฌิมาปฏิปทาและปัญญา ทำให้การจัดสรรงบประมาณมีความรอบคอบ คุ่มค่า และตอบโจทย์ความจำเป็นจริงของประชาชน

2.2 ความโปร่งใสในการใช้งบประมาณเป็นคุณธรรมเชิงระบบที่สร้างศรัทธาให้แก่ชุมชนและช่วยลดความขัดแย้ง

3. ด้านนโยบาย/แผน และการบริหาร

3.1 การประยุกต์ใช้ อริยสัจ 4 ช่วยให้การกำหนดนโยบายและแผนงานมีโครงสร้างที่เป็นเหตุเป็นผล รู้ปัญหา กำหนดสาเหตุ วางแนวทางแก้ไข และกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน

3.2 การฟังเสียงประชาชนและการมีส่วนร่วมสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเรื่องการอยู่ร่วมกันด้วยธรรม (สังคหวัตถุ 4)

4. ด้านความโปร่งใสและการบริหารที่มีธรรมาภิบาล

4.1 การยึดหลัก ศีล หิริ โอตตปปะ และความซื่อสัตย์สุจริต ทำให้การบริหารมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน

4.2 ความโปร่งใสไม่เพียงเป็นกลไกทางกฎหมาย แต่เป็นคุณธรรมภายในของผู้บริหารและบุคลากร ซึ่งทำให้เกิดธรรมาภิบาลที่ยั่งยืน

5. ด้านประสิทธิภาพของบุคลากรและโครงสร้างองค์กร

5.1 การนำหลัก สมาธิและปัญญา มาประยุกต์ใช้ ช่วยพัฒนาทัศนคติและทักษะบุคลากรให้ทำงานอย่างมีสมาธิ รอบคอบ และมีเหตุผล

5.2 ความสามัคคีและการทำงานเป็นทีมที่ตั้งอยู่บนเมตตาและกรุณาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้โครงสร้างองค์กรมีพลวัตและทำงานได้จริง

สรุปว่า องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย คือ การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลลานดอกไม้ช่วยยกระดับคุณภาพการให้บริการและประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและงบประมาณอย่างคุ้มค่าและโปร่งใส ส่งเสริมการวาง

นโยบายและแผนงานที่รอบคอบ มีเหตุผล และตอบโจทย์ความต้องการประชาชนช่วยพัฒนาทัศนคติ บุคลิกภาพ และความรับผิดชอบของบุคลากร สร้างธรรมาภิบาลและความไว้วางใจจากประชาชน ทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรที่จะต้องจัดทำนโยบายส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหาร กำหนดเป็นแนวทางอย่างเป็นทางการให้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ทุกระดับนำหลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ มาใช้ในการตัดสินใจและปฏิบัติงานประจำวัน
2. ผู้บริหารและหัวหน้าส่วนราชการ ควรที่จะต้องพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านคุณธรรมและจริยธรรม จัดอบรมและเวิร์กช็อปให้เจ้าหน้าที่และผู้บริหารได้เรียนรู้หลักธรรมในการบริหารงาน การแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา และการทำงานอย่างมีจริยธรรม
3. ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและฝ่ายวิชาการ ควรที่จะต้องสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการบริหารคุณธรรม สนับสนุนงานวิจัย การพัฒนารูปแบบการบริหารงานสาธารณะที่ยึดหลักพุทธธรรม และการจัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติที่สามารถใช้เป็นต้นแบบในองค์กรอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ข้าราชการและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลควรที่จะต้องจัดโครงการฝึกอบรมและเวิร์กช็อปเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม เช่น อิทธิบาท 4 หลักเมตตา กรุณา และความซื่อสัตย์ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงาน
2. ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและหัวหน้าหน่วยงาน ควรที่จะต้องนำหลักสติสัมปชัญญะมาประยุกต์ใช้ในการประชุมติดตามงานและวางแผนงาน เพื่อให้การบริหารงานมีความรอบคอบ โปร่งใส และลดความขัดแย้ง
3. ผู้บริหารร่วมกับเจ้าหน้าที่และประชาชน ควรที่จะต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม เช่น การสวดมนต์ ทำสมาธิร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรื่องราวคุณธรรมหรือโครงการจิตอาสาตามหลักพุทธธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยติดตามผลลัพธ์การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลในระยะเวลา 3-5 ปี เพื่อประเมินว่าการนำหลักธรรมส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานอย่างไรบ้าง

2. วิจัยควรขยายไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ และผลต่อประสิทธิภาพการบริหาร

3. ควรที่จะต้องวิจัยว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร ความรู้ความเข้าใจของบุคลากร และทรัพยากร มีผลต่อความสำเร็จในการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบริหารอย่างไร

4. วิจัยครั้งต่อไปควรพัฒนารอบแนวทางหรือคู่มือที่ชัดเจนสำหรับเจ้าหน้าที่และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้สามารถนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในงานประจำวันได้อย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- นางเยาว์ วิเศษสิงห์. (2561). *การบริหารงานท้องถิ่นกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูใบฎีกาขรรค์ชัย อภินนโท. (2560). *บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลลาดใหญ่ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์สุเทพ สุเทโว และคณะ. (2567). *ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลคลองข่อย อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. *วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 5(3), 209-222.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2560). *ธรรมะกับการบริหารจัดการ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระอธิการนินนาท สอนจิตโต. (2565). *การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 5(1), 34-43.
- มูลนิธิสถาบันพระปกเกล้า. (2562). *การกระจายอำนาจและการพัฒนาท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- วิชัย พานิชย์พงษ์. (2564). *การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรสมัยใหม่*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 112-129.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2550). *กฎหมายปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2563). *การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นไทยในบริบทประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อดิศักดิ์ แซ่ควั้ว. (2563). การพัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการบริการ
สาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ. *วารสารการปกครองท้องถิ่น*, 16(2), 45-62.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York:
Harper and Row.

ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
ของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร*
EFFECTIVENESS OF TEACHING AND LEARNING IN THE DHAMMA
DEPARTMENT INFLUENCES OF THE SANGHA AT KHLONG LAN
DISTRICT IN KAMPHAENG PHET PROVINCE

อนุชิต จิตรมัน, พระครูอาทรวชิรกิจ (มานะ ฐานิสฺสโร),
พระครูสังฆรักษ์โกศล มณिरตนา

Anuchid Jitman, Phrakruathonwachirakij (Mana Thanissaro),
Phrakrusangkarak Koson Maniratana

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Aad0930429323@gmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร 2. เปรียบเทียบประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณคือ นักเรียน 167 คน ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 รูปหรือคน ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3. ปัญหา อุปสรรคประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนก

*Received September 6, 2025; Revised September 18, 2025; Accepted October 11, 2025

ธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัญหาหลัก ได้แก่ อาจารย์บางรูปขาดทักษะการสอนและการประเมินผล สื่อการเรียนการสอนขาดงบประมาณ และไม่เหมาะสมบางประเภท อีกทั้งสถานที่เรียนบางแห่งไม่เอื้อต่อการเรียนรู้

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การจัดการเรียนการสอน; พระปรียัติธรรม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine the effectiveness of Dhamma Studies teaching and learning management of the Sangha Order in Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province 2. To compare the effectiveness of teaching and learning management in Dhamma Studies Department classified by personal factors and 3. To investigate problems, obstacles, and provide suggestions for enhancing the effectiveness of Dhamma Studies teaching and learning management of the Sangha Order in Khlong Lan District. The study employed a mixed-methods design. The quantitative data were collected from 167 students and analyzed using descriptive statistics: frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative data were collected from nine key informants and analyzed by descriptive content interpretation.

The research results revealed that: 1. The overall effectiveness of Dhamma Studies teaching and learning management in Dhamma Department was at a high level ($\bar{X}=4.36$), and all aspects were rated at a high level 2. When comparing the effectiveness classified by personal factors, age, years in monkhood, educational level, and position was found that there were no significant differences in opinions, rejecting the set research hypotheses; and 3. The major problems and obstacles included some instructors lacking teaching and assessment skills, insufficient budget for instructional media with certain types being unsuitable, and some learning environments being unconducive, such as hot classrooms in the afternoon and limited learning activities to classroom settings.

Keywords: Effectiveness; Education Management; Monastic Education

บทนำ

สถาบันการศึกษาของไทยมีรากฐานเริ่มแรกจากการจัดการเรียนการสอนภายในวัด โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนอักษรศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแก่กุลบุตรกุลธิดาอย่างต่อเนื่อง สุวิทย์ อธิศาสด (2564) บรรพบุรุษไทยนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนหนังสือที่วัด หรือบวชเรียนเป็นพระภิกษุสามเณรเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย อันเป็นรากฐานแห่งปัญญา ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า ปัญญาโลกสมิ ปชโชโต แปลว่า ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก (ส.ส. (ไทย) 15/218/218)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมถือเป็นระบบการศึกษาที่มีความสำคัญและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพระพุทธศาสนาไทย อดีตนักวิชาการสายอนุรักษนิยมเห็นว่าควรรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้โดยไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้าง ระบบ หลักสูตร หรือแบบเรียน ทั้งนี้มีความเชื่อว่าการปรับเปลี่ยนจะนำไปสู่ความเสื่อมและเป็นสาเหตุให้พระภิกษุสามเณรลาสิกขามากขึ้น อย่างไรก็ตาม พระนักศึกษารุ่นใหม่และนักวิชาการร่วมสมัยกลับมองว่า ควรศึกษาเนื้อหาสาระของพระธรรมวินัยไว้เป็นหลัก แต่ในด้านระบบการเรียนการสอน หลักสูตร แบบเรียน และวิธีการสอนควรได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบันเพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมยังคงเป็นแหล่งพัฒนาปัญญาที่มีความหมายและทันสมัยต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจะเห็นได้ว่าการศึกษาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และเล็งเห็นความสำคัญของปัญหา จึงสนใจศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลเชิงวิชาการที่สามารถนำไปเป็นสารสนเทศเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 285 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอคลองลาน, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 167 รูป จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่ม รวมจำนวน 9 รูปหรือคน 1. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ตรงสามารถอธิบายภาพรวมและแนวโน้มการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมได้อย่างลึกซึ้ง 2. พระสังฆาธิการ เพราะมีบทบาทด้านนโยบาย การบริหาร และกำกับดูแลการศึกษาของคณะสงฆ์โดยตรง 3. เจ้าสำนักศาสนศึกษา เนื่องจากมีหน้าที่จัดการเรียนการสอนและบริหารหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมโดยตรง ทำให้สะท้อนปัญหาและแนวทางแก้ไขได้ชัดเจน 4. ผู้เรียน เพื่อสะท้อนประสบการณ์ตรงในฐานะผู้รับบริการการศึกษา ทั้งในด้านคุณภาพของการเรียนการสอน ปัญหา และความคาดหวัง การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทุกมิติ ตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับผู้จัดการศึกษา ระดับผู้ปฏิบัติ ไปจนถึงระดับผู้เรียน ซึ่งช่วยเพิ่มความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ 2. ข้อคำถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม 3. คำถามปลายเปิดสำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติม การสร้างเครื่องมือ ออกแบบจากกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ และทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบคุณภาพ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 การทดลองใช้ (Tryout) ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียง 30 รูปหรือคน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่า Cronbach's Alpha = 0.90 ขึ้นไป แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นสูง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-Depth Interview) โดยยึดประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ครอบคลุมด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาการสร้างเครื่องมือ กำหนดคำถามจากกรอบแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบคุณภาพ ตรวจสอบความเหมาะสมของคำถามโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ 1. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร ถึงเจ้าคณะอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ 2. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับนักเรียนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 167 ชุด 3. นำข้อมูลดิบที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพรรณนา เพื่ออธิบายปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตาม หนึ่งตัว ซึ่งส่งผล มาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไปที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม

ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านอาจารย์	4.36	0.34	มาก
2. ด้านสื่อการเรียนการสอน	4.48	0.38	มาก
3. ด้านวัดผลและประเมินผล	4.39	0.29	มาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม (ต่อ)

ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร		ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
4.	ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม	4.23	0.41	มาก
ภาพรวม		4.36	0.32	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านอาจารย์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.36$) ด้านสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.48$) ด้านวัดผลและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.39$) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.23$)

2. การเปรียบเทียบประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 ผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	F.	Sig.	ผลสมมติฐาน	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	อายุ	2.015	0.114	-	✓
2	พรรษา	7.412	0.874	-	✓
3	ระดับการศึกษา	11.795	0.765	-	✓
4	ตำแหน่ง	1.368	0.554	-	✓

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในอำเภอคลองลาน พบปัญหาด้านอาจารย์บางรูปยังขาดเทคนิคการสอนที่ทันสมัย ด้านสื่อการเรียนการสอนยังขาดงบประมาณสนับสนุนและบางสื่อไม่เหมาะสมกับสภาพห้องเรียน ด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนบางรูปยังขาดทักษะที่เป็นระบบและมาตรฐาน ด้านสิ่งแวดล้อม ห้องเรียนบางแห่งไม่เอื้อต่อการเรียนรู้และมีปัญหาอากาศร้อนช่วงบ่าย ข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดอบรมพัฒนาครูอาจารย์ให้

มีทักษะการสอนและการประเมินผลที่มีคุณภาพ สนับสนุนงบประมาณและจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและห้องเรียน ปรับปรุงห้องเรียนและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ พร้อมจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพิ่มขึ้น เพื่อยกระดับประสิทธิผลการเรียนการสอนและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิผลการจัดการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านอาจารย์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.36$) ด้านสื่อการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.48$) ด้านวัดผลและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.39$) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.23$) แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ได้ดำเนินการจัดการงานศาสนศึกษาแผนกธรรม ตามวัตถุประสงค์ 9 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทธาโณ) และคณะ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการจัดการการศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค พบว่า พระสังฆาธิการในทุกระดับมีความร่วมมือในการพัฒนาและบริหารหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปตามแผน ยุทธศาสตร์ มีครูผู้สอนที่มีศักยภาพและความเชี่ยวชาญเพียงพอ รวมถึงมีการผลิตและประยุกต์ใช้สื่อคุณภาพเพื่อเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ การวัดผลประจำปีได้รับการวางแผนและกำกับดูแลอย่างรัดกุม ทำให้กระบวนการจัดการศึกษา มีความเป็นระบบและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรได้อย่างชัดเจน

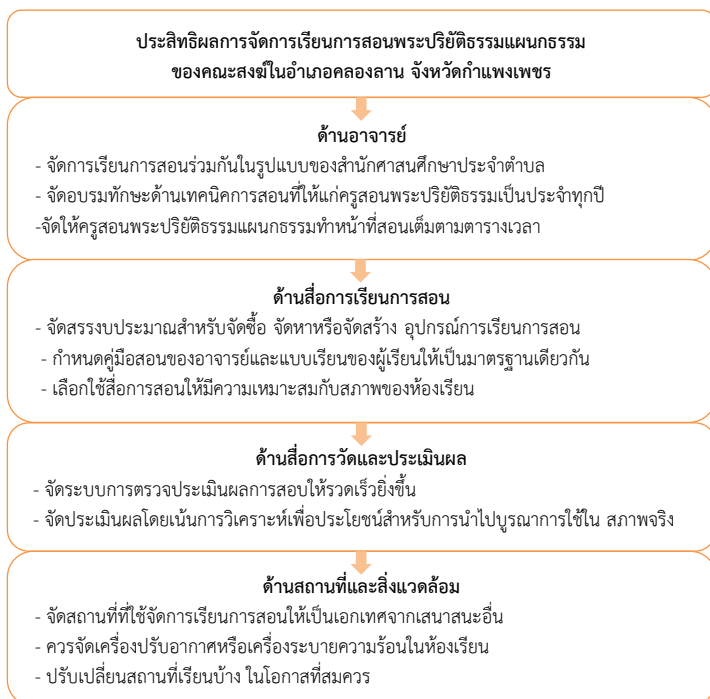
2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ จันทูปโม และคณะ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกบาลี และตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า งานศาสน

ศึกษาแผนกรรมของคณะสงฆ์อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีแนวทางในการพัฒนาโดยการจัดสถานที่ที่ใช้จัดการเรียนการสอนให้เป็นเอกเทศจากเสนาสนะอื่น จัดเครื่องปรับอากาศหรือเครื่องระบายความร้อนในห้องเรียน และปรับเปลี่ยนสถานที่เรียนเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศโดยให้อึดต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังกล่าวนี้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพชร กิตติวรเมธี (2562) ศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดสระแก้ว พบว่า ภาวะผู้นำโดยรวมยังมีข้อจำกัดในหลายด้าน ได้แก่ การบอกกล่าวที่ไม่ทั่วถึง การประชุมน้อย และการสั่งงานไม่ชัดเจน การรับฟังความคิดเห็นของพระลูกวัดมีน้อย ขาดการค้นหาข้อมูลและคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์ การมีส่วนร่วมภายในวัดจำกัด พระผู้น้อยไม่มีสิทธิ์ตรวจสอบงาน และฝ่ายพระผู้ใหญ่ไม่นิยมมอบอำนาจ ขณะที่การมอบหมายงานยังไม่เปิดโอกาสให้ตัดสินใจอย่างอิสระ ข้อเสนอแนะคือ พระสังฆาธิการควรเปิดพื้นที่ให้ปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ สื่อสารโดยตรงมอบหมายงาน และส่งเสริมการรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้เกิดความร่วมมือและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัด

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรตามรายด้านของการวิจัย ดังนี้

1. ด้านอาจารย์ แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ด้านอาจารย์ ได้แก่ จัดการเรียนการสอนร่วมกันในรูปแบบของสำนักศาสนศึกษาประจำตำบล จัดอบรมทักษะด้านเทคนิคการสอนให้แก่ครูสอนพระปริยัติธรรมเป็นประจำทุกปี จัดให้ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมทำหน้าที่สอนเต็มตามตารางเวลา

2. ด้านสื่อการเรียนการสอน แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ จัดสรรงบประมาณสำหรับจัดซื้อ จัดหาหรือจัดสร้างอุปกรณ์การเรียนการสอน กำหนดคู่มือสอนของอาจารย์และแบบเรียนของผู้เรียนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เลือกใช้สื่อการสอนให้มีความเหมาะสมกับสภาพของห้องเรียน

3. ด้านวัดผลและประเมินผล แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ด้านวัดผลและประเมินผล ได้แก่ จัดระบบการตรวจประเมินผลการสอนให้รวดเร็วยิ่งขึ้น จัดประเมินผลโดยเน้นการวิเคราะห์เพื่อประโยชน์สำหรับการนำไปบูรณาการใช้ในสภาพจริง

4. ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ จัดสถานที่ที่ใช้จัดการเรียนการสอนให้เป็นเอกเทศจากสถานที่อื่น ควรจัดเครื่องปรับอากาศหรือเครื่องระบายความร้อนในห้องเรียน ปรับเปลี่ยนสถานที่เรียนบ้าง ในโอกาสที่สมควร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรจัดให้มีการอบรมพัฒนาทักษะด้านเทคนิคการสอนแก่ครูสอนพระปริยัติธรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

2. คณะสงฆ์ควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดหา จัดซื้อ หรือจัดสร้างอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการใช้งาน

3. คณะสงฆ์ควรพัฒนาระบบการวัดผลและประเมินผลการสอนให้มีความรวดเร็ว มีมาตรฐาน และสะท้อนผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง

4. คณะสงฆ์ควรจัดให้สถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีเอกเทศจากเสนาสนะอื่น เพื่อให้เอื้อต่อบรรยากาศการเรียนรู้และมีความเหมาะสมต่อการศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ควรพัฒนาสภาพแวดล้อมทางศาสนศึกษาให้เอื้อต่อการปลูกฝังจริยวัตรและการประเมินผลทางคุณธรรมของพระสงฆ์มากยิ่งขึ้น
2. คณะสงฆ์ควรส่งเสริมการใช้ภาษาบาลีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแก่พระสงฆ์ พร้อมกำหนดวิธีการถ่ายทอดและการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพ
3. คณะสงฆ์ควรจัดทำป้ายแสดงรายชื่อพระสงฆ์ที่มีความประพฤติเป็นแบบอย่างในการเรียน ตลอดจนติดตั้งพุทธสุภาษิตและคติพจน์สอนใจไว้ในบริเวณศาสนศึกษาเพื่อเป็นแรงบันดาลใจและสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารจัดการงานศาสนบุคคล โดยเฉพาะกรณีศึกษาครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อให้เข้าใจบทบาท หน้าที่ และปัญหาในการจัดการงานบุคลากรทางศาสนาอย่างรอบด้าน
2. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการสนับสนุนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และภาคประชาสังคม
3. ควรศึกษาการบริหารจัดการงานศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรในภาพรวม เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพสังคมร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทธาโณ) และคณะ. (2558). การพัฒนาการจัดการศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(3), 17-32.
- พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ จันทูปโม และคณะ. (2566). การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(6), 120-133.
- พระมหาพชร กิตติวรมณี. (2562). ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดจังหวัดสระแก้ว. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 2(1), 1-9.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอคลองลาน. (2567). *สถิติพระภิกษุจำพรรษา ประจำปี 2567*.
กำแพงเพชร: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอคลองลาน.
- สุวิทย์ อีรศาสตร์. (2548). *เศรษฐกิจการเมืองไทย : สมัยกรุงธนบุรีถึงสมัยรัชกาลที่สาม*.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York:
Harper and Row.

ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก

อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

EFFICIENCY OF THE CLERGY GOVERNANCE OF THE MONKS
IN KHLONG CHIK SUB-DISTRICT IN BANG PA-IN DISTRICT,
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูโสภณธรรมวิศิษฐ์ (มนัส ทิปธมโม)

Phrakhrusophonndhammawisit (Manas Dipadhammo)

วัดวิเวกอายุพัด พระอารามหลวง พระนครศรีอยุธยา

Wat Wiwek Wayuphat, Royal Monastery, Phra Nakhon Si Ayutthaya

Corresponding Author E-mail: manust2529@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. นำเสนอประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 113 รูป และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน สติธิที่ใช้ ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และสรุปข้อมูลการสัมภาษณ์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยหลักการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ปัจจัยด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร และด้านการกำกับดูแล และปัจจัยหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ปัจจัยด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความโปร่งใส 2. ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิกมีความโดดเด่นทั้งด้านการบริหารจัดการที่ผสมพระธรรมวินัยกับแนวทางสมัยใหม่ ส่งเสริมการศึกษาธรรมะ การปฏิบัติธรรม และการกำกับพฤติกรรมพระภิกษุสามเณรอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับ

*Received August 30, 2025; Revised September 26, 2025; Accepted October 1, 2025

การตรวจสอบและประเมินผลที่โปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล การระงับอธิกรณ์ใช้สันติวิธี และการไกล่เกลี่ยเพื่อสร้างความสามัคคี อีกทั้งเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมแก้ไขข้อขัดข้อง พร้อมประสานงานภายนอก การควบคุมบังคับบัญชาเน้นพัฒนาคุณธรรมควบคู่การกำกับ และใช้เทคโนโลยีเสริมการติดตามผลอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การปกครองคณะสงฆ์; พระสังฆาธิการ

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the factors affecting the monk administration at Khlong Chik Sub-District, Bang Pa-in District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; and 2. To present the administrative effectiveness of the monks in Khlong Chik Sub-District, Bang Pa-in District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The study employed a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative research methods. Data were collected through questionnaires from 113 samples who were monks at Khlong Chik Sub-District, Bang Pa-in District, and by in-depth interviewing 10 key informants. The statistical analysis used Pearson's correlation coefficient, while interview data were analyzed using content descriptive interpretation.

The research findings revealed that: 1. The key management factors influencing the monks administration effectiveness at Khlong Chik Sub-District included planning, organizing, and supervision, while the main good administration factors were morality, responsibility, cost-effectiveness, rule of law, and transparency; 2. The monks administration effectiveness at Khlong Chik Sub-District was outstanding in integrating Buddhist monastic discipline with modern approaches, promoting Dhamma education, meditation practice, and continuous supervision of monks and novices, alongside transparent monitoring and evaluation in accordance with good governance principles. Dispute resolution emphasized peaceful means and mediation to foster unity, while encouraging participation in addressing conflicts and coordinating with external stakeholders. Leadership and supervision focused on developing morality alongside effective oversight,

with the integration of technology to enhance monitoring the administrative efficiency.

Keywords: Efficiency; Sangha Administration; Ecclesiastical Official Monk

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันอาศัยกรอบโครงสร้างตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญในการจัดระเบียบกิจการคณะสงฆ์แต่เนื่องจากใช้บังคับมาเป็นเวลานาน จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติม โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคมที่จัดระเบียบการปกครองให้เป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เพื่อปรับปรุงเนื้อหาสำคัญ ได้แก่ การกำหนดให้มีสมเด็จพระสังฆราชเพียงองค์เดียว การกำหนดอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมอย่างชัดเจน การจัดรูปแบบการปกครองตามลำดับชั้น การกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิด และการยกฐานะวัดให้เป็นนิติบุคคล อันเป็นการปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในยุคปัจจุบัน (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), 2545) โดยมหาเถรสมาคมในฐานะองค์กรสูงสุดมีอำนาจหน้าที่สำคัญ ได้แก่ การปกครองคณะสงฆ์ให้เรียบร้อยดีงาม การกำกับการบริหารพหุสามเณร การควบคุมและส่งเสริมด้านการศาสนศึกษา การเผยแผ่และการสาธารณสงเคราะห์ ตลอดจนการรักษาหลักพระธรรมวินัย และการปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2539) ขณะเดียวกัน การปกครองคณะสงฆ์ในระดับภูมิภาค เจ้าคณะภาคมีอำนาจหน้าที่ดูแลคณะสงฆ์ในเขตภาค และเจ้าคณะจังหวัดมีหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในระดับจังหวัด โดยต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือชั้น พร้อมทั้งควบคุมความเรียบร้อย ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยนิคหกรรม และพิจารณาแก้ไขข้อขัดข้องในเขตการปกครองให้เป็นไปโดยชอบ

การปฏิบัติงานด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตคณะสงฆ์ตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยึดหลักการปกครอง 6 ภารกิจ ได้แก่ 1. การดำเนินงานให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชา 2. การควบคุมและส่งเสริมความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การเผยแผ่ และสาธารณสงเคราะห์ 3. การระวังอธิกรณ์และวินิจฉัยนิคหกรรม 4. การแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบล 5. การควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ เจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณร 6. การตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551) อย่างไร

ก็ตาม การปฏิบัติจริงพบว่า พระสังฆาธิการมักมีอายุพรรษาสูง สุขภาพไม่เอื้อ ประสิทธิภาพและความสามารถด้านบริหารยังน้อย ความรู้ด้านพระธรรมวินัย กฎหมาย และกฎระเบียบยังไม่ลึกซึ้ง โครงสร้างภาระงานไม่ชัดเจน ขาดทักษะการสร้างแรงจูงใจ ความเข้าใจด้านกฎหมายบ้านเมือง และความมั่นใจในการตัดสินใจอิทธิกรณ รวมถึงขาดการนำวิชาการสมัยใหม่มาแก้ปัญหา มีผู้เชี่ยวชาญจำกัด ระบบรายงานผลและการแก้ไขปัญหายังไม่เป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสันติธรรมาภีรต (บุญชัย สนติกโร) (2558) พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดบุคลากรคุณภาพ การใช้อำนาจไม่เป็นธรรม ขาดความร่วมมือและแรงจูงใจในการทำงาน รวมทั้งขาดงบประมาณและความรู้เทคโนโลยี นอกจากนี้งานของพระครูสุตธรรมพิทักษ์ (น้ำผึ้ง สุทธิโม, 2558) พบว่า การขาดแคลนบุคลากรและแรงจูงใจเป็นปัญหาสำคัญต่อการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการปกครองของพระสังฆาธิการ และเป็นข้อมูลในการวางแผนให้การปฏิบัติงานด้านการปกครองของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับอื่นอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อนำเสนอประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นหลักซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 156 รูป (สำนักงานคณะสงฆ์อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ดังนี้ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ได้จากสูตรของ Yamane (1973) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 113 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 รูป แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบลขึ้นไป จำนวน 2 รูป 2. กลุ่มนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน 3. กลุ่มคณะกรรมการวัด จำนวน 2 รูปหรือคน 4. กลุ่มพระภิกษุในพื้นที่วิจัย จำนวน 2 รูป และ 5. กลุ่มพุทธศาสนิกชนในพื้นที่วิจัย จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 10 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ที่เป็นไปตามกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการส่งแบบสอบถามเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูปหรือคน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ (IOC) และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try Out) จากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ พระสงฆ์ในพื้นที่ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1971) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.920 โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) หรือตรวจสอบรายการโดยถามเกี่ยวกับอายุ พรรษา การศึกษาทางธรรม และการศึกษาสามัญ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1. การวางแผน 2. การจัดการองค์การ 3. การจัดสรรและบริหารบุคคล 4. การอำนวยความสะดวก และ 5. การกำกับดูแล ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ 1. หลักนิติธรรม 2. หลักคุณธรรม 3. หลักความโปร่งใส 4. หลักการมีส่วนร่วม 5. หลักความรับผิดชอบ และ 6. หลักความคุ้มค่า ตอนที่ 4 เป็น

แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย 2. ด้านควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม 3. ด้านระงับอธิกรณ์ 4. ด้านแก้ไขข้อขัดข้องของพระสังฆาธิการ 5. ด้านควบคุมบังคับบัญชาเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณร และ 6. ด้านตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการ

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-Depth Interview) โดยสร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างของพระภิกษุสงฆ์ ในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยทำการบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึก และการบันทึกเทป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) เป็นค่าวัดความสัมพันธ์

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านการวางแผน ปัจจัยด้านการจัดองค์กร ปัจจัยด้านการจัดสรรและบริหารบุคลากร ปัจจัยด้านการอำนวยการ และปัจจัยด้านการกำกับดูแล พบว่า มีปัจจัยจำนวน 2 ด้านที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ปัจจัยด้านการวางแผน (A_1) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.398 ($\beta = 0.398$, $t = 6.189^{**}$) และปัจจัยด้านการจัดองค์กร (A_2) มีค่าสัมประสิทธิ์

ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.440 ($\beta = 0.440$, $t = 5.155^{**}$) และมีปัจจัย จำนวน 1 ด้าน ที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ปัจจัยด้านการกำกับดูแล (A_5) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.177 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของปัจจัยหลักการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวม

ตัวแปรพยากรณ์	b	β	t	Sig.
ค่าคงที่ (constant)	1.984		10.977**	0.000
ด้านการวางแผน (A_1)	0.137	0.398	6.189**	0.000
ด้านการจัดองค์กร (A_2)	0.226	0.440	5.155**	0.000
ด้านการจัดสรรและบริหารบุคลากร (A_3)	0.026	0.055	0.566	0.573
ด้านการอำนวยความสะดวก (A_4)	0.022	0.039	0.424	0.672
ด้านการกำกับดูแล (A_5)	0.076	0.177	2.108*	0.037

R = 0.802, $R^2 = 0.643$, Adjusted $R^2 = 0.627$, Std. Error = 0.135

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตัวแปรดังกล่าวนี้สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ร้อยละ 62.70 และสามารถเขียนสมการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 1.984 + 0.137(A_1) + 0.226(A_2) + 0.076(A_5)$$

และสามารถเขียนสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$Z_y = 0.398(A_1) + 0.440(A_2) + 0.177(A_5)$$

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านหลักนิติธรรม ปัจจัยด้านหลักคุณธรรม ปัจจัยด้านหลักความโปร่งใส ปัจจัยด้านหลักการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านหลักความรับผิดชอบ และปัจจัยด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า มีปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านหลักคุณธรรม (B_2) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.478 ($\beta = 0.478$, $t = 8.075^{**}$) ด้านหลักความรับผิดชอบ (B_5) ($\beta = 0.270$, $t = 4.203^{**}$) และด้านหลักความคุ้มค่า (B_6) ($\beta = 0.358$, $t = 5.293^{**}$) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม (B_1) มีค่า

สัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.119 ($\beta = 0.119$, $t = 1.980^*$) ด้านหลักความโปร่งใส (B_3) ($\beta = 0.150$, $t = 2.214^*$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของปัจจัยหลักธรรมาภิบาลส่งผลต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวม

ตัวแปรพยากรณ์	b	β	t	Sig.
ค่าคงที่ (constant)	0.884		4.309**	0.000
ด้านหลักนิติธรรม (B_1)	0.048	0.119	1.980*	0.050
ด้านหลักคุณธรรม (B_2)	0.218	0.478	8.075**	0.000
ด้านหลักความโปร่งใส (B_3)	0.069	0.150	2.214*	0.029
ด้านหลักการมีส่วนร่วม (B_4)	0.030	0.078	1.333	0.185
ด้านหลักความรับผิดชอบ (B_5)	0.221	0.270	4.203**	0.000
ด้านหลักความคุ้มค่า (B_6)	0.182	0.358	5.293**	0.000

$R = 0.854$, $R^2 = 0.729$, Adjusted $R^2 = 0.714$, Std. Error = 0.118

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ซึ่งตัวแปรดังกล่าวนี้สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ร้อยละ 71.40 และสามารถเขียนสมการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 0.884 + 0.218(B_2) + 0.221(B_5) + 0.182(B_6) + 0.048(B_1) + 0.069(B_3)$$

และสามารถเขียนสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$Z_y = 0.478(B_2) + 0.270(B_5) + 0.358(B_6) + 0.119(B_1) + 0.150(B_3)$$

2. ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการปกครองคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม การอบรม และการสอบธรรมสนามหลวง ควบคุมพฤติกรรมพระสงฆ์อย่างใกล้ชิด หากพบข้อบกพร่องมีการตักเตือนหรือตรวจสอบ พร้อมใช้กิจกรรมสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม และเทคโนโลยีร่วมกับชุมชน ทำให้การปกครองสงฆ์มีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านการควบคุมและส่งเสริมความเรียบร้อย พระสังฆาธิการประชุมอบรม และตรวจเยี่ยมวัดสม่ำเสมอ ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและกำหนดบทลงโทษอย่างโปร่งใส พร้อมเผยแพร่ธรรมะและจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ร่วมมือกับชุมชนและใช้ระบบรายงานประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้คณะสงฆ์มีความเรียบร้อย ได้รับศรัทธาจากประชาชน

2.3 ด้านการระงับอธิกรณ์ พระสังฆาธิการใช้สันติวิธีไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง ส่งเสริมความเข้าใจและสามัคคี หากกรณีรุนแรงจะตั้งคณะกรรมการสอบสวน ตัดสินตาม

หลักธรรมและความเป็นธรรม มีการอ้างอิงคำวินิจฉัยจากเจ้าคณะระดับสูง พร้อมบันทึกและรายงานอย่างโปร่งใส ทำให้การระงับอธิกรณ์น่าเชื่อถือและยั่งยืน

2.4 ด้านการแก้ไขข้อขัดข้อง พระสังฆาธิการแก้ไขข้อขัดข้องของพระภิกษุสามเณรด้วยการฟังปัญหา ให้คำปรึกษา และติดตามผลอย่างใกล้ชิด ใช้การประชุมกลุ่มสร้างความสามัคคี หากปัญหาซับซ้อนตั้งคณะกรรมการสอบสวน และประสานหน่วยงานภายนอก แนวทางนี้ช่วยสร้างความไว้วางใจและพัฒนาคุณภาพชีวิตพระสงฆ์อย่างยั่งยืน

2.5 ด้านการควบคุมบังคับบัญชา พระสังฆาธิการตักเตือน แนะนำ และวางข้อบังคับพร้อมบทลงโทษชัดเจน มีการตรวจสอบรายงานสม่ำเสมอ ใช้เทคโนโลยีสื่อสารเพิ่มความรวดเร็ว พร้อมจัดอบรมพัฒนาศักยภาพด้านธรรมะและการบริหาร อีกทั้งประสานงานเจ้าคณะตำบลและอำเภอ ทำให้การบริหารคณะสงฆ์มีมาตรฐานและราบรื่น

2.6 ด้านการตรวจการและประชุม พระสังฆาธิการประชุมเป็นระบบ มีวาระชัดเจนและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ตรวจเยี่ยมวัดเพื่อรับฟังปัญหาและกำกับตามพระธรรมวินัย เปิดโอกาสให้พระภิกษุมีส่วนร่วม ส่งเสริมความร่วมมือและความสามัคคี ใช้เทคโนโลยีสื่อสารและจัดประชุมเฉพาะกิจ ทำให้การปกครองสงฆ์มีประสิทธิภาพยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยหลักการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 5 ด้าน พบว่า มีปัจจัยจำนวน 2 ด้าน ที่ส่งผลและสามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ปัจจัยด้านการวางแผน ($\beta = 0.398$, $t = 6.189^{**}$) และปัจจัยด้านการจัดองค์กร ($\beta = 0.440$, $t = 5.155^{**}$) ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการวางแผนที่ชัดเจนและเป็นระบบ เนื่องจากการวางแผนช่วยกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและบริบทสังคมปัจจุบัน ขณะเดียวกัน การจัดองค์กรที่เหมาะสมมีส่วนสำคัญในการกำหนดโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ และการจัดระบบงานให้มีความเป็นระเบียบ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการและพระภิกษุสามเณรในพื้นที่ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกัน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จของการปกครองคณะสงฆ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทุกปัจจัยด้านการบริหารจัดการเท่าเทียมกัน แต่เน้นที่การวางแผนที่ดีและการจัดองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป สอดคล้องกับพระสมุห์อุเทน สุทธิจาโค และคณะ (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในอำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในอำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม พบว่า หลักการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูงมาก ($R = 0.773^{**}$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ปัจจัยหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 6 ด้าน พบว่า มีปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านหลักคุณธรรม ($\beta = 0.478, t = 8.075^{**}$) ด้านหลักความรับผิดชอบ ($\beta = 0.270, t = 4.203^{**}$) และด้านหลักความคุ้มค่า ($\beta = 0.358, t = 5.293^{**}$) จะเห็นได้ว่า ด้านคุณธรรม มีค่าสัมประสิทธิ์สูงสุด แสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ สุจริต เมตตา และเป็นแบบอย่างทางศีลธรรม จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นแก่พระภิกษุสามเณรและศรัทธาญาติโยม ทำให้การปกครองดำเนินไปอย่างสงบเรียบร้อย ด้านความรับผิดชอบ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตระหนักและโปร่งใส ทั้งในด้านการกำกับดูแล การแก้ไขปัญหา และการตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคม ส่วนด้านความคุ้มค่า แสดงถึงการจัดสรรทรัพยากรอย่างประหยัด เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคณะสงฆ์ ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ที่มีคุณภาพ ไม่ได้อาศัยเพียงระบบการจัดการเชิงโครงสร้างเท่านั้น แต่ต้องเน้นการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ โดยเฉพาะคุณธรรม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือ ความโปร่งใส และการพัฒนาคณะสงฆ์อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมยศ ญาณกิตติ (2563) พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความมีส่วนร่วม ($\beta = 0.295$) และด้านหลักความโปร่งใส ($\beta = 0.255$) มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสกลนคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านหลักความรับผิดชอบ ($\beta = 0.161$) มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสกลนคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และด้านหลักนิติธรรม ($\beta = 0.110$) มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสกลนคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

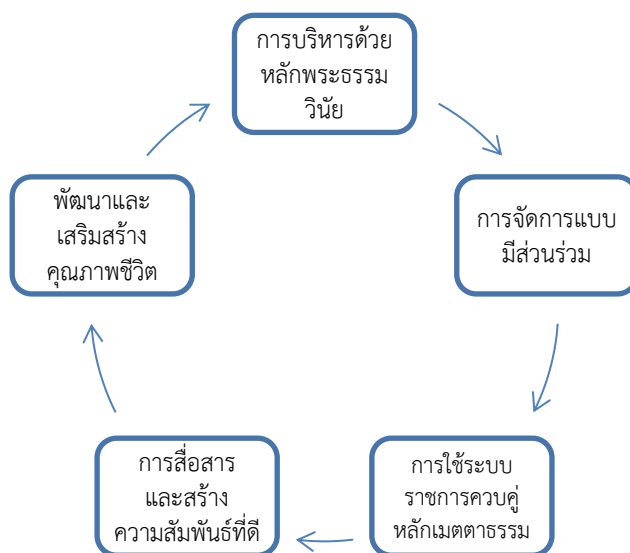
2. ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะการบริหารจัดการภายในองค์กรสงฆ์ที่ผสมผสานหลักธรรมวินัยกับแนวทางการบริหารยุคใหม่อย่างลงตัว ในด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการมีบทบาท

ชัดเจนในการส่งเสริมการศึกษาธรรมะ การปฏิบัติธรรม และการกำกับพฤติกรรมของ พระภิกษุสามเณรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยสร้างรากฐานวินัยที่มั่นคง ภายใต้ระบบการสื่อสาร ที่ทันสมัย ด้านการควบคุมและส่งเสริมความเรียบร้อย มีการจัดระบบตรวจสอบและ ประเมินผลที่เน้นความโปร่งใส รับผิดชอบ และนิติธรรม สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ด้านการระงับอธิกรณ์ พระสังฆาธิการเน้นแนวทางสันติวิธีและการไกล่เกลี่ยตามหลักธรรม ส่งเสริมความเข้าใจและความสามัคคีในหมู่คณะ แทนการลงโทษที่แข็งกร้าว ส่วนด้านการ แก้ไขข้อขัดข้อง แสดงให้เห็นถึงการบริหารแบบมุ่งเน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง โดยเปิดพื้นที่ ให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการหาทางออก พร้อมทั้งประสานกับหน่วยงานภายนอก เมื่อจำเป็น ด้านการควบคุมบังคับบัญชา มีการผสมผสานการกำกับดูแลและการพัฒนาไป พร้อมกัน สะท้อนถึงภาวะผู้นำที่มุ่งส่งเสริมคุณธรรมมากกว่าการใช้อำนาจ ด้านสุดท้าย คือ การตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการ ซึ่งมีบทบาทเสริมสร้างความร่วมมือและการ มีส่วนร่วมของทุกฝ่าย พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีในการติดตามผลอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า พระสังฆาธิการมีประสิทธิภาพในการปกครองคณะสงฆ์ในระดับสูง โดยสามารถบูรณาการหลักพระธรรมวินัยเข้ากับหลักการบริหารจัดการและธรรมาภิบาล ได้อย่างลงตัว ทั้งในมิติของการควบคุม ดูแล พัฒนา และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่ คณะสงฆ์ ตลอดจนกับชุมชนภายนอก แนวทางการปกครองที่เน้นความมีเมตตา ความเป็น ธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม ช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในพื้นที่เป็นไป อย่างราบรื่น มีมาตรฐาน และได้รับความไว้วางใจจากญาติโยม ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบ ในการยกระดับประสิทธิภาพของการปกครองคณะสงฆ์ในระดับพื้นที่อื่น ๆ ได้ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระจักรี วิจิตรโกณ (สิทธิสุวรรณ) และกันตภณ หนูทองแก้ว (2562) พบว่า แนวทางในการใช้หลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการคณะธรรมยุต จังหวัด นครศรีธรรมราช มุ่งเน้นให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปอย่างโปร่งใส มีคุณธรรมและ ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยประกอบด้วย 6 ด้านหลัก ได้แก่ 1. หลักคุณธรรม ยึดมั่นในความถูกต้อง เสียสละ และเกื้อกูลกัน 2. หลักนิติธรรม ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบ และกฎหมายบ้านเมือง 3. หลักความโปร่งใส เปิดเผย ตรวจสอบได้ โดยเฉพาะ ด้านการเงินและการบริหาร 4. หลักความมีส่วนร่วม กระจายงาน รับฟังความคิดเห็นและ คำนึงถึงศักยภาพของผู้ร่วมงาน 5. หลักความรับผิดชอบต่อหน้าที่ แก้ไขปัญหาได้ ทันทีที่ และรับผิดชอบต่อผลการทำงาน และ 6. หลักความคุ้มค่า ใช้ทรัพยากรอย่าง ประหยัด คุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคณะสงฆ์และสังคม

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้จากการวิจัยและนำเสนอเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสังเคราะห์ได้จากการวิจัยครั้งนี้ นำมาประยุกต์เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการควบคุมไปกับหลักธรรมมาภิบาลได้ดังนี้

การบริหารคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพ ควรมุ่งเน้นการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เริ่มจากการส่งเสริมความรู้และความเข้าใจในพระวินัยแก่พระภิกษุสามเณร ผ่านการอบรมและการศึกษาทางธรรม พร้อมกิจกรรมทบทวนเป็นประจำเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและความรับผิดชอบส่วนบุคคล นอกจากนี้ การสร้างระบบกำกับดูแลที่โปร่งใสและมีส่วนร่วม จะช่วยรักษาระเบียบวินัยและสร้างความศรัทธาแก่ชุมชน

การจัดการแบบมีส่วนร่วม ถือเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งโดยเปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์ คณะกรรมการวัด และชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม การประชุมหรือเวทีสนทนาเป็นประจำช่วยลดความขัดแย้งและตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่าย อีกทั้งยังสร้างความสามัคคีและความร่วมมือที่มั่นคง

การผสมผสานระบบราชการกับหลักเมตตาธรรม ช่วยให้การบริหรมีทั้งความเป็นระเบียบและความอบอุ่นใจ การสื่อสารเชิงบวกและการแก้ไขปัญหาอย่างใจเย็น ลดความขัดแย้งและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีม

การสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เป็นปัจจัยหลักที่ช่วยสร้างความสามัคคี โดยการฟังอย่างตั้งใจ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น และใช้ช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศที่สงบสุข

การพัฒนาคุณภาพชีวิตพระสงฆ์ ผ่านการอบรมด้านธรรมและการบริหาร การดูแลสุขภาพ สวัสดิการ และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม จะช่วยเสริมแรงใจ ความพึงพอใจ และความมั่นคงในชีวิตสมณะ ส่งผลต่อการปกครองคณะสงฆ์ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาเถรสมาคมควรจัดทำแนวนโยบายการบริหารคณะสงฆ์ที่บูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้ากับระบบการปกครองในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้การบริหารคณะสงฆ์มีความเป็นธรรม โปร่งใส และยั่งยืน
2. ควรส่งเสริมให้มีระบบการติดตามและประเมินผลการปกครองของพระสังฆาธิการอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับภารกิจทางสงฆ์และความคาดหวังของชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พระสังฆาธิการควรจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างวัดและร่วมกันแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกวัดในตำบล
2. ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการด้านภาวะผู้นำ การบริหารจัดการ และการใช้เทคโนโลยี ผ่านการอบรมหรือการประชุมเชิงปฏิบัติการจากองค์กรคณะสงฆ์หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายพื้นที่การวิจัยไปยังเขตอื่น ๆ หรือจังหวัดอื่นที่มีบริบททางสังคมต่างกันเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ในระดับชาติ
2. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการกับความพึงพอใจของพระภิกษุสามเณรและชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการปกครองที่ตอบสนองความคาดหวังของผู้เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสันติธรรมมาภิรัต (บุญชัย สุนติกโร). (2558). *การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 15* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุตธรรมพิทักษ์ (น้ำผึ้ง สุธมโม). (2558). *การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระจักรี วิกขณโณ และกันตภณ หนูทองแก้ว. (2562). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต). *วารสารปัญญา*, 26(2), 51-62.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2545). *การคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมยศ กลยานกิตติ. (2563). *อิทธิพลของธรรมาภิบาลต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสกลนคร* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2539). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระสมุทรอุเทน สุทธิจาโค และคณะ. (2567). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(2), 317-331.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะสงฆ์อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2567). *สถิติพระภิกษุสามเณร จำพรรษา ประจำปี พ.ศ. 2567*. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานคณะสงฆ์อำเภอบางปะอิน.
- Cronbach, L. J. (1971). *Essentials of Psychological Testing* (4th ed.). New York: Harper and Row.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

**การพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร***
DEVELOPMENT OF BUDDHIST PROPAGATION MANAGEMENT
OF THE SANGHA IN KHLONG KHLUNG DISTRICT
IN KAMPHAENG PHET PROVINCE

พระครูนิคมวชิรคุณ (เชิด ธีธมโม),
พระครูวชิรคุณพิพัฒน์ (อเนก คุณวฑฺฒโธ), พระครูสังฆรักษ์โกศล มณิรัตน
Phrakrunikhomwachirakun (Teerathammo),
Phrakhruwachirakoonpipat (Anek Khunawutdho), Phrakhrusangkharak Kosal Maniratana
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: sanphraphichaed@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร 2. เปรียบเทียบการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. ศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ มีค่าความเชื่อมั่น 0.975 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 184 รูป การวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสื่อสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ ด้านการวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2. ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี

*Received September 8, 2025; Revised November 4, 2025; Accepted November 9, 2025

ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และ 3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า คือ ยังขาดข้อมูลพื้นฐาน ขาดพระสงฆ์ที่มีความรู้ ยังยึดวิธีดั้งเดิม การใช้สื่อออนไลน์ยังมีจำกัด ข้อเสนอแนะ ได้แก่ คณะสงฆ์ควรรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำแผนที่ยึดหยุ่น และมีระบบประเมินผล อบรมพัฒนาทักษะเทคโนโลยี และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ใช้สื่อหลากหลาย ทันสมัย น่าสนใจ ใช้สื่อประกอบ จัดกิจกรรมได้ตอบ

คำสำคัญ: การพัฒนา; การบริหารจัดการ; งานเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

Objectives of this research article were: 1.To study the level of management of Buddhist dissemination work of the Sangha in Khlong Khlung District, Kamphaeng Phet Province. 2. To compare the opinions of monks toward the development of management in Buddhist dissemination work of the Sangha in Khlong Khlung District, Kamphaeng Phet Province, classified by personal factors. 3. To examine problems, obstacles, and suggestions for the development of management of Buddhist dissemination work of the Sangha in Khlong Khlung District, Kamphaeng Phet Province. This study employed a mixed-methods design. The quantitative research component was conducted with a reliability coefficient of 0.975 and a sample group of 184 monks. The qualitative research involved 12 key informants, using descriptive content interpretaton.

Research Findings were: 1. The overall development of management of Buddhist dissemination work of the Sangha at Khlong Khlung District, Kamphaeng Phet Province, was found to be at a high level. This included aspects of dissemination personnel, techniques and methods of dissemination, communication in dissemination, forms of dissemination , and dissemination planning. 2. The comparison of monks' opinions regarding the development of management in Buddhist dissemination work, classified by personal factors; age, years of ordination, formal education level, Dhamma studies, and Pali studies, showed no significant differences. Thus, the research

hypothesis was rejected. 3. The problems and obstacles found were: lack of basic information, shortage of knowledgeable monks, reliance on traditional methods, and limited use of online media. The suggestions included: collecting and analyzing data systematically, formulating flexible plans with evaluation systems, providing training in technology skills, establishing collaborative networks, and utilizing diverse, modern, and engaging media with interactive activities.

Keywords: Development; Management; Buddhist Propagation Work

บทนำ

การบริหารจัดการ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมา พระองค์ทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาอยู่กับการประพฤติปฏิบัติธรรม ซึ่งการปฏิบัติธรรมมีเป้าหมายสูงสุดคือวิมุตติ ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียว คือ วิมุตติรสอันนั้น การเผยแผ่พุทธธรรมเชิงรุกของพระพุทธเจ้าถือได้ว่าประสบผลสำเร็จ นำคนเหล่านี้เข้าร่วมงานการเผยแผ่เชิงรุกสืบหน้าต่อไป เมื่อพระรัตนตรัย กล่าวคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เกิดขึ้นในโลกแล้ว พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2549) แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณคมเพื่อแสดงธรรม

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุด้านประดิษฐกรรมทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ทำให้สภาพทางสังคมเปลี่ยนไป ซึ่งมีผลกระทบต่อค่านิยมและความเชื่อถือของประชาชนบทบาทของ พระสังฆาธิการและวัดในพระพุทธศาสนาจึงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตตามความเจริญทางวัตถุของสังคม เนื่องจากเกิดมีสถาบันใหม่ เข้ามาแทนที่บทบาทเดิมของวัด เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ศาล สถานเริงรมย์ต่าง ๆ เป็นต้น วิชาการสมัยใหม่ ๆ ทำให้คนเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมวัตถุนิยมอย่างเด่นชัด มีโลกทัศน์ของการสร้างสรรค์ท้าทายสูงขึ้น ทำให้คนบางกลุ่มมองดูสังคมสงฆ์และสถาบันพระพุทธศาสนาว่าเป็นของเก่าไม่ทันสมัย มีเอกลักษณ์ไม่เป็นวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะในหมู่ปัญญาชนนักเรียนนิสิต นักศึกษาที่ศึกษาในวิชาการสมัยใหม่ สถานะของ พระสังฆาธิการและวัดในสายตาของคนรุ่นใหม่จึงแตกต่างไปจากอดีต โดยเฉพาะในสังคมเมืองวัดมิได้เป็นศูนย์กลางชุมชนและสถานศึกษาสำหรับกุลบุตรอีกต่อไป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย (กรมการศาสนา, 2550) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ มีประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ 1. การเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงไว้ซึ่ง พระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่

สังคมไทยสืบทอดไป อย่างไรก็ตาม การเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพพอ เนื่องจากยังขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะที่เพียงพอในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ขาดสื่อการสอนที่น่าสนใจ อีกทั้งยังขาดแคลนพระภิกษุ สามเณร ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ (พระพัฒน์ธนพงศ์ ภัทรพันธ์ 2561) 2. ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เกิดจากการที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในสายปริยัติมากกว่าสายปฏิบัติทำให้ขาดความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังขาดทักษะในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนให้เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ 3. ปัญหาและอุปสรรคด้านวิธีการหรือกลวิธีการเผยแผ่ธรรมะ เช่น ไม่มีความสามารถในการเทศน์เพียงพอในการเผยแผ่ อีกทั้งยังขาดการฝึกอบรมตามหลักวิชาการเท่าที่ควร 4. ปัญหาด้านสื่อการสอน เกิดจากการที่สื่อการสอนพระพุทธศาสนาในปัจจุบันยังไม่น่าสนใจและเข้าถึงได้ยาก ส่วนใหญ่เป็นสื่อการสอนแบบเดิม เช่น หนังสือ ตำรา แผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นต้น และ 5. พระสงฆ์จำนวนไม่น้อยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากเกินไป ทำให้การเรียกรับบุญสร้างวัตถุมากเกินความจำเป็น และมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและไม่เกิดประโยชน์ได้เท่าที่ควรต่อการเผยแผ่พุทธธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการพัฒนาจิตใจ ทำให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาจิตใจน้อยลงมาก (พระเด่นชัย ยโสโร และคณะ, 2565) ถ้ามองกันตามสภาพความเป็นจริงพุทธธรรมของพระสงฆ์นั้น นับว่ามีส่วนที่สำคัญที่อาจทำให้คนไทยหรือสังคมเหินห่างจากพุทธธรรม เพราะมีข้อเท็จจริงที่แสดงว่า พระสงฆ์ที่เป็นองค์ปาฐกถา (ผู้สั่งการ) ส่วนมากมักทำการเทศน์หรือถ่ายทอดพุทธธรรม (สาร) โดยขาดหลักการและวิธีการตลอดจนรูปแบบ (กรรมการศาสนา, 2550)

จากที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น จะเห็นได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่ง ในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และสามารถแข่งขันกับนานาประเทศเพื่อนบ้านได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ คณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยทำการศึกษาบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีตะวันตก กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อพัฒนาระบบการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล และเกิดประโยชน์แก่เด็กเยาวชน ประชาชนและชุมชนประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษา ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการดำเนินการโดยใช้แนวทางแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระภิกษุที่พำนักอยู่ภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร รวมจำนวนทั้งสิ้น 344 รูป

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้มาจากการสุ่มในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 184 รูป ซึ่งได้มาจากการคำนวณโดยอาศัยสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) เพื่อให้เหมาะสมกับขนาดประชากรที่กำหนด

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. พระสังฆาธิการที่มีหน้าที่ในการบริหารและปกครองคณะสงฆ์ในพื้นที่อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 6 รูป 2. นักวิชาการหรือนักปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน 3. กำนันผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) สำหรับเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1. ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเก็บข้อมูล 2. นำหนังสือดังกล่าวยื่นต่อเจ้าคณะอำเภอลองซุง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล 3. ขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม 4. นำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์และสรุปผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ขอนหนังสืออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรเพื่อประสานงานและนัดหมายการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละกลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ 1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยแสดงผลในรูปของค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ทดสอบสมมติฐานของการวิจัย โดยใช้สถิติ t-test สำหรับตัวแปรต้นที่มีสองกลุ่ม และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับตัวแปรต้นที่มีตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน

ผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอลองซุง จังหวัดกำแพงเพชร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอลองซุง โดยภาพรวม

ลำดับ	ลักษณะการจัดสวัสดิการ	ระดับการจัดสวัสดิการ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.88	0.13	มาก
2.	ด้านบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.94	0.13	มาก
3.	ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.92	0.12	มาก
4.	ด้านเทคนิควิธีการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.94	0.12	มาก
5.	ด้านสื่อสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.93	0.11	มาก
รวมค่าเฉลี่ย		3.92	0.06	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอลองซุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบการพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	F - test	Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	อายุ	1.044	0.374	-	✓
2	พรรษา	2.080	0.104	-	✓
3	วุฒิการศึกษาสามัญ	0.423	0.736	-	✓
4	วุฒิการศึกษานักธรรม	1.381	0.250	-	✓

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม (แผนกบาลี) มีความคิดเห็นต่อการพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น จึงไม่สามารถยืนยันสมมติฐานการวิจัยได้

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร ยังคงเผชิญปัญหาหลากหลายด้าน ได้แก่ การขาดข้อมูลพื้นฐานที่เป็นระบบสำหรับการวางแผนงานเผยแผ่การขาดแคลนบุคลากรพระสงฆ์ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่โดยตรง การใช้วิธีการแบบดั้งเดิมที่ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันและข้อจำกัดในการใช้สื่อสมัยใหม่และเทคโนโลยีดิจิทัลในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ควรมีการจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานที่ครบถ้วนและทันสมัยสำหรับงานเผยแผ่ การพัฒนาศักยภาพและทักษะของพระสงฆ์ให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคม การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีใหม่เพื่อสร้างความน่าสนใจและการเข้าถึงที่กว้างขวางขึ้นและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อเสริมพลังการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การพัฒนากิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัด

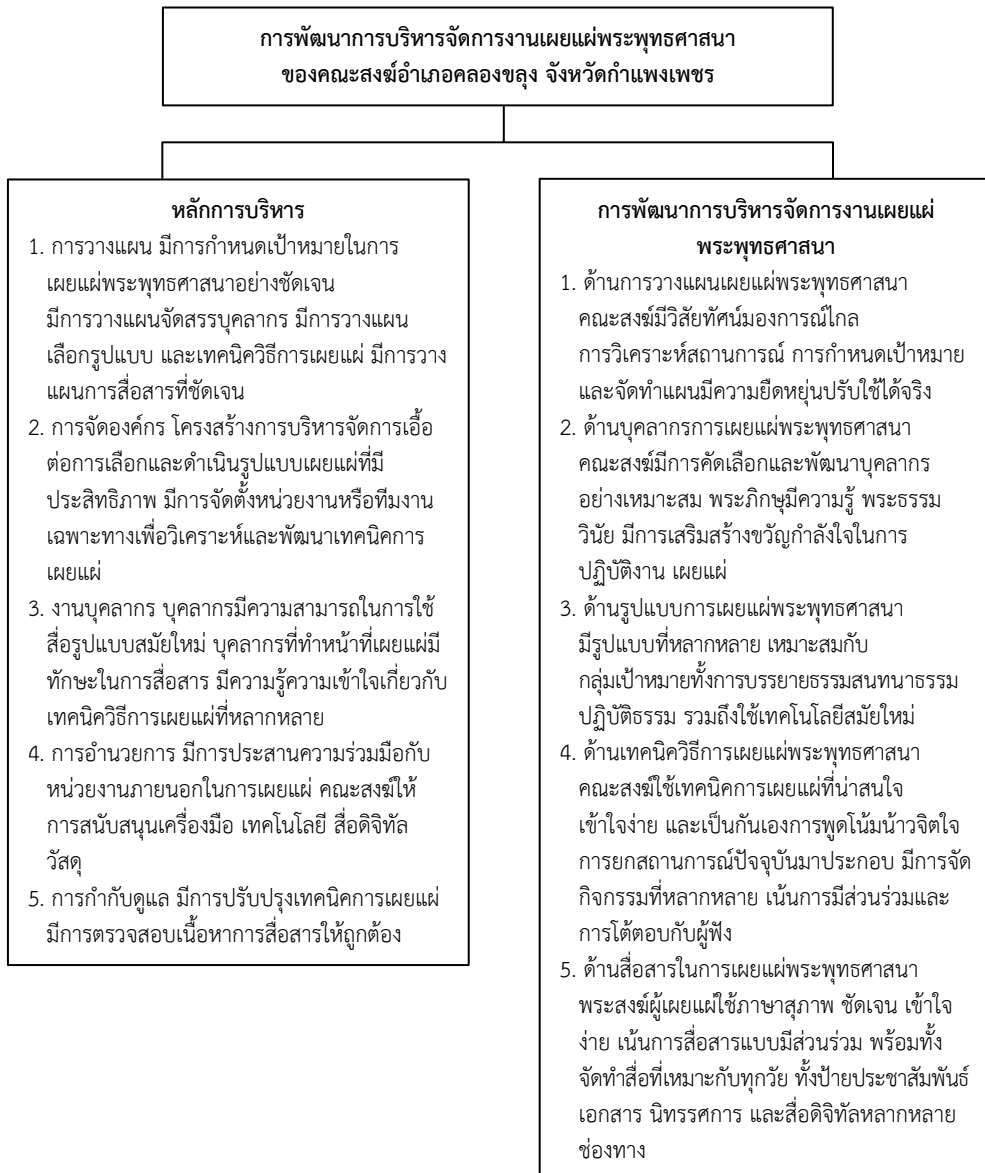
กำแพงเพชร มีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จในระดับมาก ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระอธิการสมชาย อินทโชโต (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นต่อระดับการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$)

2. การเปรียบเทียบการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ คณะสงฆ์อำเภอลองขลุ จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม ไม่พบความแตกต่างอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ผลดังกล่าว สอดคล้องกับ การศึกษาของพระครูสุนทรสรวาท (ทองดี ญาณสาโร) (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสังฆาธิการ อำเภอบางท้อ จังหวัดราชบุรี พบว่า ผลการวิจัย ไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน จึงนำไปสู่การปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเช่นกัน

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอลองขลุ จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอลองขลุ จังหวัดกำแพงเพชร ยังคงเผชิญปัญหาหลากหลายด้าน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การขาดข้อมูลพื้นฐานที่เป็นระบบสำหรับการวางแผนงานเผยแผ่ การขาดแคลนบุคลากรพระสงฆ์ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่โดยตรง การใช้วิธีการแบบดั้งเดิมที่ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน และข้อจำกัดในการ ใช้สื่อสมัยใหม่และเทคโนโลยีดิจิทัลในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม แนวทางการ พัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่ควรมีการจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานที่ครบถ้วนและ ทันสมัยสำหรับงานเผยแผ่การพัฒนาศักยภาพและทักษะของพระสงฆ์ให้เหมาะสมกับ ความต้องการของสังคมการใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีใหม่เพื่อสร้างความน่าสนใจและการเข้าถึง ที่กว้างขึ้นและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อเสริมพลังการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับพระครูสังฆรักษ์เสกสรรค์ ธีรภุโร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยพบว่า พระสอนศีลธรรมมีบทบาท ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลการศึกษาชี้แนะแนวโน้มสอดคล้อง กับผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ปัญหา และอุปสรรค เกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า 1. การสอนของพระสงฆ์ยังขาดการอบรมและปลูกฝังจริยธรรมที่เพียงพอ 2. พระสงฆ์ ส่วนมากทำงานตามความถนัดของตนเองไม่ค่อยสนใจสังคม 3. พระสงฆ์มีปัญหาเรื่องเวลา ในการปฏิบัติหน้าที่ไม่มีความแน่ชัด

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐและคณะสงฆ์ควรที่จะต้องร่วมกันกำหนดแผนแม่บทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้การบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีทิศทางชัดเจนและต่อเนื่อง
2. การส่งเสริมการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสนับสนุนการฝึกอบรมพระสงฆ์ให้มีทักษะด้านสื่อดิจิทัล การผลิตสื่อธรรมะออนไลน์ และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อเพิ่มช่องทางในการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการให้พระสงฆ์ เกี่ยวกับการสื่อสารธรรมะ เทคนิคการบรรยาย และการใช้สื่อดิจิทัล เพื่อเพิ่มทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทสังคมยุคปัจจุบัน
2. สร้างกิจกรรมเผยแผ่ที่ตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายหลากหลายของประชาชนทุกกลุ่มวัย โดยคณะสงฆ์ควรร่วมกับองค์กรท้องถิ่นจัดโครงการที่เข้าถึงกลุ่มเด็ก เยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ เช่น ค่ายคุณธรรม กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ หรือโครงการปฏิบัติธรรมสำหรับคนทำงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรที่จะต้องมีการศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร
2. ควรที่จะต้องมีการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร
3. ควรที่จะต้องมีการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาการบริหารจัดการงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2550). *คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

- พระครูสังฆรักษ์เสกสรรค์ อีรงกูโร. (2565). ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมการท้องถิ่น*, 8(5), 213-226.
- พระครูสุนทรสารวาที (ทองดี ญาณสาโร). (2565). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสังฆาธิการ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 5(1), 113-125.
- พระเด่นชัย ยโสธโร และคณะ. (2565). บทบาทพระสงฆ์ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 5(1), 175-186.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพัฒนธนพงศ์ ภัทรพันธุ์. (2561). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 1(2), 26-36.
- พระอธิการสมชาย อินทโชโต. (2562). *การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การประยุกต์หลักสังคหัตถุธรรมเพื่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของ
องค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร^{*}
APPLICATION OF SANGHAHAVATTHU DHAMMA PRINCIPLES
FOR THE WELFARE OF THE ELDERLY OF PHETCHOMPHU SUB-DISTRICT
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION AT KOSAMPHI NAKHON DISTRICT
IN KAMPHAENG PHET PROVINCE

พระครูศีลวชิรคุณ (ภณณัฐ สีสลั้วโร),
พระครูวชิรคุณพิพัฒน์ (อเนก คุณวฑฺฒโธ), พระครูสังฆรักษ์โกศล มณิรัตน
Phrakhrusilawachirakhun (Phonnat Silasangwaro),
Phrakhruwachirakoonpipat (Anek Khunawutdho), Phrakhrusangkharak Kosal Maniratana
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: meetham2kp@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู 2. เปรียบเทียบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. นำเสนอการประยุกต์หลักสังคหัตถุธรรมเพื่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.971 เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 372 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, $S.D.=0.10$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. เปรียบเทียบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3. การประยุกต์หลักสังคหัตถุธรรมเพื่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู

^{*}Received September 11, 2025; Revised November 2, 2025; Accepted November 9, 2025

อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การประยุกต์หลักสังคหัตถุธรรมเพื่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา โดยครอบคลุมทั้ง 6 มิติสำคัญของผู้สูงอายุ ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย การมีงานทำและรายได้ นันทนาการ และบริการทางสังคมทั่วไป โดยการประยุกต์หลักสังคหัตถุธรรม

คำสำคัญ: การประยุกต์; สังคหัตถุธรรม; การจัดสวัสดิการ; ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this study were: 1. To study the level of elderly welfare provision of Phetchomphu Sub-District Administrative Organization, 2. To compare the elderly welfare provision of Phetchomphu Sub-District Administrative Organization classified by personal factors, and 3. To propose the application of the principles of Sangahavatthudhamma for the elderly welfare provision of Phetchomphu Sub-District Administrative Organization. The research employed a mixed-methods. The quantitative research with an overall questionnaire reliability of 0.971, collecting data from 372 samples.

The research results showed that: 1The elderly welfare provision of Phetchomphu Sub-District Administrative Organization, was at a high level, by overall ($\bar{X}$ =3.82, S.D.=0.10). When considering the details of each aspect, it was found to be at a high level in every aspect. 2. The comparative results regarding the elderly welfare provision of Phetchomphu Sub-District Administrative Organization, classified by personal factors, were found that: The citizens with different gender had different opinions, by overall, at statistically significant level at the 0.05, thus accepting the set research hypothesis. The citizens with different age, level of education, occupation, and monthly income did not have different opinions with statistically significant level, thus rejecting the research hypothesis. 3. The application of the principles of Sangahavatthudhamma for the elderly welfare provision of Phetchomphu Sub-District Administrative Organization, was found that: The application of the Sangahavatthudhamma principles for elderly welfare provision involved Dana, generosity, Piyavaca, kindly speech, Atthacariya, helpful conduct, and Samanattata, impartiality, even-handed treatment. These principles covered all 6 key dimensions of the elderly, which are:

health, education, housing, employment and income, recreation, and general social services.

Keywords: Application; Sanghahavatthu Dhamma; Welfare Arrangements; Elderly

บทนำ

การลดอัตราเกิดและความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ อันส่งผลให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างประชากรทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะประชากรสูงอายุได้เพิ่มจำนวนและสัดส่วนมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของอัตราส่วนผู้สูงอายุที่เป็นภาระ ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ กล่าวคือ ประชากรวัยทำงานจะต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น โดยที่รัฐยังไม่สามารถจัดบริการสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ การรับภาระเลี้ยงดูตลอดจนการตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุจึงเป็นหน้าที่ของครอบครัวหรือบุตรหลานของผู้สูงอายุเอง ซึ่งในอดีตการเลี้ยงดูและดูแลผู้สูงอายุจะไม่ใช่ปัญหาหรือเป็นภาระมากนัก สำหรับครอบครัว เนื่องจากโครงสร้างครอบครัวเดิมมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ประกอบด้วยสมาชิกหลายกลุ่ม และจำนวนสมาชิกในแต่ละครอบครัวมีมาก ลักษณะทางสังคมและการประกอบอาชีพเกษตรกรรม อำนาจเหนี่ยวรั้งให้สมาชิกในครอบครัวอยู่รวมกัน มีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้น ในลักษณะต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสังคมอุตสาหกรรม ครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ความเป็นสังคมอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิด ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้สมาชิกแต่ละคนแยกกันประกอบอาชีพ โดยที่ไม่จำเป็นต้องต้องทำร่วมกัน ทำให้การตั้งถิ่นฐานของครอบครัวกระจายห่างกันยิ่งขึ้น และมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันตลอดจนการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันในกลุ่มเครือญาติ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีผลต่อการจัดการเลี้ยงดูและดูแลบิดามารดาผู้สูงอายุ (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10, (2562)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ที่ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aged Society) โดยมีประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด จากข้อมูลสถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2561 โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ พบว่ามีจำนวนประชากร ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นชาย 4,715,598 คน หญิง 5,951,205 คน รวม 10,666,803 คน คิดเป็นร้อยละ 16.06 ของประชากรทั้งประเทศ และคาดว่า พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super aged Society) (พัชราพรรณ กิจพันธ์, 2561)

การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในทางพระพุทธศาสนามีหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556)

การดูแลผู้สูงอายุเป็นประเด็นสำคัญ เนื่องจากสังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทโดยตรงในการจัดสวัสดิการและยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การประยุกต์หลักสังคหวัตถุธรรมช่วยให้การบริหารจัดการสวัสดิการมีมิติด้านคุณธรรมและความเป็นธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับทั้งการสนับสนุนด้านวัตถุ กำลังใจ และการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาค ดังนั้นผู้วิจัยสนใจศึกษาการประยุกต์หลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 5,335 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู, ม.ป.ป.)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร จำนวนทั้งหมด 372 คน โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มพระสงฆ์ 2. กลุ่มประชาชน 3. กลุ่มผู้บริหาร

3 รูป 2. กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 3. กลุ่มผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 4. กลุ่มประชาชนทั่วไป รวมจำนวน 12 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ ตอนที่ 2-3 ข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (Likert, 1967) ตอนที่ 4 คำถามปลายเปิดเพื่อข้อเสนอแนะ โดยแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าระหว่าง 0.60-1.00 และผ่านการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียง 30 คน พบค่าความเชื่อมั่นรวม 0.971 แสดงถึงความเชื่อมั่นในระดับดีมาก ก่อนนำไปใช้จริง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ประกอบด้วยคำถามปลายเปิดตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงโดยอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้เหมาะสมและมีความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรม การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ปัญหาและข้อเสนอแนะ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้ 1. จัดเตรียมแบบสอบถามให้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 2. ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต เพื่อประสานขอความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู 3. แจกแบบสอบถามแก่ประชาชนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 372 ชุด และเก็บคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามสมบูรณ์ครบ 372 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 4. ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรเพื่อประสานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ตามกำหนด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ 1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและสภาพการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้สถิติ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลในรูปแบบการพรรณนาเชิงอธิบาย

ผลการวิจัย

1. ระดับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม

ลำดับ	ลักษณะการจัดสวัสดิการ	ระดับการจัดสวัสดิการ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านสุขภาพอนามัย	3.81	0.15	มาก
2.	ด้านการศึกษา	3.81	0.16	มาก
3.	ด้านที่อยู่อาศัย	3.76	0.19	มาก
4.	ด้านการมีงานทำและการมีรายได้	3.82	0.15	มาก
5.	ด้านนันทนาการ	3.86	0.13	มาก
6.	ด้านบริการทางสังคมทั่วไป	3.82	0.10	มาก
รวมค่าเฉลี่ย		3.82	0.10	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, S.D.=0.10) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านนันทนาการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$, S.D.=0.13) ด้านบริการทางสังคมทั่วไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, S.D.=0.10) ด้านการมีงานทำและการมีรายได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, S.D.=0.15) ด้านสุขภาพอนามัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, S.D.=0.15) ด้านการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, S.D.=0.16) ด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.76$, S.D.=0.19)

2. การเปรียบเทียบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสุมพินครจังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 ผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	t - test	F - test	Sig.	ผลการศึกษา	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	-2.478		.014	✓	-

ตารางที่ 2 ผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (ต่อ)

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	t - test	F - test	Sig.	ผลการศึกษา	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
2	อายุ		2.491	.060	-	✓
3	ระดับการศึกษา		.397	.756	-	✓
4	อาชีพ		1.751	.122	-	✓
5	รายได้		.246	.864	-	✓

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร โดยรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

3. การประยุกต์หลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า คือ 1. ด้านทาน เน้นการสนับสนุนงบประมาณ เพื่อตรวจสอบภาพ ซ่อมบ้าน ทุนประกอบอาชีพ และบริการรับ-ส่ง 2. ด้านปิยวาจา มุ่งการใช้คำพูดสุภาพไพเราะ จากเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครเพื่อสร้างกำลังใจแก่ผู้สูงอายุในทุกมิติ 3. ด้านอัตถจริยา มุ่งการชวนช่วยช่วยเหลือจัดอบรมสุขภาพ อาชีพ กิจกรรมออกกำลังกาย และโครงการบ้านปลอดภัย และ 4. ด้านสมานัตตตา เน้นความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสวัสดิการทุกด้านอย่างเท่าเทียมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, S.D.= 0.10) พิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านนันทนาการ ด้านบริการทางสังคมทั่วไป ด้านการมีงานทำและการมีรายได้ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา และด้านที่อยู่อาศัย ตามลำดับ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า การดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม ผู้สูงอายุและประชาชนในพื้นที่มีการรับรู้และพึงพอใจต่อการจัดสวัสดิการในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ

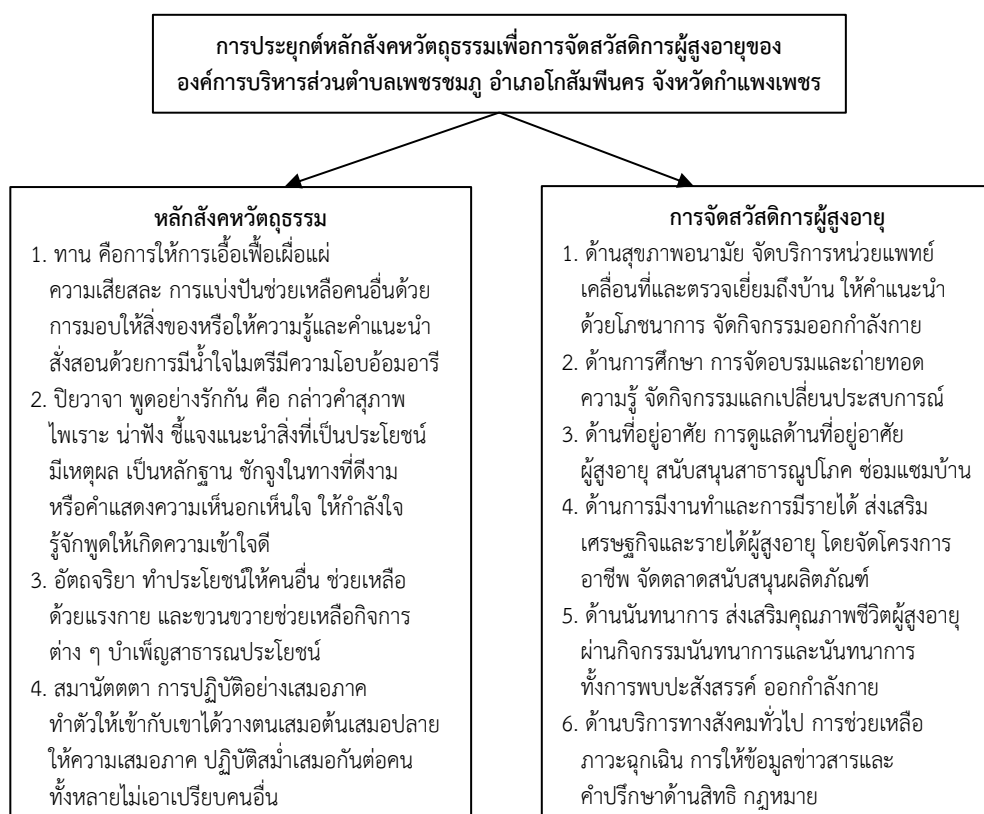
สุขภาพ หรือการสนับสนุนด้านอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเจนจิรา โสเสมอ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในพื้นที่ตำบลโพทอง อำเภอสนาทนครนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัยพบว่า มีความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยความต้องการจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพอนามัย ด้านบริการทางสังคมทั่วไป ด้านความมั่นคงทางรายได้ ด้านการทำงานและการมีรายได้ ด้านนันทนาการ และด้านการศึกษา ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรฆฏ อำเภอกอสน์พินนคร จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า เพศ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบและจัดบริการสวัสดิการที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเพศ เพื่อให้เกิดความครอบคลุมและตอบสนองต่อประชาชนในทุกกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิสุทธิณี ธาณิรัตน์ และคณะ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิต และความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ผลของการเปรียบเทียบความต้องการสวัสดิการสังคม พบว่า อายุที่ต่างกัน ความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในจังหวัดตรังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรฆฏ ภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเพชรฆฏ มีมาตรฐาน ความเท่าเทียม และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในเรื่องของการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิริยธ คำแก้ว และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุ อาชีพต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการสังคมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับการวิจัยของภัญญาภา คงชน และธณิสรา โรจนตระกูล (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าแดง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มี การศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ไม่แตกต่างกัน

3. การประยุกต์หลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพชรฆฏ อำเภอกอสน์พินนคร จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า คือ 1. ด้านทาน เน้นการสนับสนุนงบประมาณ เพื่อตรวจสุขภาพ ซ่อมบ้าน ทุนประกอบอาชีพ และบริการรับ-ส่ง 2. ด้านปิยวาจา มุ่งการใช้คำพูดสุภาพไพเราะ จากเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครเพื่อสร้างกำลังใจแก่ผู้สูงอายุในทุกมิติ 3. ด้านอถกจริยา มุ่งการชวนช่วยช่วยเหลือจัดอบรม

สุขภาพ อาชีพ กิจกรรมออกกำลังกาย และโครงการบ้านปลอดภัย และ 4. ด้านสมานัตตา เน้นความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสวัสดิการทุกด้านอย่างเท่าเทียมกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดนโยบายสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณอย่างทั่วถึง เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุทั้งในด้านการดำรงชีวิตประจำวัน การรักษาพยาบาล และการสร้างโอกาสในการมีรายได้เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน และควรกำหนดนโยบาย

สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน อาสาสมัคร และองค์กรทางศาสนา ในการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งด้านสุขภาพกาย จิตใจ และสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความเอื้อเพื่อแบ่งปันและการดูแลอย่างทั่วถึง

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดนโยบายการสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพ ตามหลักปิยวาจา สร้างช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงง่าย โปร่งใส และเป็นมิตร โดยส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่และผู้นำท้องถิ่นใช้ภาษาที่สุภาพ สร้างกำลังใจ และสร้างความเข้าใจที่ดีในการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ และควรส่งเสริมการอบรมบุคลากร เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร และผู้นำท้องถิ่น ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักสังคหวัตถุธรรมและทักษะการทำงานกับผู้สูงอายุ รวมทั้งสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อพัฒนาสวัสดิการอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การส่งเสริมจัดตั้งกองทุนชุมชนหรือธนาคารข้าวสารหรืออาหาร เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากไร้และขาดแคลน โดยมีกลไกติดตามการจัดสรรอย่างโปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมบริจาค หรือการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่ขาดแคลน

2. การส่งเสริมพัฒนาการสื่อสารและความเข้าใจด้วยจัดอบรมเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ ให้ใช้การสื่อสารเชิงบวก อ่อนโยน และสร้างกำลังใจ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ลดความรู้สึกโดดเดี่ยว และเพิ่มคุณภาพชีวิตทางจิตใจของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร

2. ควรมีการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร

3. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์และชุมชนในการพัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ ทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- เจนจิรา โสเสมอ. (2566). *ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในพื้นที่ตำบลโพหนองอำเภอสวนคนคม จังหวัดอำนาจเจริญ* (วิทยานิพนธ์สาขารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พัชรพรณ กิจพันธ์. (2561). ประเทศไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ. *วารสารอาหารและยา*, 25(3), 4-8.
- ภัชฎาภา คงชน และธนัสถา โรจนตระกูล. (2564). การจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 6(3), 112-121.
- วิสุทธิณี ธาณิรัตน์ และวรางคณา ตันทสันติสกุล. (2565). รูปแบบการดำเนินชีวิต และความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดตรัง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 10(3), 1176-1190.
- วีรยุทธ คำแก้ว และราเชนทร์ นพณัฐวงศกร. (2564). ศึกษาเรื่องความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 21(1), 16-28.
- สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10. (2562). *การพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในระดับพื้นที่* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเพชรชมพู. (ม.ป.ป.). *ประวัติความเป็นมา*. สืบค้น 22 มีนาคม 2567, จาก <https://www.phetchompoo.go.th/history-rev2>
- Likert, R. (1967). *New Patterns of Management*. New York: McGraw-Hill.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

MONASTERY ARCHITECTURE CONSERVATION OF MONASTERIES AT BANG PA-IN DISTRICT IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

พระธีรภูมิ ธนิสโร

Phra Theerawut Thanisaro

วัดธรรมนาวา พระนครศรีอยุธยา

Wat Thammanawa, Phra Nakhon Si Ayutthaya

Corresponding Author E-mail: supakorn.changthom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัด 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัด และ 3. นำเสนอการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณโดยแบบสอบถามที่ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 จากกลุ่มตัวอย่าง 194 รูป สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป หรือคน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.53$, $S.D.=0.50$) 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า หลักการบริหาร 4M มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ร้อยละ 86.2 และหลักอิทธิบาท 4 มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ร้อยละ 73.5 และ 3. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 3.1 ด้านการดูแลรักษา 3.2 ด้านการปกป้องคุ้มครอง 3.3 ด้านการเสริมความมั่นคง และ 3.4 ด้านการใช้ประโยชน์ การติดตามความเสียหายและทบทวนแผนงานเป็นการเอาใจใส่และปกป้องสถาปัตยกรรม หากพบความชำรุดจะซ่อมแซมหรือเสริมโครงสร้าง ใช้วัสดุ

*Received September 11, 2025; Revised November 2, 2025; Accepted November 9, 2025

ใกล้เคียงของเดิม ดำเนินการอย่างเป็นระบบและโปร่งใส และกรณีสร้างใหม่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ในการใช้สอย โดยผ่านการประชุมร่วมกับหน่วยงานและชุมชน เพื่อให้สถาปัตยกรรมคงทนถาวร

คำสำคัญ: การอนุรักษ์; สถาปัตยกรรม; อำเภอบางปะอิน

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the general condition of monastery architectural conservation, 2. To examine the factors influencing the conservation of monastery architecture, and 3. To propose strategies for conserving monasteries architecture at Bang Pa-In District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research employed a mixed-methods approach. The quantitative study used a questionnaire with a reliability coefficient of 0.97, administered to a sample of 194 respondents. The statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The qualitative study collected data through in-depth interviewing 10 key informants and analyzed data by the content descriptive interpretation.

The findings revealed that: 1. The overall condition of monastery architectural conservation at Bang Pa-In District was at the highest level ($\bar{X}=4.53$, S.D.=0.50); 2. Factors influencing the conservation included the 4M management principles, which had a statistically significant effect at the 0.01 level with 86.2%, and the Iddhipada 4 principles, which had a statistically significant effect at the 0.01 level with 73.5 percent; and 3. The conservation of monastery architecture encompassed four aspects: 1. maintenance, 2. protection, 3. stability enhancement, and 4. utilization. Monitoring damage and reviewing plans were considered as acts of care and protection. When deterioration was found, repairs or structural reinforcement were conducted using materials similar to the original, implemented systematically and transparently. Any new constructions were planned with consideration for practical use, through collaborative meetings with relevant agencies and the community, to ensure the long-term durability of the monasteries architecture.

Keywords: Conservation; Architecture; Bang Pa-In District

บทนำ

สถาปัตยกรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมาและวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละยุคสมัย ทั้งยังบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของสังคม โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในสังคมไทยโบราณ เช่น ในสมัยสุโขทัย สถาปัตยกรรมทางศาสนาถือเป็นปัจจัยหลักที่สะท้อนถึงความรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยมีองค์ประกอบสำคัญของวัด ได้แก่ อุโบสถ และวิหาร แม้จะมีลักษณะทางกายภาพคล้ายกัน แต่มีวัตถุประสงค์และการใช้งานที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนซึ่งสะท้อนถึงมิติของชีวิตทางศาสนาในสมัยนั้น (สันติ เล็กสุขุม, 2555)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเฉพาะอำเภอบางปะอิน มีประวัติศาสตร์ยาวนาน และมีความสำคัญทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม วัดในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของแต่ละยุค โดยพระราชวังบางปะอินเป็นสถานที่สำคัญที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2175-2199) เพื่อใช้เป็นที่พักประทับเมื่อเสด็จล่าสัตว์และบำเพ็ญพระราชกุศล ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียกรุง พระราชวังถูกทิ้งร้าง จนกระทั่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้รับการบูรณะและขยายให้ใหญ่โตกว่าเดิม โดยมีการผสมผสานศิลปะไทย จีน และยุโรป นอกจากนี้ยังมีวัดนิเวศธรรมประวัติ ซึ่งเป็นวัดสถาปัตยกรรมแบบโกธิกในสมัยรัชกาลที่ 5 และวัดชุมพลนิกายารามที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งสองแห่งล้วนสะท้อนถึงความเจริญของศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมในยุคหนึ่ง (สุภัทรา แสงเดือน, 2561)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในช่วงหลายปีที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดความขัดแย้ง โดยเฉพาะในประเด็นการปรับปรุงวัดให้มีความทันสมัยเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งมักสวนทางกับแนวทางการคงรักษาสภาพดั้งเดิม การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง เช่น การก่อสร้างอาคารใหม่ หรือการทาสีผิดไปจากแบบดั้งเดิม อาจส่งผลให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมลดลง (นิพนธ์ พุฒากิจ, 2563) ดังนั้น การบูรณาการหลักการบริหาร 4M ได้แก่ บุคลากร เงินทุน วัสดุ และการจัดการ (สมคิด บางโม, 2545) เข้ากับหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความเอาใจใส่และวิมังสา การไตร่ตรองใคร่ครวญ (ส.ม. (ไทย) 19/1179/287) จึงเป็นแนวทางที่สามารถส่งเสริมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมวัดในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และกระบวนการดำเนินงานของวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ อันจะนำไปสู่การนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระภิกษุในเขตพื้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 374 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบางปะอิน, 2563)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุในเขตพื้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 194 รูป โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane (สุรพล สุษะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ, 2553)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 10 รูปหรือคน ได้แก่ 1. พระสังฆาธิการ จำนวน 2 รูป 2. นักวิชาการ จำนวน 2 รูป 3. ข้าราชการ จำนวน 2 คน 4. ไวยาวัจกร จำนวน 2 คน และ 5. ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ตามหลักการบริหาร 4M หลักอิทธิบาท 4 และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมทั้ง 4 ด้าน

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหาร 4M หลักอิทธิบาท 4 และแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามจากพระภิกษุในอำเภอ บางปะอิน จำนวน 194 รูป โดยตรวจสอบความสมบูรณ์และนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม สถิติให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่คัดเลือกแบบ เจาะจง ใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียง ใช้เวลาสัมภาษณ์ไม่เกิน 60 นาที แล้วถอดความ และสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้ สถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise เพื่อทดสอบสมมติฐาน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาโดยนำมา สังเคราะห์ จัดระบบความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดและทฤษฎีเพื่อ ตอบปัญหาการวิจัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของ วัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

หลักการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1. ด้านการดูแลรักษา	4.32	0.45	มาก
2. ด้านปกป้องคุ้มครอง	4.63	0.77	มากที่สุด
3. ด้านส่งเสริมความมั่นคง	4.51	0.37	มากที่สุด
4. ด้านการใช้ประโยชน์	4.66	0.39	มากที่สุด
ภาพรวม	4.53	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}=4.53$, S.D.=0.50) เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์ ($\bar{X}=4.66$, S.D.=0.39) ด้านปกป้องคุ้มครอง ($\bar{X}=4.63$, S.D.=0.77) ด้านส่งเสริมความมั่นคง ($\bar{X}=4.51$, S.D.=0.37) และด้านการดูแลรักษา ($\bar{X}=4.32$, S.D.=0.45)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

ตารางที่ 2 หลักการบริหาร 4M อย่างน้อย 1 ด้านที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทฤษฎีวงจร PDCA	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.152	0.166		6.924	0.000
ด้านงบประมาณ	0.194	0.015	0.419	13.004**	0.000
ด้านวัสดุอุปกรณ์	0.215	0.012	0.546	17.522**	0.000
ด้านการจัดการ	0.276	0.027	0.346	10.087**	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักการบริหาร 4M ส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการจัดการ ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ 0.862 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square) เท่ากับ 0.743 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ 0.739 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Std. Error) เท่ากับ 0.175

หลักการบริหาร 4M สามารถทำนายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ร้อยละ 86.2 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านวัสดุอุปกรณ์สามารถ ทำนายได้ร้อยละ 54.6 ด้านงบประมาณ ทำนายได้ร้อยละ 41.9 และด้านการจัดการ สามารถทำนายได้ร้อยละ 34.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 หลักอิทธิบาท 4 อย่างน้อย 1 ด้านที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

หลักสารณียธรรม 6	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	3.319	0.204		16.241	0.000
ด้านวิริยะ	0.112	0.043	0.167	2.599*	0.010
ด้านจิตตะ	0.046	0.023	0.122	2.005*	0.046
ด้านวิมังสา	0.109	0.044	0.160	2.499*	0.013

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมี 3 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ ด้านวิริยะ ด้านวิมังสา และด้านจิตตะ ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ 0.335 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square)

เท่ากับ 0.113 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ 0.103 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Std. Error) เท่ากับ 0.324

หลักอิทธิบาท 4 สามารถทำนายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ร้อยละ 33.5 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวิริยะ ทำนายได้ร้อยละ 16.7 ด้านวิมังสา ทำนายได้ร้อยละ 16.0 และด้านจิตตะ สามารถทำนายได้ร้อยละ 12.2 ตามลำดับ

3. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1. ด้านการดูแลรักษา การดูแลสถาปัตยกรรมต้องต่อเนื่อง ตรวจสอบและทำความสะอาดสม่ำเสมอ วางแผนงานเพื่อควบคุมงบประมาณ สร้างแรงจูงใจผ่านบทบาทหน้าที่และการตัดสินใจ ส่งเสริมความยั่งยืนด้วยรางวัลหรือค่าตอบแทนพิเศษ จิตตะ จัดกิจกรรมผ่อนคลายและให้ความรู้เรื่องอนุรักษ์ ทำสัญญาร่วมงานระหว่างชุมชน หน่วยงาน และรัฐ 2. ด้านการปกป้องคุ้มครอง ปกป้องสถาปัตยกรรมด้วยกฎหมาย กำลังเจ้าหน้าที่ และกิจกรรมประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมความผูกพันผ่านกิจกรรมชุมชน กระตุ้นความเพียรในการทำงาน สังเกตและแก้ไขปัญหาอย่างสม่ำเสมอ ประชุมวิเคราะห์ปัญหาและหาวิธีแก้ไขร่วมกัน 3. ด้านการเสริมความมั่นคง ตรวจสอบสาเหตุความเสื่อม ปรับโครงสร้าง ใช้วัสดุใกล้เคียงของเดิม และพัฒนาระบบดูแลรักษา ส่งเสริมความชอบและถนัดในงานอนุรักษ์ อบรมและให้รางวัลสร้างแรงจูงใจ ปลุกฝังความรับผิดชอบและตรวจสอบโครงสร้าง ประชุมแก้ไขปัญหาและควบคุมคุณภาพ 4. ด้านการใช้ประโยชน์ อนุรักษ์สถาปัตยกรรมควรคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ เช่น จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและสร้างความผูกพัน ใช้สถาปัตยกรรมเป็นแหล่งเรียนรู้และสนับสนุนทุนการศึกษา ส่งเสริมความยั่งยืนและเรียนรู้ทักษะใหม่ ฝึกความตั้งใจและเอาใจใส่ต่อความปลอดภัยและทรัพย์สิน จัดกิจกรรมร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ และบูรณาการหลักธรรมในงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสมุห์พลสวัสดิ์ ฐิตสีโล (2565) ได้วิจัยเรื่อง การอนุรักษ์พุทธสถานของวัดในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การอนุรักษ์พุทธสถานในพื้นที่ดังกล่าวประสบปัญหาด้านงบประมาณและขาดผู้เชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษา เนื่องจากอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร แต่ถึงอย่างนั้น วัดยังคงดำเนินการดูแลรักษาและบูรณะด้วยความร่วมมือจากคณะสงฆ์และชุมชน เพื่อรักษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและความศรัทธาของประชาชนไว้ได้ สอดคล้องกับงานของพระครูสุกิจพัฒนวิธาน (อเนก นิยมโท)

(2565) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัดอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การอนุรักษ์ยังขาดกองทุนเฉพาะและอุปกรณ์ที่ทันสมัย รวมถึงไม่มีนโยบายส่งเสริมด้านวัฒนธรรมจากภาครัฐโดยตรง แต่พระสงฆ์ในพื้นที่มีความตระหนักและร่วมกันบริหารจัดการภายในวัดเพื่อดูแลรักษาประติมากรรมให้อยู่ในสภาพดี อันสะท้อนถึงการบริหารจัดการเชิงพุทธที่ยึดหลักความเพียรและความร่วมมือเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนา กมลนราภิรักษ์ และสุพิชชา ไตรวิชัย (2565) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ในมิติทางสังคมและกายภาพ โดยเฉพาะเมื่อประชาชนได้รับโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงาน ย่อมส่งผลให้การอนุรักษ์เกิดความต่อเนื่องและเกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมร่วมกัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหาร 4M และหลักอิทธิบาท 4 มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 4M ช่วยให้ การวางแผน การแบ่งงานบุคลากร การระดมเงินทุน และการจัดหาวัสดุเป็นระบบ ทำให้การอนุรักษ์มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ขณะที่หลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมความชอบ ความพยายาม ความรู้ และความเอาใจใส่ของบุคลากรและชุมชน ช่วยสร้างความร่วมมือ แม้ขาดงบประมาณและบุคลากรเชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนตม์ น้อยพานิช (2567) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสาธารณสุขอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า หลักอิทธิบาทธรรมมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแรงจูงใจ ด้านความเพียร และด้านความใฝ่รู้ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสามารถทำนายประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรได้อย่างแม่นยำ แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถประยุกต์ใช้ในระบบการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุดารัตน์ ประมูท (2568) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 27.2 แสดงให้เห็นว่าการมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาเป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้บุคลากรมีความตั้งใจและเอาใจใส่ในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสมุห์โกศล พุทฺธิโล และพระสุธีวีรบัณฑิต (โฆว์ ทสสนิโย) (2568) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การบริหารทรัพยากร

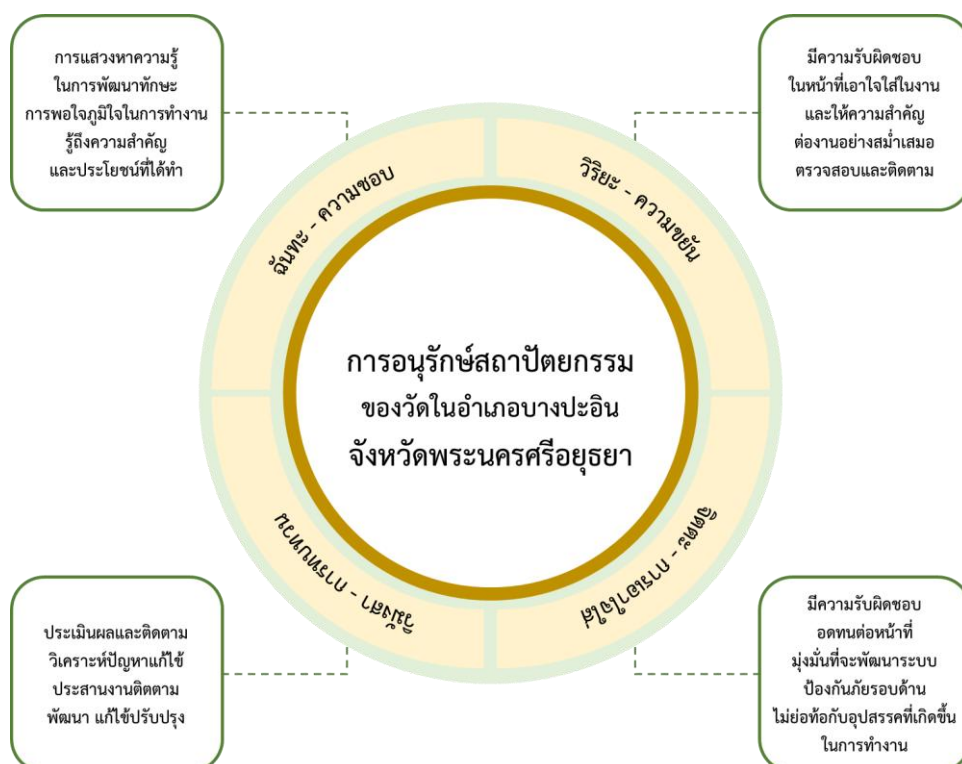
ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ (4M) มีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ถึงร้อยละ 86.2 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบตามหลัก 4M ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของวัดและหน่วยงานทางศาสนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเมธีวชิรญาณบดินิต (ชินภัทร ฉินนาลโย) และประเสริฐธิลาว (2568) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยหลัก 4M และหลักสัปปายะ 4 มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการจัดการศาสนสถานอย่างมีนัยสำคัญ โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 79.2 ($R = .627$, $R^2 = .792$) แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการหลักการบริหารเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนและคุณค่าทางวัฒนธรรมของวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพควรบูรณาการหลักการบริหาร 4M เข้ากับหลักอิทธิบาท 4 และหลักการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โดยการคัดเลือกบุคลากรอย่างโปร่งใส เน้นผู้มีความรู้ ความขยัน และทักษะการสื่อสารดี พร้อมจัดสรรงบประมาณตามวัตถุประสงค์อย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่คงทนและใกล้เคียงของเดิม จัดอบรมและประเมินคุณภาพอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างรอบคอบ ด้านแรงจูงใจและการดำเนินงาน ควรส่งเสริมผู้ที่รักงานอนุรักษ์มีความพยายามและใส่ใจในรายละเอียด ทบทวนและปรับปรุงแผนงานอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงงบประมาณ ประโยชน์ใช้สอย และความเชื่อของชุมชน ทั้งนี้ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมควรมุ่งดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ ปกป้องคุ้มครองด้วยกฎหมายและความร่วมมือจากชุมชน เสริมความมั่นคงของโครงสร้างด้วยวัสดุใกล้เคียงของเดิม และส่งเสริมการใช้ประโยชน์เชิงวัฒนธรรม เช่น การจัดกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างความผูกพันระหว่างบุคลากร ชุมชน และวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาทองทวี ชินวิโส (2564) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการอนุรักษ์พุทธสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยั่งยืน พบว่า การอนุรักษ์ที่ได้ผลต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งพระสงฆ์ หน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาภูมิทัศน์ให้เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงการประสานงานกับกรมศิลปากรเพื่อให้การบูรณะคงคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสิทธิปัญญากร (ทองลอย ธนบุญ) และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานทางพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า โบราณสถานมีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการ

เสื่อมสภาพจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องมีแนวทางบริหารจัดการที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านการดูแลรักษา การป้องกันคุ้มครอง และการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม เพื่อให้การอนุรักษ์เกิดความยั่งยืน และสามารถถ่ายทอดคุณค่าทางประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรมสู่คนรุ่นหลัง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเดชาธร สุภขโย และ ศิริโรจน์ นามเสนา (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมือง มรดกโลกหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า การอนุรักษ์จะเกิด ประสิทธิภาพได้เมื่อมีการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์และชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าของ มรดกโลก ผ่านการฝึกอบรมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาโบราณสถานอย่าง ถูกวิธี โดยมีพระสงฆ์เป็นสื่อกลางในการสร้างจิตสำนึกและความร่วมมือของประชาชน ในพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของงานวิจัยนี้ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการบูรณาการ ทุกภาคส่วน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เกิดองค์ความรู้ผ่านการประยุกต์แนวคิดเชิงระบบควบคู่กับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ครอบคลุม 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการดูแลรักษา เน้นการตรวจสอบและทำความสะอาดอย่างต่อเนื่อง มอบหมายหน้าที่ตามความถนัดของบุคลากรและชุมชน ส่งเสริมฉันทะและวิริยะให้เกิดความตั้งใจและความเพียรในการดูแล

2. ด้านการปกป้องคุ้มครอง ใช้การบังคับใช้กฎหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชน และการประชุมร่วมวิเคราะห์ปัญหา เพื่อสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบตามหลักจิตตะ

3. ด้านความมั่นคง มุ่งสำรวจความเสื่อมสภาพ เสริมโครงสร้าง และควบคุมคุณภาพวัสดุ โดยประยุกต์วิมังสาในการทบทวนและปรับปรุงมาตรการให้อาคารคงสภาพเดิมและแข็งแรง

4. ด้านการใช้ประโยชน์ ส่งเสริมให้สถาปัตยกรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ จัดกิจกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อสร้างบุคลากรและชุมชนที่มีจิตสำนึกดี

การติดตาม ปรับปรุง และประชุมร่วมทุกฝ่าย ทำให้การอนุรักษ์มีความยั่งยืน เกิดความต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยองค์ความรู้นี้สะท้อนการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

วัดในอำเภอบางปะอิน ควรจัดทำแผนดูแลและปกป้องทรัพย์สินของวัดอย่างเป็นระบบ พร้อมประชาสัมพันธ์ให้ตระหนักถึงโทษของการบุกรุกหรือทำลายทรัพย์สิน ควรปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการซ่อมบำรุงเพื่อเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสม โปรงใส่ และจัดอบรมบุคลากรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนเพื่อปรับปรุงหรือก่อสร้างวัดให้ตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

วัดในอำเภอบางปะอิน ควรจัดทำแผนและขึ้นทะเบียนทรัพย์สินของวัด สำรวจและบันทึกข้อมูลสถาปัตยกรรมทุกส่วนเพื่อตรวจสอบและซ่อมแซมอย่างถูกต้อง รวมถึงตรวจสอบสภาพอาคารเป็นประจำทุกปี ควรเลือกใช้วัสดุดั้งเดิมหรือใกล้เคียงของเดิมโดยช่างผู้ชำนาญ เพื่อรักษาความถูกต้องของรูปแบบสถาปัตยกรรม และจัดตั้งคณะกรรมการจากชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อร่วมกำหนดนโยบาย ดูแลการอนุรักษ์ ส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา และติดตั้งระบบป้องกันความเสียหาย เช่น กล้องวงจรปิด ระบบดับเพลิง และไฟส่องสว่างในพื้นที่สำคัญ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมุ่งศึกษาผลของการประยุกต์ใช้หลักการบริหาร 4M ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมวัดอย่างลึกซึ้ง รวมถึงวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ในมิติของประชาชนและนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่สามารถบูรณาการเพื่อเสริมแนวทางการอนุรักษ์ให้มีความหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- ธนา กมลนราภิธรรมา และสุพิชชา โตวิชัย. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 17(1), 248-265.
- ธนุต์ม น้อยพานิช. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสาธารณสุข อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(2), 46-57.
- นิพนธ์ พุกพากิจ. (2564). *การจัดการทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์วัด* (พิมพ์ครั้งที่ 4). พระนครศรีอยุธยา: สำนักการพิมพ์กรุงศรีอยุธยา.
- พระครูสมุห์โกศล พุทธิสโร และพระสุธีวีรบัณฑิต (ไชว ทสสนิโย). (2568). การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 8(2), 43-54.
- พระครูสมุห์พูลสวัสดิ์ ฐิตสีโล. (2565). การอนุรักษ์พุทธสถานของวัดในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมการท้องถิ่น*, 8(3), 99-112.
- พระครูสิทธิปัญญากร (ทองลอย ธนปญโญ) และคณะ. (2566). แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานทางพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(1), 15-28.
- พระครูสุกิจพัฒน์นิธาน (เอนก นิยมโท). (2565). การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมการท้องถิ่น*, 8(4), 119-132.
- พระมหาเดชชาติ สุขโข และศิริโรจน์ นามเสนา. (2564). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 4(2), 41-48.
- พระมหาทองทวี ชินวิโส. (2567). รูปแบบการอนุรักษ์พุทธสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยั่งยืน. *วารสารมหาจุฬาลงกรณวิชาการ*, 8(1), 109-126.

- พระเมธีวชิรญาณบัณฑิต (ชินภัทร ฉันทาโณ) และประเสริฐ ธิลาวัณ. (2568). การพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 8(3), 81-92.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมคิด บางโม. (2545). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.
- สันติ เล็กสุขุม. (2555). *ศิลปะสู่ชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบางปะอิน. (2563). *บัญชีสำรวจพระภิกษุสามเณร ประจำปี 2563*. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบางปะอิน.
- สุดารัตน์ ประมูท. (2568). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 8(5), 126-139.
- สุภัทรา แสงเดือน. (2561). *วัดในอำเภอบางปะอินและบทบาททางประวัติศาสตร์*. ปทุมธานี: สำนักการพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ. (2553). *ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การวิเคราะห์องค์ประกอบของส่วนประสมการตลาด ความพึงพอใจ
และความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตร
ของวิสาหกิจชุมชน*

THE ANALYSIS OF MARKETING MIX, CONSUMER SATISFACTION
AND PURCHASE INTENTION OF AGRICULTURAL PROCESSED PRODUCTS
OF COMMUNITY ENTERPRISE

อนงค์วรรณ ชินศรี, รัศมีเพ็ญ นาครินทร์

Anongwan Chinnasree, Rasamepen Nakarin

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Chaiyaphum Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: anongwan.w2519@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยส่วนประสมการตลาด ความพึงพอใจของผู้บริโภค และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแก่งหินโมเดล เป็นการวิจัยประเภทเชิงปริมาณ ใช้เครื่องมือแบบสอบถามเพื่อสำรวจข้อมูล ประชากรในการวิจัยเป็นผู้บริโภคอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่มีประสบการณ์ซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแก่งหินโมเดล จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบอัตราส่วนกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างต่อตัวแปร กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 300 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยส่วนประสมการตลาด พฤติกรรมการซื้อ และความพึงพอใจผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแก่งหินโมเดลของผู้บริโภค กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 46-60 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานองค์กรภาครัฐ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท ให้ความสำคัญต่อส่วนประสมทางการตลาดระดับมาก โดยให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด รองลงมา ด้านช่องทางการจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด และด้านราคามีพฤติกรรมการซื้อระดับมาก และความพึงพอใจของผู้บริโภคระดับมากที่สุด 2. องค์ประกอบของปัจจัยส่วนประสมการตลาด พฤติกรรมการซื้อ และความพึงพอใจผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจ

*Received October 22, 2025; Revised December 9, 2025; Accepted December 14, 2025

ชุมชนนาแก่งหินโมเดลของผู้บริโภค มีค่าดัชนี KMO = 0.870 และผลทดสอบ Bartlett's Test มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าข้อมูลเหมาะต่อการวิเคราะห์ พบองค์ประกอบหลัก 6 ตัว สามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ 74.154% ได้แก่ ด้านราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย ความพึงพอใจของผู้บริโภค การส่งเสริมการตลาด ความตั้งใจซื้อ และผลิตภัณฑ์
คำสำคัญ: องค์ประกอบ; ส่วนประสมการตลาด; ความตั้งใจซื้อ; ผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตร; วิสาหกิจชุมชน

Abstract

Objectives of this research article aimed to study and analyze the components of marketing mix factors, consumer satisfaction, and purchase intention of processed agricultural products of the Na Kaeng Hin Model Community Enterprise, conducted by the quantitative research utilizing a questionnaire to collect data. The population consisted of consumers aged 15 years and older who had experience purchasing agricultural processed products from the Na Kaeng Hin Model Community Enterprise in Chaiyaphum Province. The samples were derived by random sampling using a sample-to-variable ratio of 300 individuals. Data were analyzed using percentages, means, and exploratory factor analysis.

Research Findings were as follows: 1. Marketing Mix Factors, Purchasing Behavior, and Consumer Satisfaction with Agricultural Processed Products of the Na Kaeng Hin Community Enterprise Model. The majority of the samples were female, aged 46-60 years, had a bachelor's degree, were government employees, and had an average monthly income of 20,001–30,000 baht. They placed high importance on the marketing mix, with the product being the most important, followed by distribution channels, promotion, and price. Their purchasing behaviors were high, and their consumer satisfactions were the highest. 2. The components of the marketing mix factors, purchasing behavior, and consumer satisfaction with the agricultural processed products of the Na Kaeng Hin Community Enterprise Model showed a KMO index of 0.870 and a statistically significant Bartlett's Test, indicating that the data were suitable for analysis. Six main components were found to explain 74.154 percent of the total variance:

price, distribution channels, consumer satisfaction, promotion, purchase intention, and product.

Keywords: Components; Marketing Mix; Purchase Intention; Agricultural Processing Products; Community Enterprises

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและชุมชน รวมทั้งเป็นการลดการพึ่งพาตลาดสินค้าเกษตรดิบที่มีความผันผวนของราคาสูง วิสาหกิจชุมชนนาแกหิโนโมเดลเป็นหนึ่งในวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชน อย่างไรก็ตาม ในสภาวะการแข่งขันทางการตลาดที่รุนแรงขึ้น การขาดความเข้าใจในความต้องการของผู้บริโภค การขาดกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ และการขาดข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนหลายแห่งประสบปัญหาในการเข้าถึงตลาดและสร้างความยั่งยืนทางธุรกิจ ดังนั้น การทำความเข้าใจปัจจัยส่วนประสมการตลาด ความพึงพอใจของผู้บริโภค และความตั้งใจซื้อจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับวิสาหกิจชุมชนนาแกหิโนโมเดล

หลักการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าประกอบด้วยแนวคิดส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) ของ Kotler & Keller (2016) ที่เสนอกรอบแนวคิด 4Ps ได้แก่ Product (ผลิตภัณฑ์) Price (ราคา) Place (ช่องทางการจัดจำหน่าย) และ Promotion (การส่งเสริมการตลาด) ซึ่งต่อมาได้มีการขยายเป็น 7Ps โดยเพิ่ม People (บุคลากร) Process (กระบวนการ) และ Physical Evidence (ลักษณะทางกายภาพ) เพื่อให้เหมาะสมกับธุรกิจบริการและผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ นอกจากนี้ ทฤษฎีความพึงพอใจของผู้บริโภคของ Kumar (2017) ที่อธิบายว่า ความพึงพอใจเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังและประสบการณ์จริงที่ได้รับจากผลิตภัณฑ์หรือบริการ และทฤษฎีความตั้งใจในพฤติกรรม (Theory of Planned Behavior) ของ Ajzen (2005) ที่อธิบายว่า ความตั้งใจในการกระทำพฤติกรรมได้รับอิทธิพลจากทัศนคติต่อพฤติกรรม บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ทั้งหมดนี้เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญในการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคและการพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพ การประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านี้กับบริบทของวิสาหกิจชุมชนจะช่วยให้สามารถออกแบบ

ส่วนประสมการตลาดที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดเป้าหมาย สร้างความพึงพอใจ และนำไปสู่ความตั้งใจซื้อที่เพิ่มขึ้นของผู้บริโภค

จากการศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ของวิสาหกิจชุมชนนาแกงหินโมเดล ตั้งอยู่ที่ตำบล ดงบัง อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวนสมาชิก 20 คน ได้จัดตั้งกลุ่มมีเอกสารรับรอง จากสำนักงานเกษตร อำเภอกอนสาร ให้ไว้ ณ วันที่ 2 พฤศจิกายน 2564 วิสาหกิจดังกล่าว มีศักยภาพในการผลิตผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรที่หลากหลาย อาทิ ผลิตภัณฑ์จาก ข้าว ผัก ผลไม้ และสมุนไพรท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ปัญหาของกลุ่มพบว่ายังขาดข้อมูลเชิง ประจักษ์เกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค รวมถึง ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ในปัจจุบัน การขาดข้อมูลดังกล่าวส่งผล ให้วิสาหกิจประสบกับปัญหาด้านการดำเนินการไม่สามารถกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด ที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การขาดความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการให้ตรงกับ ความต้องการของตลาด จากบริบทดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาและวิเคราะห์ องค์ประกอบของปัจจัยเหล่านี้อย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา วิสาหกิจชุมชน

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาศึกษาปัจจัยและวิเคราะห์องค์ประกอบส่วนประสม การตลาด พฤติกรรมการซื้อ และความพึงพอใจผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจ ชุมชนนาแกงหินโมเดลของผู้บริโภค เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปใช้ในการกำหนด กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความพึงพอใจของผู้บริโภค และเพิ่มโอกาส ในการตัดสินใจซื้อของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มรายได้และความยั่งยืนของ วิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่มี ลักษณะคล้ายคลึงกัน และเป็นองค์ความรู้ทางวิชาการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระบบ ของการตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนในวงกว้าง นอกจากนี้ ข้อ ค้นพบจากการวิจัยยังสามารถเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและมาตรการสนับสนุน จากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความ แข็งแรงและสามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยและวิเคราะห์องค์ประกอบส่วนประสมการตลาด พฤติกรรมการซื้อ และความพึงพอใจผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแกงหินโมเดลของ ผู้บริโภค

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยส่วนประสมการตลาด พฤติกรรมการซื้อ และความพึงพอใจ ผลลัพธ์ที่แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแกงหินโมเดลของผู้บริโภค

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริโภคที่เคยซื้อหรือบริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแกงหินโมเดล กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ผู้ตอบแบบสอบถามต้องเป็นผู้บริโภคอายุ 15 ปีขึ้นไป เพราะเป็นบุคคลที่สามารถตัดสินใจได้ มีประสบการณ์ซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตร อย่างน้อย 1 ครั้งในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา

2.2 กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างอ้างอิงตามเกณฑ์ของ Hair et al. (2010) เป็นการกำหนดอัตราส่วนกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างต่อตัวแปร ซึ่งแนะนำให้ใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 10-20 คน ต่อตัวแปรสังเกตได้หนึ่งตัวแปร เนื่องจากงานวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 30 ตัวแปร จึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 300 คน เพื่อให้เหมาะสมต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2. รายการตัวชี้วัดของตัวแปรเชิงสาเหตุ ได้แก่ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด พฤติกรรมการซื้อและความพึงพอใจ โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (Likert Scale) ตั้งแต่ระดับ 1 = น้อยที่สุด ถึงระดับ 5 = มากที่สุด ก่อนนำแบบสอบถามไปใช้จริง ได้ผ่านการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.907 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูลจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความยินยอมก่อนตอบแบบสอบถาม หลังจากตอบแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนหรือข้อมูลสูญหาย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง และตีความตามเกณฑ์ของลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ (2562)

5.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) ด้วยวิธี Principal Component Analysis (PCA) และหมุนแกนแบบ Varimax โดยพิจารณาองค์ประกอบที่มี Eigenvalues ≥ 1 , KMO ≥ 0.50 , Bartlett's Test ($p < .05$), Communalities ≥ 0.50 , Factor Loadings ≥ 0.50 , และ Cumulative Variance Explained $\geq 60\%$ เพื่อยืนยันความเหมาะสมของตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบ (Comrey & Lee, 1992)

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาด ความพึงพอใจของผู้บริโภค และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแกหินโมเดล พบว่า ผู้บริโภคส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 46-60 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานองค์กรภาครัฐ มีรายได้ มีรายได้ 20,001-30,000 บาท ภาพรวมของผู้บริโภคให้ความสำคัญส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแกหินโมเดลอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์มากกว่าด้านอื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.07, ระดับมาก) รองลงมา คือ ด้านช่องทางการจำหน่าย (ค่าเฉลี่ย = 3.86, ระดับมาก) ด้านการส่งเสริมการตลาด (ค่าเฉลี่ย = 3.62, ระดับมาก) และน้อยที่สุด คือ ด้านราคา (ค่าเฉลี่ย = 3.34, ระดับปานกลาง) รายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

1.1 ส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.07) ผู้บริโภคส่วนมากให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์และคุณค่าทางโภชนาการ (ค่าเฉลี่ย = 4.10, ระดับมาก) รองลงมาคือ บรรจุภัณฑ์ที่มีคุณภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย = 4.08, ระดับมาก) ขณะที่ด้าน ความสะอาดปราศจากสิ่งเจือปน ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.02) แสดงว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับมาตรฐานคุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เป็นหลัก

1.2 ส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.34) ซึ่งถือว่าเป็นจุดที่ต้องพัฒนา ผู้บริโภคส่วนมากให้ความสำคัญสูงสุดกับราคาเหมาะสมเมื่อเทียบกับคุณภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.47, ระดับมาก) รองลงมาคือ ราคาไม่แพงเกินไปเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ทั่วไป (ค่าเฉลี่ย = 3.36, ระดับปานกลาง) ขณะที่ราคา

เหมาะสมกับกำลังซื้อของผู้บริโภค ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย = 3.23, ระดับปานกลาง) แสดงว่า ผู้บริโภครู้สึกว่าราคายังไม่สอดคล้องกับกำลังซื้อ แม้จะยอมรับเรื่องความคุ้มค่าคุณภาพ

1.3 ส่วนประสมทางการตลาดด้านช่องทางการจำหน่าย โดยรวมอยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย = 3.86) โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับ สถานที่จำหน่ายที่สะอาดและมีบรรยากาศดี (ค่าเฉลี่ย = 3.93, ระดับมาก) รองลงมาคือ การมีช่องทางหลากหลายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ (ค่าเฉลี่ย = 3.92, ระดับมาก) ส่วนการให้บริการจัดส่งสินค้าได้ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.76, ระดับมาก) แสดงว่า ผู้บริโภคต้องการความสะดวกสบาย ความสะอาด และการเข้าถึงสินค้าที่หลากหลาย

1.4 ส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาด โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.62, ระดับมาก) โดยปัจจัยที่สำคัญคือ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม และการให้ทดลองชิม/ใช้ผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย = 3.64, ระดับมาก) รองลงมาคือ มีการส่งเสริมการขายที่กระตุ้นความต้องการซื้อ (ค่าเฉลี่ย = 3.63, ระดับมาก) ขณะที่มารยาทและอัธยาศัยของพนักงาน ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย = 3.59, ระดับมาก) แสดงว่าการส่งเสริมการขายยังคงมีบทบาทต่อการสร้างความต้องการซื้อ แต่การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และบริการที่ดีจะช่วยเสริมภาพลักษณ์ได้มากขึ้น

1.5 พฤติกรรมการซื้อ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.08) โดยผู้บริโภคมักจะเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์หลายยี่ห้อก่อนตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย = 4.15, ระดับมาก) และค้นหาข้อมูลผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย = 4.08, ระดับมาก) รวมถึงมีแนวโน้มที่จะแนะนำให้ผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.07, ระดับมาก) สะท้อนว่า ผู้บริโภคมีพฤติกรรมเชิงเหตุผลก่อนซื้อและมีอิทธิพลต่อการบอกต่อแบบปากต่อปาก (Word of Mouth)

1.6 ความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.34) โดยผู้บริโภคพึงพอใจสูงสุดกับ ราคาที่จ่าย (ค่าเฉลี่ย = 4.45, ระดับมาก) ตามด้วยความสะดวกในการซื้อ (ค่าเฉลี่ย = 4.35, ระดับมาก) และการบริการ (ค่าเฉลี่ย = 4.34, ระดับมาก) ในขณะที่ประสบการณ์การซื้อโดยรวม ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.27, ระดับมาก) แสดงว่าผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นและประทับใจต่อผลิตภัณฑ์ในภาพรวม

2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบส่วนประสมการตลาด พฤติกรรมการซื้อ และความพึงพอใจของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแกหินโมเดลพบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ทดสอบความเหมาะสมของข้อมูลค่าดัชนี KMO = 0.870 แสดงว่าข้อมูลมีความเหมาะสมอย่างมากสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ อยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก ผลการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity พบว่า

Approx. Chi-Square = 10188.895, df = 435, Sig. = 0.000 แสดงว่าข้อมูลมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ เหมาะสมต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบองค์ประกอบที่มีค่า Eigenvalues ≥ 1 จำนวน 6 องค์ประกอบ สามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ 74.154% ค่า Communalities อยู่ระหว่าง 0.78 - 0.82 และมีค่า Factor Loadings อยู่ระหว่าง 0.442-0.958 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจของผู้บริโภค และความตั้งใจซื้อสะท้อนถึงความเหมาะสมในการใช้ปัจจัยเหล่านี้อธิบายพฤติกรรมและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคและมีความสอดคล้องของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาสามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบได้ดังนี้

2.1 องค์ประกอบด้านราคา (Price) ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดราคาและการรับรู้ความเหมาะสมของราคา มีค่า Factor Loadings อยู่ระหว่าง 0.827-0.874

2.2 องค์ประกอบด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place/Distribution Channel) ประกอบด้วยตัวชี้วัดเกี่ยวกับการเข้าถึงสินค้าและความสะดวกในการจัดจำหน่าย มีค่า Factor Loadings อยู่ระหว่าง 0.522-0.881

2.3 องค์ประกอบด้านความพึงพอใจของผู้บริโภค (Customer Satisfaction) ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงความรู้สึkpึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ ค่า Factor Loadings อยู่ระหว่าง 0.793-0.815

2.4 องค์ประกอบด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ประกอบด้วยตัวชี้วัดเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการขายและการประชาสัมพันธ์ ค่า Factor Loadings อยู่ระหว่าง 0.442-0.871

2.5 องค์ประกอบด้านความตั้งใจซื้อ (Purchase Intention) ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงแนวโน้มและความตั้งใจที่จะตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ ค่า Factor Loadings อยู่ระหว่าง 0.631-0.958

2.6 องค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพและคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ มีค่า Factor Loadings อยู่ระหว่าง 0.679-0.823

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ความพึงพอใจของผู้บริโภค และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแกงหินโมเดล พบว่า ผู้บริโภคส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 46-60 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงาน

องค์กรภาครัฐ มีรายได้ มีรายได้อีก 20,001-30,000 บาท ภาพรวมของผู้บริโภคให้ความสำคัญ ส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแกหินโมเดล อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์ มากกว่าด้านอื่น รองลงมา คือด้านช่องทางการจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาดและ น้อยที่สุด คือ ด้านราคา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mishra et al. (2023) ได้ทำการศึกษา ส่วนประสมทางการตลาดสีเขียวของผลิตภัณฑ์อินทรีย์ด้านผลิตภัณฑ์มีอรรถิพลมากที่สุดต่อ การตัดสินใจซื้อ และงานวิจัยของคัจฉนันท เลิศพงษ์ศิลป์ และรพีพรรณ โสภากุล (2567) ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับด้านผลิตภัณฑ์มีต่อการตัดสินใจของลูกค้าในการซื้อผลิตภัณฑ์ จากวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรบ้านบุญเกิด อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง ซึ่งแตกต่างกับ งานวิจัยของกฤษฎา เขียววัฒนสุข และคณะ (2566) ได้ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทาง การตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เกษตรชุมชน ทรายดอยคำ พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ เกษตรชุมชน ทรายดอยคำมากที่สุดเป็นด้านราคา รายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

1.1 ส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริโภคส่วนมากให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์และคุณค่าทางโภชนาการ รองลงมาคือ บรรจุภัณฑ์ที่มีคุณภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขณะที่ด้านความสะอาด ปราศจากสิ่งเจือปน ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก แสดงว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญ กับมาตรฐานคุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัย ของกฤษฎา เขียววัฒนสุข และคณะ (2566) ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านคุณภาพและ การรับรองในกลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์ในอนาคต ผลิตภัณฑ์เกษตรชุมชน ทรายดอยคำ และงานวิจัยของคัจฉนันท เลิศพงษ์ศิลป์ และรพีพรรณ โสภากุล (2567) ผู้บริโภคให้ ความสำคัญกับด้านคุณภาพและมาตรฐานของสินค้า ความสะอาดน่าเชื่อถือ และความ ปลอดภัยในการใช้งาน

1.2 ส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งถือว่า เป็นจุดที่ต้องพัฒนา ผู้บริโภคส่วนมากให้ความสำคัญสูงสุดกับ ราคาเหมาะสม เมื่อเทียบกับคุณภาพ รองลงมาคือ ราคาไม่แพงเกินไปเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ทั่วไป ขณะที่ ราคาเหมาะสมกับกำลังซื้อของผู้บริโภค ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด แสดงว่าผู้บริโภครู้สึก ว่า ราคา ยังไม่สอดคล้องกับกำลังซื้อ แม้จะยอมรับเรื่องความคุ้มค่าคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัย ของกฤษฎา เขียววัฒนสุข และคณะ (2566) ผู้บริโภคให้ความสำคัญผู้บริโภคตระหนักว่า ผลิตภัณฑ์ทรายดอยคำ มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพ คุ้มค่า กับประโยชน์ที่ได้รับ อีกทั้งราคา ของผลิตภัณฑ์ทรายดอยคำมีความเหมาะสมกับปริมาณที่บรรจุ แต่แตกต่างกับงานวิจัยของ ปราณี เอี่ยมลออภักดี และพัทธนันท์ ฉายศิรินันท์ (2567) ผู้บริโภคให้ความสำคัญลำดับ

สำคัญ ของการกำหนดราคาคาผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งจากแมลงชันโรง ภูผาฟาร์มควรเหมาะสมต่อพฤติกรรมการซื้อขายของผู้บริโภค

1.3 ส่วนประสมทางการตลาดด้านช่องทางการจำหน่าย โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับสถานที่จำหน่ายที่สะอาดและมีบรรยากาศดี รองลงมาคือ การมีช่องทางหลากหลายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ส่วนการให้บริการจัดส่งสินค้า ได้ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงว่า ผู้บริโภคต้องการความสะดวกสบาย ความสะอาด และการเข้าถึงสินค้าที่หลากหลาย แตกต่างกับงานวิจัยของปราณี เอี่ยมลออภักดี และ พัทธนันท์ ฉายศิรินันท์ (2567) ผู้บริโภคให้ความสำคัญช่องทางการจัดจำหน่ายที่สะดวก เช่น ผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งจากแมลงชันโรง ภูผาฟาร์มการซื้อขายผ่านระบบออนไลน์

1.4 ส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาด โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยที่สำคัญคือ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม และการให้ทดลองชิม/ใช้ผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือ มีการส่งเสริมการขายที่กระตุ้นความต้องการซื้อ ขณะที่มารยาทและอัธยาศัยของพนักงาน ได้ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงว่า การส่งเสริมการขายยังคงมีบทบาทต่อการสร้างความต้องการซื้อ แต่การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และบริการที่ดีจะช่วยเสริมภาพลักษณ์ได้มากขึ้น ผลการวิจัยแตกต่างกับงานวิจัยของศรัญภัทร ธนุผาย และคณะ (2567) พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ด้านการส่งเสริมการตลาดการลดราคาในเทศกาลเพื่อกระตุ้นและรักษาความสนใจของผู้บริโภค แต่สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของ Schiffman & Kanuk (2010) ที่ระบุว่า การส่งเสริมการขายและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อเร็วขึ้น

1.5 พฤติกรรมการซื้อ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริโภคมักจะ เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์หลายยี่ห้อก่อนตัดสินใจ และ ค้นหาข้อมูลผลิตภัณฑ์ รวมถึงมีแนวโน้มที่จะแนะนำให้ผู้อื่น สะท้อนว่าผู้บริโภคมีพฤติกรรมเชิงเหตุผลก่อนซื้อ และมีอิทธิพลต่อการบอกต่อแบบปากต่อปาก (Word of Mouth) แตกต่างกับงานวิจัยของพรพิมล สัมพัทธ์พงศ์ (2559) พบว่า ผู้บริโภคพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการส่งเสริมการตลาด

1.6 ความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยผู้บริโภคพึงพอใจสูงสุดกับ ราคาที่จ่าย ตามด้วย ความสะดวกในการซื้อ และการบริการ ในขณะที่ ประสิทธิภาพการซื้อโดยรวม ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นและประทับใจต่อผลิตภัณฑ์ในภาพรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของพรพิมล สัมพัทธ์พงศ์ (2559) พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

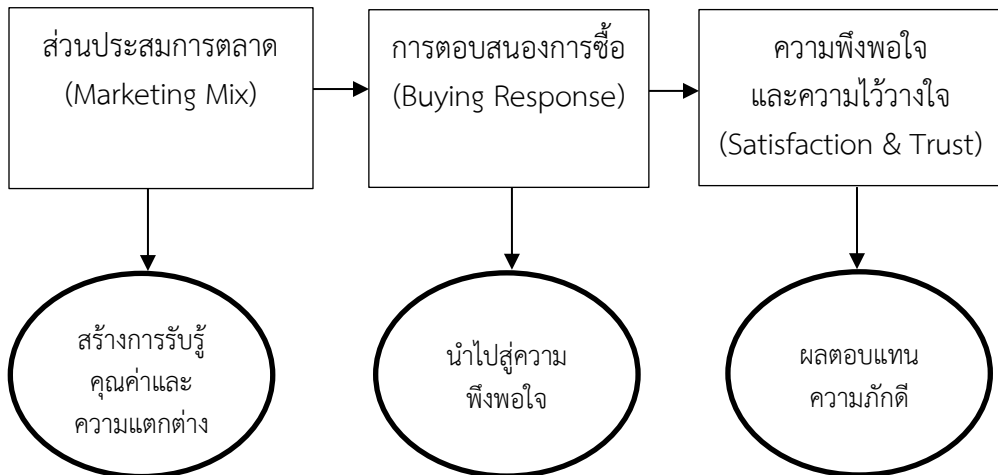
2. องค์ประกอบของปัจจัยส่วนประสมการตลาด ความพึงพอใจของผู้บริโภคและความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแกงหินโมเดล พบว่าจากการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยส่วนประสมการตลาด ความพึงพอใจของผู้บริโภค และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนนาแกงหินโมเดล พบว่าสามารถจำแนกองค์ประกอบเป็น 6 หลัก ได้แก่ 1. องค์ประกอบด้านราคา (Price) ซึ่งครอบคลุมตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการกำหนดราคาและการรับรู้ความเหมาะสมของราคา 2. องค์ประกอบด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ที่เกี่ยวข้องกับความสะดวกในการเข้าถึงสินค้า และความสะดวกในการจัดจำหน่าย 3. องค์ประกอบด้านความพึงพอใจของผู้บริโภค (Customer Satisfaction) แสดงถึงระดับความรู้สึกพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ 4. องค์ประกอบด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ 5. องค์ประกอบด้านความตั้งใจซื้อ (Purchase Intention) เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงแนวโน้ม ความตั้งใจ และความตั้งใจที่จะตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ และ 6. องค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพและคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ โดยทั้งหกองค์ประกอบดังกล่าวมีบทบาทร่วมกันในการอธิบายพฤติกรรมและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mishra et al. (2023) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ส่วนประสมทางการตลาดสีเขียวของผลิตภัณฑ์อินทรีย์และผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อ พบว่า องค์ประกอบหลักของส่วนประสมทางการตลาด (4P's) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อินทรีย์

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่สามารถสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีทางการตลาดกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในบริบทท้องถิ่น เกี่ยวกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในบริบทของวิสาหกิจชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการตลาดตามแนวคิดดั้งเดิม แต่ยังรวมถึงปัจจัยด้านจิตวิทยาและทัศนคติของผู้บริโภคด้วย การยืนยันความสำคัญของส่วนประสมการตลาดควบคู่กับพฤติกรรมซื้อ และความพึงพอใจ ทำให้เกิดโมเดลการตลาดที่ยึดชุมชนเป็นฐานและความไว้วางใจของผู้บริโภค แสดงในภาพที่ 1 สะท้อนถึงความเป็นจริงของตลาดท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิสาหกิจชุมชนควรให้ความสำคัญกับการสร้างความแตกต่าง (Differentiation) ของผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในตลาด และในขณะเดียวกันควรเน้น การสร้างความไว้วางใจ (Trust Building) กับผู้บริโภคผ่านคุณภาพสินค้า ความซื่อสัตย์ และการสื่อสารที่จริงใจ เพราะสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อความพึงพอใจและการตัดสินใจซื้อซ้ำในอนาคต

โมเดลการตลาดที่ยึดชุมชนเป็นฐานและความไว้วางใจของผู้บริโภค (Community-Based Marketing & Trust Model)

ภาพที่ 1 โมเดลการตลาดที่ยึดชุมชนเป็นฐานและความไว้วางใจของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและการพาณิชย์ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปของชุมชน โดยมุ่งเน้นการกำหนดราคาที่เหมาะสม การสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย และการดำเนินกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดเชิงรุก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนในตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

2. องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นควรบรรจุประเด็นการพัฒนาและส่งเสริมตลาดสินค้าเกษตรของชุมชนไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น เช่น การจัดตลาดนัดสีเขียว การสนับสนุนช่องทางการจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์ของท้องถิ่น เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงผู้บริโภคและสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

3. สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ควรกำหนดโครงการสนับสนุนการอบรมด้านการตลาดดิจิทัล การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และการสร้างแบรนด์สินค้า เพื่อยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปของวิสาหกิจชุมชนให้สามารถแข่งขันได้ในเชิงพาณิชย์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วิสาหกิจชุมชนนาแกหินโมเดลควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด โดยเฉพาะในด้านการกำหนดราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพ การปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค การสร้างช่องทางจำหน่ายที่เข้าถึงง่าย รวมถึงการทำการกิจกรรมส่งเสริมการตลาดที่ตรงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเพิ่มยอดขายและสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค

2. ผู้ประกอบการเกษตรรายย่อยในพื้นที่ใกล้เคียงสามารถนำแนวทางการสร้างความพึงพอใจของผู้บริโภค และกลยุทธ์การตลาดจากงานวิจัยนี้ไปปรับใช้กับผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปของตน เพื่อเพิ่มมูลค่าและความสามารถในการแข่งขันในตลาด

3. หน่วยงานสนับสนุนภาคเกษตรในระดับพื้นที่ควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างวิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนาต้นแบบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจเกษตรแปรรูปอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพิจารณาขยายกรอบการศึกษาให้ครอบคลุมตัวแปรด้านความไว้วางใจและความภักดีต่อผลิตภัณฑ์ในชุมชน เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อและการยอมรับผลิตภัณฑ์ในระยะยาว

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7P's) เพื่อให้ครอบคลุมมิติด้านบุคลากร กระบวนการบริการ และลักษณะทางกายภาพ ซึ่งจะช่วยทำให้การวิเคราะห์สอดคล้องกับบริบทของธุรกิจชุมชนที่มีการให้บริการควบคู่กับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

3. หน่วยงานการศึกษาและสถาบันวิจัยสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นกรณีศึกษาในการเรียนการสอนด้านการตลาด การพัฒนาชุมชน และเกษตรแปรรูป รวมทั้งเป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการศึกษาวิจัยต่อยอดในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กฤษดา เขียววัฒนสุข และคณะ. (2566). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เกษตรชุมชน ทรายดอยคำ. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 10(2), 184-199.

คัจฉนันท์ เลิศพงษ์ศิลป์ และรพีพรรณ โสภากุล. (2567). การพัฒนารูปแบบส่วนประสมทางการตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรบ้านบุญเกิด อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. วารสารสหวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 8(1), 35-48.

- ปราณี เอี่ยมลออภักดี และพัทธนันท์ ฉายศิรินันท์. (2567). ส่วนประสมทางการตลาด และคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งจากแมลงชั้น โรงผูกฟาร์ม. *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น*, 11(4), 28-44.
- พรพิมล สัมพัทธ์พงศ์. (2559). พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในเขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 10(1), 62-71.
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ. (2562). สถิติสำหรับการวิจัยและเทคนิคการใช้ SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- ศรัญภัทร ธนุผาย และคณะ. (2567). การศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อพืชหลังนา (แตงโม) กรณีศึกษาผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8(2), 185-202.
- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, Personality, and Behavior* (2nd ed.). Berkshire, England: McGraw-Hill.
- Comrey, A. L. & Lee, H. B. (1992). *A first Course in Factor Analysis* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Hair, J. F. et al. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (15th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
- Kumar, R. S. (2017). *Consumer Behaviour* (2nd ed.). Tamil Nadu, India: Pearson India Education.
- Mishra, R. K. et al. (2023). Green Marketing Mix of Organic Product and Its Impact on Purchase Decision. *Journal of Experimental Agriculture International*, 45(10), 148-155.
- Schiffman, L. G. & Kanuk, L. L. (2010). *Consumer Behavior* (10th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

พุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาล
ตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ*
BUDDHIST GOVERNANCE TO PROMOTE EFFICIENCY IN ADMINISTRATION
OF BANG SAO THONG MUNICIPALITY AT BANG SAO THONG DISTRICT
IN SAMUT PRAKAN PROVINCE

พระมหาเขตอรัญ ปิยสีโล

Phramaha Ketaran Piyasilo

วัดมงคลนิมิตร ชัยภูมิ

Wat Mongkol Nimit, Chaiyaphum

Corresponding Author E-mail: praketaran@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารงานในเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักผล 5 กับส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานในเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ และ 3. ศึกษาพุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานในเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบล บางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการในภาพรวมอยู่ในปานกลางทุกข้อ ($\bar{X}$ =3.47, S.D.=0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ต้นทุน (Cost) รองลงมาคือ เวลา (Time) อันดับสาม คือ คุณภาพ (Quality) อันดับสี่ คือ วิธีการ (Method) และอันดับห้า คือ ปริมาณ (Quantity) ตามลำดับ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักผล 5 กับส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานในเทศบาลตำบลบางเสาธง พบว่า หลักผล 5 โดยภาพรวมความสัมพันธ์เชิงบวกกับส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ในระดับมาก ($r = .859^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านปัญญา ความรอบรู้ และสติ ความระลึกได้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สมาธิ ความตั้งใจมั่น

*Received July 22, 2025; Revised October 24, 2025; Accepted November 6, 2025

รองลงมาคือ วิริยะ ความเพียร และศรัทธา ความเชื่อ มีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ 3. พุทธธรรมมาภิบาลเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานในเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาล ได้แก่ ต้นทุน (Cost) คุณภาพ (Quality) ปริมาณ (Quantity) เวลา (Time) และวิธีการ (Method) เข้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อันเป็นเหตุให้เกิดการนำหลักพละ 5 คือ ศรัทธา ความเชื่อ วิริยะ ความเพียร สติ ความระลึกได้ สมาธิ ความตั้งใจมั่น และปัญญา ความรอบรู้

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; ประสิทธิภาพ; การบริหารงาน

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the level of administrative efficiency at Bang Sao Thong Sub-District Municipality, Bang Sao Thong District, Samut Prakan Province; 2. To study the relationship between Bala 5 and promoting administrative efficiency at Bang Sao Thong Sub-District Municipality, Bang Sao Thong District, Samut Prakan Province; and 3. To study Buddhist governance for promoting administrative efficiency at Bang Sao Thong Sub-District Municipality, Bang Sao Thong District, Samut Prakan Province. Mixed-method research was employed, collecting data from a sample of 397 people and conducting in-depth interviews with 10 key informants.

The research results were found that 1. The overall administrative efficiency of Bang Sao Thong Sub-District Municipality, Bang Sao Thong District, Samut Prakan Province was at a moderate level in all items ($\bar{X}$ = 3.47, S.D.=0.65). When considering each aspect, all aspects were at a moderate level. The mean values were as follows: Cost, followed by Time, Quality, Method, and Quantity. 2. The relationship between the Bala 5 and the promotion of administrative efficiency at Bang Sao Thong Sub-District Municipality was found that the Bala 5, overall, had a positive relationship with the promotion of administrative efficiency of Bang Sao Thong Sub-District Municipality, Bang Sao Thong District, Samut Prakan Province at a high level ($r = .859^{**}$). When considering each aspect, it was found that wisdom, knowledge, mindfulness, and recollection had a high level of positive

relationship. When considering each aspect, it was found that concentration, determination, followed by diligence, perseverance, and faith, belief had a moderate level of positive relationship, respectively. 3. Good governance for promoting administrative efficiency at Bang Sao Thong Sub-District Municipality, Bang Sao Thong District, Samut Prakan Province consisted of the administrative efficiency of the municipality, namely, cost, quality, quantity, time, and method, to be applied in daily life, leading to the application of the Bala 5, namely, faith, belief, energy, perseverance, mindfulness, remembrance, concentration, determination, and wisdom, knowledge.

Keywords: Buddhadhamma, Management; Efficiency

บทนำ

วิวัฒนาการรูปแบบการปกครองท้องถิ่นไทยมีการพัฒนาตามลำดับ โดยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลมีความสำคัญอย่างมาก เพราะถือว่าจัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนที่มีความเจริญและมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด งานส่วนใหญ่ของเทศบาลเป็นการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ทำให้เทศบาลได้รับการยอมรับว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจปกครองตนเองที่สมบูรณ์ที่สุดและมีความเป็นประชาธิปไตยใกล้เคียงกับความสัมพันธ์แบบอย่างที่สุด ถึงแม้ว่า การปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลจะเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่มีวิธีการปกครองตนเองตามแนวทางของการกระจายอำนาจเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลมาช้านาน แต่ก็ยังพบว่ามีข้อจำกัด อุปสรรค และปัญหาในการดำเนินงานโดยทั่วไปอยู่หลายประการ คือ ประการแรก เทศบาลถูกแทรกแซงและควบคุมโดยรัฐบาลกลางมากเกินไป ประการที่สอง ปัญหาความสัมพันธ์ที่ไม่ชัดเจนระหว่างรัฐบาลกลางกับเทศบาลทำให้เกิดช่องว่างในทางปฏิบัติ ประการที่สาม ปัญหารูปแบบของเทศบาลโครงสร้างของเทศบาลที่สภาเทศบาลเป็นผู้เลือกฝ่ายบริหารด้วยเสียงเกินครึ่งหนึ่ง ประการที่สี่ ปัญหาประชาชนขาดความสนใจทางการเมือง ขาดบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่สนใจใช้สิทธิเลือกตั้งมากเท่าที่ควร ประการที่ห้า การที่เทศบาลมีงบประมาณจำกัด มีอำนาจไม่เต็มที่ แต่มีภารกิจมาก และถูกควบคุมโดยรัฐบาลกลางมาก ประการที่หก คือ การที่เทศบาลเป็นหน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่กระทรวงมหาดไทยและประชาชนทั่วไปให้ความสนใจน้อยที่สุด (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550)

นอกจากปัญหาและอุปสรรคของเทศบาลที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการดำเนินงานของเทศบาล เช่น ผู้บริหารท้องถิ่นเข้ามาบริหารงานเทศบาลเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ส่งผลถึงปัญหาการทุจริต

นายกเทศมนตรีมักมีเรื่องขัดแย้งกับปลัดเทศบาลขึ้นบ่อยครั้ง สาเหตุเกิดจากที่กฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของนายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาลไว้ด้วยกัน ทำให้ไม่สามารถอธิบายได้ว่าเป็นอำนาจของใคร และนายกเทศมนตรีส่วนมากมีความเข้าใจในตนเองว่าเป็นผู้บริหารที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชน แต่ปลัดเทศบาลส่วนมากมีความเห็นพ้องกันว่านายกเทศมนตรีมักมีพฤติกรรมแบบนักการเมืองไม่ใช่ผู้บริหาร นอกจากนี้ คนดีมีความรู้ความสามารถไม่นิยมเข้ามาทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะขาดความเป็นอิสระ ไม่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์และมีระบบอุปถัมภ์ เป็นต้น จากปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า เป็นอุปสรรคอย่างมากในการปกครองตนเองของท้องถิ่น ประชาชนขาดศรัทธาต่อการบริหารงานในท้องถิ่น ทำให้ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือและไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของเทศบาลเท่าที่ควร ส่งผลให้เทศบาลไม่มีศักยภาพและไม่สามารถเป็นสถาบันการปกครองตนเองที่จะเป็นที่พึ่งของประชาชนในท้องถิ่น อย่างแท้จริง จากปัญหาที่เกิดขึ้นมากมายทำให้มีการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว และแนวคิดหนึ่งที่ได้นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาในองค์กร คือ แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล (คุณากร กรสิงห์, 2550)

หลังจากรัฐบาลมีการปฏิรูประบบราชการโดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐให้สอดคล้องกับระบบการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ เทศบาลในฐานะที่เป็นระบบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและการบริหารองค์การเพื่อให้สอดคล้องกับระบบการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารที่เน้นการบริหารงานในแบบมืออาชีพทำให้ผู้บริหารมีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารงานและมีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานให้มีความทันสมัย ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดผลประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง

เป้าหมายของการใช้หลักธรรมาภิบาล คือ การมีความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งวิธีการที่จะสร้างให้เกิดธรรมาภิบาลขึ้นมาได้ก็คือการมีความโปร่งใส มีสำนึกรับผิดชอบ ถูกตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญแต่อาจประกอบไปด้วยหลักการอื่น ๆ ได้อีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้นำไปใช้ธรรมาภิบาลจึงประกอบไปด้วยหลักการสำคัญหลายประการแล้วแต่วัตถุประสงค์ขององค์กรที่นำมาใช้ หลักการที่มีผู้นำไปใช้เสมอคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน การมุ่งฉันทามติการ มีสำนึกรับผิดชอบ ความโปร่งใส การตอบสนอง ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ ความเท่าเทียมกัน และการคำนึงถึงคนทุกกลุ่มหรือพหุภาคี และการปฏิบัติตามหลักนิติธรรม โดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ระบุถึงการจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญอย่างน้อย 6 ประการ

ดังนี้ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักสำนึก
รับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546) โดยหลักการ
ดังกล่าวกลายเป็นหลักการสำคัญที่มีการนำมาใช้ในประเทศไทยอย่างกว้างขวางอยู่ใน
ปัจจุบันนี้

จากเหตุผลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาพุทธธรรมาภิบาลเพื่อ
ส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำหลักพุทธธรรมาภิบาล
มาใช้ในการบริหารงานของเทศบาลในเขตจังหวัดปริมณฑลโดยเลือกศึกษาในพื้นที่ตำบล
บางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากสามารถเป็นตัวแทนในการศึกษา
พุทธธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจ
ที่จะศึกษาการนำหลักพุทธธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ โดยมี
วัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารในเทศบาล
ตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง
หลักผล 5 กับประสิทธิภาพการบริหารในเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง
จังหวัดสมุทรปราการและเพื่อนำเสนอพุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการ
บริหารของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเป็น
แนวทางในการพัฒนาเทศบาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง
อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักผล 5 กับประสิทธิภาพการบริหารงาน
ของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อนำเสนอพุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของ
เทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มารับบริการของเทศบาลตำบลบางเสาธง
อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 51,612 คน (เทศบาลอำเภอบางเสาธง, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) ซึ่งได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 397 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มผู้ตอบที่เป็นตัวแทนของประชากรเป้าหมายอย่างเหมาะสม

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 คน กลุ่มผู้รับบริการจากเทศบาล จำนวน 3 คน นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คน นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยอย่างลึกซึ้ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตัวแปรด้านหลักผล 5 ตัวแปรเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คน โดยใช้แบบสอบถาม

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติอนุมาน โดยใช้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ผ่านโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบล บางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวม

ข้อ	ประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ต้นทุน (Cost)	3.50	0.71	ปานกลาง
2.	คุณภาพ (Quality)	3.52	0.73	มาก
3.	ปริมาณ (Quantity)	3.51	0.84	มาก
4.	เวลา (Time)	3.45	0.75	ปานกลาง
5.	วิธีการ (Method)	3.40	0.77	ปานกลาง
ภาพรวมประสิทธิภาพการบริหารงาน		3.47	0.65	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวมอยู่ในปานกลาง ($\bar{X}$ =3.47, S.D.=0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพ (Quality) ($\bar{X}$ =3.52) และด้านปริมาณ (Quantity) ($\bar{X}$ =3.51) อยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านต้นทุน (Cost) ($\bar{X}$ =3.50) ด้านเวลา (Time) ($\bar{X}$ =3.45) และด้านวิธีการ (Method) ($\bar{X}$ =3.40) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ 5 กับประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ 5 กับส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ	ตัวแปรตาม				
		ต้นทุน	คุณภาพ	ปริมาณ	เวลา	วิธีการ
หลักพละ 5	.859**	.798**	.779**	.795**	.757**	.793**
ศรัทธา ความเชื่อมั่น	.756**	.710**	.699**	.701**	.660**	.684**
วิริยะ ความเพียร	.764**	.728**	.700**	.707**	.652**	.702**
สติ ความระลึกได้	.807**	.733**	.718**	.741**	.636**	.754**
สมาธิ ความตั้งใจมั่น	.775**	.699**	.701**	.732**	.619**	.716**
ปัญญา ความรอบรู้	.818**	.778**	.738**	.748**	.711**	.759**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักพละ 5 โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ในระดับมาก ($r = .859^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านปัญญา

ความรอบรู้ และสติ ความระลึกได้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สมาธิ ความตั้งใจมั่น รองลงมาคือ วิริยะ ความเพียร และศรัทธา ความเชื่อ มีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย การส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงาน 5 ด้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1. ต้นทุน (Cost) มีการวางแผนการทำงานที่จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนด เพื่อความคุ้มค่าในการจ่ายเสมอ กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นระบบ ช่วยลดต้นทุน เพื่อช่วยองค์กรประหยัดเสมอและมีมาตรการในการปฏิบัติงานที่ดี เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้รับบริการเสมอ 2. คุณภาพ (Quality) มีการจัดการคุณภาพในการปฏิบัติงานที่เป็นระบบ เพื่อให้ได้มาตรฐานของงานที่ดีเสมอ มีส่วนที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานของบุคลากรบรรลุผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และมีการจัดการองค์กรให้มีคุณภาพ เพื่อให้งานเกิดความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ 3. ปริมาณ (Quantity) มีการแบ่งตามความสามารถตามปริมาณงานที่มีความเหมาะสมกับงาน ตามความสามารถ ความถนัดของผู้ปฏิบัติงานเสมอ มีผู้บริหารที่ดีจะต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจผู้ปฏิบัติงานเสมอ และมีการติดต่อสื่อสาร ประสานงาน เครือข่ายให้ได้ปริมาณงานที่เหมาะสมมีคุณภาพเสมอ 4. เวลา (Time) มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานเสมอ ตรงตามกรอบเวลาตามแผนงานที่วางไว้และได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ กำหนดเวลา มีการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนมีการประสานงาน ประชุมร่วมกันเสมอ และมีภาระหน้าที่ที่ต้องเชื่อมโยงงานของผู้ปฏิบัติงานให้เข้ากันได้ และนำพาให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกันขององค์กร 5. วิธีการ (Method) กำหนดวิธีการภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำหนดให้เหมาะสม มีการตรวจสอบมาตรฐานเป็นประจำ มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานเสมอว่าเป็นไปตามแผนที่วางไว้และได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ และมีการควบคุมงาน ตรวจสอบ ประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรตามกรอบขององค์กรเสมอ

โดยนำหลักธรรม คือ พละ 5 เข้ามาประยุกต์เข้ากับส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1. ศรัทธา ความเชื่อ 2. วิริยะ ความเพียร 3. สติ ความระลึกได้ 4. สมาธิ ความตั้งใจมั่น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบล บางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ($\bar{X}=3.43$) เมื่อพิจารณาเป็น

รายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ต้นทุน (Cost) รองลงมาคือ เวลา (Time) อันดับสามคือ คุณภาพ (Quality) อันดับสี่คือ วิธีการ (Method) และอันดับห้าปริมาณ (Quantity) ตามลำดับ สอดคล้องกับงานของนพรัตน์ ทรัพย์ปรกรณ์ (2566) ปัจจัยการบริหารองค์กรที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมปกครองในจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า มิติของประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ในจังหวัดพิษณุโลก (Provincial Administration Officers) เมื่อพิจารณาแยกตามมิติจะอยู่ในลำดับ Costs, Quantity, Time, Quality (เรียงลำดับตามรายงาน) จุดที่น่าสนใจ คือ ในงานนั้น มิติต้นทุน (Costs) ก็ปรากฏอยู่ในอันดับหนึ่งเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลของคุณ ที่ให้ต้นทุนเป็นอันดับสูงสุด ความแตกต่าง คือ มิติเวลา และคุณภาพ อยู่ในลำดับต่ำกว่า ปริมาณ เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยที่ค้นพบ และยังสอดคล้องกับงานของ Tunjararuck et al. (2024) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Innovative Factors Affecting Performance of Local Government Organizations in Thailand ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านนวัตกรรม และการจัดการประสิทธิภาพ (Performance Management) มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพ องค์การท้องถิ่น และประสิทธิภาพนั้นอยู่ในมุมมองของประสิทธิภาพทั่วไป (Overall Performance) ที่รวมหลายมิติ เช่น ประสิทธิภาพ (Effectiveness) และประสิทธิภาพ (Efficiency) แม้งานนี้ไม่เจาะจงมิติต้นทุน เวลา คุณภาพ ปริมาณ และวิธีการ อย่างชัดเจน แต่มุมมองที่ให้ความสำคัญกับการจัดการประสิทธิภาพ (Performance Management) สอดคล้องกับแนวคิดในการประเมินหลายมิติของคุณ

2. สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 หลักผล 5 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 4 ข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ สมาธิ ความตั้งใจมั่น รองลงมาคือ วิริยะ ความเพียร อันดับสามคือ ศรัทธา ความเชื่อ และอันดับสี่คือ สติ ความระลึกได้ และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ ดังนี้ ปัญญา ความรอบรู้ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญพร กริชติทายาวุธ (2565) เรื่อง ผลของโปรแกรมการฝึกอบรมแบบบูรณาการผล 5 และการคิดเชิงบวกที่มีต่อการริเริ่มพัฒนาความงอกงามแห่งตนและสุขภาวะทางจิต ผลการวิจัยพบว่า เมื่อผู้เข้าร่วมได้ฝึกผล 5 อย่างเป็นประจำ จะส่งผลให้ระดับริเริ่มพัฒนาความงอกงามแห่งตน และสุขภาวะทางจิตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ งานนี้ให้หลักฐานสนับสนุนว่า ผล 5 สามารถถูกพัฒนาให้สูงขึ้นได้ และองค์ประกอบ ต่าง ๆ ของผล 5 มักจะมีบทบาทร่วมกันในการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตและการพัฒนาดน ถึงแม้งานนี้ไม่ได้แยก อันดับตามค่าเฉลี่ยแต่องค์ความรู้ว่า การฝึกผล 5 สามารถยกระดับองค์ประกอบทั้ง 5 ได้ สอดคล้องกับภาพรวมที่คุณพบว่า ผล 5 อยู่ในระดับมาก

3. การส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ 5 ด้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1. ต้นทุน (Cost) มีการวางแผนการทำงานที่จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนด เพื่อความคุ้มค่าในการจ่ายเสมอ กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นระบบ ช่วยลดต้นทุน เพื่อช่วยองค์กรประหยัดเสมอและมีมาตรการในการปฏิบัติงานที่ดี เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้รับบริการเสมอ 2. คุณภาพ (Quality) มีการจัดการคุณภาพในการปฏิบัติงานที่เป็นระบบ เพื่อให้ได้มาตรฐานของงานที่ดีเสมอ มีส่วนที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานของบุคลากรบรรลุผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และมีการจัดการองค์กรให้มีคุณภาพ เพื่อให้งานเกิดความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพได้ 3. ปริมาณ (Quantity) มีการแบ่งตามความสามารถ ตามปริมาณงานที่มีความเหมาะสมกับงาน ตามความสามารถ ความถนัดของผู้ปฏิบัติเสมอ มีผู้บริหารที่ดีจะต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจผู้ปฏิบัติงานเสมอ และมีการติดต่อสื่อสารประสานงาน เครือข่ายให้ได้ปริมาณงานที่เหมาะสมมีคุณภาพเสมอ 4. เวลา (Time) มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานเสมอ ตรงตามกรอบเวลาตามแผนงานที่วางไว้และได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ กำหนดเวลา มีการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน มีการประสานงานประชุมร่วมกันเสมอ และมีภาระหน้าที่ที่ต้องเชื่อมโยงงานของผู้ปฏิบัติงานให้เข้ากันได้ และนำพาให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกันขององค์กร 5. วิธีการ (Method) กำหนดวิธีการภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำหนดให้เหมาะสม มีการตรวจสอบมาตรฐานเป็นประจำ มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานเสมอว่าเป็นไปตามแผนที่วางไว้และได้มาตรฐานที่กำหนดไว้และมีการควบคุมงาน ตรวจสอบ ประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรตามกรอบขององค์กรเสมอ โดยนำหลักธรรม คือ พละ 5 เข้ามาประยุกต์เข้ากับส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1. ศรัทธา ความเชื่อ มีการปฏิบัติงานที่ดีตามที่องค์กรได้กำหนดไว้ มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักเหตุผลเสมอ และมีพลังในตัวเอง มีความศรัทธาในงานที่ทำ ช่วยให้ปฏิบัติด้วยความเต็มใจนำไปสู่ความสำเร็จได้ 2. วิริยะ ความเพียร มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติ ส่งผลให้งานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จตามความพยายามได้ มีความพยายามที่จะปฏิบัติงาน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคด้วยความอดทนเสมอและมีความกำลังใจที่ดีให้กับตัวเอง ใช้หลักของเหตุผลและตามความเป็นจริง ส่งผลให้มีเกิดความสำเร็จเสมอ 3. สติ ความระลึกได้ มีความระลึกตัวเองเสมอขณะปฏิบัติงานว่าทำอะไร สามารถควบคุมให้ความโกรธ ลดลงได้ ใช้สติปัญญามากกว่าใช้อารมณ์ในการแก้ไขปัญหาที่เข้ามาครอบงำจิตใจตนเองเสมอ และมีการทบทวนการปฏิบัติงานที่เกิดจากความผิดพลาด เพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดซ้ำอีกเสมอ 4. สมาธิ ความตั้งใจมั่น มีการปฏิบัติงานด้วยสมาธิ มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานไม่ให้เกิดความผิดพลาดได้ มีมีความตั้งใจมั่น

ไม่พึงช่นในการปฏิบัติงานเพื่อรักษามาตรฐานขององค์กรเสมอ และมีความยึดมั่นในความดีเสมอ ในการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ ด้วยหลักสมาธิเสมอ 5. ปัญญา ความรอบรู้ มีความรอบรู้ มีปฏิภาณ ไหวพริบในการการปฏิบัติงาน ช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ มีปัญญา สติ ขณะปฏิบัติงานด้วยความรู้ ความสามารถที่ถูกต้องเสมอ และมีการส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงาน มีปัญญาเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน เช่น อบรม สัมมนา เรียนรู้ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวรินทร์ จินดาวงศ์ และคณะ (2567) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานช่วยยกระดับประสิทธิภาพของบุคลากรได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ หลักพละ 5 ซึ่งเป็นหลักธรรมว่าด้วยพลังแห่งจิตและคุณธรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขในการทำงาน หลักพละ 5 ที่ถูกนำมาบูรณาการ ประกอบด้วย 1. สัทธาพละ พลังแห่งความศรัทธา ความเชื่อมั่นในการกิจและองค์กร 2. วิริยะพละ พลังแห่งความเพียร ความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหและพัฒนางาน 3. สติพละ พลังแห่งการระลึกได้ มีความรอบคอบและยังคิดในการตัดสินใจ 4. สมาธิพละ พลังแห่งจิตที่มั่นคง มีสมาธิในการปฏิบัติงานและรับผิดชอบหน้าที่ และ 5. ปัญญาพละ พลังแห่งปัญญาและการใช้เหตุผลในการทำงานอย่างรอบรู้และสร้างสรรค์ เมื่อบูรณาการหลักพละ 5 เข้ากับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การมองภาพรวมขององค์กร การค้นหาและใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ การให้ความสำคัญและพัฒนาผู้อื่น การเข้าใจระบบงานและบริบทขององค์กร ผลจากการบูรณาการดังกล่าวช่วยเสริมให้บุคลากรในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดศรีสะเกษมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน มีความรับผิดชอบสูงขึ้นและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ของงานและความสัมพันธ์ภายในองค์กร

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาล ตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีสาระสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนเหตุผลและส่วน
ของสมรรถนะการปฏิบัติงาน ซึ่งส่วนเหตุผลจะเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดสมรรถนะการ
ปฏิบัติงานของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด

1. หลักเหตุผล ได้แก่ หลักผล 5 ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการส่งเสริม
ประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

ยิ่งขึ้น ประกอบด้วย ศรัทธา ความเชื่อ วิริยะ ความเพียร สติ ความระลึกได้ สมาธิ ความตั้งใจมั่น และปัญญา ความรอบรู้

2. การส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาล ได้แก่ ประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาล ตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นผลจากการบริหารจัดการโดยใช้หลักภาวะนา 4 เป็นเงื่อนไขในการนำเข้ามาประยุกต์กับการทำงาน ซึ่งส่งผลให้เกิดทักษะการใช้ชีวิต ประกอบด้วย ต้นทุน (Cost) คุณภาพ (Quality) ปริมาณ (Quantity) เวลา (Time) และวิธีการ (Method)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ควรส่งเสริมเพื่อการบริหารจัดการ

2. ประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ควรเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรท้องถิ่น โดยจัดอบรมและพัฒนาทักษะให้กับเจ้าหน้าที่ในด้านการบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ควรส่งเสริมการลดขั้นตอนการติดต่อราชการให้สะดวก รวดเร็ว และชัดเจน

2. ประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ควรส่งเสริมให้พนักงานมีพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ จัดทำระบบข้อมูลกลางเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาล เพื่อประเมินว่าการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ

2. ควรดำเนินการ วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ หลักพละ 5 มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร เพื่อให้เกิดการฝึกปฏิบัติจริงในกระบวนการทำงาน จากนั้นจึงประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และกำหนดเป็น ตัวชี้วัดสมรรถนะด้านบุคลากร เพื่อสะท้อนถึงประสิทธิผลของการประยุกต์ใช้หลักธรรมดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- คุณากร กรสิงห์. (2550). แนวคิดหลักธรรมาภิบาล : การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์การบริหาร. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนสวรรค์ เจริญเมือง. (2550). 100 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2440-2540 (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ธัญพร กริชติทายาวุธ. (2565). ผลของโปรแกรมการฝึกอบรมแบบบูรณาการพละ 5 และการคิดเชิงบวกที่มีต่อการริเริ่มพัฒนาความงอกงามแห่งตนและสุขภาวะทางจิต. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 7(2), 98-113.
- นบนพรัตน์ ทรัพย์ปกรณ์. (2566). ปัจจัยการบริหารองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมปกครองในจังหวัดพิษณุโลก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2546). พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. สืบค้น 25 สิงหาคม 2567, จาก <https://acoc.ops.moc.go.th/th/content/category/detail/id/608/iid/4944>
- วรินทร์ จินดาวงศ์ และคณะ. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดศรีสะเกษ. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร, 7(4), 136-147.
- เทศบาลอำเภอบางเสาธง. (2567). การแบ่งเขตการปกครอง. สืบค้น 2 สิงหาคม 2567, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอบางเสาธง>
- Tunjararuck, A. et al. (2024). Innovative factors affecting performance of local government organizations in Thailand. *Edelweiss Applied Science and Technology*, 8(6), 4197-4211.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา*

GOVERNING THE SANGHA ACCORDING TO THE PRINCIPLES
OF BRAHMAVIHARA DHAMMA OF THE SANGHA IN SUNG NOEN
DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

พระมหากุฎิทัต สุรพลโณ

Phramaha Kittithat Surapanyo

วัดธรรมจักรเสมาราม นครราชสีมา

Wat Thammasemaram, Nakhon Ratchasima

Corresponding Author E-mail: praketaan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหาร 4 กับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา 3. นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 108 รูป และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา และสถิติอนุมาน รวมทั้งสังเคราะห์บทสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. การปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่ และด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหาร 4 กับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า หลักพรหมวิหาร 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านเมตตา ความรักใคร่ ด้านกรุณา ความสงสาร ด้านมุทิตา ความพลอยยินดี และ

*Received August 26, 2025; Revised November 6, 2025; Accepted November 12, 2025

ด้านอุเบกขา วางใจเป็นกลาง 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ ด้านเมตตา ความรักใคร่ ด้านกรุณา ความสงสาร ด้านมุทิตา ความพลอยยินดี ด้านอุเบกขา วางใจเป็นกลาง เข้ามาประยุกต์ใช้การปกครองคณะสงฆ์ ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ และด้านสาธารณสงเคราะห์

คำสำคัญ: การประยุกต์; หลักพุทธธรรม; การปกครองคณะสงฆ์

Abstract

Objectives of this research papers were: 1. To study the level of Sangha Administration based on the Brahmviharadhamma of the Sangha Administrative Monks at Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province; 2. To study the relationship between the Brahmviharadhamma and the Sangha Administration based on the Brahmviharadhamma of the Sangha Administrative Monks at Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province; and 3. To present the application of Buddhist principles to the Sangha Administration based on the Brahmviharadhamma of the Sangha Administrative Monks at Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province, conducted by the mixed research methods, collected data from a sample of 108 individuals and 10 key informants using questionnaires and in-depth-interviews scripts. The data were analyzed using descriptive statistics and inferential statistics, including synthesizing interviews according to the research objectives.

The research results found that 1. The overall Sangha Administration at Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province was at a moderate level. When considering each aspect, they were at a moderate level in all aspects, ranked by the average values as follows: governance, education, public welfare, public utilities, dissemination, and educational welfare, respectively. 2. The relationship between the Brahmviharadhamma and the Sangha Administration based on the Brahmviharadhamma of the Sangha Administrative Monks at Sung Noen District Nakhon Ratchasima Province was found that, by overall, the Brahmviharadhamma was at a moderate level. When considering each aspect,

all aspects were at a moderate level, ranked by average value as follows: loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity, respectively. 3. The application of Buddhist principles in the Sangha Administration of the Sangha Administrative Monks according to the principles of the Brahmaviharadhamma at Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province, consisted of the Brahmaviharadhamma, namely loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity, applied to the administration of the Sangha Administration, resulting in the efficiency of the Sangha Administration, namely, administration, education, Dissemination, public utilities, educational welfare, and public welfare.

Keywords: Application; Buddhadhamma; Sangha Governance

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคง ของพระพุทธศาสนา รวมทั้งส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำที่กล่าวว่า ทุก ๆ ระดับซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนและมีบทบาทหน้าที่โดยตรงต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป การปกครองคณะสงฆ์ถือเป็นกลไกสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งโครงสร้างและระเบียบแบบแผนของพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงและสงบเรียบร้อย การมีระบบการบริหารจัดการที่ดีภายในคณะสงฆ์ ช่วยส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์สามารถปฏิบัติหน้าที่ทั้งในด้านการศึกษาพระธรรมวินัย การเผยแผ่หลักธรรม คำสอนและการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง การปกครองในรูปแบบนี้ไม่ได้เป็นเพียงการควบคุมกำกับวินัยเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงการดำเนินงานร่วมกันในหมู่สงฆ์เพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และตอบสนองต่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ในบริบทของสังคมไทย พระสงฆ์ได้มีบทบาทเฉพาะในทางศาสนาเท่านั้น หากยังเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมให้แก่ประชาชน การที่คณะสงฆ์ได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพในทุกระดับ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการธำรงไว้ซึ่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และการดำรงอยู่ของศาสนาในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ดังนั้น การมีระบบการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งย่อมเป็นปัจจัยหลักที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยตราบนานเท่านาน (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

การปกครองคณะสงฆ์มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด สำหรับพระสังฆาธิการนับเป็นบุคลากรทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ เริ่มตั้งแต่

ระดับวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการวัด มีเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และภาค ทำหน้าที่ปกครองให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับหรือระเบียบมหาเถรสมาคม คำสั่งมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน จึงจำเป็นจะต้องรับทราบในเรื่องที่เกี่ยวข้องว่าด้วยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ มติการปกครองคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาจึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาเพื่อเป็นข้อมูลในแนวทางแก้ไขปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงสืบต่อไป (สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558)

ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการนำหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ 1. เมตตา คือ ความปรารถนาดี 2. กรุณา คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ 3. มุทิตา คือ เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข 4. อุเบกขา คือ มองตามความเป็นจริง (ที.ม. (ไทย) 10/184/226) การศึกษาครั้งนี้มุ่งนำหลักพรหมวิหารธรรมมาบูรณาการร่วมกับแนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อเสริมสร้างระบบการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความครอบคลุม รอบด้าน และยั่งยืน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทุนทางสังคม โดยมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถของประชาชน ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มในรูปแบบองค์กรหรือเครือข่ายชุมชน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาครัฐจะมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความร่วมมือในทุกมิติ โดยมีการประสานงานระหว่างภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคมและภาคเอกชน ผ่านระบบข้อมูลที่เป็นเอกภาพ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อันจะนำไปสู่สังคมแห่งการเกื้อกูลและการแบ่งปัน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ตามแนวทางพรหมวิหารธรรม อันสามารถขยายผลไปสู่การพัฒนาพื้นที่อื่น ๆ ได้อีกในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหาร 4 กับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

3. เพื่อนำเสนอการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 108 รูป (พระสังฆาธิการ, 2567) โดยการวิจัยครั้งนี้ศึกษากับประชากรทั้งหมด

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน 3 รูป กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ในอำเภอสูงเนิน จำนวน 3 รูป กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คน กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วย 1. ปัจจัยส่วนบุคคล 2. หลักพรหมวิหาร 4 และ 3. การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากร จำนวน 108 รูป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติอนุมานหาค่าความสัมพันธ์ของเพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของข้อมูลการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาในภาพรวม

ข้อ	การปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา	ระดับการปฏิบัติ		
		μ	σ	แปลผล
1.	ด้านการปกครอง	3.31	0.70	ปานกลาง
2.	ด้านศาสนศึกษา	3.29	0.70	ปานกลาง
3.	ด้านการเผยแผ่	3.27	0.64	ปานกลาง
4.	ด้านสาธารณูปการ	3.27	0.69	ปานกลาง
5.	ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์	3.25	0.71	ปานกลาง
6.	ด้านสาธารณสงเคราะห์	3.28	0.32	ปานกลาง
ภาพรวม		3.28	0.59	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu=3.28$, $\sigma=0.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านการปกครอง ($\mu=3.31$, $\sigma=0.70$) รองลงมาคือ ด้านศาสนศึกษา ($\mu=3.29$, $\sigma=0.70$) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ($\mu=3.28$, $\sigma=0.71$) ด้านการเผยแผ่ ($\mu=3.27$, $\sigma=0.64$) ด้านสาธารณูปการ ($\mu=3.27$, $\sigma=0.69$) และด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ ($\mu=3.25$, $\sigma=0.71$) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหาร 4 กับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหาร 4 กับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรต้น	ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน	ตัวแปรตาม				
			ด้านการปกครอง	ด้านศาสนศึกษา	ด้านการเผยแผ่	ด้านสาธารณูปการ	ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์
							ด้านสาธารณสงเคราะห์
	หลักพรหมวิหาร 4	.588**	.635**	.716**	.505**	.432**	.519**
	เมตตา ความรักใคร่	.482**	.511**	.665**	.430**	.368**	.438**
	กรุณา ความสงสาร	.550**	.533**	.665**	.478**	.425**	.468**
	มุทิตา ความพลอยยินดี	.610**	.591**	.481**	.690**	.489**	.561**
	อุเบกขา วางใจเป็นกลาง	.440**	.601**	.402**	.683**	.255**	.370**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหาร 4 กับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีความสัมพันธ์กันดังนี้

หลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาในระดับปานกลาง ($R = .588^{**}$)

หลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวม ด้านการปกครอง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในระดับปานกลาง ($r = .635^{**}$)

หลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวม ด้านศาสนศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในระดับปานกลาง ($r = .716^{**}$)

หลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวม ด้านการเผยแผ่ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในระดับน้อย ($r = .505^{**}$)

หลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวม ด้านสาธารณูปการ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในระดับน้อย ($r = .432^{**}$)

หลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวม ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในระดับปานกลาง ($r = .519^{**}$)

หลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวม ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในระดับน้อย ($r = .481^{**}$)

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ และด้านสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นเหตุให้เกิดการปกครองคณะสงฆ์ โดยนำหลักธรรม คือ หลักพรหมวิหาร 4 เข้ามาประยุกต์เข้ากับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1. เมตตาความรักใคร่ โดยมีความรัก มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นและปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มอบหมายการทำงานที่เหมาะสมและดีงาม การใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้เหมาะสมตาม

ความถนัด การปกครองด้วยเมตตาและความรักใคร่ การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และพัฒนา การฝึกฝนผู้นำให้เป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างความร่วมมือและความเข้าใจในหมู่พระสงฆ์ 2. กรุณา ความสงสารโดยมีความกรุณาต่อผู้ได้บังคับบัญชาด้วยการให้ความช่วยเหลือ แบ่งปันน้ำใจต่อผู้อื่น จัดสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของผู้ได้บังคับบัญชา การปกครองด้วยเมตตาและความเข้าใจแทนการบังคับสร้างบรรยากาศแห่งความเอื้อเฟื้อและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน การสื่อสารและแก้ไขปัญห ด้วยความกรุณาและเหตุผล 3. มุทิตา ความพลอยยินดี โดยให้การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนร่วมชุมชน สังคม ปฏิบัติตนตามกาลเทศะวันสำคัญทางศาสนาอยู่เป็นประจำ สร้างความสามัคคีและบรรยากาศที่ดีในการปกครองคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการ ปลุกฝังและส่งเสริมมุทิตาในหมู่สงฆ์ ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมและเมตตาธรรมในสังคมสงฆ์ 4. อุเบกขา วางใจเป็นกลาง โดยปฏิบัติต่อผู้ได้บังคับบัญชาตามทำนองคลองธรรมด้วยความยุติธรรม ไม่ลำเอียง มีความรัก ความเมตตา ปราศจากอคติต่อแก่พระสงฆ์และประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน หลักอุเบกขาเป็นพื้นฐานสำคัญในการปกครองที่ดี การตัดสินใจของพระสังฆาธิการไม่ลำเอียง การบริหารคณะสงฆ์อย่างสมดุล สร้างความสงบในหมู่สงฆ์ อุเบกขาไม่เฉยชา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu=3.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านการปกครอง รองลงมาคือ ด้านศาสนศึกษา อันดับสามคือ ด้านสาธารณสงเคราะห์ อันดับสี่คือ ด้านสาธารณูปการ อันดับห้าคือด้านการเผยแผ่ และอันดับหกด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ ตามลำดับ ผลการวิจัยปรากฏในลักษณะนี้เป็นเพราะคณะสงฆ์ในอำเภอสูงเนินมีจำนวนไม่มากนัก และการดำเนินงานจึงไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร ทั้งเรื่องงบประมาณ เรื่องบุคลากร และเรื่องอื่น ๆ อีก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระพิพิธพัชรโรดม (อำนวย อินทวณโณ) (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามแนวทางแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี ภายใต้การดำเนินงานของพระสังฆาธิการ มีประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้ 1. ด้านการดำรงมั่นแห่งพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการมีบทบาทในฐานะผู้นำทางศาสนาที่มีความเข้าใจลึกซึ้งในพระธรรมวินัย และยึดมั่นในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ และมติของมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด การใช้สติปัญญาในการพิจารณา ตัดสินใจ และบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ มีการวางแผน กำหนด

นโยบาย และสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมของประชาชน โดยให้ความสำคัญกับการคัดเลือกบุคคลเข้าร่วมกิจกรรม ทางศาสนาอย่างเหมาะสม 2. ด้านการยกระดับระบบการบริหารจัดการภายในคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการมีภาวะผู้นำเชิงบริหารที่โดดเด่น ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจงานคณะสงฆ์ และความกล้ารับผิดชอบต่อการตัดสินใจ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและบริหาร กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมของวัดและชุมชน นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านวิชาการทางโลกและการศึกษาพระปริยัติธรรม เพื่อสร้างบุคลากรทางศาสนาที่มีคุณภาพและสามารถถ่ายทอด ธรรมะสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. ด้านการพัฒนาองค์กรสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ พระสังฆาธิการทำหน้าที่เป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่เข้าใจบริบทของชุมชน และสามารถเชื่อมโยงวัดกับสังคมได้อย่างใกล้ชิด มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สร้างความร่วมมือ และความสามัคคีภายในชุมชน รวมทั้งสามารถประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทางธรรมและทางสังคม ภายใต้แนวคิด วัดเป็นฐาน ชุมชนเป็นพลัง ที่ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนเข้าวัด ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้าง บรรยากาศแห่งความสงบ ร่มเย็น และเกิดพลังศรัทธาในการร่วมพัฒนาทั้งวัดและชุมชนให้ เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

2. หลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปกครอง คณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในระดับปานกลาง ($R = .588^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านมูทิตา ความพลอย ยินดี และกรุณา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเมตตา ความรักใคร่ และด้านอุเบกขา วางใจเป็นกลาง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับน้อย ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร ไชยชนะ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริม ค่านิยมของการประปานครหลวง พบว่า 1. การบริหารจัดการของการประปานครหลวง ตั้งแต่ พ.ศ. 2551 ถึงปัจจุบันได้มีการพัฒนาดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นการสร้าง จิตสำนึกที่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ระดับกลุ่มผู้บริหารเป็นผู้มี ประสบการณ์ในการบริหารและการจัดการในระดับมาก ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และเห็นประโยชน์ส่วนรวม พัฒนา ปรับปรุง คุณภาพน้ำประปาให้มี เสถียรภาพและส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อให้ประชาชนได้มีการอุปโภคบริโภคน้ำประปา อย่างสะอาดบริสุทธิ์ มีจิตสำนึกการบริการเพื่อสังคม ที่ซื่อสัตย์ โปร่งใส และปฏิบัติด้วยความเต็มใจ นำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้าง ความมั่นคง ยั่งยืนให้เกิดแก่องค์กร หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับแนวทางการบริหาร

จัดการเพื่อเสริมสร้างค่านิยมของการประปานครหลวง พบว่าหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง การดำเนินงาน และการให้บริการแก่สังคมได้อย่างเหมาะสม ทั้งผู้บริหารและบุคลากรได้นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมกันในการทำงานอย่างกลมกลืน โดยเน้นความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ การเสียสละ และการปลูกฝังจิตสำนึกด้านการให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่มุ่งพัฒนาจิตใจให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมในงานบริการภาครัฐ

3. การปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งส่วนเหตุผลจะเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา 6 ด้าน มีรายละเอียด คือ 1 ด้านการปกครอง โดยแต่งตั้งตำแหน่งแก่คณะสงฆ์โดยพิจารณาจากความสามารถและความดีความชอบ ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช 2. ด้านศาสนศึกษา โดยส่งเสริมให้มีการจัดเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรมให้กับคณะสงฆ์ได้ มีการจัดการเรียนการสอนธรรมะ ภาษาบาลีให้กับพระ สามเณรและประชาชนทั่วไป 3. ด้านการเผยแผ่ โดยการเผยแผ่ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยเพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมได้สามารถนำความรู้ด้านพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี 4. ด้านสาธารณูปการ โดยมีการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตวัด ทางวัดมีการสร้างหรือปฏิสังขรณ์อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิ อาคารเรียน หอธรรม เมรุ อยู่เสมอ 5. ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ โดยมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีการดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่ พุทธศาสนิกชนเป็นการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม 6. ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยมีการดำเนินการให้ความช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยได้ เชิญชวนพุทธศาสนิกชนร่วมกันบริจาคทรัพย์ หรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ โดยนำหลักธรรม คือ หลักพรหมวิหาร 4 เข้ามาประยุกต์เข้ากับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1. เมตตา ความรักใคร่ มีความรัก มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นและปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มอบหมายการทำงานที่เหมาะสมและดีงาม การใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้เหมาะสมตามความถนัด การปกครองด้วยเมตตาและความรักใคร่ การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และพัฒนา การฝึกฝนผู้นำให้เป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างความร่วมมือและความเข้าใจในหมู่พระสงฆ์ 2. กรุณา ความสงสาร มีความกรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้ความช่วยเหลือ แบ่งปันน้ำใจต่อผู้อื่น จัดสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของผู้ใต้บังคับบัญชา การปกครองด้วยเมตตาและความเข้าใจแทนการบังคับ สร้างบรรยากาศแห่งความ

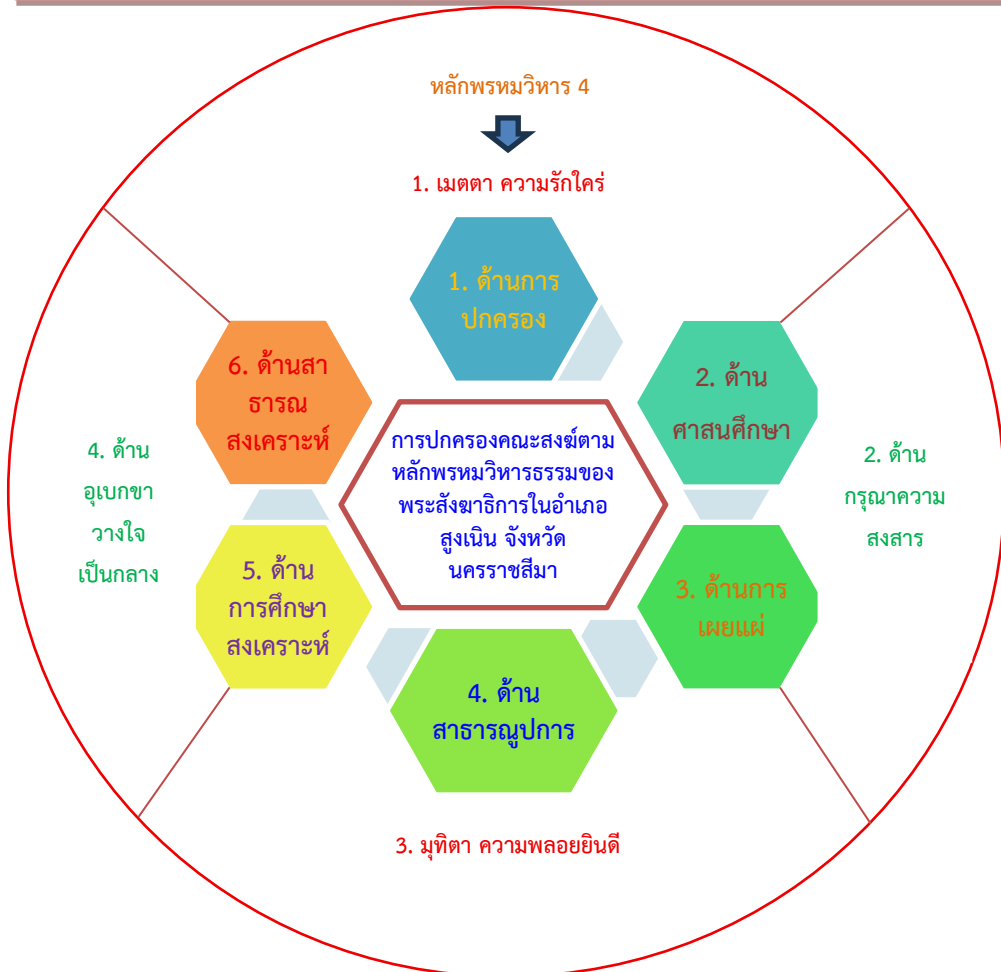
เอื้อเฟื้อและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน การสื่อสารและแก้ไขปัญหาด้วยความกรุณาและเหตุผล 3. มุทิตา ความพลอยยินดี ให้การช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนร่วมชุมชน สังคม ปฏิบัติตนตามกาลเทศะวันสำคัญทางศาสนาอยู่เป็นประจำ มุทิตาสรางความสามัคคี และบรรยากาศที่ดีในการปกครองคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการควรปลูกฝังและส่งเสริมมุทิตา ในหมู่สงฆ์ มุทิตาช่วยเสริมสร้างจริยธรรมและเมตตาธรรมในสังคมสงฆ์ 4. อุเบกขา วางใจ เป็นกลาง ปฏิบัติต่อผู้ได้บังคับบัญชาตามทำนองคลองธรรมด้วยความยุติธรรม ไม่ลำเอียง มีความรัก ความเมตตา ปราศจากอคติต่อแก่พระสงฆ์และประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน หลักอุเบกขาเป็นพื้นฐานสำคัญในการปกครองที่ดี การตัดสินใจของพระสังฆาธิการต้อง ไม่ลำเอียง การบริหารคณะสงฆ์อย่างสมดุล สร้างความสงบในหมู่สงฆ์ อุเบกขาไม่ใช่ความ เฉยชา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชวรคณี (ประเสริฐ ปญญาวิชโร) (2567) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดเชียงราย มุ่งมั่นพัฒนาระบบการปกครอง คณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้วยกลไกบริหารจัดการที่ครอบคลุม กำหนดแผนงานที่ชัดเจน ครอบคลุมทุกมิติ ระบุเป้าหมาย กลยุทธ์ กิจกรรม และตัวชี้วัด พร้อมทั้งกลไกติดตามและประเมินผล เพื่อขับเคลื่อนแผนปฏิรูปอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับ โครงสร้างการปกครองให้สอดคล้องกับภารกิจ กระจายอำนาจ สนับสนุนการทำงานเป็นทีม และรองรับการเติบโตในอนาคต กำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชา แต่ละระดับ สื่อสารนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ สั่งการตามลำดับชั้น ใช้อำนาจอย่าง โปร่งใส และสนับสนุนการทำงาน จัดตั้งคณะกรรมการประสานงาน พัฒนาระบบฐานข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูล อำนวยความสะดวกในการติดตาม ประเมินผล และวางแผนงาน ระดม ความคิด ร่วมมือกันแก้ไขปัญหา อุปสรรค และความท้าทาย สร้างเครือข่ายความร่วมมือ ขยายพลังแห่งการพัฒนา ติดตามความคืบหน้า ประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ทั้ง วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเครื่องมือที่หลากหลาย รายงานผลอย่างโปร่งใส ปรับปรุงแผนงาน และพัฒนาระบบการควบคุมอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตาม หลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ได้ดังภาพ ต่อไปนี้

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน
จังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 1 องค์กรความรู้จากการวิจัย

จากภาพจะเห็นได้ว่ามีสาระสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนเหตุผลและส่วนของสมรรถนะการปฏิบัติงาน ซึ่งส่วนเหตุผลจะเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดผลดีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

หลักเหตุผล ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ยิ่งขึ้น ประกอบด้วย เมตตา ความรักใคร่ กรุณา ความสงสาร มุทิตา ความพลอยยินดีและ
อุเบกขา วางใจเป็นกลาง

การปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของ
พระสังฆาธิการในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นผลจากการบริหารจัดการโดย
ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นเงื่อนไขในการนำเข้ามาประยุกต์กับการปกครอง ซึ่งส่งผลให้เกิด
การปกครองคณะสงฆ์ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่
ด้านสาธารณูปการ ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ และด้านสาธารณสงเคราะห์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
ควรส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ จัดให้มีการรายงาน
ผลการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการอย่างสม่ำเสมอ พร้อมกลไกตรวจสอบจากคณะกรรมการ
สงฆ์ระดับจังหวัดหรือผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

2. การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
ควรเสนอให้มีการอบรมเชิงบริหารจัดการ การวางแผนพัฒนา และการแก้ไขปัญหาอย่าง
เป็นระบบ เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์จัดเวทีประชุมประจำเดือนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พระสังฆาธิการ
และพระสงฆ์ในเขตปกครองสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูล ปัญหา และแนวทางการพัฒนา
ร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง

2. การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์จัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ด้านระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้
พระสังฆาธิการมีความเข้าใจในข้อบังคับ มติมหาเถรสมาคม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่าง
ถูกต้องและสามารถนำไปใช้ได้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยศึกษาตัวแปรเพิ่มเติมที่อาจมีผลต่อผลลัพธ์การวิจัย การเพิ่มตัว
แปรใหม่ที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์หรือประเด็นวิจัยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เช่น
ปัจจัยทางจิตวิทยา สังคม หรือเศรษฐกิจ

2. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เข้ามาทำให้พระสงฆ์ปฏิบัติ และทำการวัดผลการปฏิบัติออกมาเป็นตัวชี้วัดปกครองคณะสงฆ์ด้านบุคคลด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2552) *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วย พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระพิพิธพัชรโธม (อานวย อินทวณโณ). (2566). การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตาม แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(4), 234-246.
- พระราชวรศิโรตถ (ประเสริฐ ปญญาวิโร). (2567). การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตาม แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของ คณะสงฆ์จังหวัดเชียงราย. *วารสารพุทธ นวัตกรรมและการจัดการ*, 7(4), 250-262.
- พระสังฆาธิการ. (2567). *เขตการปกครองพระสงฆ์ จังหวัดนครราชสีมา*. สืบค้น 29 สิงหาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/YrKc8>
- ศิริพร ไชยชนะ. (2561). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริม ค่านิยมของการประปานครหลวง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(4), 24-38.
- สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). *คู่มือพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พละกายพละธรรมกับพลังคู่ขนานเพื่อพัฒนานักกีฬาที่ยั่งยืน*
PHYSICAL AND SPIRITUAL STRENGTH WITH PARALLEL POWER
FOR SUSTAINABLE ATHLETE DEVELOPMENT

ณัฐพล อันตรเสน

Nattapon Antarasena

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: poppynatty@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดการบูรณาการพละกายและพละธรรมในฐานะพลังคู่ขนานเพื่อพัฒนานักกีฬาที่ยั่งยืน โดยเป็นการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัย และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์การกีฬา จิตวิทยาการกีฬา และหลักพุทธธรรมในมิติของการพัฒนามนุษย์ เพื่อสร้างกรอบความคิดใหม่ในการส่งเสริมสมรรถนะและคุณธรรมของนักกีฬาอย่างสมดุล ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนานักกีฬาที่ยั่งยืนต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างพละกาย หมายถึงสมรรถภาพทางร่างกายที่เกิดจากการฝึกซ้อม โภชนาการ การฟื้นฟูร่างกาย และเทคโนโลยี กับพละธรรม หมายถึงพลังภายในด้านจิตใจซึ่งประกอบด้วย วิริยะพละ (ความเพียร) ปัญญาพละ (ปัญญาและการตัดสินใจ) อดวิชชพละ (ความซื่อสัตย์) และสังคหพละ (การเก็บกัก) ทั้งนี้สามารถประยุกต์เข้ากับการฝึกฝนนักกีฬาได้ดังนี้ วิริยะพละ คือ ความขยันหมั่นเพียรและความอดทนต่อการฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ ปัญญาพละ คือการใช้เหตุผล การรักษาวินัย ป้องกันการบาดเจ็บ และยึดหลักโภชนาการที่เหมาะสม อดวิชชพละ คือ การยึดมั่นในความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของนักกีฬา การฝึกซ้อมตามตาราง และการเคารพกฎกติกา ขณะที่สังคหพละ คือ การดูแลสุขภาพให้พร้อมต่อการฝึกซ้อม การเก็บกักเพื่อนร่วมทีม และการเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคมกีฬา แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า พละกายและพละธรรมต่างเป็นพลังคู่ขนานที่ต้องดำเนินไปพร้อมกันเพื่อสร้างความยั่งยืนทั้งทางกาย จิตใจและคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยเฉพาะ SDG 3 เรื่องสุขภาพที่ดีและ SDG 16 เรื่องสังคมที่ปรองดองและมีคุณธรรม อันสะท้อนว่าชัยชนะของนักกีฬาที่แท้จริง คือ การพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างความสามารถทางร่างกายกับความดีทางจิตใจ

คำสำคัญ: พละกาย; พละธรรม; การพัฒนานักกีฬา

*Received September 15, 2025; Revised October 15, 2025; Accepted October 24, 2025

Abstract

This academic article aims to present the concept of integrating physical power and spiritual strength as parallel forces for sustainable athlete development. It is based on the synthesis of academic literature, research studies, and case analyses in the fields of sports science, sports psychology, and Buddhist principles of human development, with the goal of constructing a new conceptual framework that promotes both physical capability and moral excellence in athletes. The findings indicate that sustainable athlete development requires the integration of physical power referring to physical fitness achieved through consistent training, proper nutrition, recovery, and the application of technology with spiritual strength, representing the inner moral forces of the mind. These include Viriyabala (perseverance), Panyabala (wisdom and decision-making), Anavajjabala (integrity), and Sangahabala (compassion and social harmony). Each dimension can be applied in athletic practice as follows: Viriyabala reflects diligence and perseverance in continuous training; Panyabala involves discipline, injury prevention, and adherence to appropriate nutrition; Anavajjabala emphasizes honesty, adherence to training schedules, and respect for rules; and Sangahabala highlights maintaining good health, cooperation, and being a supportive teammate and role model. These elements demonstrate that physical and spiritual powers must work in tandem to achieve sustainable development balancing body, mind, and morality. Such integration aligns with the United Nations' Sustainable Development Goals, particularly SDG 3 (Good Health and Well-being) and SDG 16 (Peace, Justice, and Strong Institutions). Ultimately, the study asserts that true athletic victory is not limited to competitive success but lies in continuous self-improvement, moral strength, and the holistic growth that contributes to both individual fulfillment and social well-being.

Keywords: Physical Power; Spiritual Power; Athlete Development

บทนำ

กีฬาในปัจจุบันได้พัฒนาไปไกลกว่าการเป็นเพียงกิจกรรมทางกาย กลายเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่สะท้อนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์อย่างครบถ้วน ครอบคลุมทั้งมิติทางกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาที่มุ่งยกระดับกีฬาเพื่อการพัฒนาให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสุขภาวะที่ดีและขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 3 ว่าด้วยการสร้างหลักประกันให้ทุกคนมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี และเป้าหมายที่ 16 ที่เน้นการสร้างสังคมที่โปร่งใส มีธรรมาภิบาล และยุติธรรม (United Nations, 2015) การส่งเสริมกีฬาในระดับชาติจึงไม่ได้หมายความว่าเพียงการพัฒนาสมรรถภาพทางกายของนักกีฬานั้น แต่เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเชิงองค์รวม ผ่านการสร้างสุขภาวะทางกาย จิตใจ ปัญญา และสังคม ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะองค์รวมในพุทธธรรมที่เน้นการพัฒนาทั้งกายและใจให้สมดุลและเสริมกันไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542)

การมองกีฬาเพียงแค่งิจกรรมเสริมสร้างความแข็งแรงทางร่างกายอาจเป็นมุมมองที่จำกัดเกินไป เมื่อพิจารณาถึงบทบาทที่กีฬามีในการหล่อหลอมคุณลักษณะสำคัญทางจิตใจ อาทิ วินัย ความรับผิดชอบ และทักษะการทำงานร่วมกัน งานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์การกีฬายืนยันว่า การฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอไม่เพียงช่วยพัฒนาสมรรถภาพทางกาย แต่ยังส่งผลดีต่อสุขภาวะโดยรวมของผู้เล่น (Caspersen et al., 1985) นอกจากนี้ กีฬายังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางจิตวิทยาที่มีคุณค่า โดยเฉพาะในการพัฒนาคุณลักษณะเชิงบวกต่าง ๆ เช่น ความเพียร ความอดทน และความสามารถในการจัดการอารมณ์ (Weinberg & Gould, 2019) การบูรณาการแนวคิดการพัฒนาร่างกายเข้ากับการพัฒนาสุขภาวะทางจิตใจจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนานักกีฬาที่แท้จริงและยั่งยืน

เมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาผนวกเข้ากับการพัฒนานักกีฬา จะพบว่าแนวคิดพละธรรม 4 ประการมีความเหมาะสมและสอดคล้องอย่างน่าสนใจ ประกอบด้วย วิริยะพละ หรือพลังแห่งความเพียรพยายาม ปัญญาพละ หรือพลังแห่งสติปัญญาและการวิเคราะห์ อนุวัชชพละ หรือพลังแห่งความบริสุทธิ์และความซื่อสัตย์ และสังคหพละ หรือพลังแห่งการเกื้อกูลและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หลักธรรมเหล่านี้เป็นฐานคุณธรรมที่สอดคล้องกับหลักการของ SDGs และแนวคิดสุขภาวะองค์รวม ช่วยให้การพัฒนานักกีฬาไม่เพียงมุ่งเน้นไปที่สมรรถภาพทางกายเพียงอย่างเดียว แต่ยังส่งเสริมให้จิตใจเข้มแข็งมีวินัย และมีคุณธรรมควบคู่กันไปด้วย

ในยุคที่โลกให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิดการพัฒนานักกีฬาแบบองค์รวมนี้จึงสอดคล้องกับนโยบายทั้งในระดับชาติและระดับสากลที่มุ่งหมายให้กีฬา

เป็นกลไกสำคัญในการสร้างสุขภาวะ สันติภาพ และคุณธรรมในสังคม การบูรณาการพละกายกับพละธรรมจึงสร้างประโยชน์มิใช่เพียงในระดับบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นพลังขับเคลื่อนการสร้างชุมชนกีฬาและสังคมที่มีความเข้มแข็ง โปร่งใส และยั่งยืนอีกด้วย การศึกษาแนวคิดพละกายพละธรรมในฐานะพลังคู่ขนานเพื่อพัฒนานักกีฬายังย่นจึงเป็นการเปิดมิติใหม่ที่สำคัญในการพัฒนางานการกีฬา โดยมองกีฬาทั้งในฐานะกิจกรรมทางกายภาพและเครื่องมือในการบ่มเพาะคุณธรรม เพื่อสร้างนักกีฬาที่มีความพร้อมอย่างสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และจริยธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของความสำเร็จที่แท้จริงและยั่งยืนทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม

พละกายกับการพัฒนานักกีฬา

เมื่อพิจารณาถึงการพัฒนานักกีฬาในแนวทางที่ยั่งยืน เราไม่สามารถมองข้ามความสำคัญของพละกายได้ สมรรถภาพทางกายเป็นรากฐานที่กำหนดศักยภาพและขีดความสามารถของนักกีฬาในทุกระดับ ไม่เพียงแต่ในด้านความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความทนทาน ความเร็ว และความยืดหยุ่นของร่างกาย ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการฝึกซ้อมและผลลัพธ์การแข่งขัน (Bompa & Buzzichelli, 2018) ประเด็นสำคัญที่ผู้ฝึกสอนต้องให้ความสนใจคือ การขาดการพัฒนาองค์ประกอบทางกายเหล่านี้จะนำไปสู่ความเสี่ยงในการบาดเจ็บที่สูงขึ้น และไม่สามารถรักษามาตรฐานการแข่งได้อย่างต่อเนื่อง และจากการศึกษาในหลายสาขากีฬา พบว่าความต้องการสมรรถภาพทางกายมีลักษณะเฉพาะเจาะจงแตกต่างกันไป นักกีฬาประเภททีม เช่น ฟุตบอลและบาสเกตบอล จำเป็นต้องมีความอดทนและความเร็วในการเคลื่อนไหวเพื่อรองรับลักษณะการแข่งขันที่ต่อเนื่องและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในขณะที่นักกีฬาประเภทเดี่ยว อาทิ นักวิ่งมาราธอนหรือนักเทนนิส ต้องอาศัยความทนทานระยะยาวและการควบคุมร่างกายที่แม่นยำเป็นหลัก งานวิจัยของ Reilly et al. (2000) ได้สนับสนุนข้อสังเกตนี้โดยชี้ให้เห็นว่า สมรรถภาพทางกายเฉพาะด้านมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสำเร็จในแต่ละชนิดกีฬา

ในบริบทของการป้องกันการบาดเจ็บ การพัฒนาพละกายอย่างเป็นระบบถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยงจากการบาดเจ็บซ้ำซ้อน ซึ่งมักเป็นปัญหาที่พบบ่อยในช่วงการฝึกซ้อมเข้มข้นหรือการแข่งขันต่อเนื่อง (Bahr & Holme, 2003) แนวทางการสร้างความแข็งแรงเฉพาะส่วนและการปรับสมดุลของร่างกายจึงกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกกีฬาให้ความสำคัญในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาพละกายไม่สามารถแยกออกจากปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ได้ โภชนาการที่เหมาะสมทำหน้าที่เป็นทั้งแหล่งพลังงานและตัวเสริมสร้างการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อ ส่วนการพักผ่อนและการ

ฟื้นฟูร่างกายหลังการฝึกซ้อมเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่ไม่อาจมองข้ามได้หากต้องการการพัฒนาที่ต่อเนื่อง (Burke & Deakin, 2015) การละเลยองค์ประกอบเหล่านี้อาจทำให้การฝึกซ้อมแม้จะมีความเข้มข้น แต่ไม่สามารถสร้างสมรรถภาพที่ยั่งยืนได้

ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีการกีฬาได้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการพัฒนาพลกาย ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์สวมใส่สำหรับติดตามสัญญาณชีพ ระบบวิเคราะห์การเคลื่อนไหวหรือการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยให้ผู้ฝึกสอนสามารถออกแบบโปรแกรมการฝึกที่มีความแม่นยำสูงและปรับให้เหมาะสมกับสมรรถภาพเฉพาะบุคคลของนักกีฬาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การพัฒนาพลกายมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาทางจิตใจ เมื่อนักกีฬาสามารถสังเกตเห็นความแข็งแกร่งที่เพิ่มขึ้นและผลลัพธ์เชิงบวกจากการฝึกซ้อม ส่งผลให้เกิดความมั่นใจในตนเองและการพัฒนาทัศนคติแบบ Growth Mindset ที่เชื่อมั่นว่า ความพยายามและการฝึกซ้อมสามารถนำไปสู่การเติบโตและพัฒนาได้ (Dweck, 2006) ลักษณะดังกล่าวเป็นสะพานเชื่อมสำคัญที่นำไปสู่การสร้างพลธรรมในมิติของพลังใจและคุณธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนานักกีฬาที่ยั่งยืนในระยะยาว

โดยสรุปแล้ว พลกายเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนานักกีฬาในทุกมิติ ไม่เพียงแต่ส่งผลโดยตรงต่อสมรรถภาพทางการแข่งขันเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับสุขภาพโดยรวม การป้องกันการบาดเจ็บ และการสร้างวินัยในการดำรงชีวิต การพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพควบคู่กับการจัดการโภชนาการ การฟื้นฟูร่างกาย และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ ช่วยให้นักกีฬาสามารถยกระดับศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การพัฒนาพลกายยังมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทางจิตใจ โดยการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางร่างกายส่งผลให้เกิดความมั่นใจและทัศนคติที่มุ่งเติบโต ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาพลธรรมในขั้นตอนต่อไป และนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดในการสร้างนักกีฬาที่สมบูรณ์ทั้งกายและใจ

พลธรรมกับพลังภายในนักกีฬา

การพัฒนานักกีฬาในโลกปัจจุบันไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่การเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายเท่านั้น พลังภายในหรือที่เราเรียกว่า พลธรรมตามหลักพุทธศาสนา กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนานักกีฬาอย่างสมบูรณ์และยั่งยืน พลธรรม 4 ประการที่ประกอบด้วย วิริยะพละ ปัญญาพละ อนวัชชพละ และสังคหพละ ล้วนมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับคุณลักษณะที่นักกีฬาสมัยใหม่ต้องการ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. วิริยะพละ พลังแห่งความเพียร เป็นคุณลักษณะที่สะท้อนความมุ่งมั่นและความอดทนของนักกีฬาในการฝึกซ้อมอย่างต่อเนื่อง แม้จะเผชิญกับความล้าหรืออุปสรรค

ต่าง ๆ ก็ยังคงยืนหยัดได้ สิ่งนี้สอดคล้องกับแนวคิด Grit ในทางจิตวิทยาการศึกษาซึ่งงานวิจัยพบว่า ความมุ่งมั่นที่ยาวนานเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายความสำเร็จของนักกีฬาได้อย่างมีนัยสำคัญ (Duckworth et al., 2007) ซึ่งการศึกษาเชิงประจักษ์จากการฝึกสติในนักบาสเกตบอลมหาวิทยาลัยที่มาเก๊าให้หลักฐานที่น่าสนใจ โปรแกรม Mindfulness ที่ดำเนินการเป็นระยะเวลา 7 สัปดาห์ ช่วยเพิ่มระดับสมาธิ ความใส่ใจ และทักษะการยิงลูกบาสเกตบอลได้อย่างมีนัยสำคัญ (Wang et al., 2023) สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า ความเพียรและการฝึกฝนด้านจิตใจสามารถเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. ปัญญาพล พลังแห่งปัญญา หมายถึง ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วางแผนกลยุทธ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในสถานการณ์ต่าง ๆ นักกีฬาที่ประสบความสำเร็จในระดับสูงไม่ได้พึ่งพาเพียงแค่ความแข็งแรงทางร่างกาย แต่ยังต้องใช้ปัญญาในการอ่านสถานการณ์เกม วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนของคู่แข่ง และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การแข่งขันที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (Martens, 2012) และผลการวิจัยล่าสุดเกี่ยวกับการฝึกสมาธิในกลุ่มนักวิ่งระดับอีลีตแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของปัญญาพลในทางปฏิบัติ การฝึกสติแบบกลุ่มสามารถลดความวิตกกังวลในการแข่งขันและช่วยเพิ่มสภาวะ Flow หรือการไหลลื่นของจิตใจ ส่งผลให้ผลงานการแข่งขันโดยรวมดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด (Kelemen et al., 2025) ข้อมูลนี้ยืนยันว่าการพัฒนาปัญญาผ่านการฝึกสติและสมาธิเป็นพลังภายในที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการตัดสินใจและสมรรถนะในการแข่งขันจริง

3. อนวัชชพล พลังแห่งความบริสุทธิ์ เน้นย้ำถึงการรักษาความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส และการปฏิเสธการใช้วิธีการที่ไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน เช่น การโกงหรือการใช้สารต้องห้าม การยึดมั่นในหลักความถูกต้องนี้เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ช่วยให้นักกีฬาสามารถรักษาชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือในระยะยาว (Bloodworth & McNamee, 2010) โดยมีการศึกษาที่น่าสนใจจาก Lewis et al. (2022) พบว่า Nonattachment-to-Self หรือการไม่ยึดติดในตัวตนมากเกินไป เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาวะและการตระหนักรู้ศักยภาพของนักกีฬาได้ดีกว่าการฝึก Mindfulness เพียงอย่างเดียว ผลการวิจัยนี้สะท้อนถึงคุณค่าของการฝึกฝนความซื่อสัตย์ภายในและการไม่หลงยึดติดกับชื่อเสียงหรือชัยชนะที่ไม่ยั่งยืน

4. สังคหพล พลังแห่งการเกื้อกูล หมายถึง ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ในโลกของกีฬาที่นักกีฬามีกาจำนวนมากต้องแข่งขันในรูปแบบทีม สิ่งนี้ถือเป็นทักษะสำคัญที่ต้องใช้ความร่วมมือ การสื่อสาร และความไว้วางใจซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วม (Carron et al., 2007) แม้กระทั่งในกีฬาประเภทเดี่ยว นักกีฬาก็ยังคงต้องพึ่งพาระบบสนับสนุนจากโค้ช ทีมงาน และครอบครัว การมีพลังแห่งการเกื้อกูลทำให้ความสำเร็จของนักกีฬากลายเป็นสิ่งที่สามารถแบ่งปันและเชื่อมโยงกับชุมชน

กีฬาในวงกว้างได้ เมื่อพละธรรมทั้งสี่ประการได้รับการบ่มเพาะอย่างเป็นระบบ นักกีฬาก็จะไม่เพียงแต่มีความแข็งแรงด้านร่างกาย แต่ยังมีพลังใจที่มั่นคง มีคุณธรรมเป็นเครื่องนำทาง และความพร้อมที่จะเผชิญกับแรงกดดันของการแข่งขันในระดับสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ พละธรรมจึงเป็นพลังภายในที่เสริมสร้างความสมบูรณ์ให้นักกีฬาก้าวสู่ความยั่งยืนทั้งในด้านการเล่นกีฬาและการดำเนินชีวิตในสังคม

สรุปได้ว่า การศึกษาและกรณีศึกษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสติและการพัฒนาคุณลักษณะทางจิตใจของนักกีฬาได้ยืนยันว่า พละธรรมสามารถช่วยเสริมสร้างสมรรถนะทั้งทางกายและจิตใจอย่างเป็นระบบ อันเป็นฐานสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนานักกีฬาที่ยั่งยืนในระยะยาว พละธรรมจึงไม่ใช่เพียงคุณธรรมในเชิงนามธรรม แต่เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์จริงต่อการพัฒนาสมรรถนะและความสำเร็จของนักกีฬาในทุกมิติ ทั้งการควบคุมอารมณ์ การตัดสินใจ การรักษาความซื่อสัตย์ และการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ

พลังคู่ขนานเพื่อการพัฒนานักกีฬาที่ยั่งยืน

การพัฒนานักกีฬาอย่างแท้จริงจำเป็นต้องอาศัยพลังคู่ขนานระหว่าง พละกาย และ พละธรรม การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงโดยขาดการเสริมสร้างคุณธรรมภายใน อาจทำให้นักกีฬาประสบความสำเร็จเพียงชั่วคราว แต่ไม่สามารถรักษาสมดุลทางจิตใจและความยั่งยืนของอาชีพได้ ในทางกลับกัน หากมุ่งเน้นเฉพาะพลังภายในโดยไม่พัฒนาร่างกาย นักกีฬาก็ย่อมไม่สามารถแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพได้ (ณัฐพร มูลมัตย์, 2566)

พลังคู่ขนานนี้สามารถเปรียบได้กับสองเสาหลักที่ค้ำจุนความสำเร็จในระยะยาว งานวิจัยของ Holt et al. (2017) เกี่ยวกับการพัฒนานักกีฬาเยาวชนชี้ว่า การปลูกฝังทั้งทักษะทางกายและคุณค่าทางจริยธรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่ช่วยให้นักกีฬาพัฒนาเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ในทุกมิติ ไม่ใช่เพียงผู้เล่นในสนาม ขณะเดียวกัน การบูรณาการพละกายและพละธรรมยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยเฉพาะการสร้างสุขภาวะที่ดี (SDG 3) และการสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและความเป็นธรรม (SDG 16) (United Nations, 2015)

อีกมิติหนึ่งที่ควรกล่าวถึงคือ การศึกษาและการฝึกสอนกีฬา โค้ชและผู้ฝึกสอนไม่เพียงมีหน้าที่ในการพัฒนาสมรรถภาพทางกาย แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการบ่มเพาะพละธรรม เช่น การส่งเสริมความซื่อสัตย์ การจัดการกับความกดดัน และการสร้างทีมเวิร์ก งานวิจัยด้านการศึกษากีฬาได้แสดงให้เห็นว่า การใช้จิตวิทยาเชิงบวกและการฝึกสติร่วมกับการฝึกซ้อมร่างกาย ทำให้นักกีฬามีทั้งความมั่นใจและความสุขในการเล่น (Fraser-Thomas et al., 2005) ดังนั้น การพัฒนานักกีฬาที่สมบูรณ์ต้องมีทั้งการฝึกกายและการบ่มเพาะคุณธรรมผ่านกระบวนการศึกษาและการฝึกสอนที่รอบด้าน นอกจากนี้ การบูรณาการ

พละกายและพละธรรมยังมี ผลต่อสังคมและชุมชนกีฬา นักกีฬาที่ได้รับการปลูกฝังให้มีทั้ง สมรรถภาพและคุณธรรมจะเป็นต้นแบบที่ดีแก่เยาวชน และมีส่วนช่วยสร้างชุมชนกีฬาที่ โปร่งใส ลดปัญหาการทุจริตหรือการใช้สารกระตุ้น ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังในวงการกีฬา (Bloodworth & McNamee, 2010) ในระดับสังคม การส่งเสริมการพัฒนานักกีฬาเชิง คุณธรรมยังสามารถเชื่อมโยงกับนโยบายด้านการศึกษากีฬาและการพัฒนาเยาวชนเพื่อ สร้างพลเมืองกีฬาที่มีทั้งความสามารถและคุณธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ในบริบทของกีฬาอาชีพ มีหลายกรณีที่สะท้อนพลังชุมชนนี้ เช่น โนวัค ยอโควิช นักเทนนิสระดับโลก ที่ยอมรับว่าการฝึกโยคะและสมาธิช่วยให้เขาควบคุมอารมณ์และเสริม สมรรถนะในสนามแข่งขัน (Bryant, 2013) สิ่งนี้สะท้อนว่า การบูรณาการพละกายและ พละธรรมไม่ใช่แนวคิดเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในการพัฒนานักกีฬา สู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยของณัฐพร มูลมาตย์ (2567) ระบุว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น อิทธิบาท 4 หรือพละธรรม ในการพัฒนากีฬา อาชีพ สามารถเสริมสร้างทั้งสมรรถภาพทางกายและพละธรรมได้อย่างครบถ้วน ช่วย พัฒนานักกีฬาให้มีคุณธรรมควบคู่กับศักยภาพทางกายอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ งานวิจัย เกี่ยวกับการใช้ภาวนา 4 เพื่อเพิ่มศักยภาพนักกีฬาอาชีพ ก็ชี้ให้เห็นความสำคัญของการ พัฒนาในมิติกายภาวนาและจิตภาวนาเพื่อรักษาความมั่นคงทางใจและคุณธรรมในการ แข่งขัน ดังนั้น การสร้างนักกีฬาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยพลังชุมชนที่ทำงานร่วมกัน พละ กายทำให้มีสมรรถภาพพร้อมเผชิญการแข่งขัน ขณะที่พละธรรมช่วยรักษาความมั่นคงทาง ใจและคุณธรรม เมื่อรวมกันแล้ว พลังนี้จะทำให้ชัยชนะของนักกีฬามีความหมายลึกซึ้งยิ่ง กว่าผลการแข่งขัน คือชัยชนะที่แท้จริงในชีวิตและสังคมโดยรอบ

สรุปได้ว่า พลังชุมชนระหว่างพละกายและพละธรรมเป็นกลไกสำคัญในการ พัฒนานักกีฬาที่ยั่งยืน การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงเพียงอย่างเดียวอาจนำมาซึ่ง ความสำเร็จระยะสั้น แต่หากขาดคุณธรรมและพลังใจที่มั่นคงก็ยากที่จะรักษาสมดุลในระยะ ยาว ในทำนองเดียวกัน การมุ่งเน้นเฉพาะพลังภายในโดยไม่พัฒนาสมรรถภาพทางกายก็ไม่ เพียงพอสำหรับการแข่งขัน การบูรณาการทั้งสองมิติจึงเป็นการสร้างเสาหลักที่ทำให้ นักกีฬามีทั้งศักยภาพทางกาย สมาธิ ความซื่อสัตย์ และการเกื้อกูลต่อผู้อื่น ซึ่งส่งผลให้ชั ยชนะที่ได้รับมีคุณค่าทั้งในเชิงการแข่งขันและในชีวิตจริง อีกทั้งยังมีนัยสำคัญต่อการพัฒนา สังคมกีฬาในภาพรวมอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์เนื้อหา สามารถเสนอองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดลพละกายพละธรรมเพื่อพัฒนานักกีฬายิงปืน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 มีสาระสำคัญดังนี้

1. พละกาย (Physical Power) การฝึกซ้อมสมรรถภาพร่างกาย โภชนาการ การฟื้นฟูร่างกาย และเทคโนโลยี
2. พละธรรม (Spiritual Power) วิริยะพละ (ความเพียร) ปัญญาพละ (ปัญญาและการตัดสินใจ) อหิงสาพละ (ความซื่อสัตย์และโปร่งใส) สังคหพละ (การถือกุศลและการทำงานเป็นทีม)
3. พลังคู่ขนาน (Integration) การหลอมรวมทั้งสองด้านเข้าด้วยกัน
4. ผลลัพธ์ (Outcomes) นักกีฬาที่มีความยั่งยืน แข็งแรงทั้งกายและใจเป็นต้นแบบที่ดี และสร้างชุมชนกีฬาที่โปร่งใส

อธิบายได้ว่า องค์ความรู้ใหม่นี้คือโมเดลการบูรณาการพละกาย-พละธรรมเพื่อพัฒนานักกีฬายิงปืน โดยพละกายสะท้อนถึงการเสริมสร้างสมรรถภาพร่างกายผ่านการฝึกซ้อม โภชนาการ การฟื้นฟู และเทคโนโลยี ส่วนพละธรรมประกอบด้วยวิริยะพละ ปัญญาพละ อหิงสาพละ และสังคหพละ ซึ่งเป็นพลังทางจิตใจและคุณธรรม เมื่อทั้งสองมิติถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันผ่านการบูรณาการ จะนำไปสู่ผลลัพธ์คือการสร้างนักกีฬาที่แข็งแรง

ทั้งกายและใจ มีความสมดุลและยั่งยืน เป็นต้นแบบแก่เยาวชน และช่วยสร้างสังคมกีฬาที่มีคุณธรรมและโปร่งใส

สรุป

การพัฒนานักกีฬาในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้ามกรอบแคบของการเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายเพื่อผลการแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องยกระดับสู่การพัฒนาแบบองค์รวมที่ผสมผสานความแข็งแรงของร่างกายเข้ากับความมั่นคงของจิตใจให้สมดุลกัน พละกายและพละธรรมจึงทำหน้าที่เป็นพลังคู่ขนานที่เสริมและผสมผสานกันอย่างกลมกลืน พละกายช่วยหล่อหลอมความแข็งแรง ความทนทาน และวินัยผ่านกระบวนการฝึกซ้อมที่เป็นระบบ การจัดการโภชนาการที่เหมาะสม และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในขณะที่พละธรรมทำหน้าที่เป็นพลังภายในที่เสริมสร้างคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความเพียรพยายาม ปัญญาในการตัดสินใจ ความซื่อสัตย์ต่อหลักการ และความสามารถในการเกื้อกูลผู้อื่น ซึ่งล้วนเป็นรากฐานของจิตเจ้านักกีฬาที่มั่นคงและมีคุณธรรม การบูรณาการทั้งสองมิตินี้ทำให้การพัฒนานักกีฬาไม่ได้หยุดอยู่เพียงการเพิ่มขีดความสามารถทางกาย แต่ยังสร้างมนุษย์กีฬาที่สมบูรณ์ทั้งด้านสมรรถนะและจิตวิญญาณ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยเฉพาะ SDG 3 ที่มุ่งสร้างสุขภาวะที่ดี และ SDG 16 ที่เน้นความโปร่งใสและสันติภาพในสังคมกีฬา

แนวคิดพละกายพละธรรม จึงเป็นกรอบการพัฒนาเชิงพุทธที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในวงการกีฬา ทั้งในระดับนโยบาย การฝึกสอน และการพัฒนาตนเองของนักกีฬายุคใหม่ที่แท้จริงจึงมิใช่เพียงการเอาชนะคู่แข่ง แต่คือการเอาชนะตนเองผ่านการฝึกฝนกายและใจให้มั่นคงอยู่บนเส้นทางแห่งคุณธรรม นักกีฬาที่บ่มเพาะพละกายและพละธรรมย่อมมีศักยภาพที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเยาวชนและชุมชนกีฬา สร้างวัฒนธรรมการแข่งขันที่มีจริยธรรมและคุณค่าเชิงสังคม การพัฒนาเช่นนี้จึงไม่เพียงยกระดับมาตรฐานกีฬาไทย แต่ยังสะท้อนพลังแห่งพุทธปัญญาที่นำพามนุษย์สู่สุขภาวะองค์รวมและความยั่งยืนอย่างแท้จริงทั้งในชีวิตและสังคมโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพร มุลมาตย์. (2566). การประยุกต์ใช้ภาวา 4 เพื่อการพัฒนาศักยภาพนักกีฬาอาชีพ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหารคน*, 6(4), 184-195.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *พุทธธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- Bahr, R. & Holme, I. (2003). Risk factors for Sports Injuries a Methodological Approach. *British Journal of Sports Medicine*, 37(5), 384-392.
- Bloodworth, A. & McNamee, M. (2010). Clean Olympians? Doping and Anti-Doping: The Views of Talented Young British Athletes. *International Journal of Drug Policy*, 21(4), 276-282.
- Bompa, T. O. & Buzzichelli, C. (2018). *Periodization: Theory and Methodology of Training* (6th ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Bryant, H. (2013). *Novak Djokovic Finds Calm in Meditation and Yoga*. Retrieved August 10, 2025, from <https://url.in.th/mfSKg>
- Burke, L. & Deakin, V. (2015). *Clinical Sports Nutrition* (5th ed.). Sydney: McGraw-Hill.
- Carron, A. V. et al. (2007). Team Cohesion and Team Success in Sport. *Journal of Sports Sciences*, 25(2), 119-126.
- Caspersen, C. J. et al. (1985). Physical Activity, Exercise, and Physical Fitness: Definitions and Distinctions For Health-Related Research. *Public Health Reports*, 100(2), 126-131.
- Duckworth, A. L. et al. (2007). Grit: Perseverance and Passion for Long-Term Goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(6), 1087-1101.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The New Psychology of Success*. New York: Random House.
- Fraser-Thomas, J. et al. (2005). Youth Sport Programs: An Avenue to Foster Positive Youth Development. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 10(1), 19-40.
- Holt, N. L. et al. (2017). A Grounded Theory of Positive Youth Development Through Sport Based on Results from a Qualitative Meta-Study. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 10(1), 1-49.
- Kelemen, M. et al. (2025). *Effects of Group Mindfulness Training on Anxiety and Flow in Elite Runners*. Retrieved August 10, 2025, from <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1458227>
- Lewis, K. J. S. et al. (2022). Mindfulness and Nonattachment-to-Self Among Elite Athletes: Associations With Well-Being and Self-Actualization. *Mindfulness*, 13(12), 2973-2986.

- Martens, R. (2012). *Successful Coaching* (4th ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Reilly, T. et al. (2000). Anthropometric and Physiological Predispositions for Elite Soccer. *Journal of Sports Sciences*, 18(9), 669-683.
- United Nations. (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations.
- Wang, J. et al. (2023). *The Effect of A Mindfulness-Based Training Program on Basketball Performance in College Athletes in Macao*. Retrieved August 10, 2025, from <https://doi.org/10.3390/ijerph20032339>
- Weinberg, R. S. & Gould, D. (2019). *Foundations of Sport and Exercise Psychology* (7th ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.

การพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง*

DEVELOPMENT OF THE SANGHA ADMINISTRATION ACCORDING
TO THE BUDDHISM REFORM PLAN OF SANGHA
ANGTHONG PROVINCE

พระครูธรรมธรรสฐาพร ปภสฺสโร,
พระครูสังฆวิริยกิจ (ระพิน พุทธิสารโร), ประเสริฐ ธิลาอ
Phrakhruthammathorn Sathaphorn Pabhassaro,
Phrakrusanghaviyakitj (Raphin Buddhisar), Prasert Thilao
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: manasabut@outlook.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์สภาพทั่วไปของงานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง 2. ศึกษากระบวนการพัฒนางานการปกครอง และ 3. นำเสนอแนวทางการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูปหรือคน ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของงานการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง มีความโดดเด่นด้านโครงสร้างที่ชัดเจน การนำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์มาใช้ได้อย่างเหมาะสม การสนับสนุนจากภาครัฐ การใช้เทคโนโลยี และความร่วมมือกับชุมชน ส่งผลให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัด เช่น การเข้าถึงพื้นที่การจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร และการมีส่วนร่วมที่ยังไม่ทั่วถึง แต่สามารถต่อยอดจากโอกาสที่มี เช่น การสนับสนุนของมหาเถรสมาคม ความร่วมมือกับท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยี และกระแสศรัทธาของประชาชน 2. กระบวนการพัฒนามีการผสมผสานการจัดการเชิงรูปธรรมกับการยึดหลักธรรม โดยเฉพาะการน้อมนำหลักสาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ เสริมสร้างศรัทธา ความสามัคคี และความมั่นคงภายใน แม้ยังมีข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมและการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่ถือเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาต่อเนื่อง

*Received August 20, 2025; Revised September 9, 2025; Accepted September 19, 2025

3. การพัฒนาโดยรวมมีความก้าวหน้า ทั้งด้านการเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา การใช้เทคโนโลยีและฐานข้อมูล การยกระดับองค์กรสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ และการจัดการทรัพยากรเชิงบูรณาการ อันนำไปสู่ความโปร่งใส เสริมศรัทธา และเพิ่มความเข้มแข็งในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การปกครองคณะสงฆ์; แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา; คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง; การพัฒนางานคณะสงฆ์; สาราณียธรรม 6

Abstract

The objectives of this research were: 1. to analyze the general conditions of the monastic administration according to the Buddhism reform plan of the Sangha in Ang Thong Province, 2. to study the process of developing the monastic administration, and 3. to present the development of the monastic administration of the Sangha in Ang Thong Province. The research used a qualitative methodology, collecting data from 25 key informants through in-depth interviews, and 10 monks or laypersons in a focus group discussion by purposefully selected. Data were analyzed using descriptive content interpretation.

The research results were found that: 1. The general conditions of the monastic administration of the Sangha in Ang Thong Province were outstanding in the aspects of clear structure, appropriate application of policies and strategic plans, government support, the use of technology, and cooperation with the community, resulting in efficient operations. However, there were still limitations such as access to areas, resource allocation, personnel development, and incomplete participation. Nevertheless, there were opportunities to extend from the support of the Sangha Supreme Council, cooperation with local authorities, the use of technology, and people's faith in Buddhism. 2. The development process integrated concrete management with adherence to Buddhist principles, especially applying the Six Saraniyadhammas, which helped strengthen faith, unity, and stability within the community, although there are still limitations in participation of monasteries and the use of empirical data. This approach was an important foundation for continuous development. 3. The development of monastic

administration, by overall, advanced in all aspects, including strengthening Buddhism through dissemination and community connection, the use of technology and databases in administration, developing the organization into a Buddhist learning center, and integrated resource management. All of these helped create transparency, strengthen faith, and increase the stability of the monastic administration of the Sangha in Ang Thong Province in a sustainable manner.

Keywords: Monastic Administration; Buddhist Reform Plan; Ang Thong Sangha; Sangha Development; Saraniya Dhamma 6

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมวิถีชีวิตและค่านิยมของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ระบบการปกครองคณะสงฆ์จึงเป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคง โดยมีรากฐานจากสมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงใช้พระธรรมวินัยเป็นหลักในการบริหารกิจการสงฆ์ อันเน้นการบริหารแบบธรรมาธิปไตยมิใช่อำนาจนิยม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) ถือเป็นการสร้างระบบที่ทำให้พระสงฆ์ทุกองค์มีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการตัดสินใจในกิจการของสงฆ์ ทั้งนี้หลักการดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาธิปไตยที่ย้ำว่า การปกครองต้องตั้งอยู่บนฐานของธรรม มิใช่เพียงอำนาจ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

ต่อมาในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น การจัดการปกครองคณะสงฆ์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้ปรับปรุงระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมและการจัดระเบียบการปกครองตามลำดับชั้น จนนำไปสู่การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 อันเป็นหลักกฎหมายสำคัญในการกำกับดูแลกิจการคณะสงฆ์ไทย (สุวพันธุ์ ตันยุวรรธนะ, 2557) ทั้งยังสะท้อนถึงความพยายามในการสร้างความเป็นเอกภาพและมาตรฐานในการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา (อัมพร บุญช่วย, 2560)

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีดิจิทัลได้สร้างความท้าทายใหม่ ๆ ให้แก่การปกครองคณะสงฆ์ โดยเฉพาะในระดับจังหวัด เช่น จังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีจำนวนวัดและพระสงฆ์มาก จำเป็นต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ทั้งการส่งเสริมธรรมาภิบาล การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ การตลาดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ (พระครูปลัด

สวัสดิวชิรคุณ (สวัสด์ อัครธโม), 2558) หากปราศจากการปรับตัวอย่างต่อเนื่องย่อมกระทบต่อศรัทธาและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในระยะยาว

นอกจากนี้ สภาพการบริหารคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองยังสะท้อนให้เห็นปัญหาเชิงพื้นที่หลายประการ เช่น ความไม่ทั่วถึงของการมีส่วนร่วมจากวัดในระดับท้องถิ่น การขาดระบบข้อมูลที่เป็นเอกภาพ การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการจริง รวมถึงข้อจำกัดด้านการพัฒนาบุคลากรพระสังฆาธิการ ปัญหาเหล่านี้ ส่งผลให้การดำเนินงานตามแนวทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาไม่บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง โดยมุ่งเน้นการศึกษากิจการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการประยุกต์หลักพุทธธรรมร่วมกับแนวคิดการบริหารยุคใหม่ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปงานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นผู้แทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้กำหนดนโยบายด้านการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง จำนวน 4 รูป กลุ่มผู้กำกับการปฏิบัติตามนโยบาย จำนวน 4 รูป

กลุ่มผู้นำนโยบายมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จำนวน 6 รูป กลุ่มผู้สนองงานตามนโยบาย จำนวน 6 รูป และกลุ่มผู้สนับสนุน จำนวน 5 คน และการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับกรวิจัย จำนวน 10 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 5 รูปหรือคน และ 2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 5 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1. ข้อมูลทั่วไป 2. สภาพการปกครองคณะสงฆ์ 3. กระบวนการพัฒนางานการปกครอง และ 4. รูปแบบการพัฒนาตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยสร้างเครื่องมือจากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดขอบเขตคำถาม จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์ เสนอให้คณะกรรมการที่ปรึกษาตรวจสอบ และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งได้ค่า S-CVI เท่ากับ 1.00 แสดงถึงความถูกต้องและครอบคลุม ก่อนนำมาปรับปรุงจนเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 และพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือ วารสาร งานวิจัย และสถิติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาทบทวนวรรณกรรมและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย จากนั้นดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งแบบกึ่งทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีขั้นตอนเตรียมการ เช่น การนัดหมายวันเวลา ศึกษาประเด็นคำถาม และเตรียมอุปกรณ์บันทึกเสียงและจดบันทึกให้พร้อม ก่อนเข้าสัมภาษณ์ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคย ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและการถ่ายภาพเพื่ออ้างอิง พร้อมยืนยันว่าจะเก็บข้อมูลทั้งหมดไว้เป็นความลับ เพื่อให้การสัมภาษณ์ดำเนินไปอย่างราบรื่นและได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยอาศัยการตรวจสอบจากหลายมิติ ได้แก่ การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยการเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งที่มาต่างกันทั้งเวลา สถานที่ และบุคคล การตรวจสอบสามเส้าด้านนักวิจัย (Investigator Triangulation) โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการลงพื้นที่ของผู้วิจัย การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory

Triangulation) ด้วยการใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ในการแปลความหมายข้อมูลเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยผ่านการกลั่นกรองจากที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Methodological Triangulation) ด้วยการใช้หลากหลายวิธีเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมเรื่องเดียวกัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน โดยจัดประเด็นคำตอบตามคำถามในแบบสัมภาษณ์เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัยอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์สภาพทั่วไปงานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนา จังหวัดอ่างทอง พบว่า คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองมีจุดแข็งด้านโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ โดยประยุกต์ใช้แนวนโยบายจากมหาเถรสมาคม และแผนยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนาแห่งชาติอย่างเหมาะสม มีการสนับสนุนจากภาครัฐใช้เทคโนโลยีในการบริหาร การสื่อสาร และการเผยแพร่ธรรมะ รวมถึงเปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์ในจังหวัดมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างจริงจัง ทั้งยังเชื่อมโยงกับชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงพื้นที่ การจัดสรรทรัพยากร และการพัฒนาบุคลากร ที่จำเป็นต้องปรับปรุงในเชิงระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานในด้านโอกาส คณะสงฆ์ได้รับแรงสนับสนุนจากทั้งภาครัฐ นโยบายจากส่วนกลาง และกระแสศรัทธาของประชาชน ซึ่งเอื้อต่อการยกระดับการบริหารให้ทันสมัย โปร่งใส และตอบโจทย์พื้นที่ได้ดี ขณะที่อุปสรรคสำคัญยังคงเป็นการประสานงาน การใช้เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมที่ยังไม่ทั่วถึง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการบูรณาการและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาเกิดผลอย่างยั่งยืนในระดับจังหวัด

2. การพัฒนางานการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองเริ่มจากกระบวนการวางแผนที่มีโครงสร้างชัดเจนและการประชุมระดับเจ้าคณะ แต่ยังขาดการมีส่วนร่วมจากวัดระดับพื้นที่ ระบบข้อมูลสนับสนุน และการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ ส่งผลให้แผนบางส่วนไม่สอดคล้องกับบริบทจริง ด้านการปฏิบัติยังมีข้อจำกัดด้านความพร้อมของผู้ปฏิบัติการมีส่วนร่วม และการติดตามประเมินผล โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและวัดขนาดเล็ก ซึ่งทำให้การขับเคลื่อนแผนยังไม่ทั่วถึง ขณะที่กระบวนการตรวจสอบยังไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจน ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและระบบติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะเริ่มมีการใช้เทคโนโลยีบ้างแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตาม คณะสงฆ์มีความพยายามปรับแผนให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ มีการประเมินผล ใช้เทคโนโลยี และสร้างความร่วมมือกับพระสังฆาธิการวัดในพื้นที่ และภาคีชุมชน ทำให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ด้านการบริหารที่ยึดหลักธรรม

พบว่า พระสังฆาธิการแสดงเมตตาทายกรรมโดยลงพื้นที่ เยี่ยมเยียน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด ส่วนเมตตาโมกกรรมปรากฏผ่านการตัดสินใจด้วยความเข้าใจ พุดจาสุภาพ และให้ออกาสผู้ผิด เมตตาวัจจกรรมปรากฏชัดในการใช้ถ้อยคำอ่อนโยน สร้างสรรค์ และส่งเสริมความสามัคคี

นอกจากนี้ คณะสงฆ์ยังส่งเสริมหลักสาธารณโมค โดยใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเป็นธรรม จัดตั้งคลังปัจจัยกลาง สนับสนุนวัดขนาดเล็ก และจัดกิจกรรมอย่างโปร่งใสในด้านศีลสามัญญตา มีการส่งเสริมแนวปฏิบัติร่วมกัน เช่น การสวดมนต์ การอบรมธรรมวินัย และพิธีกรรมร่วม โดยไม่แบ่งแยกวัดใหญ่หรือเล็ก สร้างความเข้าใจและสามัคคีภายในหมู่คณะ ขณะที่ทักขิสามัญญตาปรากฏผ่านความเห็นร่วมกันในการยึดพระธรรมวินัย การบริหารแบบโปร่งใส และการเปิดรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับคณะสงฆ์ในบริบทสมัยใหม่

3. การพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดอ่างทอง พบว่า คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองดำเนินการพัฒนางานการปกครองตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาใน 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1. การสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยส่งเสริมบทบาทเชิงรุกของวัดในการเผยแผ่ธรรมะ พัฒนาจริยธรรม และเชื่อมโยงกับชุมชนผ่านกิจกรรมทางศาสนา การจัดอบรม และการใช้สื่อออนไลน์ พร้อมผลักดันความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น และการจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อรักษาความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 2. การยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ผ่านการประชุมสื่อสารระหว่างเจ้าคณะ การใช้เทคโนโลยีและฐานข้อมูล การอบรมพระสังฆาธิการ และการส่งเสริมธรรมาภิบาล เพื่อสร้างการบริหารที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน 3. การพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ โดยจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในด้านพระธรรมวินัย การบริหาร และการใช้เทคโนโลยี ผ่านการอบรมวิทยากร คู่มือ ระบบพี่เลี้ยง และการมีส่วนร่วมของฆราวาส เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในระดับจังหวัดอย่างต่อเนื่อง และ 4. การจัดการทรัพยากรเพื่อการขับเคลื่อนงานสงฆ์ทั้งด้านบุคลากร วิชาการ และทรัพยากรสนับสนุน เช่น งบประมาณ เทคโนโลยี และสื่อธรรมะ ตลอดจนการประสานความร่วมมือกับภาคีต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานมีความยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์สภาพทั่วไปของงานการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง พบว่า จุดแข็งคือการมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน ประยุกต์ใช้แนวนโยบายจากส่วนกลางได้อย่างเหมาะสม มีการใช้เทคโนโลยี สนับสนุนจากภาครัฐ และความร่วมมือของพระสังฆาธิการ

ส่งผลให้เกิดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อชุมชนและการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ขณะนี้จุดอ่อนยังคงอยู่ที่ข้อจำกัดในการเข้าถึงพื้นที่ห่างไกล การจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร และระบบข้อมูลที่ไม่ทั่วถึง ซึ่งส่งผลต่อการนำแผนสู่การปฏิบัติจริง ด้านโอกาส คณะสงฆ์ได้รับแรงสนับสนุนจากรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ มีนโยบายจากมหาเถรสมาคม และศรัทธาของประชาชนที่ยังเข้มแข็ง เอื้อต่อการยกระดับการบริหารให้ทันสมัย ด้านอุปสรรคยังพบปัญหาเชิงระบบ เช่น การสื่อสาร การประสานงาน และการขาดบุคลากรเฉพาะทาง รวมถึงความท้าทายในการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชวชิรธรรมคณี (บังคม รุกขิตธมโม) (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่า การบริหารคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยวิสัยทัศน์ โครงสร้างที่ดี การใช้เทคโนโลยี และการกระจายอำนาจอย่างเหมาะสม และผลการวิจัยที่ชี้ว่า คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองมีจุดแข็งด้านโครงสร้างและการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่ยังเผชิญข้อจำกัดเรื่องทรัพยากรและการมีส่วนร่วม สะท้อนถึงการบริหารที่ยังไม่สอดคล้องกับหลัก ธรรมาธิปไตย ซึ่งเน้นให้การปกครองตั้งอยู่บนหลักธรรมและการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) ดังกล่าวจึงไม่ใช่เพียงปัญหาทางปฏิบัติ แต่ยังเป็นความท้าทายเชิงหลักการ

2. กระบวนการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง มีลักษณะที่สอดคล้องกับหลัก PDCA โดยเริ่มจากการวางแผน (Plan) ที่แม้จะมีโครงสร้างที่ชัดเจนในระดับเจ้าคณะ แต่ยังขาดการมีส่วนร่วมจากวัดระดับพื้นที่ และยังมีระบบข้อมูลที่เป็นระบบ ส่งผลให้แผนบางส่วนไม่สามารถตอบสนองบริบทพื้นที่จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับในขั้นการปฏิบัติ (Do) ที่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรการติดตามประเมินผล และการเน้นเป้าหมายเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ ซึ่งแตกต่างจากแนวปฏิบัติในจังหวัดเพชรบุรีที่เน้นการระดมความคิดเห็นและการบูรณาการอย่างเป็นระบบ (พระพิพิธพัชรโรตม (อานวย อินทวนโณ), 2566) นอกจากนี้ การตรวจสอบ (Check) ในพื้นที่อ่างทองยังขาดมาตรฐานและกลไกที่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่ขาดบุคลากรเฉพาะทาง สวนทางกับจังหวัดเพชรบุรีที่เน้นการตรวจสอบอย่างโปร่งใส มีส่วนร่วม และเชื่อมโยงกับแผนปฏิรูปอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในขั้นการดำเนินการให้เหมาะสม (Action) คณะสงฆ์อ่างทองมีความพยายามในการปรับปรุงกิจกรรมและใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน การที่คณะสงฆ์มีการประยุกต์ใช้ หลักสาราณียธรรม 6 เช่น เมตตาทายกรรมและสาธารณโภคี แสดงให้เห็นการน้อมนำแนวคิด การจัดการเชิงพุทธ เพื่อสร้างความสามัคคีและความไว้วางใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระสมุห์สันติ สุจิณโณ (2567) ที่ระบุว่าหลักธรรมดังกล่าวช่วยลดความขัดแย้งและเสริมความมั่นคงในสังคมสงฆ์

ขณะเดียวกัน การพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ยังได้บูรณาการหลักสาราณียธรรมในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะเมตตาทายกรรมที่แสดงออกผ่านการเยี่ยมเยียนช่วยเหลือ และใส่ใจในทุกระดับ เมตตามโนกรรมที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจ ให้อภัย และไม่ตัดสินผู้อื่นอย่างเร่งรีบ เมตตาวาจกรรมที่ใช้ถ้อยคำสุภาพ สร้างสรรค์ และส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ ตลอดจนการดำเนินงานภายใต้หลักสาธารณโภคีที่เน้นการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างวัดเล็กและวัดใหญ่ ขณะที่หลักศีลสามัญญตาส่งเสริมการถือปฏิบัติร่วมกันอย่างมีวินัยและเสมอภาค และหลักทักขิณสามัญญตาเน้นความเห็นร่วมกันบนฐานของเหตุผลและการเปิดใจรับฟัง ความพยายามดังกล่าวสะท้อนถึงการวางรากฐานของการบริหารคณะสงฆ์อย่างยั่งยืนในระดับจังหวัด อันสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์สันติ สุจินโณ (2567) ที่ชี้ว่าหลักสาราณียธรรมเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความไว้วางใจ ความผาสุก และความสามัคคีในหมู่คณะอย่างมั่นคง

3. การพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาในด้านการสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนา มีลักษณะโดดเด่นในด้านการส่งเสริมบทบาทเชิงรุกของวัดในพื้นที่ โดยเน้นการเผยแผ่ธรรมะ พัฒนาริยธรรม และสร้างความเชื่อมโยงกับชุมชนผ่านกิจกรรมทางศาสนา การจัดค่ายพุทธบุตร การสอนศีลธรรมในโรงเรียน และการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการเผยแผ่ธรรมะ นอกจากนี้ ยังสนับสนุนให้วัดมีแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อยกระดับคุณภาพการเผยแผ่ธรรมะให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระพิพิธพัชรโธม (อานวย อินทวณโณ) (2566) ที่พบว่า คณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรีมีการจัดโครงการปลูกฝังศรัทธา ขยายโอกาสทางการศึกษาพระพุทธศาสนา และส่งเสริมกิจกรรมทางศีลธรรมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการพัฒนาเครือข่ายการศึกษาและหลักสูตรเชิงพุทธที่ทันสมัย ขณะเดียวกัน การบริหารจัดการภายในของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองก็มีพัฒนาการอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการประชุมและประสานงานของเจ้าคณะ การใช้เทคโนโลยีและฐานข้อมูล รวมถึงการอบรมพระสังฆาธิการเพื่อเสริมศักยภาพด้านการบริหาร พร้อมส่งเสริมธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีที่พัฒนาองค์กรด้วยหลักสูตรเชิงพุทธ นวัตกรรมการศึกษา และการบริหารแบบบูรณาการ นอกจากนี้ คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองยังมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ โดยสนับสนุนการอบรม การจัดทำแหล่งเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเผยแผ่ธรรมะ ร่วมกับการพัฒนาและบริหารทรัพยากรทั้งด้านบุคคล วิชาการ และการเงินอย่างเป็นระบบ ซึ่งตรงกับแนวทางในจังหวัดเพชรบุรีที่มุ่งพัฒนาพระนักเผยแผ่ พระวิปัสสนาจารย์ และศูนย์กลางความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างความ

มั่นคงทางสถาบันศาสนาในระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดเพชรบุรี และตราดที่มีการบูรณาการการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบอย่างชัดเจน (พระพิพิธพัชรโธม (อานวย อินทวณโณ), 2566; พระราชวรธรรมคณี (บังคม รกขิตธโม), 2567) จะเห็นได้ว่า คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองยังต้องพัฒนาเพื่อให้การปฏิรูปมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การเชื่อมโยงผลการวิจัยกับ ธรรมาธิปไตย และการจัดการเชิงพุทธทำให้เข้าใจได้ว่าการบริหารที่ตั้งอยู่บนหลักธรรมและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงคือปัจจัยสำคัญในการสร้างความโปร่งใส ความยั่งยืน และศรัทธาของประชาชน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง สะท้อนให้เห็นทั้งจุดแข็ง ข้อจำกัด โอกาส และอุปสรรคที่เกิดขึ้นจริงในบริบทพื้นที่ โดยเฉพาะประเด็นด้านโครงสร้างการบริหาร การสนับสนุนจากภาครัฐ และการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยเสริมศักยภาพ ขณะเดียวกันยังพบข้อจำกัดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม การจัดสรรทรัพยากร และการพัฒนาบุคลากรซึ่งต้องได้รับการแก้ไขเชิงระบบ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จึงไม่เพียงเป็นการบันทึกข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ แต่ยังเป็นฐานในการทำความเข้าใจพลวัตของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในระดับจังหวัดอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ กระบวนการพัฒนาที่ผสมผสานหลักการจัดการเชิงรูปธรรมกับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะการน้อมนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการเสริมสร้างศรัทธาและความสามัคคี ภายในคณะสงฆ์ ทำให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการบูรณาการแนวคิดทางธรรมเข้ากับการบริหารสมัยใหม่ องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้จึงไม่เพียงตอบโจทย์การจัดการเชิงพื้นที่เท่านั้น แต่ยังมีศักยภาพที่จะเป็นต้นแบบในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอื่น ๆ ในอนาคต เพื่อให้การบริหารงานพระพุทธศาสนาเกิดความมั่นคง โปร่งใส และยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัย เป็นภาพดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 จังหวัดอ่างทองได้ขับเคลื่อนงานการปกครองคณะสงฆ์โดยอาศัย แผนนโยบายจากมหาเถรสมาคมและยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ มาปรับใช้ใน ระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและ ชุมชน อาทิ โรงเรียน อบต. และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาและ คุณธรรมแก่เยาวชนและประชาชน เช่น การอบรมพระใหม่ ค่ายพุทธบุตร การใช้สื่อ ออนไลน์เพื่อการเผยแผ่ธรรม และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้านการบริหารจัดการ คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองมุ่งพัฒนาโครงสร้างและกระบวนการ ภายในให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ โดยมีการประชุมสม่ำเสมอ การใช้เทคโนโลยีติดตามงาน การจัดทำฐานข้อมูล และการอบรมพระสังฆาธิการเพื่อพัฒนาทักษะการบริหาร ตลอดจน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักธรรมาภิบาล และพัฒนาคณะสงฆ์สู่การเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อท้าทายในการดำเนินงาน ได้แก่ ข้อจำกัดด้านทรัพยากร การขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทาง และการรักษาสมดุลระหว่างประเพณีกับการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งต้องอาศัยการสนับสนุนเชิงนโยบาย การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ และการพัฒนา เครือข่ายร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์สามารถดำรงความมั่นคง ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สนับสนุนการบูรณาการแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในระดับจังหวัดให้ สอดคล้องกับนโยบายของมหาเถรสมาคมและยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อให้การดำเนินงานมีทิศทาง ชัดเจนและมีมาตรฐานเดียวกัน
2. กำหนดกรอบการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยใช้ตัวชี้วัดด้าน คุณภาพ ปริมาณ เวลา และค่าใช้จ่าย เพื่อประเมินความคุ้มค่าและความยั่งยืนของโครงการ
3. ส่งเสริมความร่วมมือภาครัฐ-เอกชน-ชุมชน (Public-Private-People-Partnership: PPPP) ในการสนับสนุนงบประมาณ องค์ความรู้ และทรัพยากร เพื่อเพิ่มศักยภาพการ ขับเคลื่อนงานพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดอบรมและพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการบริหาร จัดการ การใช้เทคโนโลยี และพระธรรมวินัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน
2. พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง เกี่ยวกับวัด พระภิกษุ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้ ในการวางแผน ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม

3. จัดตั้งเครือข่ายวัดต้นแบบ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การบริหารจัดการ และการพัฒนาทรัพยากร เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเป็นพี่เลี้ยงให้แก่วัดอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยเชิงลึกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เช่น ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ เครือข่ายความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. วิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างจังหวัด เพื่อหาข้อดีและจุดอ่อนของการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในแต่ละพื้นที่ อันจะนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานการดำเนินงาน

3. พัฒนาเครื่องมือวัดและตัวชี้วัดเฉพาะด้าน สำหรับประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานพระพุทธศาสนาในระดับจังหวัดและท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

พระครูปลัดสุวัฒนวิริคุณ (สุวัฒน์ อคฺคธมฺโม). (2558). *การบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสียงเชียง.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพุทธธรรม*.

กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2550). *ธรรมาธิปไตย : หลักการปกครองในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพิพิธพัชรโรตม (อานวย อินทวณฺโณ). (2566). การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(4), 234-246.

พระราชวชิรธรรมคณี (บังคม รุกขิตธมฺโม). (2567). รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราด. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์*, 7(6), 369-382.

พระสมุห์สันติ สุวณฺโณ. (2567). วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี. *วารสาร มจร พุทธชินราชปริทรรศน์*, 9(6), 394-405.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม : ฉบับปรับขยาย* (พิมพ์ครั้งที่ 45). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ลือฉวี.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). *คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์สำหรับพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

_____. (2562). *แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2562-2565*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

- สุวพันธุ์ ตันยุวรรธนะ. (2557). *กฎหมายคณะสงฆ์: คำอธิบายกฎหมายและบทวิเคราะห์*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- อัมพร บุญช่วย. (2560). *การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย : วิวัฒนาการและบทวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระธรรมทูตในการบริหารการศึกษาและ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา*

BUDDHIST LEADERSHIP OF DHAMMADUTA IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION AND PROPAGATION OF BUDDHISM

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงก์โร)

Phraudomsitthinayok (Kumphol Kunungkaro)

วัดบางอ้อยช้าง จังหวัดนทบุรี

Bang Oi Chang Temple, Nonthaburi Province

Corresponding Author E-mail: opal_1982@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการมุ่งศึกษา ภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระธรรมทูตในการบริหาร การศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต และจากการวิเคราะห์สังเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำจำเป็นจะต้อง พัฒนาในส่วนตัวบุคคลและพัฒนางาน ในตัวบุคคล พัฒนาวิสัยทัศน์ ความผูกพันด้าน ศรัทธาการสนับสนุนการเรียนรู้ขององค์กรและมีการพัฒนาภาวะผู้นำในหลาย ๆ ระดับ ไม่ว่าจะเป็นโดยตำแหน่งหน้าที่การยอมรับการสร้างงานการสร้างคนและการพัฒนาผู้ที่สืบ ทอดความเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ จึงรวมได้ว่าการจะพัฒนาผู้นำในการบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์จำเป็นต้องใช้ทฤษฎีตะวันตกเข้ามาประกอบเป็นหลักการที่จะทำงานเป็นทีม และสร้างคนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีในพระพุทธศาสนาและพัฒนาความรู้ ความสามารถทักษะเจตคติที่ดี จึงจะสามารถสืบทอดผลงานให้บริหารการศึกษาไปสู่ ความสำเร็จได้ดี และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ ประกอบด้วย รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักกาล รู้จักประมาณ รู้จักชุมชน รู้จักคนเกิด ประสิทธิภาพทำให้วงการคณะสงฆ์มีความน่าเชื่อถือและสามารถสร้างมูลค่าจากการสร้าง บุคคล

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; การบริหารการศึกษา; การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; พระธรรมทูต

*Received September 11, 2025; Revised November 22, 2025; Accepted November 28, 2025

Abstract

This academic article examined Buddhist leadership of Dhammaduta monks in educational administration and the dissemination of Buddhism. The study employed documents, textbooks, theses, and the internet, along with synthesis and analysis. The results suggested that leadership required personal and professional development, including vision development, faith commitment, and support for organizational learning. Leadership development was also required at multiple levels, including through positional authority, job creation, people development, and the development of successors to leadership in various areas. Therefore, it can be concluded that developing leaders in the Sangha's educational administration required Western theories as principles for teamwork and personnel development, developing human resources inherent in Buddhism, and developing knowledge, skills, and positive attitudes. This enabled the succession of educational administration to success. Furthermore, the dissemination of Buddhism incorporated the seven principles of Sappurisasadhamma, including knowing cause, knowing effect, knowing oneself, knowing time, knowing moderation, knowing community, and knowing people. This principle fostered credibility in the Sangha and enabled value creation through personnel development.

Keyword: Leadership; Educational Administration; Propagation of Buddhism; Dharma Missionaries

บทนำ

ภาวะผู้นำเป็นลักษณะของผู้ที่จะเป็นผู้บริหารหรือผู้จัดการที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างที่ตั้งใจปรารถนาได้ ภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นผู้บริหารที่เป็นเจ้าคณะผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะ รวมไปถึงผู้ปกครองที่ทำหน้าที่ในลักษณะบริหารการศึกษาซึ่งในปัจจุบันการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่ได้มีเฉพาะนักธรรมบาลีเท่านั้น แต่มีทั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์หรือปริยัติสามัญ ที่ช่วยให้คณะสงฆ์เพิ่มศักยภาพในการที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพพร้อมในการทำงานเชิงพื้นที่และปรับตัวเข้ากับสังคมร่วมกับการเผยแผ่พุทธศาสนาที่เป็นเชิงรุกมากกว่าตั้งรับ

เพราะฉะนั้นการที่จะพัฒนาผู้นำเชิงพุทธของพระธรรมทูตในการบริหารการศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ หรือ พระธรรมจาริก หมายถึง ิกษุที่เดินทางไปแสดงธรรมในที่ต่าง ๆ ทำหน้าที่เหมือนทูตทางธรรมหรือทูตของพระศาสนานั้นจำเป็นจะต้องมีทฤษฎีตะวันตกและทฤษฎีที่เป็นการจัดการเชิงพุทธเป็นการบริหารที่เป็นพัฒนาไปสู่การนำองค์กรให้มีศักยภาพเพราะการศึกษานั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนว่า พระธรรมและวินัยจะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลายเหล่าสาวก แทนพระองค์เพราะฉะนั้นการที่จะพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์จำเป็นจะต้องรู้หลัก คือ หลักปริยัติเป็นการศึกษาเล่าเรียนไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเรียนบาลีนักธรรม พระไตรปิฎก หรือ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา อยู่ลักษณะหรือสิ่งที่เป็นคำสอนของครูบา อาจารย์แล้วนำไปสู่การปฏิบัติส่งผลเป็นการตรัสรู้ธรรมหรือการแทงตลอดรู้สภาวะธรรมตามความเป็นจริงจึงจะสามารถเข้าถึงสภาวะธรรมได้ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นการที่จะทำให้ผู้นำในทางการบริหารการศึกษาเข้าใจถึงบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง และผู้ที่ได้รับประโยชน์อย่างยิ่ง คือ ผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนส่วนผู้ที่ได้รับผลกระทบจะเป็นประชาชนที่ได้รับคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ส่วนการจะรู้หลักการต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีวิสัยทัศน์และสามารถที่จะพัฒนาการบริหารจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีคุณค่า แต่เมื่อพิจารณาไปแล้วสังคมของคณะสงฆ์เป็นการปกครองเฉพาะจำเป็นจะต้องรู้หลักที่เป็นทฤษฎีโดยเฉพาะการปฏิรูปการศึกษาตามแนวการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามแนวปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2562 แปลว่า ด้วยพระราชบัญญัติการศึกษาคณะสงฆ์เพราะคณะสงฆ์และรู้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์รวมถึงพระธรรมวินัยด้วยการศึกษาสามารถนำไปเผยแผ่พุทธศาสนาได้จริง

ความสำคัญภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษา

Bennis & Nanus (1985) ได้ใช้เวลา 5 ปีในการศึกษาและวิจัยผู้นำจำนวน 90 คน 60 คน จากองค์การธุรกิจ และ 30 คน องค์การของรัฐ การวิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีรูปแบบประมาณ 3-4 ชั่วโมง และยังใช้การสังเกตประกอบด้วย การสัมภาษณ์จะถามถึง จุดเด่น จุดด้อย และการตัดสินใจสำคัญ ๆ ในอาชีพของพวกเขา สิ่งที่มีอิทธิพลต่อปรัชญาการจัดการหรือแบบการจัดการได้พบว่า ปัจจัยที่ช่วยทำให้การเปลี่ยนแปลงองค์การของตนในภาวะที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถพาองค์กรอยู่รอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bennis & Nanus, 1985)

1. พัฒนาวิสัยทัศน์ (Developing Vision) ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่ดีสำหรับองค์การของเขาในอนาคต แม้ว่ามันจะดูเป็นความฝัน แต่อย่างไรก็ต้องให้เห็นงานที่จะทำอย่าง

ชัดเจน และต้องเป็นผู้รวบรวมพลังของสมาชิก ให้ทุ่มแรง ทุ่มใจ ทำให้ความฝันนั้นเป็นจริงให้ได้ โดยที่ผู้นำจะต้องมีลักษณะดังนี้ ผู้นำจะต้องสนใจว่าจะไร้อะไรกำลังเกิดขึ้น จะต้องตัดสินใจว่าจะอะไรจะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับองค์กรในอนาคต จะต้องกำหนดทิศทางและแนวทางในการดำเนินงานของทุกคนในองค์กร ซึ่งที่กล่าวมานี้ถือเป็นหลักสำคัญพื้นฐานที่ถูกยอมรับว่าเป็นสากลสำหรับผู้นำ ไม่ว่าผู้นำนั้นจะเป็นไวยาการ (Conduction) ผู้บัญชาการเหล่าทัพ (Army Generals) ผู้ฝึกสอนฟุตบอล (Football Coach) และผู้บริหารโรงเรียน ฯลฯ สำหรับภารกิจที่สำคัญที่ควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมสนับสนุน คือการสร้างแรงดลใจให้ผู้ปฏิบัติงาน โดยทำให้รู้งานของเขามีความหมายต่อองค์กร และสนองความต้องการพื้นฐานของเขาได้ ให้ลูกน้องได้รู้ถึงคุณค่าของตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร หรือการเปลี่ยนแปลงและภารกิจที่วิสัยทัศน์จะต้องเป็นตัวชี้แจงทางของการตัดสินใจต่าง ๆ ด้านงบประมาณ บุคลากร ความคิดริเริ่มและความเกี่ยวข้องของบุคลากรในทุกระดับ สิ่งที่เป็นปัญหาก็คือ ทำอย่างไรผู้นำจึงจะได้มาซึ่งวิสัยทัศน์ หรือมีวิสัยทัศน์ที่ดี และสนองต่อความต้องการดังกล่าวได้โดยไม่มีความคลุมเครือ หรือไม่ชัดเจนดังที่พบเห็นและลึก ๆ ผู้นำขาดผู้สนับสนุนวิสัยทัศน์นั้น ผู้นำต้องสร้างเครือข่ายทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน สนใจรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้มีมุมมองต่าง ๆ วิสัยทัศน์นั้นควรได้มีการคัดเลือกจากที่เสนอหรือคิดหลายมุมมอง ผู้นำที่ดีที่เก่งต้องสามารถทำให้วิสัยทัศน์เป็นที่เข้าใจง่ายและมีเหตุผลที่ทุกฝ่ายจะเห็นชอบร่วมกัน และที่สำคัญต้องสามารถให้ทุกอย่างยอมรับว่าเป็นเรื่องที่เป็นจริงได้และสามารถทำให้เกิดขึ้นหรือสำเร็จได้ตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ที่ดีมีประสิทธิภาพต้อง เหมาะกับองค์กร ถูกกับเวลา และเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงานในองค์กรนั้น ความสามารถในการวินิจฉัยและวิเคราะห์เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาวิสัยทัศน์ แต่สัญชาตญาณและความคิดริเริ่มก็เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเช่นกัน การศึกษาวิจัยของ Bennis & Nanus (1985) สอดคล้องกับการศึกษาอื่น ๆ ที่พบว่า องค์กรที่ขาดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนจะมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานลดลงโดยเฉพาะใน 2 ศตวรรษที่ผ่านมา ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมในสังคมรอบด้าน การค้าภายใน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของ เทคโนโลยี การเพิ่มขึ้นของความต้องการของผู้ปฏิบัติงาน และแรงกดดันจากภายนอก เช่น ผู้ถือหุ้น ธนาคาร เจ้าของเงินกู้ และสภาพแรงงาน เป็นต้น

2. พัฒนาความผูกพันศรัทธา (Developing Commitment and Trust) การพัฒนาวิสัยทัศน์ที่ดีและน่าสนใจอย่างเดียวยังไม่พอ แต่ต้องเป็นตัวสื่อสารวัฒนธรรมขององค์กรได้ด้วย การดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ต้องเป็นเรื่องของการชักชวน และสร้างแรงดลใจไม่ใช่ประกาศิตหรือการ บังคับให้ทำ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพมักจะมีสำนวนชักชวนที่จับใจ คำอุปมาอุปไมย คำขวัญ สัญลักษณ์ และพิธีการต่าง ๆ ที่จะสร้างแรงดลใจให้เกิดการ

ยอมรับร่วมกัน และพร้อมที่ปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจและผูกพัน วิสัยทัศน์ต้องเน้นให้เห็นความแตกต่างในสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละระดับจากภารกิจที่ไม่ชัดเจน ให้เป็นชัดเจนพร้อมด้วยแผนงานและนโยบาย วิสัยทัศน์จะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้นำทั้งด้านการตัดสินใจและการกระทำ การเปลี่ยนแปลงจะต้องเกิดที่โครงสร้าง และกระบวนการของการจัดการโดยต้องคงรักษาไว้ที่ค่านิยม วัตถุประสงค์ของวิสัยทัศน์ใหม่นั้น กระบวนการยอมรับเห็นชอบ และผูกพันร่วมกัน ควรจะเกิดขึ้นในผู้นำระดับสูงขององค์กร ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ก็ควรได้มีส่วนร่วมรับรู้และร่วมด้วยกัน แต่อย่างไรก็ตาม ความรับผิดชอบหลักก็ยังคงอยู่กับผู้นำแบบแปลงรูป ไม่ใช่มอบหมายให้ผู้นำคนอื่น การยอมรับ เห็นชอบและผูกพัน ต่อวิสัยทัศน์ของผู้ปฏิบัติงานจะขึ้นอยู่กับความศรัทธาของเขาต่อผู้นำด้วย ผู้นำที่ไม่เป็นที่ศรัทธาไม่สามารถจะทำให้วิสัยทัศน์ใหม่เป็นที่ยอมรับได้ ศรัทธาต่อผู้นำขึ้นอยู่กับ การยอมรับในความเชี่ยวชาญของผู้นำ รวมทั้งควรมีหลักการและพฤติกรรม การทำงานที่สม่ำเสมอ การไม่สม่ำเสมอจะลดการยอมรับในความชัดเจนของวิสัยทัศน์ และการขาดความเชื่อมั่นในผู้ตามก็จะเป็นตัวปิดกั้นความน่าสนใจของวิสัยทัศน์นั้นโดยสิ้นเชิง ผู้นำจะต้องแสดงการยอมรับต่อค่านิยมของผู้นำ และแสวงหาวิธีการที่ใช้กระตุ้นพฤติกรรมการทำงานของพวกเขาก็ไม่ขัดต่อค่านิยม

3. สนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้ขององค์กร (Facilitating Organizational Learning) สิ่งสำคัญที่พบโดย Bennis & Nanus (1985) ก็คือ การเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละคนและองค์กร ผู้นำจะต้องพัฒนาทักษะ และเพิ่มพูนความรู้ให้แก่สมาชิกขององค์กรจากประสบการณ์ของความสำเร็จและ ล้มเหลวที่ผ่านมา ผู้นำต้องรู้ถึงความจำเป็นของข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ ผู้นำต้องเป็นผู้ติดตามการสนองตอบของผู้ตาม และบุคคลภายนอกต่อแนวความคิดของผู้นำต้องสร้างเครือข่ายและหาข้อมูลจาก เครือข่ายในการสร้างแผนกลยุทธ์ ผู้นำต้องใช้การทดลองเพื่อกระตุ้นให้การประดิษฐ์ใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการผลิตผลิตผลใหม่ ผู้นำต้องเห็นว่าการผิดพลาดเป็นของธรรมดา และเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน ทั้งต้องใช้ประโยชน์จากการผิดพลาดนั้นมาปรับปรุงในการเรียนรู้และพัฒนา ในการที่จะส่งเสริมและอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ของสมาชิกอื่น ๆ ในองค์กร ผู้นำต้องกระตุ้นผู้นำในระดับต่าง ๆ ให้มีการวางแผนงานในการพัฒนาตนเอง และสนับสนุนให้มีการจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะในการวางแผนและการรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมรอบตัวและทิศทางที่เปลี่ยนไป การพัฒนาผู้บริหารโดยทั่วไปแล้วจะประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1. การประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ซึ่งประกอบด้วย การประเมินความต้องการจำเป็นปัจจุบัน ความต้องการระยะยาวและความต้องการจำเป็นส่วนบุคคล

2. การออกแบบโปรแกรม (Program Design) ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาขั้นตอนการทำงาน เช่น การสอนงาน การหมุนเวียนงาน การมอบให้เป็นกรรมการ เป็นต้น การพัฒนาการทำงานได้แก่ การศึกษาเฉพาะกรณี การแสดงบทบาทสมมติ เกมการบริหาร เป็นต้น

3. การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งจะประเมินใน 4 ระดับ คือ ปฏิกริยาของผู้เข้าร่วมการพัฒนา การเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงด้านประสิทธิผลขององค์กร (Carrell et al., 1992)

การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรในภาพรวมประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ประกอบด้วย 1. การกำหนดทักษะการปฏิบัติงานที่สามารถส่งเสริมให้หน่วยงานมีผลผลิตสูง 2. การวิเคราะห์บุคคลที่จะพัฒนาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับโปรแกรมการพัฒนาว่า ควรพัฒนาในด้านใด เช่น ความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ทักษะคิด และแรงจูงใจส่วนบุคคลที่บุคลากรจำเป็นต้องมี และ 3. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมและพัฒนา

ขั้นที่ 2 การออกแบบหลักสูตรการพัฒนาเป็นการออกแบบที่พิจารณาครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของหลักสูตร วิธีการพัฒนาเนื้อหาสาระของการพัฒนา และกิจกรรมของหลักสูตร ซึ่งการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาจะต้องมีความชัดเจน และสามารถนำไปสู่วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้โดยตรง

ขั้นที่ 3 การประเมินผลก่อนดำเนินการเป็นการนำหลักสูตรการพัฒนาเข้าสู่การแนะนำและตรวจสอบให้เกิดความถูกต้องเหมาะสมก่อนจะมีการดำเนินการในขั้นตอนต่อไปเพื่อประกันว่าเป็นโปรแกรมการพัฒนาที่มีประสิทธิผล

ขั้นที่ 4 การดำเนินการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่จะทำการพัฒนาบุคลากรโดยเน้นหลักการ คือ การทำให้งานมุ่งสู่ความสำเร็จด้วยการฝึกอบรม และพัฒนาผู้รับการฝึกอบรมที่มีความสามารถ และทักษะในการนำเสนอที่ต่อนอกเหนือจากความรู้ในเนื้อหาที่จะอบรม (Gary, 2002)

ภาวะผู้นำ คือ ความสัมพันธ์ (Relationship) ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้นำและผู้ตาม โดยให้ความสนใจในกระบวนการมีความประพฤติของผู้นำในการใช้มรรควิธีต่าง ๆ ในการทำหน้าที่ตามบทบาทของตนให้เป้าหมายบรรลุที่ต้องการในบริบทหนึ่ง ๆ โดยใช้ปัจจัยต่าง ๆ เช่น คุณลักษณะ ความสามารถ สติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ ในการมีพฤติกรรมในสภาพต่าง ๆ เมื่อพิจารณาเทียบกับเรื่องทางจิตใจ (Motivation) แล้ว เปรียบได้เหรียญหนึ่งที่มีสองด้าน ด้านหนึ่ง คือ ภาวะผู้นำ อีกด้านหนึ่ง คือ การจูงใจ เมื่อพูดถึงความจูงใจจะเน้นความต้องการของผู้ตาม เมื่อพูดถึงภาวะผู้นำจะเน้นพฤติกรรมของผู้นำ ในอดีตนั้นสนใจ

เลือกผู้นำตามลักษณะของผู้นำซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ตามมีประสบการณ์ส่วนบุคคล ต่อมาสนใจที่สไตล์การเป็นผู้นำ โดยสนใจพฤติกรรมของผู้นำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ตามมีประสบการณ์ได้โดยตรง และเชื่อว่าสามารถฝึกฝนบุคคลให้เป็นผู้นำที่ดีได้ พลังชนิดหนึ่งสามารถส่งแรงกระทำอันก่อให้เกิดการขับเคลื่อนของกลุ่มคนและระบบองค์กรที่ไปสู่เป้าหมายประสงค์คุณภาพพฤติกรรมของบุคคลเพื่อชี้นำบุคคลอื่น หรือชี้นำกิจกรรมต่าง ๆ ในภาระองค์กรกล่าวว่า ภาวะผู้นำ กระบวนการที่จะต้องนำเข้าไปเกี่ยวข้องกับความคาดหวัง ค่านิยมและความสามารถในการติดต่อพบปะเจรจาของบุคคลที่จะต้องนำไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นเพื่อจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้นำจะต้องแสดงออกจากพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้บังคับบัญชา เห็นว่าในการสนับสนุนในความสามารถของผู้ตาม

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึงความสามารถในการ ปฏิบัติงานของผู้นำเพื่อทำให้กลุ่ม ประสบความสำเร็จ

1. Interpersonal ซึ่งแปลว่า ระหว่างบุคคล หมายถึงผู้นำจะต้องมีผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา
2. Influence หมายถึง อำนาจ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา
3. Goal หมายถึง จุดมุ่งหมายที่ผู้นำต้องการซึ่งเป็นสาเหตุที่ผู้นำต้องดิ้นรนต่อสู้ทุกวิถีทางเพื่อให้ไปสู่จุดมุ่งหมาย

สรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำจำเป็นจะต้องพัฒนาทั้งสองส่วน คือ ในส่วนตัวบุคคลและพัฒนางานในส่วนตัวบุคคล คือ พัฒนาวิสัยทัศน์ความผูกพันด้านศรัทธา การสนับสนุนการเรียนรู้ขององค์กรและมีการพัฒนาภาวะผู้นำในหลาย ๆ ระดับ ไม่ว่าจะเป็นโดยตำแหน่งหน้าที่การยอมรับการสร้างงานการสร้างคนและการพัฒนาผู้ที่สืบทอดความเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ จึงรวมได้ว่า การจะพัฒนาผู้นำในด้านการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จำเป็นต้องใช้ทฤษฎีตะวันตกเข้ามาประกอบเป็นหลักการที่จะทำงานเป็นทีมและสร้างคนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีในพระพุทธศาสนาให้สามารถเป็นที่พึ่งแก่ประชาชนและมีภาวะผู้นำในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านการปกครองจะสามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะภาวะผู้นำจึงเป็นส่วนสำคัญในการที่จะพัฒนาในด้านต่าง ๆ สิ่งสำคัญ คือ ต้องมีความรู้ความสามารถทักษะเจตคติที่ดีจึงจะสามารถสืบทอดผลงานให้บริหารการศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้ดีซึ่งทฤษฎีตะวันตกก็สอดคล้องกับหลักฐานพุทธศาสนาอยู่พอสมควร

พระธรรมทูต คือ ผู้นำในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาภาคปริยัติธรรมแผนกธรรม เรียกว่า การสอบเกิดขึ้นตามพระราชดำริของสมเด็จพระสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

เป็นการศึกษาในเรื่องของการเขียนกระทู้ หลักธรรมะ พุทธประวัติและการศึกษาพระวินัย ซึ่งมีการศึกษามาตั้งแต่สมัยโบราณปัจจุบันนี้การศึกษาเหล่านี้ก็ยังมีจัดการอยู่ในวัดต่าง ๆ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอที่จะคอยดูแลในการจัดสอบ โดยมีการกำกับดูแลของแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้ออกข้อสอบและดูแลการจัดการการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร ผู้เรียน ครูสอน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ต่าง ๆ

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร คือ ในลักษณะของเจ้าอาวาสที่เป็นเจ้าอาวาสวัดใหญ่ ส่วนใหญ่ก็จะไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนเพราะว่ามีพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษาพอสมควรแต่จะเกิดปัญหากับวัดที่เล็กจำเป็นจะต้องสามารถมีผู้เรียนคือสนับสนุนการศึกษา สนับสนุนการศึกษาให้มีการศึกษาที่แพร่หลายเจ้าอาวาสจะต้องสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในพรรษาศึกษาเล่าเรียนอย่างต่ำที่สุดก็คือ นักธรรมชั้นตรี ถ้าองค์ไหนมีความสามารถที่จะเรียนศึกษาต่อจำเป็นจะต้องส่งเสริมที่จะเรียนในระดับนักธรรมชั้นโท หรือ นักธรรมชั้นเอกต่อไป แต่เจ้าอาวาสจำเป็นจะต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนและทำหน้าที่เป็นครูสอนด้วยถ้าวัดนั้นไม่มีเจ้าอาวาสที่มีความสามารถในการสอนจะส่งเสริมให้ไปเรียนในสำนักที่มีครูสอนที่มีความพร้อม การสนับสนุนส่งเสริมเหล่านี้เป็นการสร้างวิสัยทัศน์ทั้งโดยตำแหน่งและโดยอำนาจหน้าที่ ๆ ควรจะเป็น เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำในลักษณะการสร้างวิสัยทัศน์ทำให้องค์กรขับเคลื่อนโดยการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่มีอยู่ให้ไปสู่กระบวนการการเรียนการสอนนำไปสู่การปฏิบัติอบรมและสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคต

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีมาตั้งแต่สมัยอดีตเนื่องจากพระไตรปิฎกเป็นการสืบทอดโดยภาษาบาลีเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้มีความเข้าใจลึกซึ้งและถือว่าเป็นกุญแจในการที่จะศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาการสอบวัดความรู้จึงมีการตั้งมาตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา มีการสอบสนามหลวงแผนกบาลีตั้งแต่ขั้นต้นชั้นกลางและชั้นสูงรวมเป็นทั้งหมดถึง 9 ประโยคปัจจุบันนี้เป็นความรับผิดชอบของแม่กองบาลีสนามหลวงซึ่งมีการสอบและในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคซึ่งในส่วนภูมิภาคเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสรรการสอบสวนการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับจังหวัดนั้น ๆ เป็นการปกครองที่มีความพิเศษอยู่พอสมควรในส่วนของการพัฒนาและผู้นำลักษณะที่การเรียนบาลีซึ่งมีความค่อนข้างที่จะขบเข่าพอสมควร เพราะเป็นการเรียนที่แบบเดิมและค่อนข้างที่จะใช้ความจำมากกว่าความเข้าใจจึงต้องอาศัยความเพียรของพระภิกษุสามเณรและสิ่งสำคัญ คือ ต้องมีทรัพยากร คือ พระภิกษุสามเณรที่เอาใจใส่และตั้งใจที่จะเรียนจริงเจ้าอาวาสหรือผู้บริหารก็ต้องมีภาวะผู้นำที่จะบริหารจัดการการเรียนการสอนบาลีอย่างไรให้เข้าถึงแก่นแท้เพื่อให้นำคำสอน

เหล่านั้นมาใช้สืบทอดพระพุทธศาสนาได้และทำให้พระภิกษุสามเณรได้มีความรู้สามารถศึกษาพระไตรปิฎกได้อย่างลึกซึ้งนำคำสอนเหล่านั้นมาเผยแผ่แก่ประชาชนให้เกิดประโยชน์

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ได้เน้นการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพสามารถดำรงพระพุทธศาสนาไว้ได้ด้วยดีทั้งนี้ถือว่าเป็นกิจกรรมสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อให้ทราบถึงจุดประสงค์และเจตนารมณ์ของการศึกษาที่ผ่านมานำไปสู่การศึกษาสมัยใหม่ (พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทธาโณ) และคณะ, 2558)

มหาวิทยาลัยสงฆ์หรือปริยัติสามัญเป็นการศึกษาที่ให้โอกาสแก่พระภิกษุสามเณรที่ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนในระดับสามัญมาโดยตรงแต่มีการเทียบโอนหรือการนำวุฒิทางธรรมหรือทางบาลีเข้ามาเทียบเพื่อศึกษาเล่าเรียนนี้ก็เป็นวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในองค์กรสูงและเมื่อมีการเข้ามาศึกษามีทรัพยากรที่ติดอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ก็ได้จัดการศึกษาโดยสนับสนุนพระภิกษุสามเณรให้เข้ามาศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงซึ่งเป็นวิชาที่จะสามารถเป็นมิชฌาชีพได้เป็นวิชาการที่เมื่อมาเรียนแล้วเปิดโอกาสให้เหตุผลมาเรียนเป็นการขยายโอกาสอีกทางหนึ่งได้เป็นการสร้างความรู้ความสามารถทักษะเจตคติที่จะสามารถอยู่กับสังคมได้ส่วนในพระภิกษุสามเณรก็จะสามารถสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาภาวะผู้นำที่จะต้องบริหารทรัพยากรที่มีให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดจึงจะสามารถพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้ง 3 แผนกให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยเกิดประโยชน์และสร้างประโยชน์ต่อสังคม

สรุปได้ว่า การศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาบาลี นักธรรม หรือการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ ของพระภิกษุสามเณรมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางคณะสงฆ์ที่จะบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยเกิดประสิทธิภาพทำให้วงการพระธรรมทูตที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนามีความน่าเชื่อถือและสามารถสร้างมูลค่าจากการสร้างบุคคล และภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยจึงจำเป็นที่จะเริ่มจากการมีวิสัยทัศน์ที่ดีเป็นการพัฒนาวิสัยทัศน์ คือ มองการณ์ไกลการพัฒนาสร้างความศรัทธาและพัฒนาการเรียนรู้ในองค์กรเพราะหลักธรรมทางพุทธศาสนามี 84,000 พระธรรมขันธ์ ซึ่งไม่สามารถที่จะเรียนจบภายในวันเดียวได้แต่สามารถที่จะศึกษาและนำไปพัฒนาเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมและสามารถที่จะเข้าถึงทำได้ตามที่พระพุทธเจ้าได้สอนไว้ก็จะมีศรัทธาตั้งมั่นและสามารถที่จะมีศักยภาพที่จะช่วยพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่ตลอดไปได้

หลักสัปปริสธรรม 7 กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลักสัปปริสธรรม 7 ดังนี้ว่า สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับคุณสมบัติของผู้นำในสังคมไทยปัจจุบันได้อย่างไร ดังนี้

1. อัมมัญญา คือ รู้หลักการในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวว่า อัมมัญญา หมายถึง การรู้ธรรม ดังความที่ปรากฏในอัมมัญญสูตร (อง.สตตก. (ไทย) 23/65/143-146) ว่า ภิกษุที่เป็นผู้รู้เหตุ รู้เรื่องนวัคตฤศาสน์ คือคำสั่งสอนพระศาสดา อันเป็นศาสนธรรม มืองค์ประกอบอยู่ 9 ประการ หรือที่เรียกว่ารู้ธรรมคำสั่งสอนในพระไตรปิฎก คือ หลักปริยัติธรรมนั่นเอง ซึ่งได้แก่ การรู้เรื่องของพระสูตร พระวินัยและพระอภิธรรม เป็นต้น

2. อัตถัญญา (รู้ผล)

3. อัตถัญญา คือ รู้ตน พัฒนาตนอัตถัญญา คือ รู้ตน รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาดตนเองอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำที่ดีนั้นจะต้องสำรวจตนเองอยู่เสมอว่าตนเองมีจุดอ่อนจุดแข็งอะไร แล้วดำเนินการปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะที่เดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ กล่าวคือ ผู้นำที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงแห่งโลกอย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถนำพามวลชนและองค์กรไปสู่จุดหมายได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

4. มัตถัญญา คือ รู้จักประมาณ

5. กาลัญญา คือ รู้จักเวลา กาลัญญา คือ รู้จักเวลา รู้จักเวลาที่ควรประกอบกิจการงานต่าง ๆ

6. ปริสัญญา คือ รู้ชุมชน ปริสัญญา คือ รู้ชุมชน รู้สังคม ตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวางจากสังคมโลก สังคมประเทศชาติ

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าว ปริสัญญา หมายถึง การรู้จักบริษัท และแนวปฏิบัติของบริษัท ดังปรากฏในอัมมัญญสูตร (อง.สตตก. (ไทย) 23/65/145) ว่า ภิกษุเป็นผู้รู้จักบริษัท คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้จักบริษัทหรือรู้จักชุมชนเหล่านี้เป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ เป็นคหบดี ชนเหล่านี้เป็นสมณะในชุมชนนั้น ควรเข้าไปหาอย่างนี้ ควรยืนอย่างนี้ ควรนั่งอย่างนี้ ควรกล่าวอย่างนี้ ควรส่งบออย่างนี้ หากภิกษุไม่รู้จักว่าชุมชนเหล่านั้นและวางตนไม่เหมาะสมกับสังคมหรือชุมชนนั้นแล้ว ไม่ควรเรียกเธอว่า เป็นปริสัญญ แต่เพราะภิกษุรู้ว่า นี่เป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ เป็นคหบดี เป็นสมณะ ในบริษัทนั้น เราควรเข้าไปหาอย่างนี้ ควรยืนควรนั่งอย่างนี้ ควรกล่าวควรส่งบออย่างนี้ จึงเรียกเธอว่า เป็นปริสัญญ

ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า การรู้จักว่าชุมชนใด ๆ เป็นสังคมประเภทไหน ย่อมทำให้บุคคลนั้นสามารถวางตนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมในสังคมนั้น ๆ อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลในสังคมนั้น ๆ ด้วย ดังนั้น ผู้นำที่รู้จักชุมชนเป็นอย่างดีย่อม

สามารถวางตนได้อย่างเหมาะสมในสังคมนั้น อีกทั้งยังสามารถบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ ของสังคมนั้นให้ถูกต้องตามกฎหมาย ประเพณี แบบแผน ทำให้เป็นที่เคารพนับถือ ยกย่องของหมู่คณะ หรือจากมวลชน ตลอดจนสามารถนำมาซึ่งความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมนั้น ๆ ด้วย

ในการที่ผู้นำจะรู้จักชุมชนได้ดีอีกประการหนึ่งนั้น ผู้นำจะต้องเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลในสังคมซึ่งจะปฏิบัติต่อกันได้อย่างถูกต้อง ในข้อนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับสังคาลบุตร ในเรื่องทิศทั้ง 6 ซึ่งมีสาระสำคัญต่อผู้นำในการบริหารชุมชนที่ควรรู้ ดังต่อไปนี้

1. ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดามารดา จะต้องดูแลบุตรธิดาของตน มิให้ทำชั่ว แนะนำให้เป็นคนดี ให้การศึกษา เป็นต้น เมื่อบุตรธิดาได้รับการดูแลเช่นนั้นแล้ว ควรปฏิบัติตนต่อท่านในทางที่ดี เช่น เลี้ยงดูท่านในคราวจำเป็น ดำเนินกิจการ รักษาวงศ์สกุลของท่านมิให้เสื่อมเสีย

2. ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครู อาจารย์ จะต้องแนะนำศิษย์ด้วยดี ไม่ปิดบังอำพราง ยกย่องในหมู่คณะ เป็นที่พึ่งของศิษย์ได้ เป็นต้น เมื่อศิษย์ได้รับการอนุเคราะห์จากครู อาจารย์แล้วพึงตอบแทนท่านด้วยการรับใช้ท่าน เชื่อฟังท่าน เคารพท่าน และตั้งใจศึกษา

3. ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ ภรรยาและสามี จะต้องปฏิบัติต่อกันดังนี้ ภรรยาจะต้องจัดงานบ้านด้วยดี สงเคราะห์ญาติของสามี ซื่อสัตย์ต่อสามี รักษาทรัพย์ที่สามีด้วยดี เป็นต้น และสามีควรปฏิบัติต่อภรรยาด้วยการยกย่อง ไม่ดูหมิ่น ไม่นอกใจ ให้เครื่องแต่งตัวแก่ภรรยา

4. ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรหรือเพื่อนที่จะปฏิบัติต่อกันดังนี้ เช่น ด้วยการกล่าวถ้อยคำไพเราะ วางตนเสมอดันเสมอปลายต่อเพื่อน เป็นที่พึ่งของกันและกันได้ ไม่ทิ้งเพื่อน ในยามวิบัติ และนับถือวงศ์ตระกูลของเพื่อน

5. ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ คนงาน คนรับใช้ หรือผู้ใต้บังคับบัญชา จะต้องปฏิบัติต่อนายจ้างหรือเจ้านาย คือ ลูกทำงานก่อนนายเลิกที่หลังนาย ถือเอาเฉพาะของที่นายให้ทำงานให้ดียิ่งขึ้น ยกย่องนาย เป็นต้น

6. ทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณะ นักบวช ผู้ทรงคุณธรรมอันสูง ควรอนุเคราะห์แก่คฤหัสถ์ เช่น ห้ามไม่ให้ทำชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม อธิบายข้อความให้แจ่มชัดและบอกทางสวรรค์ให้คฤหัสถ์ เมื่อได้รับการอนุเคราะห์ควรตอบแทนด้วยการจะพูด จะทำ จะคิด ต้องประกอบด้วยความเมตตา การต้อนรับด้วยดี และการให้ทานด้วยปัจจัยสี่ (ที.ปา. (ไทย) 11/242-244)

ดังนั้น การที่ผู้นำสามารถเข้าใจและปฏิบัติตามหลักทิศทั้ง 6 ได้อย่างถูกต้องย่อมแสดงให้เห็นว่า ผู้นำนั้นเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ

ได้อย่างถูกต้องจนสามารถทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะได้ ก็สามารถนำมาซึ่งความสันติสุข ในสังคมนั้นได้ตลอดไป

จากตัวอย่างที่กล่าวมา ผู้วิจัยพอจะสรุปได้ว่าผู้นำที่ดีตามหลักปรัญญา จะต้องรู้ชุมชน รู้สังคม อย่างถูกต้องในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านกฎเกณฑ์ ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อผู้นำนั้นจะสามารถวางตนได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติงานตามแผนงานได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องตามสังคมนั้น ๆ อีกทั้งสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างทันโลกทันเหตุการณ์ เพื่อนำพาหมู่คณะและสังคมไปสู่ความสงบสุข และก้าวหน้าต่อไป นอกจากนี้ผู้นำที่ดียังควรเข้าใจหลักทศทั้ง 6 เพื่อให้สามารถสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีขึ้นในสังคมหรือองค์กรนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง ทำให้การดำเนินงานทุกอย่างเป็นไปด้วยความร่วมมือน่าสนใจในการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นด้วย

7. ปุคคลปรปรัญญา คือ รู้จักบุคคล ในการรู้จักบุคคลหรือการที่จะเลือกคบคนนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงให้เห็นความสำคัญในข้อนี้ ดังปรากฏในชาดกเรื่อง สันติคุมพชาดก ซึ่งมีใจความว่า ณ ป่าจั่วใกล้ๆ กับภูเขาลูกหนึ่ง มีลูกนกแขกเต้า 2 ตัว อาศัยอยู่ ทางด้านทิศเหนือของภูเขาเป็นที่อาศัยของหมู่บ้านโจร 500 ส่วนทางทิศใต้ของภูเขาเป็นที่อยู่ของพระฤๅษี วันหนึ่งลูกนกแขกเต้าถูกพายุพัดไปตกในต่างทิศทางกัน ตัวหนึ่งถูกพัดไปตกที่หมู่บ้านโจร 500 โจรได้เลี้ยงไว้ ตั้งชื่อว่า พุ่มหอก อีกตัวหนึ่งลมพัดไปตกที่อาศรมของฤๅษี พวกฤๅษีเลี้ยงไว้ ตั้งชื่อว่า ดอกไม้ พระราชาทรงพระนามว่า ปัญจาละเสด็จทรงรถไปสู่ป่าพร้อมข้าราชบริพารเพื่อล่าเนื้อ พระองค์ได้ล่าติดตามเนื้อ แต่ไม่พบ จึงเสด็จกลับ ได้หยุดพักผ่อนสร้งน้ำ เสวยน้ำ และบรรทมใต้ต้นไทรริมฝั่งแม่น้ำใกล้กับหมู่บ้านโจร พวกโจรพากันเข้าป่า คงเหลือแต่คนพุ่มหอกกับคนครัวสองคนเท่านั้น คนพุ่มหอกได้ออกจากหมู่บ้านบังเอิญพบพระราชากำลังบรรทมอยู่ใต้ต้นไทร จึงบอกคนทำครัวเป็นภาษามนุษย์ว่า

“พวกเราจะปลงพระชนม์พระราชาเสียและให้ปลดเสื้อผ้าเครื่องทรงมาให้หมด” พระราชาตื่นจากบรรทม ได้ยินดังนั้น เห็นว่ามีภัยอยู่เฉพาะหน้า จึงหนีไปถึงอาศรมของฤๅษีซึ่งพวกฤๅษีได้เข้าป่าไปเพื่อเก็บผลไม้ คงเหลือแต่คนดอกไม้ตัวเดียว เมื่อนกดอกไม้เห็นพระราชา จึงได้กล่าวต้อนรับว่า “ขอเดชะพระมหาราช ข้าพระองค์มาตีไม่ได้มาร้ายเลย” พระราชาเมื่อทรงได้สดับดังนั้น ทรงเลื่อมใสในการต้อนรับ ทรงสรรเสริญนกดอกไม้ตัวนี้ และทรงดำนิพนกพุ่มหอกว่า “นกดอกไม้เป็นนกที่มีคุณธรรมเยี่ยม มีมารยาทดี แต่มนุษย์คนพุ่มหอกอีกตัวหนึ่งพูดแต่คำหยาบ มักได้ มีความโลภในจิตใจ” นกดอกไม้เมื่อได้ยินดังนั้นจึงกราบทูลว่า

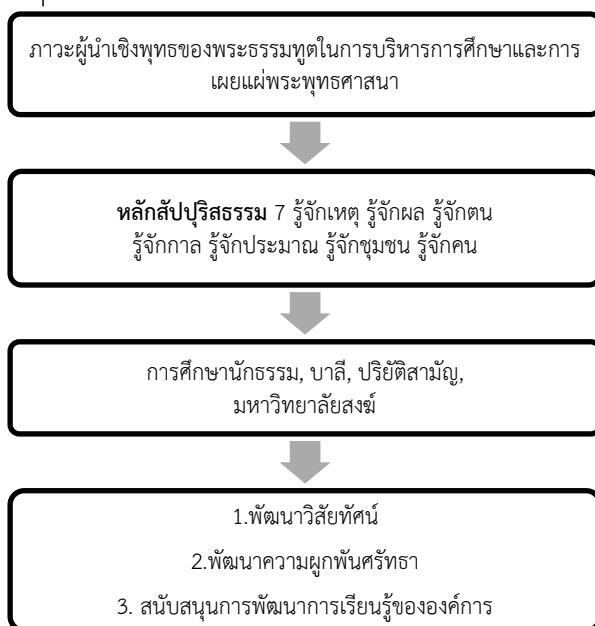
“ขอเดชะพระมหาราช ข้าพระองค์เป็นนกธรรมดาเดียวกันกับนกนั้น แต่เพราะเขาเติบโตในสำนักที่ไม่ดี พวกโจรสอนให้ทำโจรกรรมอยู่ตลอดเวลา ส่วนข้าพระองค์เติบโต

ใหญ่ อยู่สำนักของคนดี พวกฤษีแนะนำด้วยธรรมะนั้น ข้าพระองค์ทั้งสองจึงมีคุณธรรมแตกต่างกัน”และนกดอกไม้ได้กล่าวต่อไปอีกว่า

“ข้าแต่พระมหाराช กิจการที่คนคบบุคคลประเภทใด จะเป็นคนดีหรือไม่ดี มีศีล หรือ ไร้ศีลก็ตาม เขาย่อมตกไปตามอำนาจของคนชนิดนั้น” พระราชาได้ทรงสดับอย่างนั้น แล้วเกิดความเลื่อมใสในนกดอกไม้ จึงอภัยให้แก่กนกแขกเต้าทั้งหลาย และให้คณะของฤษีพำนักในพระราชอุทยาน ทำนุบำรุงจนตลอดชีวิต (ช.ชา.วิสติ. (ไทย) 27/159-185)

ในชาดกนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ และความแตกต่างของการคบค้าสมาคมของบุคคล คือ เมื่อบุคคลคบคนเช่นใดก็จะเป็นเหมือนบุคคลเช่นนั้นข้อสำคัญประการหนึ่งนั้นอยู่ที่การรู้จักเลือกคนที่ควรคบก่อน การรู้จักเลือกหรือวิเคราะห์ว่าบุคคลนี้เป็นคนดีควรคบ บุคคลนี้ไม่ควรคบ ดังที่พระราชาปัญจาละ ที่สังเกตเห็นว่า นกตัวแรกนั้นแสดงออกมาในลักษณะของคนพาล ไม่ควรจะอยู่ใกล้ ไม่ควรคบ หากอยู่ในสังคมนั้นแล้วย่อมจะได้รับอันตราย พระองค์จึงเสร็จหนีและเมื่อพบนกแขกเต้าตัวที่อยู่กับฤษี ก็ทรงทราบว่าเป็นสัตว์บรุษที่ดีควรคบพระองค์นั้นเป็นผู้นำที่มีหลักธรรม คือ บุคคลบโรปรัญญูตา เป็นเครื่องพิจารณา จึงรอดพ้นจากอันตรายได้ ที่นกแขกเต้าทั้ง 2 ตัวแตกต่างกันนั้น ก็เพราะการอยู่ในสังคมของบุคคลที่ดีและไม่ดีจึงมีพฤติกรรมที่ต่างกัน ดังนั้น ผู้นำที่ดีย่อมสามารถจะพิจารณาวิเคราะห์ว่าบุคคลผู้ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องเป็นคนอย่างไร และเลือกคบบุคคลที่ดีซึ่งสามารถนำประโยชน์มาสู่ตนเองและหมู่คณะได้ ทำให้เกิดความสงบสุข และสันติสุขตลอดไปในสังคมนั้น ๆ

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

สรุป

ในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการบริหารการศึกษาพระธรรมทูตจำเป็นจะต้องรู้ วิสัยทัศน์พัฒนาความผูกพันองค์กรและสนับสนุนการเรียนรู้ขององค์กรให้ได้โดยพัฒนาจาก ภาวะผู้นำที่เป็นทฤษฎีตะวันตกมีการนำหลักการต่าง ๆ ที่เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำสิ่งสำคัญ คือ การสร้างวิสัยทัศน์ที่จะนำพาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยให้เท่าเทียมไม่น้อยหน้ากับการศึกษาในระดับสามัญเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ดีสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ใน พระพุทธศาสนาให้มีศักยภาพและบทบาทของผู้บริหารการศึกษาที่ผู้เขียนได้อ้างอิง คือ มีความสามารถที่จะบริหารงานให้มีทั้งวิชาชีพและมีการบริหารจัดการที่ดียอมรับการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้นำที่เข้มแข็งเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อพัฒนาสถาบันพระพุทธศาสนาพัฒนา ชาติศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไปได้ เพราะฉะนั้น การที่จะสร้าง บุคลากรที่มีศักยภาพ คือ ต้องพาพัฒนาภาวะผู้นำให้มีศักยภาพด้วยจึงจะสามารถพัฒนา อย่างยั่งยืนเกิดประสิทธิผลในอนาคตต่อไปได้ การนำหลักสัปปุริสธรรมมาประยุกต์ใช้ในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตมีผลต่อการบริหารการศึกษาและการเผยแผ่มี ประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทธาโณ) และคณะ. (2558). การพัฒนาการจัดการ การศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค 1. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(3), 17-32.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Bennis, W. & Nanus, B. (1985). *Leaders: The Strategies for Taking Charge*. New York: Harper and Row.
- Carrell, M. R. et al. (1992). *Personnel/Human Resource Management* (4th ed.). New York: Macmillan.
- Gary, D. (2002). *A Framework for Human Resource Management* (2nd ed.). New Jersey: Prentice Hall.

สันติวิธีเชิงพุทธกับกลยุทธ์รัฐศาสตร์ในการคลี่คลายความขัดแย้งโลก*

BUDDHIST PEACEMAKING AND POLITICAL SCIENCE STRATEGIES FOR RESOLVING WORLD CONFLICTS

สุนันทา จริยโสธร, สมโภชน์ จริยโสธร, พระธนากรณ์ วลลโภ,
พระปิยะพงษ์ วิสุทโธ, พระธัญญภูวิศ โชติโก,
ทิพวรรณ ปราบภัย, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า

Sunanta Chariyasothorn, Somphoch Chariyasothorn, Phra Tanakorn Vallabho,
Phra Piyaphong Wisuttho, Phra Thanyaphuwit Chotiko,
Thippawan Prabpai, Apinyar Chatchorfa

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: nanthana_j@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาการนำหลักสันติวิธีในพุทธศาสนามาผสมผสานกับยุทธศาสตร์ทางการเมือง เพื่อหาทางออกสำหรับความขัดแย้งระหว่างชาติ โดยใช้กรณีข้อพิพาทเขตแดนไทย-กัมพูชาในปี 2568 เป็นตัวอย่างศึกษา เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นอำนาจ กฎหมายระหว่างประเทศ และการรับรู้ในเรื่องอัตลักษณ์ของชาติ งานวิจัยนี้ได้นำทฤษฎีการเมืองที่สำคัญได้แก่ ทฤษฎีสมดุลอำนาจ สถาบันนิยมแบบเสรี และแนวคิดเรื่องการสร้างสรรค์ความเป็นจริงทางสังคม มาอธิบายพลวัตของความขัดแย้งและวิธีการจัดการ แล้วเชื่อมโยงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสราณียธรรม ซึ่งรวมถึงการมีเมตตาธรรม เมตตาواة เมตตาใจ การแบ่งปันสิ่งของ การปฏิบัติตามศีลร่วมกัน และมีมุมมองความเชื่อที่เหมือนกัน เป็นหลักการที่เน้นการสร้างความปลอดภัยและความไว้วางใจในการอยู่ร่วมกัน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า หากใช้เพียงกลยุทธ์ทางการเมืองอย่างเดียว แม้จะแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างได้ แต่ก็ยังขาดมิติด้านจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับการลดอคติและสร้างบรรยากาศความเข้าใจ ในทางกลับกัน หากใช้เพียงหลักธรรมพุทธอย่างเดียวก็ไม่สามารถสร้างกลไกที่เป็นทางการให้มีการบังคับใช้อย่างได้ผล ดังนั้น การรวมทั้งสองแนวทางเข้าด้วยกันจึงเป็นวิธีที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทำให้สามารถจัดการข้อโต้แย้งระหว่างประเทศได้ทั้งในแง่เทคนิคและแง่ความสัมพันธ์ ผลสำคัญที่ได้รับคือการเสนอกรอบความคิด

*Received September 27, 2025; Revised November 1, 2025; Accepted November 9, 2025

แบบรวมองค์ ที่ผสมผสานความแข็งแกร่งเชิงโครงสร้างของศาสตร์การเมืองเข้ากับพลังอ่อนเชิงคุณธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งไปสู่การจัดการความขัดแย้งอย่างยั่งยืน และเปิดมิติใหม่ให้การศึกษาทางการเมืองสมัยใหม่สามารถเชื่อมโยงศาสตร์การเมืองกับหลักธรรมศาสนาได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: พุทธรัฐศาสตร์; ความขัดแย้งระหว่างประเทศ; สาราณียธรรม

Abstract

This article examines the integration of Buddhist nonviolent principles with political strategies to explore pathways for resolving interstate conflicts, using the 2025 Thailand-Cambodia border dispute as a case study. The case illustrates the complexity of contemporary international relations, where power politics, international law, and national identity interact in contested ways. The study applies key political theories, namely Balance of Power, Liberal Institutionalism, and Constructivism, to explain structural and ideational dynamics, and then connects these perspectives with Buddhist ethical teachings, particularly Saraniyadhamma. This principle emphasizes physical, verbal, and mental goodwill, resource sharing, collective moral discipline, and shared understanding, aiming to build harmony and trust. The findings indicate that political strategies alone can address institutional and structural dimensions of conflict, such as negotiation frameworks, diplomacy, and legal mechanisms, yet they often lack ethical depth needed to reduce prejudice and foster genuine trust. Conversely, reliance solely on Buddhist principles may encourage reconciliation and moral restraint but lacks sufficiently formalized mechanisms for enforcement and implementation. Therefore, integrating both approaches offers a more comprehensive solution. In practice, metta-vaci-kamma, or verbal goodwill, can soften diplomatic rhetoric, sadharana-bhogi, or sharing of resources, can support equitable cross-border cooperation, and ditthisamanyata, or shared views, can promote a collective orientation toward peaceful coexistence. The main contribution of this study lies in proposing a holistic conceptual framework that combines the structural strength of political science with the moral and ethical power of Buddhism. This integrated approach addresses both technical conflict

management and relational trust-building, offering a sustainable pathway toward long-term peace. Moreover, the study opens a new dimension in political science by demonstrating that religious ethical principles can be systematically incorporated into modern political analysis and international conflict resolution. This framework encourages scholars and policymakers to rethink security, diplomacy, and cooperation through ethical dialogue, mutual respect, and responsibility across national boundaries.

Keywords: Buddhist Political Science; International Conflict; Saraniyadhamma

บทนำ

ความขัดแย้งระหว่างประเทศในสมัยนี้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ บริบทการเมืองโลกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องเผชิญกับการแข่งขันทั้งเรื่องอำนาจและเศรษฐกิจ ระบบการปกครองโลกเปลี่ยนจากอำนาจเดียวกลายเป็นอำนาจหลายศูนย์กลาง (Multipolar System) ซึ่งทำให้การจัดการความขัดแย้งไม่อาจฝากใจไว้กับการใช้กำลังทหารหรือเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แทนที่นั้น เราต้องมีพลังแห่งคุณธรรมที่จะช่วยสร้างสะพานแห่งความไว้วางใจและความร่วมมือกันได้

เมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างไทยและกัมพูชาในปี พ.ศ. 2568 จะเห็นว่ามันมีความลึกซึ้งไปกว่าที่ปรากฏ เมื่อกระทรวงการต่างประเทศไทยเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการระเบิดทุ่นในพื้นที่ชายแดนศรีสะเกษ ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน (กระทรวงการต่างประเทศ, 2568; Reuters, 2025) ปัญหานี้ไม่ได้ว่าด้วยเพียงแค่ปัญหาเรื่องผู้มีอำนาจเท่านั้น แต่มันสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ ความทรงจำร่วมกัน และความเข้าใจผิดระหว่างเพื่อนบ้านที่ยังคงฝังลึกเข้าไป แม้ว่ากลไกทางการเมืองและกฎหมายระหว่างประเทศได้พยายามแก้ไขแล้วก็ตาม (Weatherbee, 2009)

ในการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ นักวิชาการหลายท่านพยายามอธิบายความขัดแย้งผ่านทฤษฎีต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีสมดุลอำนาจของ Morgenthau (1948) ที่ให้ความสำคัญกับการรักษาสมดุลระหว่างประเทศเพื่อไม่ให้มีผู้ใดเหนือกว่าผู้อื่น หรือแนวคิดสถาบันนิยมเสรีของ Keohane (1984) ที่เชื่อว่า สถาบันระหว่างประเทศช่วยให้ประเทศต่าง ๆ สามารถร่วมมือกันได้ และยังมีแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ทางสังคมของ Wendt (1999) ที่เห็นว่า ความขัดแย้งมีราคาจากการสร้างตัวตนและการยอมรับร่วมกันระหว่างประเทศ แต่สิ่งที่ขาดหายไป คือ การนำมิติคุณธรรมเชิงพุทธเข้ามาทำงานร่วมกับการวิเคราะห์ทางรัฐศาสตร์ เพื่อให้การแก้ไขความขัดแย้งมีทั้งประสิทธิภาพในเชิงการปกครองและความหล่อเอื้อในเชิงจิตสำนึก

หลักสันติวิธีเชิงพุทธ โดยเฉพาะสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตาภาวกรรม เมตตาวัจกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทักขิสามัญญตา (วิ.ปา. (ไทย) 11/422/300) สามารถหยิบยกมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการประนีประนอมสันติภาพระหว่างประเทศได้อย่างจริงจังและมีผล โดยสามารถช่วยบรรเทาความตึงเครียดของอารมณ์ เสริมสร้างการเข้าใจซึ่งกันและกัน และเปิดช่องให้เกิดการเจรจาที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความเคารพและความไว้วางใจ การนำแนวคิดทางรัฐศาสตร์มาผสมผสานกับปัญหาทางพุทธศาสนาจึงเป็นหนทางที่มีแนวโน้มว่าจะปกป้องข้อเสียของทั้งสองสาขาวิชา และสร้างสิ่งที่ดีขึ้นกว่าเดิม

ด้วยเหตุผลนี้ งานศึกษาครั้งนี้จึงพยายามนำสันติวิธีเชิงพุทธมาบูรณาการกับกลยุทธทางรัฐศาสตร์เพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศ โดยใช้ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาเป็นกรณีศึกษา เพื่อให้เห็นชัดว่า การบริหารจัดการความขัดแย้งไม่ควรติดอยู่กับเพียงเรื่องของอำนาจและกฎเกณฑ์ แต่ควรขยายออกไปถึงด้านของจิตใจ ความสัมพันธ์ และคุณสัจจะ ซึ่งจะเป็รากฐานให้เกิดสันติภาพที่ยั่งยืนจริง ๆ นั่นเป็นขนาดที่การศึกษาด้านรัฐศาสตร์ในปัจจุบันยังมิได้ให้ความเอาใจใส่เพียงพอ

ความหมายและหลักการของสันติวิธีเชิงพุทธ

สันติวิธีตามแนวพุทธศาสนาไม่ได้หมายความว่าเพียงการหลีกเลี่ยงความรุนแรงแต่เป็นแนวคิดที่มีรากฐานลึกซึ้งในคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ที่อิงบนเมตตาธรรมและความสามัคคี หลักการที่เชื่อมโยงโดยตรงกับการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขคือสาราณียธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อให้สังฆสมาคมอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เกิดการแบ่งแยก (วิ.ปา. (ไทย) 11/422/300) หลักการนี้สามารถขยายความหมายไปสู่ด้านสังคมและการเมืองได้ เนื่องจากเน้นเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การสื่อสารด้วยคำพูดที่สร้างสรรค์ และการรักษาศีลธรรมร่วมกันเป็นเงื่อนไขของความสงบในแง่ของการศึกษารัฐศาสตร์ สาราณียธรรมจึงเป็นมากกว่าหลักธรรมด้านศาสนา แต่เป็นหลักจริยธรรมที่นำมาใช้ในการเจรจาต่อรองและแก้ไขความขัดแย้งระหว่างชาติได้จริง (พระมหาประเสริฐ สุขเมธ และปิยวัฒน์ คงทรัพย์, 2559) สาราณียธรรมทั้ง 6 ประการ ได้แก่ เมตตาภาวกรรม เมตตาวัจกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทักขิสามัญญตา ซึ่งช่วยสร้างความรัก ความสามัคคี และความเป็นเอกภาพ

เมื่อนำสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หลักการเหล่านี้จะกลายเป็นเครื่องมือทางจริยธรรมที่เสริมสร้างการทูตและการเจรจาได้อย่างเป็นรูปธรรม เมตตาวัจกรรมช่วยให้การเจรจาเกิดขึ้นบนพื้นฐานของคำพูดที่สร้างความเข้าใจ และลดความตึงเครียดทางอารมณ์ สาธารณโภคีสามารถแปลความหมายเป็นการใช้

ทรัพยากรร่วมกันในพื้นที่ชายแดน เช่น แหล่งน้ำหรือแหล่งพลังงานที่ใช้ร่วมกัน ส่วนที่รัฐสามัญญตาช่วยสร้างกรอบความคิดร่วมที่ตั้งอยู่บนผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กรณีข้อพิพาทชายแดนไทย-กัมพูชาจึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการใช้สารานุกรมช่วยเสริมกลไกสถาบันระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นศาลโลกหรือกรอบอาเซียน เพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือที่ยั่งยืน การนำไปใช้ยังสามารถขยายเข้าสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้ โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวที่สอนสมาชิกให้เรียนรู้ระเบียบและวัฒนธรรม ไปจนถึงสถาบันศาสนาที่ทำหน้าที่พัฒนาด้านจิตใจ (พระสมุห์อมร อมโร และพระครูโฆสิตพัฒนากุล (อนุกุล อนุวฑฒโน, 2562)

สรุปได้ว่า สารานุกรมจึงเป็นมากกว่าหลักการด้านศีลธรรมของพุทธศาสนา แต่เป็นกรอบความคิดที่มีศักยภาพจริงในการจัดการความขัดแย้งระหว่างชาติ หลักทั้งหกประการช่วยเสริมกลไกทางการเมืองและการทูตให้ไม่เพียงหยุดความรุนแรงเฉพาะหน้า แต่ยังสร้างรากฐานความไว้วางใจและความร่วมมือระยะยาวที่นำไปสู่สันติภาพที่ยั่งยืนได้จริง หลักเหล่านี้ไม่เพียงป้องกันความขัดแย้งในกลุ่มสงฆ์ แต่ยังสามารถนำมาแก้ปัญหาความขัดแย้งในระดับสังคมและการเมืองได้อย่างเหมาะสม ผู้นำทางศาสนาทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างประชาชนกับหลักการ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับวัดและองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งของสังคม ดังนั้น การรวมสันติวิธีเชิงพุทธเข้ากับยุทธศาสตร์รัฐศาสตร์จึงเป็นแนวทางที่สามารถทำได้จริงในการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนในระดับสากล

กลยุทธ์รัฐศาสตร์กับการจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ

ในศาสตร์ทางการเมือง ความขัดแย้งระหว่างชาติมักจะถูกอธิบายผ่านกรอบทฤษฎีต่าง ๆ ที่พยายามทำความเข้าใจเรื่องพลวัตของอำนาจและผลประโยชน์ของชาติ นักวิชาการอย่าง Morgenthau (1948) ได้เสนอแนวคิดพื้นฐาน คือ ทฤษฎีสมดุลอำนาจ (Balance of Power) ซึ่งอธิบายว่า ประเทศต่าง ๆ จะพยายามรักษาตำแหน่งของตนเองด้วยการถ่วงดุลอำนาจกับประเทศอื่น เพื่อไม่ให้ฝ่ายไหนเข้ามามีอำนาจเหนือกว่าเกินไป การจัดตั้งพันธมิตรหรือเข้าร่วมองค์กรร่วมมือในระดับภูมิภาคจึงถูกมองเป็นยุทธศาสตร์เชิงสมดุล เช่น ในกรณีไทย-กัมพูชา แม้ข้อพิพาทชายแดนจะเป็นเรื่องของสองประเทศ แต่การที่อาเซียนเข้ามาเป็นเวทีเจรจาทำหน้าที่เป็นตัวถ่วงที่ช่วยลดความตึงเครียดระหว่างประเทศที่เกิดข้อขัดแย้ง (ไทย พีบีเอส, 2568)

อีกทฤษฎีหนึ่งที่สำคัญไม่น้อย คือ ทฤษฎีสถาบันนิยมเสรี (Liberal Institutionalism) ของ Keohane (1984) ที่เน้นไปที่บทบาทของกฎเกณฑ์และสถาบันระหว่างประเทศในการลดความไม่แน่นอนและสร้างความร่วมมือ สถาบันอย่างสหประชาชาติ (UN) หรือศาล

ยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) จึงกลายเป็นกลไกที่ประเทศต่าง ๆ สามารถใช้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ต้องหันไปใช้กำลังทหาร ในกรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร ไทยและกัมพูชาได้ใช้ศาลโลกเป็นกลไกหลักในการตัดสินปัญหาเรื่องดินแดน ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมั่นในกฎเกณฑ์สากลและความพยายามหลีกเลี่ยงความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา (ชาติชาย มุกสง, ม.ป.ป.)

นอกเหนือจากเรื่องอำนาจและสถาบันแล้ว แนวคิดเชิงสร้างสรรค์ทางสังคมของ Wendt (1999) เสนอว่า ความขัดแย้งหลาย ๆ เรื่องเกิดจากการสร้างความหมายอัตลักษณ์และการรับรู้ร่วมกัน หมายความว่า ความตึงเครียดไม่ได้เกิดจากเพียงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือดินแดนเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางประวัติศาสตร์และความเป็นชาติ กรณีล่าสุดระหว่างไทย-กัมพูชาในปี พ.ศ. 2568 ที่เกิดเหตุการณ์วางทุ่นระเบิดและการปิดด่านชายแดน แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งไม่ได้เป็นเพียงการโต้เถียงเรื่องเขตแดน แต่ยังเชื่อมโยงกับความรู้สึกไม่ไว้วางใจที่สะสมมานาน และถูกเสริมแรงด้วยวาทกรรมชาตินิยมและความจำทางประวัติศาสตร์ของทั้งสองฝ่าย (ไทย พีบีเอส, 2568) การทำความเข้าใจมิติด้านอัตลักษณ์นี้จึงเป็นส่วนสำคัญของการจัดการความขัดแย้ง เพราะช่วยให้มองเห็นต้นตอของความตึงเครียด และสามารถออกแบบยุทธศาสตร์ที่ไม่เพียงแก้ไขในเชิงกฎหมายหรือการทูต แต่ยังเยียวยาความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศด้วย

หากพิจารณาร่วมกัน กลยุทธ์รัฐศาสตร์ทั้งสามแนวทางมีบทบาทที่ช่วยเสริมกันในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง สมดุลอำนาจช่วยป้องกันการครอบงำ สถาบันนิยมเสริมสร้างกลไกที่สามารถคาดเดาได้ในการแก้ปัญหา และ Constructivism เปิดพื้นที่ให้มองเห็นความรู้สึกและอัตลักษณ์ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังข้อพิพาท เมื่อรวมเข้ากับหลักพุทธธรรม เช่น สาราณียธรรม แนวทางรัฐศาสตร์เหล่านี้จะไม่เพียงแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้าง แต่ยังเสริมสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและความเข้าใจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของสันติภาพระหว่างประเทศ

สรุปได้ว่า กลยุทธ์รัฐศาสตร์จึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือวิเคราะห์หรือกลไกการเจรจาเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่ที่สามารถผสานเข้ากับคุณธรรมเชิงพุทธเพื่อสร้างการจัดการความขัดแย้งแบบองค์รวม ซึ่งมุ่งแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างทางการเมืองไปพร้อมกับการเยียวยาความสัมพันธ์และความรู้สึกของผู้คนในแต่ละประเทศ อันเป็นรากฐานของสันติภาพที่แท้จริงและยั่งยืน

การบูรณาการพุทธรัฐศาสตร์กับกลยุทธ์รัฐศาสตร์ (กรณีศึกษาไทย-กัมพูชา)

การจัดการความขัดแย้งระหว่างชาติต้องอาศัยทั้งกลไกทางการเมือง การทูตและกรอบความคิดด้านคุณธรรมไปพร้อมกัน แนวคิดพุทธรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะหลักสาราณียธรรม

สามารถทำหน้าที่เป็นฐานทางจริยธรรมที่ช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้กับยุทธศาสตร์รัฐศาสตร์ที่มีอยู่ โดยเฉพาะเมื่อความขัดแย้งมีลักษณะทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงอัตลักษณ์ การผสมผสานมิตินี้จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการลดความตึงเครียดและสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศ (สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2551)

กรณีไทย-กัมพูชาครั้งล่าสุด เป็นตัวอย่างที่สะท้อนความจำเป็นของการบูรณาการดังกล่าว เหตุการณ์ที่ระเบิดในพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษและการปิดด่านชายแดนนำไปสู่ความตึงเครียดทางการทูตอย่างชัดเจน (ไทย พีบีเอส, 2568) ในระดับยุทธศาสตร์รัฐศาสตร์ไทยและกัมพูชาต่างใช้มาตรการทั้งในระดับสองฝ่ายและหลายฝ่าย เช่น การอ้างถึงพันธกรณีในอนุสัญญาระหว่างประเทศ และการเจรจาภายใต้กรอบอาเซียน แต่เพียงเท่านี้ยังไม่เพียงพอต่อการคลี่คลายอคติและความหวาดระแวงที่สะสมมาอย่างยาวนาน

หากใช้หลักสารานุกรมเข้ามาเสริม จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์รัฐศาสตร์มีพื้นที่สำหรับการเยียวยาความสัมพันธ์ได้ชัดเจนขึ้น เช่น การนำเมตตาวาจิกรรมมาใช้ในการเจรจาชายแดน สามารถช่วยให้คำพูดที่ใช้ไม่แข็งกร้าวเกินไป และสอดคล้องกับการเจรจาเชิงโครงสร้างที่อาศัยทฤษฎีสมดุลอำนาจเพื่อรักษาเสถียรภาพ (พระมหาวีเศษ กนตธมโม, 2562) ในทำนองเดียวกัน การนำหลักสารานุกรมมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน จะช่วยให้ทั้งสองประเทศแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสนับสนุนสถาบันนิยมเสรีที่ผลักดันให้เกิดกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ ส่วนทฤษฎีสามัญญตาสามารถเข้ากันได้ดีกับแนวคิด Constructivism เพราะช่วยสร้างการรับรู้ใหม่ที่ตั้งอยู่บนเป้าหมายส่วนรวม เช่น การรักษาสันติภาพในภูมิภาค มากกว่าการยึดติดกับการตีความทางประวัติศาสตร์ที่แต่ละฝ่ายยึดถือ (พระครูวรธรรมวาที (นิพนธ์ อนุทฐโท) และคณะ, 2566) สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นว่า การบูรณาการพุทธรัฐศาสตร์กับยุทธศาสตร์รัฐศาสตร์สามารถแปลงเป็นแนวทางเชิงปฏิบัติที่จับต้องได้จริง

ในประเด็นการตีความคำพิพากษาศาลโลก หลักทฤษฎีสามัญญตายังช่วยเปิดพื้นที่ให้ทั้งสองประเทศหาจุดร่วมได้โดยไม่ยึดติดกับการตีความฝ่ายเดียว การวางเหตุผลบนฐานของสันติภาพและเสถียรภาพชายแดนทำให้การปฏิบัติตามคำพิพากษาเป็นไปในทิศทางสร้างความร่วมมือ มากกว่าการเพิ่มความขัดแย้ง ขณะเดียวกัน บทบาทของอาเซียน แม้จะมีข้อจำกัด แต่สามารถใช้หลักสารานุกรมเป็นกรอบสนับสนุนความร่วมมือเชิงปฏิบัติ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานร่วมในพื้นที่ทับซ้อน หรือโครงการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่เน้นการแบ่งปันมากกว่าการแย่งชิง ซึ่งจะช่วยลดแรงเสียดทานและเพิ่มความหมายให้กับกลไกภูมิภาค

สรุปได้ว่า การบูรณาการพุทธรัฐศาสตร์กับยุทธศาสตร์รัฐศาสตร์ในกรณีไทย-กัมพูชา แสดงให้เห็นว่า การแก้ไขความขัดแย้งต้องพิจารณาทั้งมิติทางโครงสร้างและมิติ

ทางจิตสำนึก การพึ่งพากลไกทางการเมืองและสถาบันเพียงอย่างเดียวอาจนำไปสู่การแก้ไขเชิงเทคนิค แต่การเสริมด้วยหลักธรรม โดยเฉพาะสาราณียธรรม ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความสามัคคีและความไว้วางใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์และบูรณาการ พบว่า การจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ หากใช้เฉพาะกลไกทางรัฐศาสตร์ เช่น สมดุลอำนาจ สถาบันเสรีนิยม หรือ Constructivism แม้สามารถคลี่คลายปัญหาเชิงโครงสร้างได้ แต่ยังขาดปัจจัยด้านคุณธรรมที่ช่วยสร้างความไว้วางใจและลดอคติ ขณะเดียวกัน หากใช้เฉพาะหลักธรรมก็อาจขาดความเป็นทางการและกลไกที่ทำให้คู่กรณีปฏิบัติตามอย่างจริงจัง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา พบว่า สันติวิธีเชิงพุทธ สามารถนำมาทำงานร่วมกับกลยุทธ์ทางรัฐศาสตร์เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศได้อย่างมีผลจริง สิ่งที่สำคัญคือ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้มิได้เป็นแค่การเสนอความเป็นไปได้ในอุดมคติทั่ว ๆ ไป แต่เป็นการนำเอาข้อมูลต่าง ๆ มาสังเคราะห์เข้าด้วยกัน เชื่อมโยงระหว่างวิธีการที่ประเทศเลือกใช้กับความคิดเห็นของผู้คนที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทางรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมักไม่เคยพูดถึงจริง ๆ

ประการแรก คือ ข้อเสนอ พุทธรัฐศาสตร์แห่งสันติวิธี ซึ่งมองว่า ความขัดแย้งทางการเมืองไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการต่อรองหรือกฎหมายเพียงอย่างเดียว ต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงในด้านจิตใจของผู้นำและประชาชน คนเหล่านี้เป็นพลังสำคัญภายในระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่ควรมองข้าม โดยหลักสาราณียธรรม 6 ถูกนำมาใช้เป็นหลักการสำคัญในการกำหนดวิธีการทางการเมือง เช่น การใช้เมตตาตวจีรกรรมแทนการเถียงกันแบบรุนแรง การสร้างสาธารณโภคีเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์อย่างเท่าเทียม และการถือนั่นในทวิญญูสามัญญตาเพื่อเก็บรักษาผลประโยชน์ของทั้งรัฐและประชาชนให้อยู่ได้นาน

ประการที่สอง คือ ข้อเสนอเกี่ยวกับมิติของการแก้ไขความขัดแย้งผ่านการเปลี่ยนจิตสำนึก ซึ่งช่วยให้เราเห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างประเทศเกิดจากมากกว่าแค่ปัญหาเศรษฐกิจและการแย่งชิงอำนาจ มันมาจากความกลัวที่ติดตัวมา ความไม่ไว้วางใจที่ฝังลึก และวิธีคิดที่แตกต่างกันเกี่ยวกับตัวตนและชาติชนวน การนำปัญญาทางพุทธศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลง ช่วยให้ทุกคนสามารถตั้งใจรับรู้ได้ว่า อารมณ์ ความคิด และมุมมองของตัวเองมีผลกระทบต่อยังไร และเมื่อเข้าใจแล้ว ก็สามารถนำพลังเหล่านี้ไปสร้างสันติภาพในระดับที่เป็นรูปธรรมได้จริง

ประการที่สาม คือ ข้อเสนอให้ก่อสร้างโมเดลสันติภาพที่บูรณาการระหว่างพุทธศาสนากับรัฐศาสตร์ ซึ่งสะท้อนแนวทางการคิดแบบมองทั้งภาพใหญ่ โดยไม่มองสันติภาพว่าเป็นเพียงแค่ลดความขัดแย้งให้หมด แต่เป็นการหาจุดสมดุลระหว่างอำนาจกับคุณธรรม เหตุผลกับเมตตา ผลประโยชน์กับความยุติธรรม โมเดลแบบนี้สามารถนำไปใช้จริง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนนโยบายหรือเข้าใจพฤติกรรมของผู้นำในแต่ละประเทศ

เพราะฉะนั้น องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาครั้งนี้เปิดให้เราเห็นว่า สันติภาพไม่ใช่แค่ผลที่ได้จากการคุยกันจบไป แต่เป็นกระบวนการที่หลาย ๆ คนเปลี่ยนวิธีคิดจากการอยากชนะเป็นการอยากช่วยกัน ซึ่งอันที่จริง นี่คือการนำการศึกษาวิชาธรรมศาสตร์ขึ้นไปอีกชั้น จากเพียงแค่มองว่ารัฐศาสตร์ว่ากับอำนาจ เป็นการมองรัฐศาสตร์ผ่านมุมมองของจิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นบางสิ่งที่หลาย ๆ คนในวงการวิชาการไทยยังไม่เคยพูดถึงอย่างชัดเจนมาก่อน

สรุป

การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศนั้น ไม่อาจเอาแต่อาศัยกลไกทางรัฐศาสตร์ หรือความตกลงทางการทูตให้เพียงอย่างเดียว ความขัดแย้งไม่ได้เกิดมาจากปัญหาอำนาจ เท่านั้น มันยังมาจากอารมณ์ ความกลัว และความไม่ไว้วางใจที่สะสมตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน การนำหลักสันติวิธีเชิงพุทธเข้ามาทำงานร่วมกับกลยุทธ์ทางรัฐศาสตร์จึงเป็นวิธี ใหม่ที่สามารถช่วยเติมเต็มช่องว่างของการแก้ไขความขัดแย้งให้สมบูรณ์ขึ้น มีทั้งด้านของ เหตุผลและด้านของคุณธรรม หลักสารานิยธรรมถูกนำมาใช้เป็นหลักการทำให้ดำเนินการ ด้านการสื่อสารทางการเมืองและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้เป็นไปอย่าง สร้างสรรค์ ช่วยให้เกิดความเข้าใจผิดและเปิดประตูให้มีการเข้าใจซึ่งกันและกันได้ ซึ่งจาก การศึกษาทำให้พบว่า สันติวิธีเชิงพุทธสามารถยกระดับวิธีแก้ไขความขัดแย้ง จากแค่การ เจริญเพื่อให้แต่ละฝ่ายได้ประโยชน์ ไปสู่การหล่อหลอมจิตใจและความคิดของผู้คนให้ เปลี่ยนแปลง โดยเน้นเรื่องเมตตา ความยืดหยุ่น และการแบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้กันและกัน ซึ่งนี้ คือรากฐานแท้ของสันติภาพที่จะอยู่ได้นาน กรณีศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและ กัมพูชาแสดงให้เห็นว่า เมื่อใช้คำพูดที่สุภาพ และยึดมั่นในจุดมีเหตุผลร่วม ก็สามารถลด เสี่ยงคัดค้านและสร้างความเชื่อใจได้จริง ๆ ฉะนั้นแล้ว การศึกษาในครั้งนี้จึงเสนอให้เห็นว่า สันติภาพไม่ได้แค่เป็นเป้าหมายที่จะไปถึงจากการเจรจา มันคือ กระบวนการทั้งหมดของ การเพิ่มเติมและพัฒนาจิตใจของคนทำการเมืองให้ดีขึ้น การนำปัญญาพุทธศาสนา มารวม กับรัฐศาสตร์ไม่ได้หมายความว่าแค่สร้างความคิดใหม่ ๆ ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีการจริง ๆ ที่สามารถใช้ได้ในการแก้ไขความขัดแย้งทั่วโลก ซึ่งจะช่วยให้การศึกษารัฐศาสตร์ในอนาคต มีความสมดุล ระหว่างเรื่องอำนาจและเรื่องคุณธรรมได้อย่างพอดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2568). *สรุปการแถลงข่าวสถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2568 เวลา 16.00 น.* สืบค้น 5 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/n41Ro>
- ชาติชาย มุกสง. (ม.ป.ป.). *กรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร*. สืบค้น 6 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/iVhdM>
- ไทย พีบีเอส. (2568). “โรม” ย้ำใช้กลไกทวิภาคี แก้ปัญหาชายแดน “ไทย-กัมพูชา”. สืบค้น 6 กันยายน 2568, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/356664>
- _____. (2568). *สกอต “กัมพูชา” ภัยคุกคาม ปิดด่านยาว ฉีกเป่าตังค์ “ฮุน เซน”*. สืบค้น 6 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/NIdE6>

- พระครูวรธรรมวาที (นิพนธ์ ฉันทวาทโธม) และคณะ. (2566). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัด ปทุมธานี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(4), 133-142.
- พระมหาประเสริฐ สุเมโธ และปิยวัฒน์ คงทรัพย์. (2559). สาราณียธรรม : หลักธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 3(1), 21-29.
- พระมหาวิเศษ กนตธมโม. (2562). การจัดการความขัดแย้งตามหลักสาราณียธรรม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 2(1), 32-38.
- พระสมุห์อมร อมโร และพระครูโฆสิตพัฒนานุกุล (อนุกุล อนุพจน์). (2562). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 6(4), 1726-1742.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2551). *การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี*. สืบค้น 2 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/tJX5r>
- Keohane, R. O. (1984). *After Hegemony: Cooperation and Discord in The World Political Economy*. New Jersey: Princeton University Press.
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf.
- Reuters. (2025). *Thailand Closes Border Crossings with Cambodia as Dispute Deepens*. Retrieved September 2, 2025, from <https://shorturl.asia/h95oT>
- Weatherbee, D. E. (2009). *International Relations in Southeast Asia: The Struggle for Autonomy*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

พรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่สร้างความเสมอภาค
ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม*
THE FOUR DIVINE ABODES: DHAMMA PRINCIPLES
THAT CREATE EQUAL ACCESS TO JUSTICE

อัครพงศ์ ชินประทีป

Akarapong Chinprateep

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: akarapong.chin@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่สร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะในสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดความเท่าเทียมกันได้ นอกจากนี้ยังต้องมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 จะช่วยให้พวกเขาเข้าใจถึงความสำคัญของการมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในการปฏิบัติงาน การสร้างระบบการประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคจะช่วยให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของกระบวนการต่าง ๆ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม เช่น การจัดเวทีประชาคม การสร้างกลไกการร้องเรียน จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสดแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในกระบวนการนี้จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ

คำสำคัญ: พรหมวิหาร 4; ความเสมอภาค; กระบวนการยุติธรรม

*Received July 24, 2025; Revised September 19, 2025; Accepted September 26, 2025

Abstract

This academic article aims to study The Four Divine Abodes: The Principles of Dhamma that Create Equality in Access to Justice. Access to justice is an important basic right of all human beings, especially in a society with diverse races, religions, and cultures. Creating equality in access to justice is essential for sustainable social development. The application of the Four Divine Abodes, consisting of loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity, can be applied to create equality in access to justice, which will lead to an equal society. In addition, training government officials on the Four Divine Abodes will help them understand the importance of loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity in their work. Creating an evaluation system that emphasizes equal access to justice will help identify strengths and weaknesses of various processes. Promoting public participation in the justice process, such as organizing community forums and creating complaint mechanisms, will give people the opportunity to express their opinions and participate in decision-making. Applying the Four Divine Abodes in this process will help build trust and cooperation between the public and government officials.

Keyword: The Four Divine Abodes; Equality; Justice Process

บทนำ

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่รัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองให้ เช่น การได้รับหลักประกันความเสมอภาคตามกฎหมาย การไม่ถูกกีดกันหรือเลือกปฏิบัติในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งการขจัดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการเข้าถึงความยุติธรรม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งความยุติธรรมในกระบวนการของรัฐ ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาต่าง ๆ ในการเข้าถึงความยุติธรรมให้มีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรมและมีความเสมอภาค (อริยพร โพธิ์ใส, 2564)

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้กำหนดบทบัญญัติในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนไว้ในมาตรา 68 (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) สำหรับปัญหาความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมนั้นอาจมีมากมายหลายสาเหตุ ซึ่งเคยได้ยินอยู่เป็นประจำว่า เมื่อใดก็ตามที่ผู้มีฐานะร่ำรวยเงินทองหรืออำนาจถูกกล่าวหาว่าทำความผิดสังคมไทยก็เหมือนจะรู้บทสรุปตั้งแต่ก่อนคดีจะเริ่ม พวกเขาเหล่านั้นมักได้รับการประกันตัวอย่างดีจากกระบวนการยุติธรรม จึงไม่ต้องนอนในเรือนจำเพราะมีเงินจ่ายค่าประกันตัว หรือไม่มีทางเสียเปรียบในทางกฎหมายเพราะมีทนายความที่เก่งกาจพร้อมต่อสู้คดีสภาพเช่นนี้ตรงข้ามกับประชาชนทั่วไปที่ต้องขวนขวายหาความเป็นธรรมเอาเองในกระบวนการยุติธรรมที่มีราคาแพงและซับซ้อน ซึ่งมีลืมนตะ เช่น คุณมีไว้ซึ่งคนจน จึงยังคงเป็นจริงอยู่ในสังคมไทยความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมไทยไม่ใช่เรื่องใหม่ มีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตและยังคงมีให้เห็นอยู่บ่อยครั้งในปัจจุบัน จนกลายเป็นภาพจำและสิ่งที่คนคาดการณ์เป็นปกติไปแล้ว ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมมาจากหลายปัจจัยที่มีผลต่อดินนอกเหนือจากข้อเท็จจริงในคดี อาทิ การมีความรู้ความเข้าใจข้อกฎหมาย การมีทนายความที่มีความสามารถในการเป็นตัวแทนในการต่อสู้คดี การมีทรัพยากรและเงินสำหรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในระหว่างการเดินทางคดี รวมทั้งอคติบางประการที่แฝงอยู่ในการใช้อำนาจตามกฎหมายและแนวทางปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดนี้ทำให้คนบางกลุ่มที่เพียบพร้อมไปด้วยทรัพย์สินและสถานะทางสังคมกลายเป็นอภิสิทธิ์ชนที่สามารถเข้าถึงความเป็นธรรมได้มากกว่าคนอื่น (รัชพงษ์ แจ่มจิรไชยกุล, 2567)

เมื่อปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาที่ใหญ่กว่าการใช้อำนาจตามกฎหมาย วิธีการหนึ่งที่อาจแก้ปัญหาคือการออกกฎหมายที่มุ่งไปที่การแก้ไขปัญหามาตรฐานระบบ ผ่านการปฏิรูปกฎหมายและการปฏิรูปให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ด้วยกลไกการทำงานของรัฐบาลที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การปฏิรูปของหน่วยงานรัฐ ไม่ใช่แกนหลักที่จะได้รับการพิจารณาอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นการยากที่จะทำให้เกิดการนำเอาระบบกระบวนการยุติธรรมเพื่อมาลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ที่ผ่านมามักจะมีประเด็นที่สังคมกล่าวถึงบ่อยครั้งว่ากระบวนการยุติธรรมสร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำให้กับคนในสังคม โดยเฉพาะกับคนในระดับล่าง ทำให้ในความรู้สึกของชาวบ้านคนในระดับล่างจะรู้สึกว่าการใช้อำนาจตามกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมนั้นลำเอียง มุ่งเอาผิดและดำเนินการอย่างเต็มที่กับชาวบ้านที่ไม่มีหนทางต่อสู้ แต่สำหรับคดีใหญ่หรือของผู้ที่มีฐานะหรือมีอิทธิพลแล้วนั้นกระบวนการยุติธรรมนอกจากจะไม่สามารถเอาผิดได้แล้ว ในหลาย ๆ กรณีทำให้เกิดความรู้สึกเหมือนกระบวนการยุติธรรมให้ความช่วยเหลือ ชี้ช่องทางหรือ

บางครั้งกลับช่วยพอกให้การกระทำความผิดที่เห็นได้อย่างชัดเจน กลายเป็นการกระทำที่ถูกกฎหมายไปในที่สุด (ภันธิลา ธนบุรณินิพัทธ์, 2564)

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้เขียนสนใจศึกษาเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่สร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะในสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ในบทความนี้จะนำเสนอหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะช่วยให้สังคมเกิดความเท่าเทียมกันได้

หลักพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 ว่าเป็นธรรมหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา มีความหมาย คือ เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เครื่องอยู่อย่างพรหมและทำให้พรหมเสมอด้วยพรหม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548) ประกอบด้วย

1. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ผู้บริหารควรมีความรัก ความปรารถนาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้คำแนะนำ สั่งสอน หรืออบรมทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและความประพฤติที่เหมาะสมและดีงาม

2. กรุณา ความสงสาร ความสงสาร ความปราณี ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ผู้บริหารควรมีความกรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้ความช่วยเหลือ แบ่งปันน้ำใจ หรือสงเคราะห์ทั้งทางด้านวัตถุ กำลังกายและกำลังใจ

3. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีใจอิจฉาริษยา ผู้บริหารควรสนับสนุนและแสดงออกถึงความยินดีเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุข หรือมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตร่างกายและชีวิตครอบครัว

4. อุเบกขา ความวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง ผู้บริหารควรมีความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ มีความสุขในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมด้วยความยุติธรรม ไม่ลำเอียงหรืออคติต่อผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะรักไม่ชอบ (เกลียด) เกลียดและกลัว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546)

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาโดยไม่ต้องฝืนใจ นักบริหารต้องมีพรหมวิหาร ซึ่งจะทำให้ผู้ดำรงธรรมนี้ยอมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตา กรุณา และยอมรักษารักรวมไว้ได้ด้วย

อุเบกขา ดังนั้นเมื่อมีความกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยเพื่อที่จะมิให้เสียธรรม

กระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาคือ รากฐานประการหนึ่งของสังคมรัฐ เป็นส่วนสำคัญในการรักษาสังคมให้เที่ยงธรรม สงบสุข และปลอดภัย ด้วยการรักษาความปลอดภัยสาธารณะ บังคับใช้กฎหมายและคุ้มครองสิทธิประชาชน สารสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาประกอบด้วย (อุทัย อาทิเวช, 2564)

(ก) การป้องกันอาชญากรรม (Preventing Crime)

(ข) การคุ้มครองสาธารณะ (Protecting The Public)

(ค) การช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ครอบครัวของเหยื่อและพยาน (Supporting Victims of Crime, Their Families and Witnesses)

(ง) จัดการลงโทษผู้กระทำความผิด (Holding People Responsible for Crimes They Have Committed)

(จ) ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคม และเป็นสมาชิกของสังคมที่เชื่อฟังกฎหมาย (Helping Offenders to Return to The Community and Become Law Abiding Members of The Community)

นอกจากนั้นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเพราะปัจจัยตัวชี้วัดในด้านพฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมที่พัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง และรวดเร็วขึ้นด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางอุตสาหกรรมเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม จนกระทั่งคนกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่มไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ทัน หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อความเปลี่ยนแปลงไม่ยอมปรับเข้ากับปทัสถานของ

ในอดีตเราไม่อาจแยกแยะกระบวนการยุติธรรมทางอาญาออกจากกระบวนการพิจารณาความอาญา เพราะการดำเนินคดีในอดีตมิได้มีรูปแบบและแนวคิดทั้งในเชิงของระบบวิธีพิจารณาความอาญาและแนวคิดทางทฤษฎีอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา เช่นเดียวกับในปัจจุบันรูปแบบและกลไกของรัฐในการจัดการกับผู้ฝ่าฝืนหรือละเมิดต่อพระบรมราชโองการหรือกฎหมายในอดีตนั้น ถือเป็นการทำทนายต่อพระราชอำนาจหรือรัฐอธิปไตยเหมือนกันหมดและระบบวิธีพิจารณาคดีและการลงโทษก็มีการทรมานด้วยวิธีการที่ทารุณโหดร้ายต่าง ๆ จนกระทั่งผู้ถูกดำเนินคดีและถูกลงโทษจนถึงแก่ความตายในที่สุด

ในปัจจุบันทั้งระบบวิธีพิจารณาคดีและวิธีการลงโทษได้รับอิทธิพลที่หลากหลายทั้งจากแนวคิดในเชิงทฤษฎีอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาและอิทธิพลและความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นที่ยอมรับกันเป็นสากลและในทางกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐแต่ละรัฐจำเป็นต้องปรับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระบบการลงโทษของตนให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และหลักวิธีพิจารณาความอาญาและหลักการราชทัณฑ์ แนวคิดในการพิจารณาพิพากษาคดีจึงมิใช่เพียงแต่การจับผู้ต้องสงสัยมาดำเนินคดีแล้วคาดคั้นเอาความจริงจากผู้ถูกกล่าวหาด้วยวิธีการทรมานที่บังคับเอากับเนื้อตัวร่างกาย ดังเช่นในอดีตครั้งโบราณกาลมิใช่วิธีการที่สร้างขึ้นเพื่อมุ่งหมายในการที่รัฐจะลงโทษผู้ถูกกล่าวหาแต่เพียงประการเดียวโดยมิได้สนใจต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าที่เราเคยเรียกการพิจารณาพิพากษาคดีว่าเป็น ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาหรือความอาญานั้น ได้ผันตัวเองมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีความหมายกว้างยิ่งกว่า ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาหรือความอาญามีการผสมผสานความจำเป็นในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตั้งแต่เริ่มการดำเนินคดีจนกระทั่งคดีถึงที่สุด แม้แต่ในชั้นราชทัณฑ์ก็ยังมีกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีการเรียกขานกันว่าเป็นกระบวนการหลังคำพิพากษา

กระบวนการหลังคำพิพากษา ในบางเรื่องก็ยังยึดโยงกับการดำเนินคดีในคดีเดิม เช่น ในเรื่องของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่การเยียวยาจำเลยที่ศาลพิพากษายกฟ้องซึ่งต้องชั่งในระหว่างการพิจารณาคดี เป็นต้น แต่ในหลายเรื่องก็เป็นกระบวนการซึ่งยังอยู่ในกรอบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอยู่แต่เป็นกระบวนการในชั้นราชทัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการลงโทษนักโทษหรือผู้ต้องขังเด็ดขาดซึ่งฝ่าฝืนกฎระเบียบหรือข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์เหล่านั้นในหลายประเทศจัดให้มีกระบวนการดำเนินการเหมือนในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีจึงสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือการพิจารณาพิพากษาคดี (อุทัย อาทิวะ, 2564)

หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคถือว่าเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ซึ่งมนุษย์ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และห้ามมิให้รัฐในฐานะที่เป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจปกครองเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ดังนั้นหลักความเสมอภาคจึงเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐมิให้รัฐใช้อำนาจของตนตามอำเภอใจ (นฤมล แซ่โจ้ว, 2567)

แนวคิดของหลักความเสมอภาคได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ อย่างชัดเจน อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส รัฐธรรมนูญสหพันธ์

สาธารณรัฐเยอรมัน รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอิตาลี และรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์
ออสเตรเลีย ตลอดจนปัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 กติการะหว่างประเทศ
ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทาง
เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สำหรับในประเทศไทยรัฐธรรมนูญซึ่งมีฐานะเป็นกฎหมาย
สูงสุดของประเทศให้ความสำคัญกับหลักความเสมอภาค โดยได้บัญญัติรับรองหลักความ
เสมอภาคไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 บัญญัติ
ให้ชายและหญิงมีความเสมอภาคในการออกเสียงลงมติเลือกผู้แทนหมู่บ้านและรัฐธรรมนูญ
ฉบับต่อมาก็ได้บัญญัติรับรองหลักความเสมอภาคไว้โดยชัดแจ้งให้ประชาชนชาวไทย
ไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกันและ
ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเรื่อยมาตราบจนรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองหลักความเสมอภาคไว้ในมาตรา 27
(สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เรื่อง บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและ
เสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน, 2560)

การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในกระบวนการยุติธรรม

การนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสามารถทำได้หลายวิธี เช่น
การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมเหล่านี้ การสร้างระบบ
การประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

1. การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐ การพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเป็น
กระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน
เนื่องจากบุคลากรถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของหน่วยงานหรือองค์กร การที่จะพัฒนา
บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นคนที่มีองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสม
และสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ จะต้องดำเนินการโดยผ่านการพัฒนาองค์ความรู้
การเสริมสร้างทักษะ และการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เพื่อให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ซึ่ง
มีความเชื่อมโยงกับนโยบายและแผนต่าง ๆ ของรัฐบาลในส่วนของพัฒนาบุคลากรทุก
ระดับให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สอดคล้องกับเป้าหมายในการทำงาน
ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องของแนวทางการดำเนินการพัฒนาความรู้
ทักษะและทัศนคติแก่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมผ่านการฝึกอบรม (สำนักงานกิจการ
ยุติธรรม, 2561) ดังนั้นการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 จะช่วยให้พวกเขา
เข้าใจถึงความสำคัญของการมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในการปฏิบัติงาน การมี

ความเข้าใจในหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยให้เจ้าหน้าที่รัฐมีความเห็นใจและมีความรับผิดชอบต่อผู้ที่เข้ามาใช้บริการในกระบวนการยุติธรรม

2. การสร้างระบบการประเมินผล ความน่าเชื่อถือ ประสิทธิภาพ ตลอดจนคุณภาพของกระบวนการยุติธรรมเป็นหัวใจของรัฐที่มีความเป็นประชาธิปไตย และเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นธรรมในสังคมซึ่งจำเป็นแก่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประเทศต่าง ๆ ได้ทุ่มเททรัพยากรจำนวนมากในกิจการต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตามประชาชนมีข้อมูลน้อยเกินไปที่จะสามารถใช้ในการประเมินผลในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลตน ยิ่งไปกว่านั้นประชาชนในหลายประเทศกลับพบว่า แทบไม่มีข้อมูลที่ตนจะสามารถใช้ชี้วัดผลการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นระลอกแล้วระลอกเล่า

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การจัดเก็บ การประเมิน และการวิเคราะห์ข้อมูลทำได้โดยง่ายและราคาไม่แพง ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างใช้การบริหารข้อมูลในการประเมินผลของการดำเนินกิจการต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย แต่กระบวนการยุติธรรมยังไม่นิยมใช้ประโยชน์จากข้อมูลเหล่านี้ ทั้งที่การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารนโยบายในการบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เช่น การปรับปรุงการนัดพิจารณาคดีและการจ่ายสำนวน การประเมินและบริหารความเสี่ยง การบริหารงบประมาณและการควบคุมค่าใช้จ่าย ตลอดจนการเพิ่มคุณค่าด้านความโปร่งใสและหลักการตรวจสอบได้ของกระบวนการ อย่างไรก็ตาม ในบรรดาประเทศที่มีศักยภาพในการจัดเก็บข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ มีเพียงไม่กี่ประเทศที่ได้ใช้ประโยชน์ของข้อมูลเหล่านั้นในการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือเพื่อเสริมศักยภาพของหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างดี ประเทศที่กำลังพัฒนาจึงต้องเผชิญอุปสรรคในการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล แม้กระทั่งข้อมูลขั้นพื้นฐานของการปฏิบัติงานโดยทั่วไป สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่เพียงพอต่อการบริหารและการใช้ข้อมูลให้เกิดประโยชน์ในการตรวจสอบผลงานของกระบวนการยุติธรรม (อิวอง แตนดูแรนด์ และคณะ, 2558) การสร้างระบบการประเมินผลที่มีความสำคัญกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคจะช่วยให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของกระบวนการต่าง ๆ การนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการประเมินผลจะช่วยให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้ดีขึ้น

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่าง

เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลาเป็นการสร้างฉันทามติและทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติอีกทั้งช่วยลดความเสี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีที่อาจจะรุนแรง ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชนรวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 ได้กำหนดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว

ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม เช่น การจัดเวทีประชาคม การสร้างกลไกการร้องเรียน จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในกระบวนการนี้จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดังแสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ดังนี้

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพรหมวิหาร 4 ถือเป็นเป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้บริหารหรือผู้ให้บริการ ซึ่งต้องประกอบด้วย 1. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข 2. กรุณา ความสงสารปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น 4. อุเบกขา ความวางเฉย การวางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียง โดยผู้บริหารต้องนำหลักพรหมวิหาร 4 มากำกับในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อให้เป็นคนที่มียุติธรรม อดทน และทัศนคติที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ การสร้างระบบการประเมินผล จะทำให้เกิดการเพิ่มคุณค่าด้านความโปร่งใสและหลักการตรวจสอบได้ของกระบวนการ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดเวทีประชาคม การสร้างกลไกการร้องเรียน จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

สรุป

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะในสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะช่วยให้สังคมเกิดความเท่าเทียมกันได้ นอกจากนี้ยังต้องมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 จะช่วยให้พวกเขาเข้าใจถึงความสำคัญของการมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในการปฏิบัติงาน การสร้างระบบการประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคจะช่วยให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของกระบวนการต่างๆ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม เช่น การจัดเวทีประชาคม การสร้างกลไกการร้องเรียน จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในกระบวนการนี้จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ

เอกสารอ้างอิง

นฤมล แซ่ไฉ่. (2567). *ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองหลักความเสมอภาค*. สืบค้น 1 มิถุนายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/OVyTW>

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.
- ภณทิลา ธนบุรณนิตพัทธ์. (2564). *ความยุติธรรมกับกระบวนการยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ*. สืบค้น 1 มิถุนายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/gA28r>
- รัชพงษ์ แจ่มจิรไชยกุล. (2567). *ความยุติธรรมตกไม่ทั่วฟ้า คนไม่เสมอกันต่อหน้ากฎหมาย*. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2568, จาก <https://101pub.org/thai-justice-inequality/>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). *พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2561). *แนวทางการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม : การจัดทำหลักสูตรกลางเพื่อพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เรื่อง บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 8.
- อริยพร โพธิ์ใส. (2564). *สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน*. สืบค้น 17 เมษายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/JQ275>
- อิวอง แดนดูแรนด์ และคณะ. (2558). *แนวทางการจัดทำและการใช้ตัวชี้วัดด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน).
- อุทัย อาทิวะ. (2564). *แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และบทบาทขององค์การสหประชาชาติ*. ใน ลาวัลย์ หอนพรัตน์ (บ.ก.), *เอกสารการสอนชุดวิชา 41716 กฎหมายอาญาและอาญาวิทยาชั้นสูง*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นวัตกรรมการบริหารการศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ*

EDUCATIONAL ADMINISTRATION INNOVATIONS IN THAILAND AND ABROAD

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร), อุดลย์ คนแรง, เซน นคร
Phraudomsitthinayok (Kumphol Kunungkaro), Adul Konreang, Chen Nakorn
วัดบางอ้อยช้าง นนทบุรี
Bang Oi Chang Temple, Nonthaburi
Corresponding Author E-mail: opal_1982@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดและแนวปฏิบัติด้านนวัตกรรมการบริหารการศึกษาในประเทศไทย ฟินแลนด์ และญี่ปุ่น โดยมุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนา การจัดการ และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาในแต่ละประเทศ ผลการวิเคราะห์พบว่า ประเทศไทยมีแนวโน้มการพัฒนาพุทธนวัตกรรมที่เน้นคุณธรรม จิตศึกษา และการมีส่วนร่วมของชุมชน ขณะที่ประเทศฟินแลนด์มีนวัตกรรมที่มุ่งสร้างความไว้วางใจและอิสระของครู ภายใต้ระบบการบริหารแบบกระจายอำนาจ ส่วนญี่ปุ่นโดดเด่นในด้านนวัตกรรมการบริหารที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน และการเรียนรู้ร่วมกันของครู บทความสรุปว่า ปัจจัยความสำเร็จของนวัตกรรมการบริหารการศึกษาในทั้งสามประเทศอยู่ที่วิสัยทัศน์เชิงระบบ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมคุณธรรมและการเรียนรู้ พร้อมเสนอแนวทาง Hybrid Moral–Digital Leadership Model เพื่อประยุกต์ใช้ในบริบทไทย

คำสำคัญ: นวัตกรรม; การบริหารการศึกษา; ประเทศไทย; ต่างประเทศ

Abstract

This academic article aimed to comparatively analyze the concepts and practices of educational administration innovations in Thailand, Finland, and Japan. The study focused on approaches, management processes, and key success factors that contributed to educational innovation in each country. The findings revealed that Thailand emphasized Buddhist-based

*Received September 11, 2025; Revised November 10, 2025; Accepted November 17, 2025

innovations focusing on morality, mindfulness education, and community participation. Finland's innovations highlighted teacher autonomy and decentralized management, while Japan's innovations centered on community-based management and collaborative teacher learning through the Lesson Study approach. The comparative analysis concluded that visionary leadership, stakeholder participation, and learning-oriented organizational culture were the key success factors across systems. The article proposed a Hybrid Moral-Digital Leadership Model to enhance Thailand's educational administration toward global excellence.

Keywords: Innovation; Educational Administration; Thailand; International

บทนำ

นวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในศตวรรษที่ 21 ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคมโลก (Fullan, 2016; OECD, 2018) การบริหารการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นการสั่งการจากส่วนกลางเริ่มไม่สามารถตอบสนองต่อความซับซ้อนและความต้องการของผู้เรียนยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้หลายประเทศทั่วโลกพัฒนาแนวคิดนวัตกรรมการบริหาร (Innovative Educational Administration) เพื่อยกระดับคุณภาพของระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (UNESCO, 2021)

ในประเทศไทย การบริหารศึกษายังคงอยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างรวมศูนย์ มีความซ้ำซ้อนของหน่วยงาน และขาดความคล่องตัวในการขับเคลื่อนนโยบาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาแม้จะเน้นคุณภาพผู้เรียน แต่ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารให้เป็นนวัตกรรมได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางนวัตกรรมการบริหารการศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จ เช่น ฟินแลนด์และญี่ปุ่น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมการบริหารการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน การบริหารการศึกษาจำเป็นจะต้องประกอบด้วยผู้บริหารที่มีศักยภาพในการที่จะบริหารการศึกษาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย ได้เกิดประสิทธิภาพให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนายั่งยืนดังนั้นการสร้างเทคโนโลยีสื่อสารและการสร้างพหุวัฒนธรรมที่สามารถนำหลักคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปส่อแทรกแก่เด็กและเยาวชนได้ เพราะในสมัยยุคปัจจุบันนี้ไม่ใช่เพียงแต่การจะสอนให้มีความรู้อย่างเดียวแต่สิ่งสำคัญ คือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนรู้จักคุณค่าของชีวิตและคุณค่าของความเป็นคนรวมถึงการรักษาศีลให้บริสุทธิ์เรียบร้อยดีงาม เพื่อเป็นเยาวชนที่ดีของ

ประเทศไทย ดังนั้น การพัฒนานวัตกรรมในด้านการบริหารการศึกษาจำเป็นต้องอุดหนุน
โหวทางความเหลื่อมล้ำที่จะทำให้เกิดข้อต่อของสังคมในสังคมหนึ่งทำให้ประชาชนเกิด
ความน้อยเนื้อต่ำใจที่ไม่ได้รับความเท่าเทียมการพัฒนาการสื่อสารรวมถึงการพัฒนาในเรื่อง
ของการศึกษาจึงจะง่ายมากยิ่งขึ้นดังนั้นการศึกษาในเรื่องของพุทธนวัตกรรมที่จะพัฒนาการ
บริหารการศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศจึงเป็นองค์ความรู้ที่น่าสนใจที่ผู้เขียนได้
หยิบยกขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นว่า การศึกษานั้นไม่มีที่สิ้นสุดและการศึกษานั้นนอกจากใหญ่
เป็นอยู่ในประเทศไทยแล้วยังมีอยู่ในต่างประเทศที่เป็นตัวอย่างเป็นกรณีศึกษาทำให้ผู้อ่าน
ได้องค์ความรู้ที่จะสามารถนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปพัฒนาการบริหารการศึกษาให้เกิด
ประสิทธิภาพและเป็นแนวทางที่จะพัฒนาสร้างแนวทางการบริหารการศึกษาที่มีคุณภาพทำ
ให้เกิดประสิทธิผลแก่ผู้เรียนและสังคมประเทศไทยได้

การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของไทย

คำว่า หลักสูตร แปลมาจากภาษาอังกฤษ Curriculum ซึ่งมาจากคำในภาษาละติน
Curare แปลว่า The Course to Run ซึ่งหมายถึงเส้นทางที่จะต้องวิ่งไป (วิชัย วงษ์ใหม่,
2545) หลักสูตร หมายถึง โครงการประมวลความรู้กิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัด
ให้มีการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและ
พัฒนาทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกายอารมณ์สังคมและสติปัญญาด้วยการเอาใจใส่ดูแล
อย่างดีของผู้มีส่วนรับผิดชอบทุกระดับความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาบรรลุผลความมุ่ง
หมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ
หลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ (สมิตร์ คุณานุกร, 2548)

องค์ประกอบของหลักสูตร 7 ประการ คือ 1. จุดหมาย คือ ความประสงค์หรือ
ความต้องการทางการศึกษาและสังคม 2. หลักการ คือ ทิศทางหรือแนวทางซึ่งจะนำไปสู่
จุดหมายของหลักสูตร 3. โครงการ คือ กลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร 4. เนื้อหา
ของรายวิชา คือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่กำหนดไว้สำหรับ รายวิชา
นั้น ๆ อันจะช่วยให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ 5. สื่อการเรียน คือ อุปกรณ์ต่าง ๆ
ที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจทักษะและทัศนคติที่ต้องการ 6. วิธีการสอบช่วยให้เกิดการ
เรียนรู้ ให้รู้จักคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น 7. การประเมินคือเมื่อสอนไปแล้วจะต้องวัด
ดูว่านักเรียนได้เกิดความรู้ความเข้าใจและทักษะตามนัยของจุดประสงค์ของการเรียนรู้มาก
น้อยเพียงใดหรือไม่และจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรต่อไป

หลักสูตร คือ ให้ผู้เรียนได้มีความรู้และตระหนักสิ่งที่แสดงถึงความเป็นไทยความ
เป็นพลเมืองที่ดีของชาติการดำรงชีวิตการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อหลักสูตร
ประกอบด้วยหลักการจุดหมายโครงสร้างแนวทางวิธีการเนื้อหาอุปกรณ์การจัดการเรียน

การสอน และการประเมินผู้เรียนโดยหลักสูตรแกนกลางกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตร คือหน่วยงาน ส่วนกลางโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ (สนิท ศรีดำแดง, 2547) คือ 1. พัฒนาหลักสูตรให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงระหว่างระดับการศึกษาและคำนึงถึงการพัฒนาคอนอย่างรอบด้านตามศักยภาพของแต่ละคน 2. ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นหลากหลายเพื่อตอบสนองความสนใจความถนัดและความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามศักยภาพ 3. กำหนดมาตรการในการกำกับดูแลและการจัดการเพื่อให้มีการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติเพื่อ ตอบสนองมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ 4. การบูรณาการหลักสูตร คือ การทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ หมายถึง การนำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนหลักสูตรที่พัฒนาหรือดำเนินการด้วยวิธีบูรณาการแล้วเราเรียกว่าหลักสูตรบูรณาการ (Curriculum) มีลักษณะโดยรวม คือ 1. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ 2. เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ 3. เป็นบูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ 4. เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่อยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน และ 5. เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ

สรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ปรัชญาหรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาบรรลุผลตามแผนการศึกษาแห่งชาติหลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จหลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเมื่อประเทศชาติต้องการที่จะสร้างคุณลักษณะของประชาชนในชาติให้เป็นอย่างไร รัฐบาลก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการได้ หลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำการศึกษาตามที่มุ่งหมายสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา

ตัวอย่างกรณีศึกษาและนวัตกรรมในประเทศไทย

1. โรงเรียนสัตยาไส เป็นโรงเรียนเอกชนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภายใต้มูลนิธิสัตยาไสในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ตั้งอยู่ที่ตำบลลำานารายณ์ อำเภอยะบะดาล จังหวัดลพบุรี ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ 2535 เป็นโรงเรียนประจำนักเรียนพักค้างภายในโรงเรียนยกเว้นนักเรียนชั้นอนุบาลไป-กลับรับประทานอาหารมังสวิรัตของทางโรงเรียนโดยรับเฉพาะเด็กบ้านใกล้โรงเรียนสัตยาไสวิสัยทัศน์ของโรงเรียนคือ สร้างคนดีเหนือสิ่งอื่นใด เป็นสถานศึกษาที่มีความโดดเด่นด้านบูรณาการควรทำไปในการเรียนการสอนทุกรายวิชาพร้อมปลูกฝังความพอเพียงให้กับนักเรียนสามารถพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนโดยในนักเรียนและครูโรงเรียนเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ทุกคนดูแล

ช่วยเหลือกันเป้าหมายของการศึกษา คือ ยึดหลักคุณธรรมคุณค่าความเป็นวัยรุ่น 5 ประการ คือ รักความเมตตาความจริงใจความประพฤติชอบความสงบและศึกษามีความเคารพ ในศาสนาวัฒนธรรมประเพณีดีงามของตนเองและผู้อื่นสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและรับใช้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเสีย โดยมีนวัตกรรมที่น่าสนใจ ดังนี้ 1. การจัดการหลักสูตรบูรณาการการเรียนการสอนที่เน้นสร้างคนดีเหนือสิ่งอื่นโดยหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มวิชาหลัก คือ 1. วิชาคุณค่าความเป็นมนุษย์ซึ่งเปรียบเสมือนหลักสูตรแกนกลางของสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสร้างคนดีตามเป้าหมายคุณค่าความเป็นมนุษย์ 5 ประการ 2. วิชาพลังงานทดแทนซึ่งเป็นหลักสูตรนวัตกรรมของสถานศึกษาซึ่งเป็นแนวคิดและทักษะของการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในปัจจุบันและพัฒนาสู่อนาคตอย่างยั่งยืน โดยมีผลงานที่โรงเรียน ครู และนักเรียนภาคภูมิใจ เช่น จักรยานปั่นไฟ เครื่องพ่นหมอกพลังงานลม ใบโอแก๊ส ใบโอดีเซล บ้านอบพลังงานแสงอาทิตย์ จานพาราโบลา 3. วิชาบูรณาการ 8 กลุ่มสาระตามหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ โดยทุกรายวิชาและทุกกิจกรรมครูผู้สอนจะต้องบูรณาการสอดแทรก วิชาคุณค่าความเป็นมนุษย์ในการสร้างคนดีเข้าไปด้วย 2. กระบวนการเรียนการสอนที่เรียกว่าการพัฒนาจิตด้วยสมาธิแสงสว่าง ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของการพัฒนาจิตปัญญาด้านในด้วยการเจริญสติภาวนาเพื่อจงใจให้ผู้เรียนมีสมาธิการเรียนรู้และดำเนินชีวิตในแต่ละวันอย่างมีสติโดยตั้งมั่นอยู่ในหลักคุณธรรมและจริยธรรมอยู่เสมอสามารถเข้าร่วมได้ทุกศาสนา กระบวนการ ประกอบด้วย ตอนเช้าหลังจากตื่นนอนใช้เวลาเต็มรูปแบบ 40 นาที ก่อนสอนทุกชั่วโมงทุกรายวิชา ทุกกิจกรรม และก่อนนอนเต็มรูปแบบ 40 นาที ซึ่งครูเป็นผู้นำกระบวนการทุกวัน 3. กระบวนการคัดเลือกครู ที่จะมาเป็นครูสอนในโรงเรียนมีกระบวนการ 2 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ประกาศรับสมัครทั่วไปให้ผู้สนใจสมัคร ขั้นตอนที่ 2 จัดค่ายฝึกอบรมที่โรงเรียน 3 วัน (เอาผู้สมัครทุกคนที่สมัครมาลามา กำหนดเวลา) วันแรก ปฐมนิเทศรับฟังบรรยายเกี่ยวกับปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจของโรงเรียน โดยหลักการก็คือครูทุกคนจะต้องบูรณาการหลักการเรียนการสอนโดยสอดแทรกหลักธรรมะเข้าไปในเนื้อหาทุกรายวิชาและทุกกิจกรรม (ผลปรากฏว่า จะมีผู้สมัครขอสละสิทธิ์ 50 %) วันที่สอง รับฟังบรรยายเกี่ยวกับว่าครูทุกคนจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน โดยต้องมีศีลธรรม รักความเมตตา อุทิศตนเสียสละตนเองเพื่อเด็ก ๆ นักเรียน โดยครูจะต้องมาพักอาศัยอยู่กับเด็กนักเรียนตลอด 24 ชั่วโมง โดยไม่มีวันหยุดและทานอาหารมังสวิรัตกับนักเรียน (ผลปรากฏว่า จะมีผู้สมัครขอสละสิทธิ์ 25 %) วันที่สาม จะให้ผู้สมัครและนักเรียนได้เล่นด้วยกัน/ทำกิจกรรมด้วยกัน โดยจะสังเกตว่านักเรียนจะชอบเล่น/ทำกิจกรรมกับผู้สมัครใดอย่างมีความสุขมากที่สุดและเป็นช่วงที่ให้นักเรียนเลือกครูผู้สอนด้วยตนเอง (ผลปรากฏว่า

โรงเรียนได้บุคลากรครูที่นอกจากมีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมแล้วนักเรียนยังมีส่วนร่วมในการคัดเลือกด้วย)

2. โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา เป็นโรงเรียนเอกชนทางเลือกที่ไม่แสวงหากำไร ในสังกัดของกลุ่มส่งเสริมสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 1 เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อตั้งมูลนิธิลำปลายมาศวิทยา ตั้งอยู่ที่บ้านสรที่ 162 หมู่ 13 บ้านกวางงอย ตำบลโคกกราง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีอาจารย์วิเชียน ไชยบัง เป็นผู้อำนวยการ และเป็นผู้นำต้นแบบในการสร้างสรรค์ นวัตกรรมการศึกษาที่เรียกว่า จิตตศึกษา และเครือข่ายโรงเรียนนอกกะลา ซึ่งมีสมาชิกกว่า 70 โรงเรียนทั่วประเทศ โดยมีนวัตกรรมที่น่าสนใจ ดังนี้ 1. แนวคิดปรัชญาของโรงเรียนที่เอาชีวิต เป็นตัวตั้งในการออกแบบและกระบวนการจัดการศึกษา ทั้งนี้เนื่องมาจากกรอบแนวคิดของระบบการศึกษากระแสหลักทั่วไปที่ยึดเอาความรู้เป็นตัวตั้งและแพ็คตอก โดยแยกความรู้ออกจากชีวิตจริงส่งผลให้เด็กจำนวนหนึ่งเท่านั้นที่สามารถเอาชนะผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดมาตรฐานด้วยการสอบไปสู่การเรียนต่อในระดับที่สูงต่อไปได้ ทำให้เด็กอีกจำนวนหนึ่งและเป็นกลุ่มใหญ่ต้องถูกทอดทิ้ง ซึ่งแนวคิดที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้งจึงเป็นหลักการและกระบวนการเรียนรู้สำคัญที่เป็นทางเลือกและทางออกที่ยั่งยืนของผู้เรียน เด็กเยาวชนที่ตอบโจทย์ศักยภาพ และความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างหลากหลายได้อย่างมีคุณภาพ 2. ภายใต้แนวคิดปรัชญาของโรงเรียนที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้งกระบวนการเรียนรู้ จึงเป็นนวัตกรรมที่สำคัญอีกประการกระบวนการที่นวัตกรรมกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนลำปลายมาศวิทยา ประกอบด้วย 3 นวัตกรรม คือ 1. จิตตศึกษา เป็นนวัตกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงปัญญาภายในซึ่งเป็นความเข้าใจต่อตัวเองทั้งในมิติทางกายภาพและมิติของพลังงานขับเคลื่อนโดยเข้าใจต่อชีวิตและการมีชีวิต เข้าใจต่อโลกและจักรวาล เข้าถึงการอยู่อย่างมีเจตจำนง อยู่อย่างเป็นหนึ่งในเดียว อยู่อย่างมีความหมายทั้งต่อตนเองและสรรพสิ่ง และเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ความจริงของชีวิต ชีวิต คือ อะไร เกิดมาทำไม ดำรงอะไร จะมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีความหมาย และ อยู่กับปัจจุบันอย่างปิติ ได้อย่างไร? ซึ่งกระบวนการจิตศึกษาในห้องเรียน ในความหมายของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนาเสมือนกล้องมองเข้าไปในตนเอง ให้เห็นถึงปัญญาภายใน ได้แก่ การมีสติขานาญเพื่อเท่าทันอารมณ์ กำกับความเพียรให้สำเร็จ การมีจิตใหญ่เพื่อรักได้อย่างมหาศาล การเคารพคุณค่าตัวเองเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างภราดรภาพ การมีความรับผิดชอบต่อตัวเองและคนอื่น 2. การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Base Learning (PBL)) เป็น Active Learning ที่ความรู้ที่สามารถเกิดขึ้นได้จากการลงมือปฏิบัติ ค้นคว้า ทดลองและฝึกฝนอย่างต่อเนื่องได้ด้วยตนเองโดยครูเป็นโค้ชให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง 3. ชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Community (PLC)) เป็นชุมชนการเรียนรู้

วิชาชีพที่มุ่งพัฒนาครู และเชื่อมต่อกับชุมชน ผู้ปกครองได้เป็นอย่างดีโดยโรงเรียน ลำปลายมาศ มีนวัตกรรมของการพัฒนาครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาทุกส่วนของ โรงเรียนให้เติบโตไปพร้อมกัน ดังนี้ คือ การประชุมครู กระตุ้นการเปลี่ยนแปลงโดยผู้บริหาร (Awakening) การศึกษาดูงาน โรงเรียนต้นแบบและ ประเมินความเข้าใจและสะท้อนผล การเรียนรู้ (Inspiration) กระบวนการ PLC ในระดับโรงเรียน เพื่อกำหนดแนวทางการ เรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (Knowing) จนกลายเป็นวิถีของชุมชนโรงเรียนการสร้างการเรียนรู้แบบ เข้มข้น คือ การเรียนรู้ทั้งโรงเรียนและจำนวนครูทั้งโรงเรียนต้องเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน (Learning & Practicing) การนำมาใช้ในห้องเรียนทั้งโรงเรียนและกำกับโดยกิจกรรม PLC ของผู้บริหารสถานศึกษา (Doing) การทำเป็นวิถีโรงเรียน และมีกระบวนการ PLC อย่าง ต่อเนื่อง และการปรับเปลี่ยนหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ นวัตกรรมในห้องเรียนและ องค์กรประกอบอื่น ๆ ถูกพัฒนาและปรับสู่การเปลี่ยนทั้งโครงสร้างของโรงเรียน (พิชญาภา ยินยาว, 2565)

สรุปได้ว่า การศึกษาทางเลือกในโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาเน้นการศึกษาที่มุ่งเน้น วิชาชีพชีวิตคือความเป็นมนุษย์ซึ่งมีวิชาการหลักฐานของสถานศึกษาที่มีเป้าหมายความเป็น มนุษย์และมีนวัตกรรมที่สร้างให้คนเป็นคนดีเคารพต่อศาสนาวัฒนธรรมประเพณีของตน และผู้อื่นสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและเป็นการฝึกในภาคปฏิบัติซึ่งเป็นโรงเรียน ที่ไม่แสวงหาผลกำไรมีแนวคิดที่กระบวนการของการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ที่ไม่มีขีดจำกัด นวัตกรรมที่เกิดขึ้นก็เป็นเรื่องของจิตของการเรียนรู้ปัญหาเป็นพื้นฐานรวมถึงการเรียนรู้ วิชาชีพที่สามารถพึ่งตนเองได้ดังนั้นการศึกษาศูนย์ใหม่จึงไม่ใช่การศึกษาที่มีแต่ในหลักสูตร เท่านั้นแต่เป็นนักศึกษาที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดศักยภาพเป็นการบริหารการศึกษาที่สร้าง นวัตกรรมและสร้างองค์ความรู้ให้ผู้เรียนอย่างแท้จริง

ระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์

ระบบการศึกษาฟินแลนด์จะยึดหลักที่ว่า Child - Centered หรือศูนย์กลางของ การเรียนจะอยู่ที่เด็กเป็นหลัก พวกเขาจะให้เด็ก ๆ ได้รู้สึกว่าการเรียนคือการเล่นมีความ มุ่งหวังสำคัญในการให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ในเนื้อหาต่าง ๆ อย่างเข้าใจด้วยตนเองมากกว่า การเรียนเพื่อไปใช้สอบ ความแตกต่างอย่างมากของโรงเรียนในฟินแลนด์เมื่อเทียบกับหลาย ประเทศ คือ จะไม่มีการให้คนที่มาจากหน่วยงานด้านการศึกษาเข้าไปดำเนินการตรวจสอบ ใด ๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งไม่มีการวัดผลนักเรียนด้วยการทำข้อสอบ ด้วยพื้นฐานสำคัญที่ระบบ การศึกษาฟินแลนด์มองว่า ข้อสอบไม่ใช่ตัววัดผลการเรียนรู้ของเด็ก ๆ ทุกคน ถึงกระนั้น ก็ไม่เชื่อว่าเด็กนักเรียนไม่ต้องทำการประเมินใด ๆ เพราะครูที่โรงเรียนก็จะมีแนวทาง การวัดผลอย่างเหมาะสม ให้กับเด็กแต่ละคน ครูในฟินแลนด์ทุกคนสามารถออกแบบ

หลักสูตรการเรียนของตนเองได้อย่างเต็มที่ รวมถึงแนวทางการสอนการประเมินผลนักเรียน ซึ่งตรงนี้เป็นอีกความพิเศษในการยืนยันเกี่ยวกับระบบ การศึกษาฟินแลนด์ว่า พวกเขาจะให้ความสำคัญกับคนที่อยู่ใกล้ซิดนักเรียนมากกว่าการเอาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ มาใช้งาน แต่ไม่สามารถเข้าถึงสิ่งที่เด็กทุกคนต้องการได้ระบบการศึกษาฟินแลนด์ (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) ประกอบด้วย 1. ช่วงก่อนเข้าเรียน Early Childhood เด็กก่อนเข้าเรียนคือวัยไม่เกิน 6 ปี จะมีการเรียนรู้ ผ่านการเล่นเน้นพัฒนาการในด้านสังคม การสร้างสุขภาพที่ดียังไม่จำเป็นต้องใส่วิชาความรู้ใด ๆ ให้ พวกเขา 2. การศึกษาภาคบังคับ Basic Education ทุกคนต้องได้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเด็กกลุ่มนี้จะอยู่ในวัย 7-16 ปี เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ดีสำหรับต่อยอดในอนาคต 3. การศึกษาอาชีวะ Upper Education อย่างไรก็ตามเด็ก ๆ ทุกคนจะมีทางเลือกหากสนใจเรียนสายวิชาชีพ โดยเน้นภาคปฏิบัติ มากกว่าทฤษฎีในห้องเรียน 4. การศึกษาระดับอุดมศึกษา Higher Education เป็นการ เรียนรู้แบบเจาะลึกถึงเรื่องที่ นักเรียนสนใจ ซึ่งการสอนยังคงเน้นไปที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่นเดิม ไม่เน้นทฤษฎี เพื่อให้เกิด ความเข้าใจมากที่สุด จากที่กล่าวมาทั้งหมดจึงเป็นสิ่งที่ ต้องยอมรับว่า ระบบการศึกษาฟินแลนด์ให้ความสำคัญกับ นักเรียนอย่างมากเด็กจะมีความเก่ง ในตัวเองตามด้านที่เขาถนัด เมื่อได้ทำสิ่งที่รักผลลัพธ์ย่อม ออกมาดีตามที่คาดหวัง การบริหารการศึกษา การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองฟินแลนด์ทุกคน เป้าหมาย หลักของการจัด การศึกษา คือ การยกระดับคุณภาพและการให้โอกาสทางการศึกษาที่ เสมอภาคกัน (The Basic Education Act of 1998, Section 2) (Office of the National Education Commission, 1999) จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ เพื่อสนับสนุนพัฒนาการ ของนักเรียนให้เติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นสมาชิกของสังคมที่รับผิดชอบอย่าง มีจรรยาบรรณ และเพื่อให้ความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เป้าหมายของ การศึกษาก่อนประถมมุ่งปรับปรุง ชีตความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก ส่งเสริมความ มีอารยธรรม (Promote Civilization) และความเท่าเทียมกันในสังคม เตรียมเด็กเข้าสู่ ระบบการศึกษาและการพัฒนาตนเองชั่วชีวิต การบริหารการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ อยู่ภายใต้คณะรัฐบาล (Parliament Government) โดยการบริหารของกระทรวงการศึกษา และวัฒนธรรม (Ministry of Education and Culture) คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ฟินแลนด์ (National Board of Education) เรียกย่อว่า (NBE) ซึ่งจะมีหน่วยงานบริหารใน ระดับภูมิภาครองรับ เรียกว่า State Regional Organizations ใช้หลักการกระจายอำนาจ ไปยังผู้จัดการศึกษาในระดับท้องถิ่นหรือองค์กรเอกชน ซึ่งเป็นผู้จัดการศึกษาโดยโรงเรียน หรือสถาบันที่เรียกชื่ออย่างอื่นในสังกัดมาตรฐานการศึกษาของชาติ ฟินแลนด์ไม่มีมาตรฐาน การศึกษาของชาติเป็นการเฉพาะ แต่มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นภาคบังคับ ซึ่งกำหนดโดยระดับชาติ การปฏิรูปการศึกษาตามทิศทางนี้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1968

เพื่อเน้นการเตรียมเด็กให้สามารถแข่งขันในเศรษฐกิจฐานความรู้ตามกรอบแนวคิด Common Comprehensive Education System ได้เริ่มประกาศใช้ทั่วประเทศตั้งแต่ปี ค.ศ. 1977

คุณลักษณะสำคัญของมาตรฐานการศึกษาแนวใหม่ มี 3 ประการ (Porter-Magee, 2012) คือ 1. การพัฒนาและ นำหลักสูตรแห่งชาติมาใช้ 2. มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในการพัฒนาคุณภาพครู และ 3. มีการตรวจ ติดตามผลโดยส่วนกลางเพื่อทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนได้จริง หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของฟินแลนด์ มี 2 ระดับ คือ หลักสูตรแกนกลางก่อน ประถมศึกษา (National Core Curriculum for Pre-Primary Education) และหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน (National Core Curriculum for Basic Education) มีจุดเด่น ดังนี้ 3.1 หลักสูตรแกนกลาง ก่อนประถมศึกษา ปัจจุบันใช้ฉบับ ค.ศ. 2004 ปรับปรุงปี ค.ศ. 2010 ให้การศึกษาก่อน ประถมเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและการดูแลเด็กปฐมวัย ให้จัดแบบไม่แยกหรือแยก กลุ่มอายุก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์การศึกษาเป็นสำคัญ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนา การของเด็กให้เป็นบุคคลที่มีมนุษยธรรม (Humane Individual) และเป็นสมาชิกที่มีจริยธรรม และ รับผิดชอบต่อสังคม ให้เป็นหลักสูตรแบบบูรณาการ ประกอบด้วย 7 สาระการเรียนรู้ (Core Content Areas) ผสมผสานกัน ได้แก่ 1. ภาษาและปฏิสัมพันธ์ (Language and Interaction) 2. คณิตศาสตร์ (Mathematics) 3. จริยธรรมและศาสนา (Ethics and Religion) 4. สิ่งแวดล้อมศึกษาและธรรมชาติ ศึกษา (Environmental and Natural Studies) 5. สุขศึกษา (Health) 6. การพัฒนาร่างกาย และการเคลื่อนไหว (Physical And Motor Development) และ 7. ศิลปะ และวัฒนธรรม (Arts and Culture) และเพื่อจะ สนับสนุนให้เกิดความเท่าเทียมกันสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือพิการ หรือ เจ็บป่วย ได้กำหนดระบบการสนับสนุนช่วยเหลือที่มีมาตรฐานสูงบางคนจะได้เข้าเรียน ตั้งแต่ 5 ขวบ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเด็กปกติ 1 ปี การเรียนในระดับนี้เป็นแบบให้ เปรียบเหมือนการศึกษา ขั้นพื้นฐาน 3.2 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (National Core Curriculum for Basic Education) ปัจจุบันใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน ค.ศ. 2004 และกำลังแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อใช้ในปี ค.ศ. 2016 มุ่งให้มีแนวทางการ จัดการเรียนการสอนที่ดียิ่งขึ้น มีการกำหนดแนวทาง การบริหารหลักสูตรที่ชัดเจน 10 เรื่อง คือ 1. รายละเอียดต่าง ๆ ที่จะต้องปรากฏในหลักสูตร 2. จุดเริ่มต้นสำหรับการจัดการศึกษา 3. การสอนตามหลักสูตร 4. การสนับสนุนทั่วไปสำหรับการศึกษา ของนักเรียน 5. การ สอนนักเรียนที่ต้องการได้รับการสนับสนุนพิเศษ 6. การสอนกลุ่มวัฒนธรรมและกลุ่ม ภาษา ต่าง ๆ 7. วัตถุประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาวิชาแกน การบูรณาการและหัวข้อการสอน ข้ามหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาแม่และภาษาประจำชาติในฐานะภาษาที่ 2 ภาษาแม่ และวรรณคดี ภาษาประจำชาติในฐานะภาษาที่ 2 ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์

สิ่งแวดล้อมศึกษาและธรรมชาติ ศึกษา ชีววิทยาและภูมิศาสตร์ฟิสิกส์และเคมี สุขศึกษา ศาสนา จริยศึกษา ประวัติศาสตร์ สังคมศึกษา ดนตรี ทัศนศิลป์ การฝีมือ พลศึกษา คหกรรม วิชาเลือก 8. การแนะแนวการศึกษาและอาชีพ 9. การประเมินผลการเรียนรู้ และ 10. ระบบหรือหลักการสอนการศึกษาพิเศษหรือวิธีสอนแบบพิเศษ ทั้งนี้ เน้นกระบวนการเรียนรู้ตามระดับชั้นเรียนวิธีสอนใหม่ การจัดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ การเรียนรู้จากการทำงาน และการประเมินผลการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ให้พัฒนาสมรรถนะแนวขวาง (Transversal Competences) 7 สมรรถนะ โดยให้เรียนรู้เนื้อหาจากการลงมือทำงาน การได้เรียนรู้วิธีทำงาน และการได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมขณะที่ทำงาน สมรรถนะแนวขวางที่พึงประสงค์ ได้แก่ การคิดและการเรียนเพื่อเรียนรู้ การดูแลตนเองและผู้อื่น การจัดการกิจกรรมในชีวิตประจำวันและความปลอดภัย สมรรถนะทางวัฒนธรรม การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการแสดงออก ความสามารถในการอ่านออก เขียนได้หลายภาษา สมรรถนะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สมรรถนะในการดำเนินชีวิตขณะ ทำงานและความเป็นนักประกอบการ และการมีส่วนร่วมและมีอิทธิพลต่อกลุ่มการสร้างอนาคตที่ยั่งยืน 3.3 จัดการเรียนรู้สหวิทยาการแบบโมดูลในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้จัดการเรียนรู้แบบ โมดูลสหวิทยาการปีละอย่างน้อย 1 โมดูล โดยให้เขตพื้นที่การศึกษากำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา และ แนวการจัดการเรียนรู้โมดูลสหวิทยาการในหลักสูตรท้องถิ่น และให้แต่ละโรงเรียนระบุวัตถุประสงค์ เฉพาะ และเนื้อหาเฉพาะของโมดูลในแผนประจำปีของโรงเรียน (School's Annual Plans) โดยครู ทุกคนต้องร่วมมือกันวางแผนแบบข้ามรายวิชา และต้องนำโมดูลการเรียนรู้แบบสหวิทยาการไปใช้

ระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

ระบบการศึกษาในประเทศญี่ปุ่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) การศึกษานับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เด็กญี่ปุ่นทุกคนต้องเข้าเรียนตั้งแต่อายุ 6 ขวบ และถูกกำหนดให้ ต้องผ่านการศึกษาภาคบังคับเป็นเวลา 9 ปี คือจบมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างไรก็ตามเด็กญี่ปุ่นมากกว่า ร้อยละ 97 ศึกษาต่อจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยที่สามในสี่เข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมปลาย สายสามัญ ในขณะที่หนึ่งในสี่ที่เหลือเข้าเรียนในสายอาชีพ เช่นวิทยาลัยเทคนิค และวิทยาลัย อาชีวศึกษา ร้อยละ 25.3 ของนักเรียนจบชั้นมัธยมปลายจะไปศึกษาต่อในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยในขณะที่อีกหลายคนเลือกที่จะไปศึกษาในวิทยาลัยระดับอนุปริญญา วิทยาลัยเทคนิค หรือวิทยาลัย อาชีวศึกษา (หลักสูตรวิชาชีพชั้นสูง) การบริหารการศึกษา ปี พ.ศ. 2527 ประเทศญี่ปุ่นได้ปฏิรูปการศึกษาเพื่อเตรียมสู่ศตวรรษที่ 21 โดยมองว่าผลผลิต ของการศึกษายังขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และขาดความเป็นตัวของตัวเอง ไม่เป็นสากล ไม่ยืดหยุ่น มีการแข่งขันที่รุนแรง ในการเข้า

เรียนต่อมหาวิทยาลัยชั้นนำ การเตรียมคนเข้าสู่สังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ต้องให้รู้จักเลือกสรรข้อมูลและมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีจึงมุ่งเน้นนักเรียนเป็นรายบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถปรับตัวสู่ศตวรรษที่ 21 ตามมาตรการที่กำหนดอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อปฏิรูปการศึกษาและในปี พ.ศ. 2549 (2006) กฎหมายแม่บทการศึกษาถูกปรับปรุง แก้ไข (มาตรา 2) ให้ยึดหลักการ 5 ประการ คือ 1. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรม รู้จักแสวงหาความจริง มีความรู้สึกละเอินต่าง ๆ มีจริยธรรม และมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ 2. พัฒนาความสามารถทุกด้าน ให้เห็นคุณค่าของคนแต่ละคน ปลุกฝังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เสริมสร้าง ความเป็นตัวของตัวเองและ ความสามารถพึ่งตนเอง เสริมสร้างเจตคติเชิงบวกต่อการทำงาน และความสัมพันธ์ของงานกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต 3. เสริมสร้างค่านิยมเรื่องความยุติธรรม ความรับผิดชอบ ความเสมอภาคระหว่างเพศชาย-หญิง ความเคารพและร่วมมือกัน มุ่งมั่นทำงาน และมีจิตสาธารณะเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนา สังคม 4. เสริมสร้างความรักชีวิต การเอาใจใส่ธรรมชาติ และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม 5. เสริมสร้าง ความเคารพรักประเพณีวัฒนธรรมญี่ปุ่น รักษาดีและถิ่นกำเนิดเคารพประเพณีวัฒนธรรมของประเทศอื่น ๆ ปรารถนาสันติสุขของโลก และต้องการช่วยพัฒนาประชาคมนานาชาติ นอกจากนี้ กฎหมายแม่บทการศึกษาได้บัญญัติจุดมุ่งหมายการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นไว้ 3 ประการ คือ 1. เพื่อพัฒนาคนให้มีความเฉลียวฉลาด มีคุณธรรม และมีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ แข็งแรงอย่างสมดุล สามารถพึ่งตนเอง และรู้จักแสวงหาสัจการแห่งตนได้ตลอดชีวิต 2. เพื่อพัฒนา พลเมืองที่เคารพและรับผิดชอบต่อหน้าที่ทางสังคม และมีจิตอาสาที่จะร่วมสร้างสรรค์สังคมและ ประเทศชาติ และ 3. เพื่อพัฒนาคนญี่ปุ่นที่มีส่วนร่วมในสังคมนานาชาติ มีความเคารพ รักประเพณี และวัฒนธรรมญี่ปุ่น เช่นเดียวกับประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศอื่น ๆ ระบบการศึกษาในปัจจุบันประกอบด้วย การศึกษาระดับประถม 6 ปีมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรี 4 ปี และระดับบัณฑิตศึกษา มีโรงเรียนการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กพิการการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตั้งแต่ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา ตอนต้น ระดับปฐมวัยจัดในศูนย์ดูแลเด็กและโรงเรียนอนุบาล โดยการศึกษาในศูนย์ดูแลเด็กเป็นสวัสดิการทางสังคม รับเด็กตั้งแต่ 0 ถึง 6 ปี อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงสาธารณสุข ส่วน โรงเรียนอนุบาลอาจจะจัดแบบ 1 2 หรือ 3 ปี ตั้งแต่เด็กมีอายุ 3 ถึง 6 ขวบ ใช้หลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาภาคบังคับ กำหนดให้รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารจัดการ โดยใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ จัดการ ด้านบุคลากร อาคาร สถานที่ สื่อ และอุปกรณ์การศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานที่กฎหมายและ กฎกระทรวงกำหนดเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า ให้ตำราเรียนฟรีทั้งเด็กในโรงเรียนของรัฐบาล และ โรงเรียนสำหรับระดับ

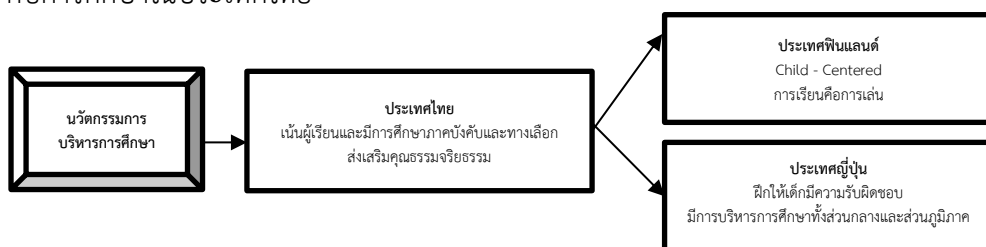

มัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งออกเป็นสายสามัญ สายอาชีพ และแบบผสม (Comprehensive Courses) นอกจากนี้ มีวิทยาลัยเทคนิค มีโรงเรียนฝึกอบรมเฉพาะด้าน (Special Training Schools) และโรงเรียนเบ็ดเตล็ด (Miscellaneous Schools) ฝึกออาชีพหรือสอนวิชาการ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับอุดมศึกษามีมหาวิทยาลัย วิทยาลัยทั่วไป วิทยาลัยเทคนิค นอกจากนั้น ยังมีการศึกษาพิเศษเริ่มจากประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับ เด็กพิการ ทางสายตา ทางหู เป็นภาคบังคับในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาตั้งแต่หลัง สงครามโลกครั้งที่สอง ระบบบริหารการศึกษา โครงสร้างระบบบริหาร การศึกษาของญี่ปุ่น แบ่งเป็นส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น ในส่วน ท้องถิ่น แบ่งออกเป็น ระดับจังหวัด (สูงกว่าเทศบาล) และระดับเทศบาล สรุปได้ดังนี้ 1. ระบบบริหารการศึกษา โดยส่วนกลาง มีกระทรวงการศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology (MEXT) รับผิดชอบ การดำเนินงานตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อำนาจหน้าที่ที่สำคัญ แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ 1.1 ด้านการบริหารการศึกษาโดยภาพรวม สรรวจและวางแผนส่งเสริม การศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และจัดพิมพ์เอกสารต่าง ๆ เชิงเทคนิคเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ 1.2 ด้านการศึกษาในระบบโรงเรียนวางแผน ส่งเสริมและ ให้คำแนะนำ ปรีกษา เพื่อการประถมศึกษา และมัธยมศึกษากำหนดมาตรฐานการ ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา และกำหนดหลักสูตรระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (เป็นหลักสูตรแกนกลาง เรียกว่า Course of Study) อนุมัติตำราเรียน แจกตำราเรียนแบบ ให้เปล่ากับโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น (ภาคบังคับ) ทั้งโรงเรียน ของรัฐ และเอกชน แนะนำและนิเทศ การจัดการของมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเทคนิค 1.3 ด้าน การบริหารการศึกษาในระดับท้องถิ่นวางแผนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาในระดับ ท้องถิ่น แนะนำ ให้คำแนะนำ และให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดองค์การ และ การจัดการของ การบริหารการศึกษาในระดับท้องถิ่น 1.4 ด้านการบริหารการศึกษานานาชาติการแลกเปลี่ยนการศึกษา ระหว่างประเทศ ความร่วมมือระหว่างประเทศ การศึกษาของเด็กญี่ปุ่นที่กลับจากต่างประเทศ การศึกษา สำหรับชาวต่างชาติในญี่ปุ่น และ 1.5 ด้านการจัดองค์การภายในของกระทรวงการศึกษา 2. ระบบบริหารการศึกษาโดยส่วน ท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ 2.1 ในระดับจังหวัดมีผู้ว่า ราชการและคณะกรรมการ การศึกษาจังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบการบริหารการศึกษา 2.2 ระดับเทศบาลมีนายกเทศมนตรี และคณะกรรมการการศึกษาเทศบาลรับผิดชอบในแต่ละระดับมีคณะกรรมการของ ท้องถิ่นหลายคณะ (Local Assemblies) เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ประเทศญี่ปุ่นรักษามาตรฐาน การศึกษาโดยมีระบบประเมินหลายระดับ คือ 1. การ ประเมินโรงเรียน (School Evaluation) เป็นการตรวจสอบตนเองแบบ Self-Inspection

และ Self-Evaluation ของโรงเรียนเพื่อประเมินการบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและประสิทธิผลของการบริหารจัดการโรงเรียน 2. การประเมินครู (Teacher Evaluation) เป็นการประเมินความสำเร็จของครูในการจัด กิจกรรมทางการศึกษา รวมทั้งคุณสมบัติและความสามารถของครู 3. การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตร สถานศึกษาและการวางแผนการเรียนการสอนประจำปี 4. การประเมินชั้นเรียน (Class Evaluation) เป็นการศึกษาระดับชั้นเรียนโดยสังเกต การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน นิยมใช้เทคนิคที่เรียกว่า การศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ซึ่งในภาษาญี่ปุ่น เรียกว่า Jukyou Kenkyuu 5. การประเมินการแนะนํานักเรียน (Student Guidance Evaluation) เป็นการประเมิน สภาพชีวิตนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ของการแนะนําข้อมูล จากการประเมินนี้ ต้องเก็บไว้ไม่น้อยกว่า 5 ปี 6. การประเมินสภาพการเรียนรู้และความสามารถทางวิชาการ (Evaluation Of Learning Situation And Scholastic Ability) เป็นการประเมินสภาพการเรียนรู้และความสามารถทางวิชาการ ของนักเรียน ซึ่งเมื่อประเมินแล้วจะต้องรักษาข้อมูลไว้ไม่น้อยกว่า 20 ปีการประเมินความสามารถทาง วิชาการ เพื่อตัดสินผลการเรียนมีทั้งแบบอิงเกณฑ์ การตัดเกรด การบันทึกผลกิจกรรมในช่วงเวลาการเรียนรู้ แบบบูรณาการ กิจกรรมพิเศษจริยธรรมและพฤติกรรมทั่วไป โดยประเมินพฤติกรรม การเรียนรู้ตาม แนวคิด Bloom's Taxonomy (พิชญาภา ยืนยาว, 2565)

สรุปเบื้องต้นว่า การศึกษาในต่างประเทศก็มีความคล้ายคลึงกับประเทศไทย คือ เน้นการยกระดับคุณภาพและการให้โอกาสทางการศึกษาที่เสมอภาคกัน ผู้บริหารบริหาร การศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพทั้งในเรื่องของวิชาการและในเรื่องของการใช้ชีวิตที่ต้อง เป็นการยกระดับชีวิตไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ประเทศฟินแลนด์และประเทศญี่ปุ่นนั้น สอนให้นักเรียนเน้นในเรื่องของความรับผิดชอบไม่ มีการศึกษาในส่วนกลางได้มีการศึกษาในส่วนภูมิภาคที่ดูแลการศึกษาที่ครอบคลุมทำให้ ประเทศฟินแลนด์และประเทศญี่ปุ่นมีความเกิดคุณภาพในเรื่องของการศึกษาที่ดีเมื่อเทียบ กับการศึกษาในประเทศไทย

ภาพที่ 1 นวัตกรรมการบริหารการศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบ

1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการศึกษาของไทยกับฟินแลนด์และญี่ปุ่น ใน 5 ประเด็น ได้แก่ โครงสร้างการบริหาร แผนงานวัตรกรรมหลัก รูปแบบความมีส่วนร่วม ค่านิยมทางการศึกษา และข้อจำกัดสำคัญ ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการบริหารการศึกษาไทย ฟินแลนด์ และญี่ปุ่น

ประเด็นวิเคราะห์	ประเทศไทย	ฟินแลนด์	ญี่ปุ่น
โครงสร้างการบริหาร	รวมศูนย์บางส่วน	กระจายอำนาจเต็ม	ผสมผสานส่วนกลาง-ท้องถิ่น
แผนงานวัตรกรรมหลัก	พุทธนวัตกรรมการศึกษา	Child-centered / No exam / Trust-based	Lesson Study / Moral Education
รูปแบบความมีส่วนร่วม	ผู้บริหาร-ครู-ชุมชน	ครู-ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	ครู-ผู้ปกครอง-นักเรียนร่วมพัฒนา
ค่านิยมทางการศึกษา	คุณธรรม จิตสำนึก	ความไว้วางใจ ความสุข	วินัย คุณธรรม สังคมร่วมเรียนรู้
ข้อจำกัดสำคัญ	ระบบราชการแข็งตัว	ภาระงานครูสูง	เทคโนโลยียังจำกัด

2. การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ 1. ฟินแลนด์ประสบความสำเร็จเพราะให้ความไว้วางใจ เป็นแกนกลางของการบริหาร ขณะที่ญี่ปุ่นให้คุณธรรมและชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อน ส่วนไทยยังยึดโครงสร้างส่วนกลาง 2. ประเทศที่มีนวัตกรรมการบริหารประสบความสำเร็จมักมีวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ซึ่ง Senge (2006) เรียกว่า ระบบที่ทุกคนเรียนรู้และปรับตัวได้ร่วมกัน 3. ความยั่งยืนของนวัตกรรมเกิดจากการมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) ผสมกับการบริหารจัดการดิจิทัลที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม (Fullan, 2016; OECD, 2018)

สรุป

การบริหารการศึกษาทั้งในประเทศไทยและ ในประเทศฟินแลนด์และประเทศญี่ปุ่นมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปแต่มีจุดมุ่งหมาย คือ พัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพในเรื่องของความรู้ทักษะทัศนคติที่มีต่อประเทศชาติสังคมทำให้การพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพทำให้เป็นการวางรากฐานการศึกษาที่เกิดประสิทธิผล เมื่อจะพัฒนาคน ต้องพัฒนาที่การศึกษาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทำให้ประเทศไทย ฟินแลนด์และประเทศญี่ปุ่นมีศักยภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรับผิดชอบ ความพอเพียงและการเสียสละต่อส่วนรวมนั้นเป็นสิ่งสำคัญความรับผิดชอบต่อหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นการเรียนการศึกษารวมถึงการทำงานจะทำให้ไม่เป็นภาระของผู้ปกครองไม่เป็นภาระต่อองค์กรหรือไม่เป็นภาระต่อสังคมทำให้การมีศักยภาพเหล่านี้ช่วยให้ประเทศชาติสังคมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสิ่งสำคัญ คือ การสอดแทรกคุณธรรมไม่ว่าจะเป็นการศึกษาหรือการ

เสียสละการพอเพียงมีวินัยการเสียสละต่อส่วนรวมเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่จะทำให้คนมีคุณค่าในตนเองและทำให้พัฒนาชาติเป็นการสร้างนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาที่มีคุณภาพทำให้ประเทศชาติมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนด้วยการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- พิชญาภา ยืนยาว. (2565). *แนวคิดและทฤษฎีการบริหารการศึกษาและสถานศึกษา*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- วิชัย วงษ์ใหม่. (2545). *พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สนิท ศรีดำแดง. (2547). *พระพุทธศาสนากับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). *รายงานผลการดำเนินงาน ขับเคลื่อนการปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่สอง ในช่วง พ.ศ. 2552-2554*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2565)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุมิตร คุณานุภกร. (2548). *หลักสูตรการสอน*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- Fullan, M. (2016). *The New Meaning of Educational Change* (5th ed.). New York: Teachers College Press.
- OECD. (2018). *The Future of Education and Skills: Education 2030*. Paris: OECD Publishing.
- Office of the National Education Commission. (1999). *The Basic Education Act of B.E. 2542 (1999)*. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Porter-Magee, K. (2012). *Preparing for Change: A National Perspective on Common Core State Standards Implementation Planning*. Washington, D.C.: Thomas B. Fordham Institute.
- Senge, P. M. (2006). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of The Learning Organization*. New York: Doubleday.
- UNESCO. (2021). *Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education*. Paris: UNESCO.

แนวทางการนำหลักสติปัฏฐาน 4 ไปประยุกต์ใช้การปฏิบัติธรรมภายในวัด เพื่อรักษาศรัทธาของประชาชนในยุคปัจจุบัน*

GUIDELINES FOR APPLYING THE PRINCIPLES OF THE FOUR FOUNDATIONS
OF MINDFULNESS TO DHAMMA PRACTICE WITHIN TEMPLES TO MAINTAIN
THE FAITH OF THE PEOPLE IN THE PRESENT ERA

พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธมมปญโญ),
พระครูวิโรจน์กาญจนเขต (ณัฏฐกฤตญฺส ทิปภังโก)

Phrakhruwilaskanchanatham (Lek Suthammapanyo),
Phrakhruwirojkanchanakhet (Natthakrit Teepangkaro)

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: nuttakrit.pat@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักสติปัฏฐาน 4 ไปประยุกต์ใช้การปฏิบัติธรรมภายในวัดเพื่อรักษาศรัทธาของประชาชนในยุคปัจจุบัน ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจากตำรา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสังเคราะห์ ผลจากการศึกษาพบว่า 1. วิกฤตการณ์ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้ นอกจากข่าวแล้ว ยังเกิดจากปัญหาพฤติกรรมและจริยวัตรของพระสงฆ์บางรูปที่ไม่เหมาะสม การขาดการปรับตัวในการสื่อสารหลักธรรมให้เข้ากับยุคสมัย ปัญหาการผสมผสานความเชื่อที่ขัดแย้งกับหลักพุทธธรรม ปัญหาเชิงโครงสร้างการบริหารจัดการสถาบันสงฆ์ที่ขาดประสิทธิภาพ และระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ 2. แนวทางของการนำสติปัฏฐาน 4 มาใช้ในการจัดปฏิบัติธรรมที่วัดเน้นในการพิจารณา ภายไม่ว่าจะเป็นสายวิปัสสนาใด ๆ ก็ตามในประเทศไทยจะเน้นในเรื่องของพิจารณากายทั้งอาการ 32 และพิจารณาเวทนาคือความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นภายในจิต คือ พิจารณาจิต ได้แก่ สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานที่ทำให้เกิดข้อสภาวะธรรมตามความเป็นจริง ดังนั้น แนวทางที่จะแก้ไขปัญหาศรัทธาของประชาชนคือการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดองค์ความรู้ที่ดีและสามารถที่จะนำคำสอนของพระพุทธศาสนา มาใช้ในหลาย ๆ ข้อสติปัฏฐาน 4 นั้นนอกจากจะเป็นหลักธรรมที่ช่วยในการปฏิบัติธรรมแล้วยังสามารถนำจิตมาเพื่อความไม่ประมาทในการใช้ชีวิตอีกด้วย ดังนั้น การจะรักษา

*Received November 5, 2025; Revised December 12, 2025; Accepted December 19, 2025

ศรัทธาหรือแก้ปัญหาวิกฤตการณ์สถานที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องใช้หลักสติปัฏฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ที่จะแก้ไขปัญหาศรัทธาและรักษาศรัทธาของประชาชน ในยุคปัจจุบันได้

คำสำคัญ: สติปัฏฐาน 4; การปฏิบัติธรรม; ศรัทธาของประชาชน

Abstract

This academic article aimed to study how to apply Satipatthana 4, the Four Foundations of Mindfulness to Dhamma practice in monasteries to maintain public faith in the present era. The methodology employed was a research study of textbooks, books, related research, and a synthesis of the results. The study found that: 1. The current crisis of public faith in monks, in addition to news, stems from inappropriate behavior and conduct among some monks, a lack of adaptation in communicating Dhamma principles to keep up with the times, problems with the integration of beliefs that conflict with Buddhist principles, structural problems in the management of the Sangha institution that are ineffective, and a Dhamma education system that is inconsistent with the modern context. 2. The approach to applying Satipatthana 4, the Four Foundations of Mindfulness to monasteries Dhamma practice emphasized contemplation of the body, regardless of the Vipassana tradition in Thailand. The emphasis was on contemplating the body, including its 32 physical aspects, and contemplating feelings (vedana), the feelings and thoughts arising within. Contemplating the mind involves Samatha and Vipassana meditations, which lead to the realization of the true nature of things. Therefore, the solution to the people's faith problem is to use the Four Foundations of Mindfulness (Satipatthana 4) to disseminate Buddhism, creating a body of knowledge and enabling the application of Buddhist teachings in various aspects. In addition to being principles that aid in Dhamma practice, the Four Foundations of Mindfulness (Satipatthana 4) also guide the mind to be mindful in daily life. Therefore, to maintain faith or resolve the current crisis, it is necessary to use Satipatthana, the Four Foundations of Mindfulness

(Satipatthana 4) as a guideline for application to solve the faith problem and maintain the faith of the people in this modern era.

Keywords: Satipatthana 4; Dhamma Practice; People's Faith

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนานกว่าพันปี เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนไทย อย่างไรก็ตาม ในยุคปัจจุบันที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดความท้าทายใหม่ๆ ต่อสถาบันศาสนา การปฏิรูปพระพุทธศาสนาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้สามารถดำรงบทบาทสำคัญในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นเข็มทิศทางปัญญาแก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับตัวนี้มีได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหลักธรรมคำสอนดั้งเดิม แต่เป็นการทบทวนวิธีการเผยแผ่ การปฏิบัติ และโครงสร้างองค์กรสงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป ทั้งนี้ เพื่อให้พุทธธรรมยังคงเป็นแสงสว่างนำทางให้แก่มนุษย์ในทุกยุคสมัย ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ธรรมวินัยที่พระองค์บัญญัติไว้จะเป็นศาสดาแทนพระองค์ การปฏิรูปจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยรักษาแก่นแท้ของพระศาสนาให้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง

ในปี 2561 นิดาโพลได้ทำแบบสำรวจเรื่อง ‘ความศรัทธาของประชาชนต่อองค์กรพระสงฆ์ ในสถานการณ์ปัจจุบัน’ โดยสำรวจในประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ กระจายทุกระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ รวม 1,250 หน่วยตัวอย่างผลปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่าง 63.36% ยังมีความศรัทธาต่อองค์กรพระสงฆ์เท่าเดิม โดยบางส่วนให้เหตุผลว่า ศรัทธาเพราะยึดจากหลักธรรมคำสอน มิใช่ตัวบุคคล ในขณะที่บางส่วนระบุว่า ยังมีพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอยู่อีกจำนวนมาก ในขณะที่ 35.52% ศรัทธาลดลง ซึ่งก็กระทบมาจากกระแสข่าวต่าง ๆ ที่ทำให้องค์กรพระสงฆ์ดูขาดความน่าเชื่อถือไปจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มี 85.28% ที่เห็นว่า ควรมีการปฏิรูปองค์กรพระสงฆ์ให้มีแนวทางปฏิบัติชัดเจน และช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กรศาสนา แม้จะเป็นแบบสำรวจในอดีต แต่หากนำมาเปรียบเทียบกับกระแสการวิพากษ์วิจารณ์องค์กรพระสงฆ์จากข่าวในช่วงปี 2568 นี้ พบว่าคนในสังคมยังคงพูดถึงประเด็นการเสื่อมศรัทธาและข้อเสนองานปฏิรูปวงการสงฆ์อยู่ โดยหลายคนเชื่อว่า โครงสร้างของระบบใหญ่ถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการประพฤติมิชอบ การโกงเงินวัด พุทธพาณิชย์ และปัญหาอื่น ๆ ตามมา จึงเชื่อว่าการปฏิรูประบบจะช่วยแก้ไขปัญหาลดลงได้

ปัจจัยหลักที่ทำให้เสื่อมศรัทธา คืออะไร อาจจะอนุมานได้ว่า การประพฤติมิชอบของพระสงฆ์ที่ปรากฏเป็นข่าวต่อเนื่อง ได้ก่อให้เกิดวิกฤตศรัทธาอย่างรุนแรงในหมู่

พุทธศาสนิกชน แม้จำนวนพระสงฆ์ที่กระทำผิดจะเป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับพระสงฆ์ทั้งหมดกว่า 3 แสนรูปในไทย แต่เมื่อเป็นชาวย่อมเกิดผลกระทบที่รุนแรงยิ่งกว่า

ประเภทหนึ่งของการประพฤติมิชอบที่คนให้ความสนใจและเป็นประเภทที่ถือเป็นอาบัติปาราชิกร้ายแรงที่สุด คือการผิดวินัยทางเพศ อย่างกรณีสีากอล์ฟที่เป็นกระแสข่าวใหญ่ในเดือนกรกฎาคม 2568 ว่าด้วยการเปิดเผยหลักฐานพฤติกรรมเสพเมถุนระหว่างพระสงฆ์กับสีากอล์ฟ รวมถึง 9 รูป และยังมี 5 รูปในนั้นที่เป็นพระราชอาณัติชั้นเทพ ซึ่งในอดีต ก็มีข่าวพระเสพเมถุนที่สะท้อนความศรัทธาของคนในสังคมมาแล้วอีกหลายเหตุการณ์ หนึ่งในเหตุการณ์ใหญ่ คือ กรณีอดีตพระยันตระ ที่มีญาติโยมเลื่อมใสจำนวนมาก จนมีการเปิดเผยว่าพระยันตระมีพฤติกรรมล่อลวงหญิงสาวและมีเพศสัมพันธ์ พร้อมทั้งมีการเปิดเผยสลิปบัตรเครดิตที่ญาติโยมถวายว่า ถูกนำไปใช้ในสถานบริการทางเพศในต่างประเทศอีกด้วย แต่เหตุการณ์เหล่านี้ ก็มักจะจบลงที่การเป็นข่าวใหญ่ จากนั้นก็เงียบลงไป พร้อมกับที่พระสงฆ์ที่ปรากฏเป็นข่าวออกจากความเป็นพระสงฆ์ไป แต่ทั้งนี้ซึ่งภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่เสื่อมลงไป คนบางส่วนจึงเห็นว่าไม่เป็นธรรมต่อศาสนา เพราะสร้างผลกระทบไว้ แต่กลับไม่ต้องรับผิดชอบจากทางโลก หรือการมีบทลงโทษตามกฎหมาย นอกจากนั้น ยังมีประเด็นเรื่องการบริหารจัดการเงินวัด ด้วยวัดมีรายได้หลักจากเงินบริจาคหลายหมื่นล้านบาทต่อปี ซึ่งมีการประมาณการสูงถึง 54,417 ล้านบาทต่อปี นอกจากนี้ วัดยังได้รับงบอุดหนุนจากภาครัฐจำนวนมหาศาล เฉลี่ยประมาณ 3,000-4,500 ล้านบาทต่อปี โดยรวมแล้ว วัดทั่วประเทศจึงถือครองสินทรัพย์ที่มีมูลค่ารวมกว่า 1.35 ล้านล้านบาท ถึงจะมีเงินหมุนเวียนมหาศาล แต่วัดกลับมีสถานะเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร จึงไม่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมายของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบหรือดำเนินการใด ๆ กับวัดได้ และอำนาจเด็ดขาดในการบริหารจัดการทรัพย์สินขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาส ที่ก็อาจมีข้อจำกัดด้านความรู้ทางบัญชีด้วยและประชาชนไม่กล้าเข้าไปตรวจสอบด้วย นอกจากนั้น ระบบการทำบัญชีของวัดส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐานและไม่มีการบังคับส่งรายงานอย่างจริงจัง เห็นได้จากข้อมูลในปี 2558 ที่มีวัดรวมกว่า 41,000 แห่งแต่วัดที่ส่งรายงานทางการเงินเพียงไม่ถึง 50.5% และ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ยังมีบทบาทจำกัด คือการส่งเสริม ไม่ใช่กำกับควบคุม จึงมีข้อจำกัดในการตรวจสอบให้เข้มงวด ปัจจัยทั้งหมดข้างต้น จึงทำให้วัดกลายเป็นพื้นที่สีเทาที่เอื้อต่อการแสวงหาผลประโยชน์มิชอบ จนปรากฏอยู่ในหน้าข่าวถึงการทุจริตโกงเงินวัดอย่างต่อเนื่อง

การทุจริตมีหลายรูปแบบ ทั้งเงินทอนวัดที่เจ้าหน้าที่ พศ. เสนอช่วยขอเงินงบประมาณแลกกับการบวกเพิ่มส่วนแบ่งการยกยอกเงิน หรือการนำเงินวัดไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว โดยอาจเป็นการแก้ไขตัวเลขในเช็คเงินสดการฟอกเงิน โดยเปลี่ยนเงินผิดกฎหมาย

ให้ถูกกฎหมายผ่านวัด เช่น สร้างและแบ่งรายได้จากการขายวัตถุมงคลยกตัวอย่างกรณีวัดไร่ขิง ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ตรวจสอบอดีตเจ้าอาวาส ในข้อหาอนุมัติให้วัดร่วมลงทุนก่อสร้างอาคารพาณิชย์โดยไม่ได้รับอนุญาตและผิดระเบียบของมหาเถรสมาคม ทำให้วัดได้รับความเสียหายถึง 180 ล้านบาท นอกจากนี้ยังพบการเบิกถอนเงินวัดไปใช้ส่วนตัว และการโอนเงินให้บุคคลอื่นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (จินต์จุฑา พันธุ์ทองคำ, 2568)

การจัดปฏิบัติธรรมการจะปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำมาสู่การรักษาศรัทธาและแก้ไขปัญหาวิธีการศรัทธาที่เกิดขึ้นกับคณะสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของพระธรรมวินัยที่เกี่ยวข้องกับสิกขาหรือเกี่ยวข้องกับการเงินการบัญชีของวัดก็ตามทำให้พระสงฆ์มีความเกี่ยวเนื่องทางกฎหมายที่จะทำให้เป็นเหตุทำลายสภาพของประชาชน ดังนั้นการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 จึงเป็นสิ่งที่นำมาสู่การรักษาเปรียบเสมือนการเข้ามาหาหลักเดิมที่จะนำไปสู่การพัฒนาวัดและการพัฒนาชุมชนรวมถึงการนำมาสู่ศรัทธาที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกายเวทนาจิตหรือทำให้ประสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำที่จะนำประชาชนให้รู้ซึ่งถึงแก่นธรรมทางพุทธศาสนาก็จะนำมาสู่ศรัทธาที่กำลังเป็นสิ่งที่เลี้ยวและนำมาสู่การพูดถึงในทางลบในทางพุทธศาสนา ดังนั้นการที่จะใช้สติปัฏฐาน 4 จึงเป็นหลักที่สำคัญและเป็นหลักที่นำมาใช้ในการปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะเป็นของสามเณรเองหรือแก่ประชาชนเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนต่อไปได้

สติปัฏฐาน 4 จึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตที่จะทำให้พระสงฆ์มีความมั่นคงในพระพุทธศาสนาและสามารถทำการเผยแผ่พุทธศาสนาให้แก่ประชาชนได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของกายที่จะพัฒนากายให้มีความพร้อมไม่ว่าจะเป็นเรื่องของศีลเรื่องของสมาธิและทำให้เกิดปัญญา จะทำให้ศรัทธาของประชาชนเข้ามาสู่พระพุทธศาสนาและในวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์หรือการเผยแผ่ให้แก่ประชาชนจึงจะมีประโยชน์ได้อย่างดีที่สุด

ความสำคัญของการปฏิรูปพระพุทธศาสนา

ความท้าทายสำคัญในการปฏิรูปพระพุทธศาสนาคือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิมกับการปรับตัวให้ทันสมัย หลายครั้งที่ความพยายามในการปฏิรูปถูกมองว่า เป็นการทำลายหรือบิดเบือนหลักคำสอน ขณะเดียวกัน การยึดติดกับรูปแบบโดยไม่คำนึงถึงสาระก็อาจทำให้พระพุทธศาสนาถูกมองว่าล้าสมัยและไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาของคนรุ่นใหม่ได้ ดังนั้น การปฏิรูปที่ชาญฉลาดจึงต้องเข้าใจทั้งหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนาและความต้องการของสังคมสมัยใหม่ โดยการศึกษาพระธรรมวินัย

อย่างลึกซึ้ง เข้าใจเจตนารมณ์ของพระพุทธองค์ และวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน รวมถึงการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนทั้งพระสงฆ์และฆราวาส นักวิชาการ และประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการปฏิรูปที่มีทิศทางชัดเจน มีพลังขับเคลื่อน และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง อันจะนำไปสู่การฟื้นฟูความศรัทธาและทำให้พระพุทธศาสนา กลับมาเป็นเสาหลักของสังคมอย่างแท้จริง

ความจำเป็นในการปฏิรูปพระพุทธศาสนา เริ่มจากการวิเคราะห์วิกฤติศรัทธาและความเสื่อมถอยของสถาบันศาสนาที่ปรากฏในสังคมปัจจุบัน โดยพิจารณาถึงสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้น จากนั้นจะกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมในศตวรรษที่ 21 ทั้งในมิติเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อวิถีการดำเนินชีวิตและความเชื่อของผู้คน ประเด็นต่อมาคือการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ที่มักก่อให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างคนรุ่นใหม่กับหลักธรรมคำสอน นอกจากนี้ยังจะนำเสนอมุมมองการวิพากษ์และข้อเสนอของปัญญาชนต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งที่สนับสนุนและวิจารณ์แนวทางการเผยแผ่และการปฏิบัติในปัจจุบัน สุดท้ายจะกล่าวถึงพระพุทธศาสนาไทยกับการปฏิรูปในเชิงระบบ โดยมองทั้งในมิติของการปรับโครงสร้างองค์กรสงฆ์ การศึกษาพระปริยัติธรรม และการพัฒนาแนวทางการเผยแผ่ให้เข้าถึงประชาชนในยุคดิจิทัล

การศึกษาประเด็นเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจะช่วยให้เห็นภาพรวมของสถานการณ์พระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน และเข้าใจถึงความท้าทายที่สถาบันศาสนาต้องเผชิญท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรง การวิเคราะห์อย่างรอบด้านจะนำไปสู่การตระหนักรู้ถึงความจำเป็นในการปฏิรูป ไม่ใช่เพื่อเปลี่ยนแปลงหลักธรรมคำสอนอันเป็นแก่นแท้ แต่เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอและการประยุกต์ใช้หลักธรรมให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นหนทางที่จะทำให้พระพุทธศาสนายังคงมีความหมายและความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน การสร้างสมดุลระหว่างการรักษาคุณค่าดั้งเดิมกับการเปิดรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ จึงเป็นความท้าทายสำคัญที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันค้นหาคำตอบเพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูและพัฒนาพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงามในโลกยุคใหม่ สาระสำคัญของเนื้อหาจะอธิบายตามลำดับไป

วิกฤติศรัทธาในพระสงฆ์บางรูปในยุคปัจจุบัน

ในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตว่าพระพุทธศาสนากำลังเผชิญกับวิกฤติศรัทธาและความเสื่อมถอยในหลายมิติ สถาบันสงฆ์ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชนกำลังถูกท้าทายด้วยปัญหาต่าง ๆ ทั้งจากภายในและ

ภายนอก ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระสงฆ์และวัดวาอารามลดน้อยลง โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีทางเลือกในการแสวงหาความรู้และที่พึ่งทางจิตใจมากขึ้น ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการทบทวนและปฏิรูปการทำงานของสถาบันศาสนาเพื่อฟื้นฟูความเชื่อมั่นและศรัทธาของประชาชน โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. ความย่อหย่อนด้านพระธรรมวินัยและจริยวัตรของพระสงฆ์ ปัญหาความเสื่อมถอยด้านพฤติกรรมและจริยวัตรของพระสงฆ์เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในวงกว้าง ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาปรากฏข่าวพระสงฆ์ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมทั้งการละเมิดพระวินัย การสะสมทรัพย์สินเงินทองการใช้ชีวิตฟุ่มเฟือย และการมีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักธรรมวินัย สถานการณ์เหล่านี้ได้ถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็วผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลให้ภาพลักษณ์โดยรวมของคณะสงฆ์ในสายตาประชาชนเสื่อมถอยลง แม้ว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นในพระธรรมวินัยและปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด แต่ข่าวในเชิงลบเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและศรัทธาที่มีต่อสถาบันสงฆ์โดยรวมวิกฤติศรัทธาด้านพฤติกรรมของพระสงฆ์มีสาเหตุสำคัญมาจากการขาดระบบการตรวจสอบและกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพความอ่อนแอของระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมที่ขาดการเน้นย้ำเรื่องการฝึกอบรมด้านศีลธรรมและจริยวัตร รวมถึงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ที่รวมศูนย์อำนาจมากเกินไป ท่านได้เสนอว่าควรมีแนวปฏิบัติในการปฏิรูประบบการปกครองคณะสงฆ์ โดยเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการสร้างระบบติดตามตรวจสอบที่โปร่งใสในทุกกระดับ (พระพิพิธพัชรโรดม (อานวย อินทวณฺโณ), 2566) การแก้ไขปัญหาคือความเสื่อมถอยด้านพฤติกรรมของพระสงฆ์จำเป็นต้องดำเนินการในหลายมิติพร้อมกัน ทั้งการปฏิรูประบบการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เน้นการฝึกอบรมด้านพระวินัยและจริยวัตรที่เข้มงวดมากขึ้น การสร้างระบบคัดกรองผู้ที่จะบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา การปรับปรุงระบบการติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ทุกระดับ การส่งเสริมให้พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่าง และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทและสถานะของพระสงฆ์ให้แก่สังคม ความพยายามเหล่านี้จะช่วยฟื้นฟูภาพลักษณ์และความศรัทธาที่มีต่อสถาบันสงฆ์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนต่อไป

2. การขาดการปรับตัวในการสื่อสารหลักธรรม การสื่อสารหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายสำคัญจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและพฤติกรรมการใช้สื่อของผู้คน โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ชอบเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางดิจิทัล รูปแบบการเทศนาและการถ่ายทอดหลักธรรมแบบดั้งเดิมที่มักเป็นการสื่อสารทางเดียว ใช้ภาษาที่เข้าใจยาก และขาดการประยุกต์ให้เข้ากับบริบทและปัญหาในชีวิตประจำวัน ไม่สามารถดึงดูดความสนใจและสร้างความเข้าใจให้กับผู้ฟังยุคใหม่

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับวัดและพระสงฆ์จำนวนมากยังขาดทักษะและความพร้อมในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเผยแผ่หลักธรรม ทำให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้น้อยลง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการใช้สื่อดิจิทัลและช่องทางออนไลน์เพื่อเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ ท่านได้เสนอว่าควรมีแนวปฏิบัติในการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีให้แก่พระสงฆ์ การสร้างเครือข่ายพระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ความสามารถในการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับยุคสมัย และการผลิตสื่อธรรมะที่มีเนื้อหาทันสมัย น่าสนใจ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และตอบโจทย์ปัญหาชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน (พระธงชัย ธมมวโร และคณะ, 2563) การปรับตัวด้านการสื่อสารหลักธรรมจำเป็นต้องพัฒนาทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอควบคู่กันไป ในด้านเนื้อหา ต้องมีการตีความและอธิบายหลักธรรมให้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ โดยยังคงรักษาแก่นแท้ของพระธรรมไว้ การยกตัวอย่างและการเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ร่วมสมัยจะช่วยให้ผู้ฟังเห็นความเกี่ยวข้องและการประยุกต์ใช้ได้ชัดเจนขึ้น ส่วนด้านรูปแบบการนำเสนอ นั้น ควรมีการใช้สื่อที่หลากหลาย ทั้งวิดีโอคลิป พอดแคสต์ อินโฟกราฟิก แอปพลิเคชัน และสื่อปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่สามารถเข้าถึงผู้คนในทุกเพศทุกวัยและทุกระดับการศึกษา นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมให้ฆราวาสผู้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแผ่มากขึ้น เพื่อสร้างความหลากหลายในมุมมองและวิธีการนำเสนอที่อาจเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกัน

3. การผสมผสานความเชื่อที่ขัดแย้งกับหลักพุทธธรรม หนึ่งในปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเสื่อมถอยของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยคือการผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และพิธีกรรมที่มุ่งเน้นเรื่องวัตถุนิยม ในวัดและศาสนสถานหลายแห่งมีการประกอบพิธีกรรมที่เน้นการขอโชคลาภ การแก้เคราะห์ การบูชาวัตถุมงคล และการบนบานสานกล่าว ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นการผิดเพี้ยนไปจากหลักคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาปัญญา การฝึกฝนจิตใจ และการพึ่งตนเอง ความเชื่อเหล่านี้ได้แทรกซึมเข้ามาในวัดวาอารามและในการปฏิบัติของพระสงฆ์บางกลุ่มทำให้ประชาชนจำนวนมากเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าการบูชาวัตถุมงคลและการทำพิธีกรรมต่าง ๆ คือ แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ปัญหาการผสมผสานความเชื่อที่ขัดแย้งกับหลักพุทธธรรมมีมาอย่างยาวนานในสังคมไทย โดยเฉพาะการที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางไสยศาสตร์และความเชื่อพื้นบ้านต่าง ๆ ทำให้เกิดการบิดเบือนหลักคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า ท่านได้เสนอว่าควรมีแนวปฏิบัติในการปฏิรูปพระพุทธศาสนาโดยการกลับไปศึกษาและทำความเข้าใจหลักธรรมที่แท้จริงจากพระไตรปิฎก การส่งเสริมการปฏิบัติ

วิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาปัญญา และการลดบทบาทของพระสงฆ์ในพิธีกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรม (พงศธร กนกศิลป์ธรรม, 2549)

การแก้ไขปัญหारेื่องการผสมผสานความเชื่อที่ขัดแย้งกับหลักพุทธธรรมจำเป็นต้องอาศัยการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการพัฒนาปัญญา การฝึกฝนจิตใจ และการพึ่งพาตนเอง พระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาต้องมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้และชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม การสร้างสื่อและเอกสารเผยแพร่ที่อธิบายความแตกต่างระหว่างหลักคำสอนที่แท้จริงกับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์จะช่วยให้ประชาชนเข้าใจและแยกแยะได้ดีขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมการศึกษาพระธรรมวินัยและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างถูกต้องในทุก ระดับของสังคม ตั้งแต่เยาวชนในสถานศึกษาไปจนถึงประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาปัญญาและการพ้นทุกข์อย่างแท้จริง

4. การบริหารจัดการภายในที่ขาดประสิทธิภาพ ระบบการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ในปัจจุบันเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเสื่อมถอยของสถาบันศาสนา โครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์ไทยยังคงมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ทำให้ขาดความคล่องตัวในการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการในระดับท้องถิ่น การตัดสินใจส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับพระสังฆาธิการระดับสูงที่มีภูมิอายุมามากและอาจไม่เข้าใจบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สินและเงินบริจาคของวัด ซึ่งมักขาดความโปร่งใสและการตรวจสอบที่เป็นระบบ รวมถึงการขาดการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนฝ่ายฆราวาสในการบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ ปัญหาการบริหารจัดการสถาบันสงฆ์ที่ขาดประสิทธิภาพส่งผลกระทบโดยตรงต่อการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์และการทำประโยชน์เพื่อสังคมของคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญในการเชื่อมโยงสถาบันสงฆ์กับประชาชน ท่านได้เสนอว่าควรมีแนวปฏิบัติในการปฏิรูประบบการบริหารจัดการคณะสงฆ์ โดยเน้นการกระจายอำนาจการตัดสินใจ การสร้างระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนทุกภาคส่วนในการดูแลและพัฒนา กิจการของคณะสงฆ์ (พระมหาพชร กิตติวรเมธี และคณะ, 2566)

การปฏิรูประบบการบริหารจัดการสถาบันสงฆ์จำเป็นต้องดำเนินการทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ โดยในระดับนโยบาย ควรมีการทบทวนและปรับปรุงกฎหมายคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การปรับโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์ให้มีความยืดหยุ่นและกระจายอำนาจมากขึ้น และการกำหนดมาตรฐาน

ด้านการบริหารจัดการที่ชัดเจน ส่วนในระดับปฏิบัติการ ควรมีการพัฒนาทักษะด้านการบริหารจัดการให้แก่พระสังฆาธิการทุกระดับ การสร้างระบบการจัดการทรัพยากรและเงินบริจาคที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ และการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาสในการบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ การปฏิรูปเหล่านี้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถาบันสงฆ์และฟื้นฟูความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนที่มีต่อสถาบันศาสนา

5. การศึกษาพระปริยัติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันเป็นอีกหนึ่งประเด็นสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปฏิรูปพระพุทธศาสนา การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยยังคงยึดติดกับรูปแบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำพระไตรปิฎก การแปลภาษาบาลี และการสอบไล่ตามลำดับชั้น โดยมิได้ให้ความสำคัญเพียงพอกับการทำความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อตอบสนองต่อปัญหาของสังคมร่วมสมัย ขณะเดียวกัน ในหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมยังขาดการบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี จิตวิทยา สังคมวิทยาและความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเผยแผ่และการทำงานเพื่อสังคมของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน ทำให้พระภิกษุสามเณรจำนวนมากไม่สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันยังไม่สามารถสร้างความเข้าใจในแก่นแท้ของพระธรรมวินัยและการประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมสมัยใหม่ได้อย่างลึกซึ้งเพียงพอ ทำให้ขาดการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและกฎหมายมหาชนซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม ท่านได้เสนอว่า ควรมีแนวปฏิบัติในการปฏิรูประบบการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยเน้นการตีความและประยุกต์ใช้หลักธรรมในบริบทปัจจุบัน การบูรณาการพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ และการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของพระภิกษุสามเณรเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาพชร กิตติวรมณี และคณะ, 2566)

การปฏิรูประบบการศึกษาพระปริยัติธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ จำเป็นต้องดำเนินการในหลายมิติควบคู่กันไป ทั้งการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม การพัฒนาวิธีการเรียนการสอนที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการประยุกต์ใช้มากกว่าการท่องจำ การนำเทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้สมัยใหม่มาใช้ในการศึกษาพระธรรมวินัย และการส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับศาสตร์และความรู้สมัยใหม่ นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาครูผู้สอนพระปริยัติธรรมให้มีความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านหลักธรรมและศาสตร์สมัยใหม่ รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและองค์กร

ต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การปฏิรูปเหล่านี้จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาของคณะสงฆ์และส่งเสริมให้พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

วิกฤติศรัทธาและความเสื่อมถอยของสถาบันศาสนา

จากการวิเคราะห์ปัญหาวิกฤติศรัทธาและความเสื่อมถอยของสถาบันศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน สามารถสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนากำลังเผชิญความท้าทายในหลายมิติที่เชื่อมโยงและส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน โดยเริ่มจากปัญหาพฤติกรรมและจริยวัตรของพระสงฆ์บางรูปที่ไม่เหมาะสม ซึ่งได้รับการเผยแพร่อย่างรวดเร็วผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์โดยรวมได้รับความเสียหาย นำไปสู่การลดทอนศรัทธาของประชาชน ขณะเดียวกัน การขาดการปรับตัวในการสื่อสารหลักธรรมให้เข้ากับยุคสมัย และพฤติกรรมและการแสวงหาผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้น้อยลง โดยเฉพาะเมื่อรูปแบบการเทศนาและการถ่ายทอดหลักธรรมยังคงยึดติดกับวิถีการแบบดั้งเดิม ใช้ภาษาที่เข้าใจยาก และขาดการประยุกต์ให้เข้ากับบริบทชีวิตประจำวัน

ปัญหาการผสมผสานความเชื่อที่ขัดแย้งกับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะไสยศาสตร์และพิธีกรรมที่มุ่งเน้นเรื่องวัตถุนิยม ยิ่งทำให้หลักคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาถูกบดบังและเข้าใจคลาดเคลื่อน ประชาชนจำนวนมากเข้าถึงพระพุทธศาสนาผ่านพิธีกรรมและการบูชาวัตถุมงคลมากกว่าการพัฒนาปัญญาและการฝึกฝนจิตใจตามหลักพุทธธรรมที่แท้จริง ปัญหาเชิงโครงสร้างการบริหารจัดการสถาบันสงฆ์ที่ขาดประสิทธิภาพ มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจ ขาดความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม ทำให้สถาบันสงฆ์ไม่สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างทันท่วงที ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างสถาบันศาสนากับประชาชนมากขึ้น นอกจากนี้ ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ ยังคงเน้นการท่องจำและการสอบไล่มากกว่าการทำความเข้าใจและประยุกต์ใช้ ขาดการบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ทำให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ไม่สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับปัญหาสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมด ชี้ให้เห็นว่าการปฏิรูปพระพุทธศาสนาเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกมิติ ทั้งด้านพฤติกรรมของพระสงฆ์ การสื่อสารหลักธรรม การจัดการกับความเชื่อที่ขัดแย้งกับหลักพุทธธรรม การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการ และการพัฒนาระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการฟื้นฟูความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนและการทำให้พระพุทธศาสนากลับมามีความหมายและบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตใจและปัญญาของคนในสังคมไทยอย่างแท้จริง

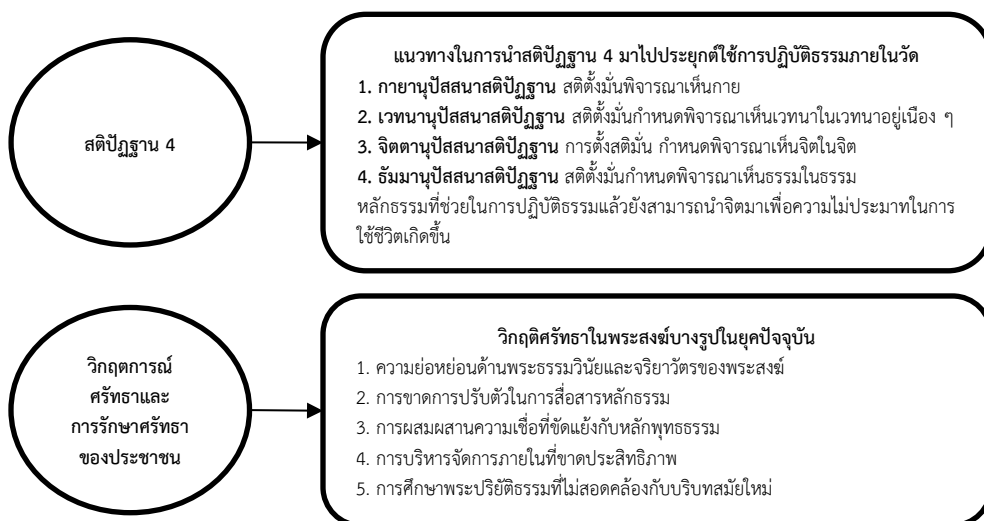
แนวทางในการนำสติปัฏฐาน 4 มาไปประยุกต์ใช้การปฏิบัติธรรมภายในวัด

การจัดการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานในพระพุทธศาสนาตั้งอยู่บนหลักวิชา 2 ประการ ได้แก่ สมถะและวิปัสสนา โดยสมถะเป็นกระบวนการฝึกจิตให้สงบตั้งมั่นเพื่อลดกิเลสประเภทความกำหนัดยินดี ส่วนวิปัสสนาเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาเพื่อกำจัดอวิชชา อันเป็นรากฐานของทุกข์ หลักสมถะและวิปัสสนาจึงทำหน้าที่เกื้อหนุนกันในการพัฒนาจิตและปัญญาอย่างเป็นระบบ (วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม, 2553)

สมถกรรมฐานมีความหมายว่า ธรรมเป็นเครื่องระงับจิตให้สงบจากนิวรณ์ ทำให้จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิถึงระดับฌานหรือสมาบัติ 8 ดังปรากฏในพระอภิธรรมปิฎกและอรรถกถาหลายแห่ง ขณะที่วิปัสสนาญาณหมายถึงการใช้สติปัฏฐานเป็นอารมณ์ของวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อพิจารณาสภาวธรรมตามความเป็นจริง โดยอาศัยการทำงานร่วมกันของสติและปัญญา (อภิ.สง. (ไทย) 34/69/37)

สติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย กายานุปัสสนา เวทนानุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา ซึ่งเป็นกรอบสำคัญในการฝึกสติให้รู้เท่าทันกาย เวทนา จิต และธรรม โดยเฉพาะเวทนานุปัสสนาและจิตตานุปัสสนามีบทบาทสำคัญในการเจริญวิปัสสนาเพื่อทำลายความเห็นผิดเกี่ยวกับตัวตน และนำไปสู่ความเข้าใจไตรลักษณ์อย่างชัดเจน

สรุปได้ว่า แนวทางของการนำสติปัฏฐาน 4 มาใช้ในการจัดปฏิบัติธรรมที่วัดเน้นในการพิจารณาภายในไม่ว่าจะเป็นสายวิปัสสนาใด ๆ ก็ตามในประเทศไทยก็จะเน้นในเรื่องของการพิจารณาภายในทั้งอาการ 32 และพิจารณาเวทนาคือความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ การพิจารณาจิตคือสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานที่ทำให้เกิดข้อสภาวะธรรมตามความเป็นจริง ดังนั้น แนวทางที่จะแก้ไขปัญหาศรัทธาของประชาชนคือการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดองค์ความรู้ที่ดีและสามารถที่จะนำคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ในหลาย ๆ ข้อสติปัฏฐาน 4 นั้นนอกจากจะเป็นหลักธรรมที่ช่วยในการปฏิบัติธรรมแล้วยังสามารถนำมาจิตมาเพื่อความไม่ประมาทในการใช้ชีวิตอีกด้วยดังนั้น การจะรักษาศรัทธาหรือแก้ปัญหาวิกฤตการณ์สถานที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องใช้หลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ที่จะแก้ไขปัญหาศรัทธาและรักษาศรัทธาของประชาชนในยุคปัจจุบันได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

ในการศึกษาทางพระพุทธศาสนามีการศึกษาในภาคปริยัติธรรม คือ การนำหลักทฤษฎีที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และสั่งสอนให้แก่สาวกมาประมวลเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติและเหตุการณ์ศึกษาอีกด้านหนึ่ง ก็คือ การปฏิบัติจริงคือการลงมือทำการทดลอง และได้ผลจริงในหลักของการปฏิบัติก็คือการนำสติปัฏฐาน 4 มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาวิธีการสภานักศึกษาของประชาชนนั้นจึงเป็นหลักที่มีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้ประชาชนมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระสงฆ์และพระพุทธศาสนามากขึ้นดังนั้นการศึกษาในเรื่องของกายที่พิจารณาภายในกายทำให้เกิดองค์คุณหรือองค์ความรู้ที่พิจารณาตนเอง เวทนาความรู้สึกนึกคิดความสุขความทุกข์หรืออารมณ์ต่าง ๆ พิจารณาจิตในจิตคือเข้าไปลึกถึงสภาวะธรรมตามความเป็นจริงได้พิจารณาธรรมคืออาการที่เกิดขึ้นทำให้มีองค์ความรู้และสามารถที่จะปฏิบัติธรรมให้รู้แจ้งเห็นจริงตามสภาวะธรรมเหล่านี้จะช่วยให้พระสงฆ์มีความนำเลื่อมใสศรัทธาและแก้วิกฤตการณ์ศรัทธาได้ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่จะพัฒนาวัดเพื่ออนาคตรวมถึงพัฒนาศาสนาพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในพระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนามีความแนบแน่นมั่นคงอยู่ในประเทศไทยและสามารถที่จะเผยแผ่ศาสนาผ่านการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาใช้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- จินต์จุฑา พันธุ์ทองคำ. (2568). เมื่อสังคม ‘เสื่อมศรัทธา’ วงการสงฆ์ ทำไมการแยกศาสนา
ออกจากรัฐ จึงอาจเป็นทางออกที่ยั่งยืน?. สืบค้น 3 พฤศจิกายน 2568, จาก
<https://thematter.co/social/crisis-of-faith-buddhism-solution/246713>
- พงศธร กนกศิลป์ธรรม. (2549). พระวชิรญาณกับการปฏิรูปพระพุทธศาสนาในสมัยรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 13(1), 48-76.
- พระธงชัย ธรรมวโร และคณะ. (2563). การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์จังหวัดชัยนาท. วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(2), 179-192.
- พระพิพิธพัชรโรดม (อานวย อินทวณฺโณ). (2566). การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตาม
แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี. วารสาร
มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(4), 234-246.
- พระมหาพชร กิตติวิธเมธี และคณะ. (2566). การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตาม
แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว. วารสาร
พุทธนวัตกรรมการจัดการ, 6(3), 55-69.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม. (2553). คู่มือปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน 5 สาย.
นครปฐม: บริษัทเพชรเกษม พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

นโยบายแจกเงินดิจิทัลwalletภายใต้การนำของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย*

DIGITAL WALLET POLICY UNDER THE LEADERSHIP OF THE PHUE THAI PARTY GOVERNMENT

พระจักรพงษ์ อภิคุโณ, เอกพจน์ จันทร์เสมา, ขนิษฐา ทองเชื้อ,
ปริญญารณ นิลวิเวก, ลภัสรดา ศรีเจริญ

Phra Chakrapong Aphikhuno, Ekkaphot Chansema, Kanitta Tongchuea,
Prarinyaporn Ninwiwek, Laphatlada Sricharoen
นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: ekkaphot.chansema@gmail.com

บทคัดย่อ

นโยบายแจกเงินดิจิทัลจำนวน 10,000 บาท เป็นมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจสำคัญของรัฐบาลพรรคเพื่อไทยภายใต้การนำของนายเศรษฐา ทวีสิน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบบล็อกเชนในการกระจายเม็ดเงินเพื่อส่งเสริมการใช้จ่ายในระดับชุมชน เพิ่มความโปร่งใส และลดการทุจริต นโยบายดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นกำลังซื้อของประชาชนยกระดับคุณภาพชีวิต และส่งเสริมการเข้าถึงเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม นโยบายนี้ยังเผชิญกับข้อกังวลเรื่องภาระทางการคลัง ความเสี่ยงจากการฉ้อโกง ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี และข้อจำกัดของร้านค้าในระบบภาษีที่อาจทำให้เป้าหมายการกระจายรายได้ไม่สำเร็จ บทความนี้มุ่งวิเคราะห์นโยบายกระเป๋าเงินดิจิทัลในหลากหลายมิติ ได้แก่ ที่มา รากฐานทางทฤษฎี กลไกการดำเนินงาน ความเสี่ยง และผลกระทบเชิงระบบ เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงนโยบายให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจในระยะยาว

คำสำคัญ: นโยบายแจกเงินดิจิทัล; เศรษฐกิจดิจิทัล; ความเสี่ยงจากการทุจริต; การกระจายรายได้

Abstract

The 10,000-baht digital wallet policy is a flagship economic stimulus initiative launched by Thailand's Pheu Thai government under Prime Minister Srettha Thavisin. It utilizes digital technology and blockchain systems to inject

*Received July 2, 2025; Revised December 21, 2025; Accepted December 24, 2025

funds into local economies, promote spending, enhance transparency, and reduce corruption. The policy aims to increase consumer purchasing power, improve quality of life, and integrate citizens into the digital economy. However, it also faces concerns over fiscal burden, fraud risks, digital inequality, and tax system limitations for participating vendors factors which may undermine its intended goal of equitable income distribution. This article examines the policy from multiple dimensions: its origins, theoretical foundations, operational mechanisms, potential risks, and systemic impacts. Policy recommendations are proposed to enhance effectiveness, transparency, and long-term economic sustainability.

Keywords: Digital Wallet Policy; Digital Economy; Fraud Risk; Income Distribution

บทนำ

นโยบายแจกเงินดิจิทัล หรือโครงการเติมเงิน 10,000 บาทผ่านระบบกระเป๋าเงินดิจิทัล (Digital Wallet Policy) ถือเป็นหนึ่งในนโยบายเศรษฐกิจเรือธงของรัฐบาลภายใต้การนำของเศรษฐา ทวีสิน ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2566 นโยบายดังกล่าวถูกออกแบบขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดการกระตุ้นเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ โดยมุ่งสร้างการหมุนเวียนของเม็ดเงินในระดับท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการบรรเทาภาระค่าครองชีพของประชาชน และการวางรากฐานโครงสร้างเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศในระยะยาว

สาระสำคัญของนโยบายนี้ คือ การจัดสรรเงินดิจิทัลจำนวน 10,000 บาทให้แก่ประชาชนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ มีอายุ 16 ปีขึ้นไป มีรายได้ไม่เกิน 70,000 บาทต่อเดือน และมีเงินฝากรวมทุกบัญชีไม่เกิน 500,000 บาท โดยเงินดังกล่าวสามารถใช้จ่ายได้เฉพาะสินค้าอุปโภคบริโภคภายในอำเภอตามทะเบียนบ้านของผู้รับสิทธิครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศกว่า 878 อำเภอ กลไกการดำเนินงานถูกพัฒนาต่อยอดจากแอปพลิเคชันเป๋าตัง พร้อมนำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและลดความเสี่ยงจากการทุจริตในการใช้จ่ายงบประมาณ (ไทยรัฐ มั่นใจ, 2567) ในเชิงนโยบายกระเป๋าเงินดิจิทัลมีรากฐานเชื่อมโยงกับแนวทางเศรษฐกิจแบบประชานิยมของพรรคเพื่อไทยในอดีต ซึ่งให้ความสำคัญกับการโอนทรัพยากรทางการเงินโดยตรงไปยังประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มรายได้น้อยและประชาชนในชนบท ดังที่ปรากฏในรัฐบาลก่อนหน้าภายใต้การนำของทักษิณ ชินวัตร อย่างไรก็ตาม นโยบายในยุครัฐบาลเศรษฐาได้มีการปรับรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจร่วมสมัย ด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์

มาใช้เป็นเครื่องมือในการกระจายทรัพยากร ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนผ่านของสังคมไทยสู่เศรษฐกิจดิจิทัลและสังคมไร้เงินสด

แม้นโยบายดังกล่าวจะถูกนำเสนอในฐานะมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่ใช้งบประมาณราว 500,000 ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2567 - 2568 แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีข้อถกเถียงและความกังวลในหลายประเด็น โดยเฉพาะเรื่องแหล่งที่มาของเงิน หากการออกพระราชบัญญัติกู้เงินไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผน รัฐบาลจะมีแนวทางสำรองใดในการจัดหาเงินทุนเพื่อสนับสนุนโครงการ นอกจากนี้ ยังมีข้อสงสัยเกี่ยวกับเงื่อนไขการใช้จ่ายหลักเกณฑ์การเข้าถึง และประสิทธิผลของนโยบายในการกระตุ้นการบริโภคและการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์การคลังได้ตั้งคำถามเพิ่มเติมว่านโยบายแจกเงินดิจิทัลจะสามารถแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยได้มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะประเด็นการว่างงาน ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และภาวะผลผลิตที่ชะลอตัว อีกทั้งหากการดำเนินนโยบายขาดความโปร่งใสหรือเกิดการทุจริตอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นด้านวินัยการคลังของประเทศในระยะยาว (Chachavalpongpun, 2023) ดังนั้น รัฐบาลยังคงแสดงท่าทีในเชิงบวกต่อศักยภาพของนโยบาย โดยเชื่อว่า การกระจายเงินดิจิทัลจะช่วยกระตุ้นการใช้จ่ายภายในประเทศ สนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก และฟื้นฟูเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว นโยบายดังกล่าวจึงถูกมองว่าเป็นบททดสอบสำคัญของรัฐบาลในการสร้างสมดุลระหว่างมาตรการเศรษฐกิจเชิงประชานิยมกับการบริหารการคลังอย่างยั่งยืน แต่ในทางหนึ่งนโยบายกระเป๋าเงินดิจิทัลยังมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทย การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการเงินและแพลตฟอร์มดิจิทัลในการทำธุรกรรมกับภาครัฐอาจช่วยเพิ่มการเข้าถึงบริการทางการเงินอย่างเป็นทางการของประชาชน และยกระดับทักษะด้านดิจิทัลในวงกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของรัฐบาลในการผลักดันประเทศไทยให้ก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจดิจิทัลในภูมิภาค นอกจากนี้ นโยบายแจกเงินดิจิทัลยังมีนัยทางการเมืองอย่างชัดเจนในฐานะเครื่องมือในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับฐานเสียง โดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนชนบทและผู้มีรายได้น้อย นโยบายดังกล่าวจึงมิได้เป็นเพียงมาตรการทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง และตอกย้ำบทบาทของรัฐในการแทรกแซงเศรษฐกิจเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนในยามวิกฤต (Chachavalpongpun, 2023)

กล่าวโดยสรุป นโยบายแจกเงินดิจิทัล 10,000 บาทของรัฐบาลพรรคเพื่อไทยเป็นความพยายามในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือกระตุ้นเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในวงกว้าง แม้นโยบายจะมีศักยภาพในการสร้างการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการเข้าถึงระบบเศรษฐกิจดิจิทัล แต่ยังคงต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านความคุ้มค่าทางการคลัง ความเสี่ยงเชิงการดำเนินงาน และคำถามเกี่ยวกับผลกระทบเชิงโครงสร้าง ซึ่งล้วนเป็นประเด็นสำคัญที่ควรถูกนำมาวิเคราะห์อย่างรอบด้านเพื่อพัฒนานโยบายให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจไทยในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง

โครงการนโยบายแจกเงินดิจิทัล

ที่มาของดิจิทัลวอลเล็ต

ดิจิทัลวอลเล็ต (Digital Wallet) หรือกระเป๋าเงินดิจิทัล หมายถึงระบบที่ทำให้ผู้ใช้สามารถจัดเก็บข้อมูลทางการเงินและดำเนินธุรกรรมผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น สมาร์ทโฟนหรือคอมพิวเตอร์ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยอาศัยโครงสร้างพื้นฐานด้านอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีมือถือ และนวัตกรรมการเข้ารหัสข้อมูลเป็นฐานสำคัญ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเหล่านี้ส่งผลให้การทำธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมทั้งลดข้อจำกัดของการพึ่งพาเงินสดหรือเครื่องมือชำระเงินทางกายภาพในชีวิตประจำวัน (Kazan & Damsgaard, 2016) ในมิติของนโยบายสาธารณะดิจิทัลวอลเล็ต ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือการจ่ายเงิน แต่ถูกวางบทบาทเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางการเงินแบบใหม่ที่รัฐสามารถใช้เพื่อขยายการเข้าถึงบริการทางการเงิน สร้างระบบตรวจสอบย้อนกลับของการใช้จ่าย และสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในระยะยาว ภายใต้กรอบดังกล่าว รัฐมีเป้าหมายทั้งในเชิงกระตุ้นการหมุนเวียนเม็ดเงินในชุมชน และในเชิงยุทธศาสตร์การวางรากฐานให้ประเทศมุ่งสู่การเป็นศูนย์กลางฟินเทค (FinTech) ผ่านการยกระดับระบบธุรกรรมที่ปลอดภัยและตรวจสอบได้

การเกิดขึ้นของกระเป๋าเงินดิจิทัลสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยีและโครงสร้างเศรษฐกิจโลก ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1970 - 1980 ที่โลกเผชิญการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการเงินระหว่างประเทศ ควบคู่การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ต่อมาในทศวรรษ 1990 การเติบโตของอินเทอร์เน็ตได้เร่งให้ระบบเศรษฐกิจเข้าสู่พื้นที่ออนไลน์มากขึ้น และเมื่อเข้าสู่ช่วงต้นทศวรรษ 2000 การแพร่หลายของสมาร์ทโฟนและเครือข่ายสังคมออนไลน์ยิ่งทำให้การเข้าถึงบริการดิจิทัลกลายเป็นกิจวัตรของสังคม

ในเชิงธุรกิจ กระเป๋าเงินดิจิทัลเริ่มมีบทบาทเด่นตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1990 - ต้นทศวรรษ 2000 เมื่ออีคอมเมิร์ซขยายตัวจนต้องการช่องทางชำระเงินออนไลน์

ที่ปลอดภัยและเชื่อมโยงกับธนาคารได้จริง แพลตฟอร์มยุคแรกอย่าง PayPal ช่วยทำให้แนวคิดกระเป๋าเงินออนไลน์แพร่หลาย โดยเปิดให้ผู้ใช้เชื่อมโยงบัญชีธนาคารหรือบัตรเครดิตกับระบบออนไลน์เพื่อทำธุรกรรมได้สะดวกขึ้น (Au & Kauffman, 2008) และเมื่อแอปธนาคารบนมือถือแพร่หลายมากขึ้น กระเป๋าเงินดิจิทัลจึงได้รับการยอมรับในวงกว้าง ก่อนพัฒนาเป็นบริการระดับโลกในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากความสะดวก กระเป๋าเงินดิจิทัลได้รับความนิยมเพราะพัฒนาความปลอดภัยเชิงระบบให้เหนือกว่าวิธีชำระเงินแบบเดิม โดยการใช้การเข้ารหัส การสร้างโทเคน และการยืนยันตัวตนด้วยชีวมิติ เช่น ลายนิ้วมือหรือการจดจำใบหน้า เพื่อลดความเสี่ยงจากการโจรกรรมข้อมูลและการปลอมแปลงตัวตน มาตรการเหล่านี้ช่วยลดโอกาสการฉ้อโกงและยกระดับความเชื่อมั่นของผู้ใช้ทั้งฝั่งผู้บริโภคและภาคธุรกิจ (Kazan & Damsgaard, 2016) ส่งผลให้กระเป๋าเงินดิจิทัลไม่ได้จำกัดอยู่แค่ธุรกรรมส่วนบุคคล แต่ขยายไปสู่บริการสาธารณะ การชำระเงินในภาคธุรกิจ และการโอนเงินข้ามพรมแดนมากขึ้น

สรุปได้ว่า ดิจิทัลวอลเล็ตคือเทคโนโลยีการทำธุรกรรมการเงินผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เน้นความสะดวกและความปลอดภัย โดยมีฐานจากวิวัฒนาการอินเทอร์เน็ตและมือถือ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านกลไกการเข้ารหัสเพื่อคุ้มครองข้อมูล และลดความเสี่ยงจากการฉ้อโกง

ทฤษฎีพื้นฐานของดิจิทัลวอลเล็ต

หนึ่งในกรอบทฤษฎีสำคัญ คือ เศรษฐศาสตร์ต้นทุนการทำธุรกรรม ซึ่งมองว่าต้นทุนของธุรกรรมไม่ได้มีเพียงค่าเงิน แต่รวมถึงเวลา ขั้นตอน ความยุ่งยาก และความไม่แน่นอนของการแลกเปลี่ยน กระเป๋าเงินดิจิทัลช่วยลดต้นทุนดังกล่าวด้วยการทำให้การชำระเงินคล่องตัวขึ้น ลดการพึ่งพาเงินสด และลดภาระเชิงปฏิบัติการที่เกิดกับทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย เมื่อธุรกรรมทำได้เร็วและต้นทุนที่ลดลง ประสิทธิภาพเชิงระบบจึงสูงขึ้นตาม (Williamson, 1981)

ทฤษฎีการจัดการความเสี่ยงช่วยอธิบายว่า การใช้เงินสดมีความเสี่ยงด้านการสูญหาย การโจรกรรม และความยากต่อการติดตามตรวจสอบ กระเป๋าเงินดิจิทัลลดความเสี่ยงเหล่านี้ด้วยการเก็บมูลค่าและข้อมูลในระบบอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมกำชับด้วยมาตรการป้องกันหลายชั้น ในระดับเทคนิคทฤษฎีการเข้ารหัสทำหน้าที่เป็นฐานความปลอดภัยของธุรกรรมดิจิทัล โดยความก้าวหน้าด้านการเข้ารหัสช่วยให้การส่งผ่านและจัดเก็บข้อมูลทางการเงินมีความมั่นคงปลอดภัยมากขึ้น (Rivest et al., 1978) เมื่อผนวกการเข้ารหัสและการสร้างโทเคน ระบบจึงคุ้มครองข้อมูลสำคัญ เช่น รหัสผ่านหรือข้อมูลบัญชี ลดความเสี่ยงจากการถูกโจมตี และเพิ่มความมั่นใจให้ผู้ใช้ในการทำธุรกรรม

การยอมรับเทคโนโลยีการเงินดิจิทัลไม่เกิดขึ้นจากมีแอปอย่างเดียว แต่เกิดจากความไว้วางใจต่อระบบ ความปลอดภัย และความโปร่งใสของผู้ให้บริการ หากผู้ใช้เชื่อว่าระบบปลอดภัย ใช้งานง่าย และมีหน่วยงานที่เชื่อถือได้กำกับดูแล ก็มีแนวโน้มจะยอมรับและใช้งานต่อเนื่องมากขึ้น ความไว้วางใจจึงเป็นตัวแปรเชิงสังคมที่เสริมแรงให้ระบบขยายตัวและเกิดการใช้จ่ายในระยะยาว

ความเสี่ยงดิจิทัลล่อล่อต่อการทุจริต

แม้กระเป๋าเงินดิจิทัลจะถูกออกแบบให้มีประสิทธิภาพสูง แต่ในทางปฏิบัติยังคงเผชิญความเสี่ยงด้านการทุจริตและการฉ้อโกงหลายรูปแบบ โดยเฉพาะเมื่อระบบถูกใช้งานในวงกว้างหรือมีมูลค่าธุรกรรมสูง ความเสี่ยงรูปแบบหนึ่งคือการใช้ข้อมูลส่วนตัวของผู้ใช้ เช่น ข้อมูลเข้าสู่ระบบหรือข้อมูลการชำระเงิน แล้วนำไปใช้ทำธุรกรรมโดยไม่ได้รับอนุญาต ความเสี่ยงลักษณะนี้จะเพิ่มขึ้นหากผู้ใช้ตั้งรหัสผ่านอ่อนแอ ระบบมีช่องโหว่การเข้ารหัส หรือมีการจัดเก็บข้อมูลที่ไม่ปลอดภัย (Khan & Alshare, 2019) กล่าวได้ว่า ข้อมูลกลายเป็นทรัพย์สินที่ถูกจ้องมากพอ ๆ กับเงินในโลกดิจิทัล

อีกความเสี่ยงสำคัญ คือ การแฮ็กบัญชี ซึ่งอาจเกิดจากฟิชซิง มัลแวร์ หรือการฉวยโอกาสจากช่องโหว่ของระบบ หากมาตรการรักษาความปลอดภัยอ่อน เช่น โปรโตคอลการเข้ารหัสไม่รัดกุม หรือระบบไม่ได้รับการอัปเดตแก้ไขช่องโหว่อย่างสม่ำเสมอ ย่อมเพิ่มความเสี่ยงต่อการถูกโจมตี (Liao & Cheung, 2002) รวมถึงกรณีที่ผู้โจมตีใช้วิศวกรรมสังคมล่อล่อให้ผู้ใช้เปิดเผยข้อมูลสำคัญ ทำให้เข้าถึงบัญชีได้ง่ายขึ้น ความเสี่ยงนี้ได้จำกัดที่อาชญากรไซเบอร์เท่านั้น แต่ยังอาจเกิดจากการกระทำที่ไม่เป็นธรรมของผู้ใช้หรือแม้แต่ผู้ให้บริการ เช่น การจัดการธุรกรรม การกล่าวอ้างเท็จ หรือการใช้ประโยชน์จากช่องโหว่ในระบบเพื่อดำเนินการทางการเงินที่ไม่ถูกต้อง ในบางกรณี ผู้ให้บริการที่ไร้จริยธรรมอาจใช้ข้อมูลผู้ใช้ผิดวัตถุประสงค์ ซึ่งย้ำว่าความไว้วางใจต้องตั้งอยู่บนมาตรฐานกำกับดูแลไม่ใช่แค่คำโฆษณา ดังนั้น การลดความเสี่ยงจำเป็นต้องใช้มาตรการรักษาความปลอดภัยแบบเข้มข้น ได้แก่ การเข้ารหัส การสร้างโทเคน การยืนยันตัวตนหลายขั้นตอน การตรวจจับธุรกรรมผิดปกติ และการอัปเดตระบบสม่ำเสมอ รวมถึงต้องมีกรอบกำกับดูแลที่ชัดเจนเพื่อให้ทั้งผู้ให้บริการและผู้ใช้งานดำเนินการภายใต้มาตรฐานความปลอดภัยและความเป็นธรรมร่วมกัน (Srivastava & Kaushik, 2015)

สรุปได้ว่า ดิจิทัลล่อล่อเป็นนวัตกรรมการเงินที่พัฒนาจากการขยายตัวของอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีมือถือ พร้อมฐานความปลอดภัยจากการเข้ารหัสและกลไกยืนยันตัวตน ทำให้ธุรกรรมมีความสะดวกและลดต้นทุนการทำ ตลอดจนลดความเสี่ยงจากการใช้เงินสด อย่างไรก็ตาม ระบบยังมีความเสี่ยงด้านการทุจริตและการฉ้อโกง ทั้งการ

ขโมยข้อมูล แฮ็กบัญชี และการกระทำที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยมาตรการความปลอดภัยและกรอบกำกับดูแลที่เข้มแข็งเพื่อรักษาความน่าเชื่อถือของระบบในระยะ

เป้าหมายของนโยบายกระเป๋าเงินดิจิทัล

เชิงโครงการ รัฐบาลหวังว่านโยบายดังกล่าวจะทำให้เกิดการใช้จ่ายใช้สอยทั่วประเทศ เป็นการกระตุ้นกำลังซื้อในระบบเศรษฐกิจ แต่มีปัญหारेื่องความคุ้มค่าจากการใช้จ่ายงบประมาณ

เชิงกระบวนการ รัฐบาลมีการปรับรายละเอียดโครงการใหม่ต่างไปจากเดิมที่กำหนดไว้ตั้งแต่สมัยหาเสียงเลือกตั้ง

เชิงการเมือง ยังมีข้อถกเถียงจากนักวิชาการและพรรคการเมืองฝ่ายค้านว่าเป็นนโยบายที่สามารถสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจได้จริงหรือไม่ ในขณะที่หลายฝ่ายห่วงเรื่องภาระหนี้รัฐบาล (ธีรวัฒน์ หวังธิตธิกรกุล, 2567)

แหล่งที่มาของเงินที่นำมาใช้ในโครงการนโยบายแจกเงินดิจิทัล

1. ประมาณการรายได้รัฐที่เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 260,000 ล้านบาท
2. ภาษีที่ได้มาจากผลคูณต่อเศรษฐกิจจากนโยบาย จำนวน 100,000 ล้านบาท
3. การบริหารจัดการงบประมาณแผ่นดินประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 จำนวน 110,000 ล้านบาท
4. การบริหารงบประมาณด้านสวัสดิการที่ซ้ำซ้อน จำนวน 90,000 ล้านบาทโดยคิดเป็นเงินจำนวน 560,000 ล้านบาท ทั้งนี้สามารถปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมและสถานการณ์ด้านการคลังของประเทศ (ไทยพับลิก้า, 2567)

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิรับเงินดิจิทัล 10,000 บาท

1. ประชากรที่มีที่อยู่ในทะเบียนบ้าน
2. สัญชาติไทย
3. มีอายุตั้งแต่ 16 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ณ วันที่ปิดรับลงทะเบียน (15 กันยายน 2567)
4. ไม่เป็นผู้มีรายได้เกิน 840,000 บาท สำหรับปีภาษี 2566
5. ไม่เป็นผู้ที่มีเงินฝากกับธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินเฉพาะกิจรวมกันเกิน 500,000 บาท ณ วันที่ 31 มีนาคม 2567
6. ไม่เป็นผู้ที่อยู่ระหว่างต้องโทษจำคุกในเรือนจำ
7. ไม่เป็นผู้ที่ถูกกระทำความผิดหรือถูกเรียกเงินคืนในมาตรการ/โครงการอื่น ๆ ของรัฐ (ไทยรัฐ ออนไลน์, 2567)

คุณสมบัติของร้านค้าที่สามารถถอนเงินสดจากโครงการแจกเงินดิจิทัล 10,000 บาทได้ ต้องเป็นร้านค้าที่อยู่ในระบบภาษี ดังนี้

1. ภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value Added Tax: VAT)
2. ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (Personal Income Tax: PIT) เฉพาะผู้มีเงินได้พึงประเมินตาม มาตรา 40 (8) แห่งประมวลรัษฎากร
3. ภาษีเงินได้นิติบุคคล (Corporate Income Tax: CIT) (พระราชบัญญัติธุรกิจ, 2567)

ร้านค้าไม่สามารถถอนเงินสดได้ทันทีหลังที่ประชาชนใช้จ่าย แต่ร้านค้าจะสามารถถอนเงินสดได้เมื่อมีการใช้จ่ายตั้งแต่ในรอบที่ 2 เป็นต้นไป นอกจากนี้การกำหนดให้ใช้จ่ายกับร้านค้าขนาดเล็กก่อน เพราะบอร์ดดิจิทัลชุดใหญ่ห่วงใยเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน โดยบอร์ดดิจิทัลชุดใหญ่เสนอให้กลไกใช้จ่ายเงินเป็น 2 รอบ เพื่อความเหมาะสมและให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจ รอบแรกให้ใช้กับร้านค้าขนาดเล็ก ใช้แล้วร้านค้าขนาดเล็กเอาเงินไปซื้อสินค้าทุนแล้วจึงเบิกเงินสดในรอบที่ 2 ได้

นโยบายกระเป๋าเงินดิจิทัลมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการแจกเงิน 10,000 บาทแก่ประชาชนตามเงื่อนไขที่กำหนด โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มความโปร่งใสในการใช้จ่าย ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ และการเมือง แม้จะมีการปรับรูปแบบจากแนวทางเสี่ยงเดิม แต่ยังคงเผชิญคำถามเรื่องความคุ้มค่าและผลกระทบระยะยาว โดยเงินโครงการมาจากรายได้รัฐ ภาษี และงบสวัสดิการ ส่วนร้านค้าที่เข้าร่วมต้องอยู่ในระบบภาษีและจะถอนเงินได้ในรอบถัดไป

ผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ

ผลกระทบเชิงบวก กระเป๋าตังค์ดิจิทัลมีศักยภาพในการยกระดับประสิทธิภาพของธุรกรรมทางการเงินผ่านการลดขั้นตอน ลดเวลา และลดการพึ่งพาเงินสด ทำให้การชำระเงินเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วบนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น สมาร์ทโฟน ซึ่งตอบสนองต่อรูปแบบการบริโภคและการดำเนินธุรกิจในเศรษฐกิจดิจิทัลที่เน้นความเร็วและความต่อเนื่องของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ อีกประเด็นสำคัญคือการขยายการเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion) โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลหรือบริบทที่ระบบธนาคารแบบดั้งเดิมมีข้อจำกัด กระเป๋าตังค์ดิจิทัลช่วยให้ประชาชนที่ยังไม่มีบัญชีธนาคารหรือเข้าถึงสถาบันการเงินได้ยาก สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระบบอย่างเป็นทางการได้มากขึ้น ผ่านเทคโนโลยีมือถือและเครือข่ายดิจิทัล (Kikulwe et al., 2014) ผลลัพธ์ที่ตามมาคือการเพิ่มช่องทางการออม การชำระเงิน และการทำธุรกรรมที่ปลอดภัยขึ้นในระดับครัวเรือน

ในมิติของการกำกับดูแลและการจัดการทางการเงิน กระเป๋าสตางค์ดิจิทัลมีจุดแข็งด้านความโปร่งใสและการตรวจสอบย้อนกลับเพราะผู้ใช้สามารถติดตามรูปแบบการใช้จ่ายได้ง่ายขึ้น ทำให้เกิดการจัดการทางการเงินส่วนบุคคลที่มีวินัยมากขึ้น และในภาคธุรกิจก็มีแนวโน้มลดช่องโหว่จากการบันทึกบัญชีที่ไม่เป็นระบบหรือการจัดการที่ไม่เหมาะสม ทั้งนี้ความโปร่งใสในระดับธุรกรรมยังสามารถลดความเสี่ยงจากการฉ้อโกงในบางรูปแบบได้เมื่อเทียบกับการใช้เงินสด

เมื่อพิจารณาในระดับมหภาค ผลเชิงบวกสามารถแจกแจงเป็นผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นได้หลายประการ ได้แก่ 1. เศรษฐกิจมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นจากแรงกระตุ้นด้านการใช้จ่าย 2. การบริโภคภาคเอกชนที่แท้จริงมีโอกาขยายตัวเพิ่มขึ้น 3. เมื่อการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น รัฐมีแนวโน้มจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้นตามฐานการบริโภค 4. ความเชื่อมั่นผู้บริโภคเพิ่มขึ้น และระบบมีความโปร่งใสตรวจสอบได้มากกว่าเดิม 5. ความเชื่อมั่นต่อแนวโน้มเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคปรับตัวดีขึ้น 6. ความเชื่อมั่นของกลุ่ม SMEs เพิ่มขึ้นจากสภาพคล่องและยอดขายที่ดีขึ้น 7. ความเชื่อมั่นภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น 8. ผลผลิตในบางอุตสาหกรรมมีโอกาสเพิ่มขึ้นจากคำสั่งซื้อที่มากขึ้น 9. เงินเพื่อผู้บริโภคและผู้ผลิตอาจเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากอุปสงค์ที่ขยายตัว และ 10. การจ้างงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามกิจกรรมเศรษฐกิจ และ 11. หนี้ครัวเรือนอาจลดลงในบางกลุ่ม หากเม็ดเงินที่ได้รับถูกใช้เพื่อลดภาระจำเป็นหรือปรับสมดุลรายจ่าย

สรุปได้ว่า กระเป๋าสตางค์ดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพธุรกรรม ลดการใช้เงินสด เพิ่มความสะดวก และส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงิน โดยเฉพาะในกลุ่มที่เข้าไม่ถึงสถาบันการเงินแบบเดิม ขณะเดียวกันยังเพิ่มความโปร่งใสในการติดตามการใช้จ่าย ซึ่งอาจส่งผลต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจ การบริโภค ความเชื่อมั่น และการจ้างงาน รวมถึงช่วยเพิ่มฐานภาษีจากการบริโภคของรัฐ

ผลกระทบเชิงลบ แม้กระเป๋าสตางค์ดิจิทัลจะให้ประโยชน์หลายด้าน แต่ก็ยังมีข้อท้าทายสำคัญ โดยเฉพาะเรื่อง ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล เนื่องจากระบบต้องจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทางการเงินที่มีความละเอียดอ่อน จึงกลายเป็นเป้าหมายของอาชญากรรมไซเบอร์ได้ง่าย หากมาตรการสำคัญ เช่น การเข้ารหัส การยืนยันตัวตนหลายขั้นตอน หรือการตรวจจับธุรกรรมผิดปกติไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอ ผู้ใช้อาจเผชิญความเสี่ยงจากการรั่วไหลของข้อมูล การขโมยข้อมูลประจำตัว และการฉ้อโกงทางการเงิน (Srivastava & Kaushik, 2015)

อีกมิติที่ไม่ควรมองข้ามคือผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมในยุคดิจิทัลเพราะการเข้าถึงและการใช้งานระบบลักษณะนี้ต้องอาศัยทั้งอุปกรณ์ อินเทอร์เน็ต และทักษะดิจิทัลที่เพียงพอ ซึ่งในความเป็นจริงยังมีประชากรบางกลุ่มที่เข้าไม่ถึงหรือใช้งานไม่คล่อง

เช่น ผู้สูงอายุ ประชาชนชนบท หรือผู้ที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีจำกัด ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางดิจิทัลที่อาจทำให้กลุ่มเปราะบางถูกกันออกจากบริการทางการเงินบางประเภทและลดโอกาสในการมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจดิจิทัล

ในเชิงปฏิบัติการ ยังมีข้อจำกัดที่สะท้อน ต้นทุนการปรับตัวของระบบทั้งฝั่งผู้ใช้และฝั่งร้านค้า โดยสามารถแจกแจงข้อกังวลหลักได้ดังนี้ 1. เงื่อนไขและข้อจำกัดการใช้งานบางประการอาจทำให้การใช้จริงไม่สะดวก 2. ผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีอาจใช้งานยากและอาจตกเป็นเป้าหมายอาชญากรรมไซเบอร์ (Srivastava & Kaushik, 2015) 3. ร้านค้าบางส่วนอาจไม่พร้อมด้านเทคโนโลยี ทำให้มีภาระต้นทุนเพิ่ม เช่น อุปกรณ์ ระบบรับชำระ การเชื่อมต่อ 4. ร้านค้าอาจไม่สามารถนำเงินออกมาหมุนเวียนได้ทันที ทำให้เกิดปัญหาสภาพคล่องในระยะสั้น 5. ในภาพรวมเศรษฐกิจ อุปสงค์ที่เพิ่มขึ้นอาจส่งแรงกดดันต่อระดับราคา และนำไปสู่ความเสี่ยงเงินเฟ้อในอนาคต

สรุปได้ว่า กระเป๋าสตางค์ดิจิทัลมีความเสี่ยงด้านข้อมูลและความปลอดภัย หากระบบไม่รัดกุมอาจนำไปสู่การแฮ็กและฉ้อโกง อีกทั้งยังอาจตอกย้ำความเหลื่อมล้ำจากช่องว่างทางดิจิทัล รวมถึงเพิ่มภาระต้นทุนและข้อจำกัดเชิงระบบของร้านค้าและผู้ใช้บางกลุ่ม ซึ่งกระทบต่อประสิทธิภาพการหมุนเวียนเงิน และอาจสร้างแรงกดดันเงินเฟ้อได้

ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบายกระเป๋าเงินดิจิทัล

ด้วยเงื่อนไขสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน บวกกับเป็นนโยบายหลักในการหาเสียงของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย จึงจำเป็นต้องดำเนินโครงการดิจิทัลวอลเล็ตอย่างแนบแน่น ดังนั้น สิ่งที่สำคัญในระยะต่อไป รัฐบาลจะต้องออกแบบมาตรการนี้ให้ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจมากที่สุด และมีผลกระทบเชิงลบน้อยที่สุด โดยไม่ให้การกระตุ้นสิ้นสุดอยู่เพียงไตรมาสเดียว แต่จะต้องสอดคล้องกับนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจระยะยาวต่อไปในอนาคต โดยมีข้อเสนอต่าง ๆ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น รัฐบาลควรลงทุนเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ของโลก และพยายามส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับด้านดิจิทัลและบูรณาการคนไทยให้เข้ากับระบบการเงินอย่างเป็นทางการมากขึ้น

2. จูงใจให้ประชาชนใช้จ่ายเงินกับร้านค้ารายเล็ก การสนับสนุนร้านเล็กมีข้อดี คือ ทำให้ร้านเล็กเป็นที่รู้จักของประชาชนมากขึ้นและมีฐานลูกค้ามากขึ้น ทำให้ผลของโครงการต่อยอดขายไม่จำกัดแค่ระยะเวลาที่มีโครงการเท่านั้น แต่หลังโครงการจบไปแล้วยอดขายของร้านเล็กก็ยังเพิ่มอยู่

3. พยายามส่งเสริมให้ประชาชนใช้กับสินค้าหรือบริการภายในประเทศ (Local Content) รัฐบาลควรพยายามส่งเสริมโครงการโดยให้ประชาชนใช้กับสินค้าหรือบริการในประเทศ (Local Content) หรืออาจต้องมีการกำหนดเนื่องจากจะส่งผลดีไม่ใช่เพียงต่อร้านค้าเท่านั้น แต่ไปถึงห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ของร้านค้าได้อีก

4. ขยายรายการสินค้าเข้าโครงการไปยังร้านค้ากลุ่มบริการ รัฐบาลควรขยายรายการสินค้าเข้าโครงการไปยังร้านค้ากลุ่มบริการ (Service) เนื่องจากกลุ่มบริการนี้ คือ Local Content แทบทั้งหมด ตัวอย่างเช่น ร้านตัดผม ร้านเสริมสวย ร้านนวด และบริการอื่น ๆ เพื่อเข้าถึงครอบคลุมทุกภาคส่วนและเพื่อไม่เป็นการทิ้งใครไว้ข้างหลังตามคำกล่าวของรัฐบาล

สรุป

โครงการแจกเงินดิจิทัล 10,000 บาท มีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นกำลังซื้อ กระจายรายได้สู่ชุมชน และเพิ่มการหมุนเวียนของเงินในระบบเศรษฐกิจ โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิและร้านค้าที่เข้าร่วมอย่างชัดเจน รวมถึงแหล่งที่มาของงบประมาณจากรายได้รัฐ ภาษี และการบริหารงบประมาณแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวยังเผชิญข้อถกเถียงในเชิงความคุ้มค่า ความยั่งยืนทางการคลัง และผลกระทบต่อนี้สาธารณะนโยบายกระเป๋าเงินดิจิทัลมีผลกระทบเชิงบวกต่อเศรษฐกิจ เช่น การเพิ่มการบริโภค การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและผู้ประกอบการ การจ้างงานที่เพิ่มขึ้น และความโปร่งใสในการใช้จ่ายของภาครัฐและประชาชน ขณะเดียวกันก็มีผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูล ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ภาระต้นทุนของร้านค้า ความล่าช้าในการหมุนเวียนเงิน และความเสี่ยงต่อภาวะเงินเฟ้อในอนาคตบทความจึงเสนอแนะให้รัฐบาลออกแบบและดำเนินนโยบายดิจิทัลวอลเล็ตอย่างรอบคอบ โดยเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะด้านดิจิทัลของประชาชน การสนับสนุนร้านค้ารายย่อย การส่งเสริมการใช้สินค้าหรือบริการภายในประเทศ และการขยายการเข้าถึงร้านค้ากลุ่มบริการ เพื่อให้โครงการสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อเศรษฐกิจในระยะยาว ลดความเหลื่อมล้ำ และไม่ทิ้งกลุ่มใดไว้ข้างหลัง

เอกสารอ้างอิง

ไทยพับลิก้า. (2567). *กลเกมหาแหล่งเงินรัฐบาลเศรษฐกิจ! 10 เม.ย.นี้ ใครจะ ‘ดิจิทัลวอลเล็ต’ มาจากไหน?*. สืบค้น 1 มิถุนายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/YAv5U>

ไทยรัฐ มั่นนี้. (2567). *ทบทวนใหม่ไลน์ “เงินดิจิทัล 10,000 บาท” พ.ค. นี้ ถึงมือประชาชน แะใหม่? บนปมร้อน ความเห็นกฤษฎีกา*. สืบค้น 1 มีนาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/pNfmC>

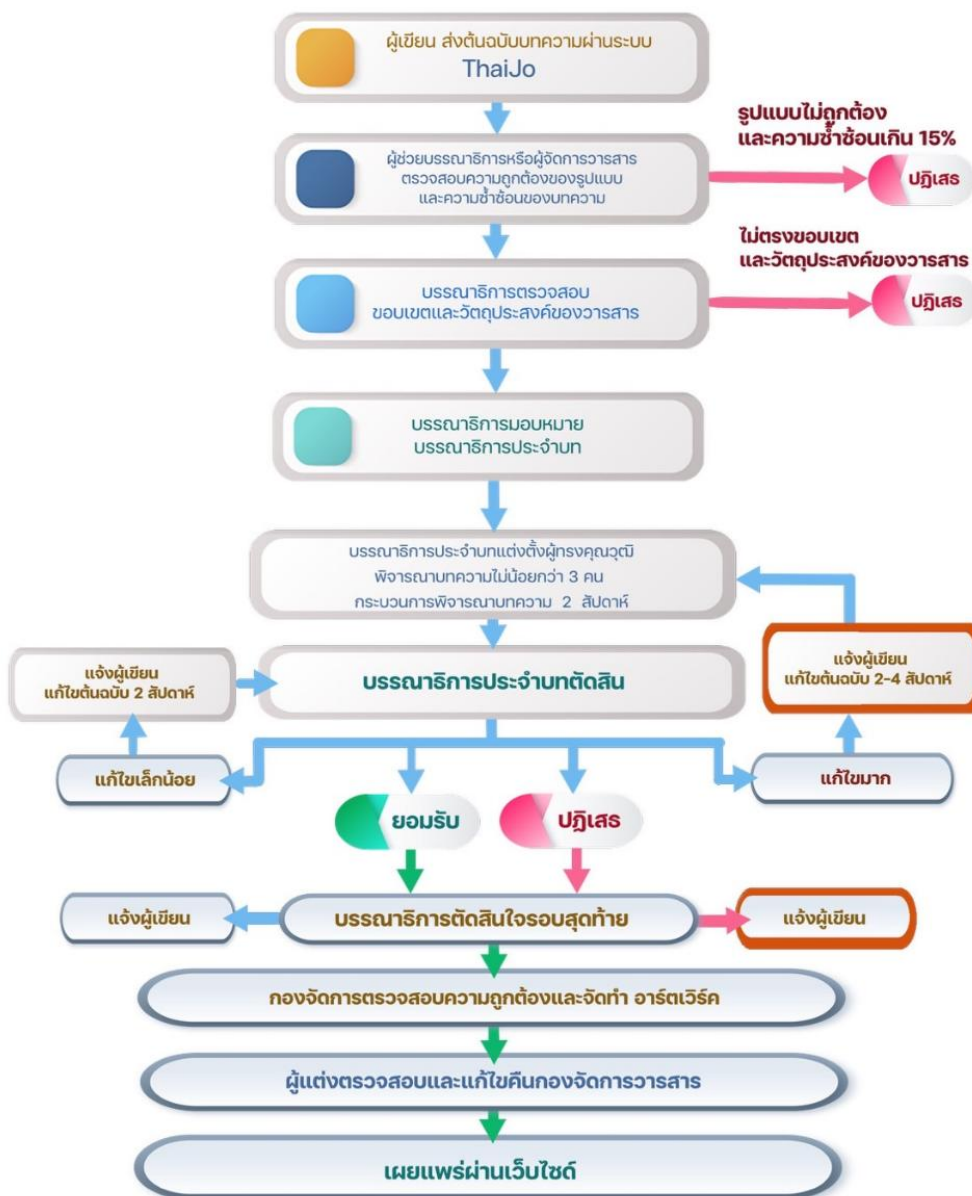
- ไทยรัฐ ออนไลน์. (2567). ผู้รับสิทธิ “เงินดิจิทัล 10,000 บาท” ต้องมีเงินออมรวมกันไม่เกิน 500,000 บาท. สืบค้น 2 มิถุนายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/KbtqA>
- ธีรวัฒน์ หวังธิตีร์กุล. (2567). ดิจิทัลวอลเล็ต 10,000 บาท ใช้ได้ไตรมาส 4 ปี 67 เผยเงื่อนไข-วิธีลงทะเบียน. สืบค้น 28 มีนาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/CvH76>
- ประชาชาติธุรกิจ. (2567). เปิดคุณสมบัติร้านค้าที่มีสิทธิเข้าร่วมโครงการแจกเงินดิจิทัลวอลเล็ต เริ่มลงทะเบียน Q3 นี้. สืบค้น 5 มิถุนายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/ctAU0>
- Au, Y. A. & Kauffman, R. J. (2008). The Economics of Mobile Payments: Understanding Stakeholder Issues for an Emerging Financial Technology Application. *Electronic Commerce Research and Applications*, 7(2), 141-164.
- Chachavalpongpun, P. (2023). Populism and Fiscal Responsibility in Thailand: The Digital Wallet Dilemma. *Journal of Southeast Asian Affairs*, 45(2), 123-135.
- Kazan, E. & Damsgaard, J. (2016). Towards A Market Entry Framework for Digital Payment Platforms. *Communications of the Association for Information Systems*, 38(1), 761-785.
- Khan, I. & Alshare, K. (2019). Predicting Mobile Payment Adoption: An Enhanced Technology Acceptance Model. *International Journal of Mobile Communications*, 17(5), 533-554.
- Kikulwe, E. M. et al. (2014). Mobile Money, Smallholder Farmers, and Household Welfare in Kenya. *PLoS ONE*, 9(10), 1-13.
- Liao, Z. & Cheung, M. T. (2002). Internet-Based E-Banking and Consumer Attitudes: An Empirical Study. *Information & Management*, 39(4), 283-295.
- Rivest, R. L. et al. (1978). A Method for Obtaining Digital Signatures and Public-Key Cryptosystems. *Communications of the ACM*, 21(2), 120-126.
- Srivastava, P. & Kaushik, N. (2015). Secure Transaction Management in Digital Payment Systems: Challenges and Solutions. *Journal of Financial Services Marketing*, 20(4), 287-294.
- Williamson, O. E. (1981). The Economics of Organization: The Transaction Cost Approach. *American Journal of Sociology*, 87(3), 548-577.

ภาคผนวก

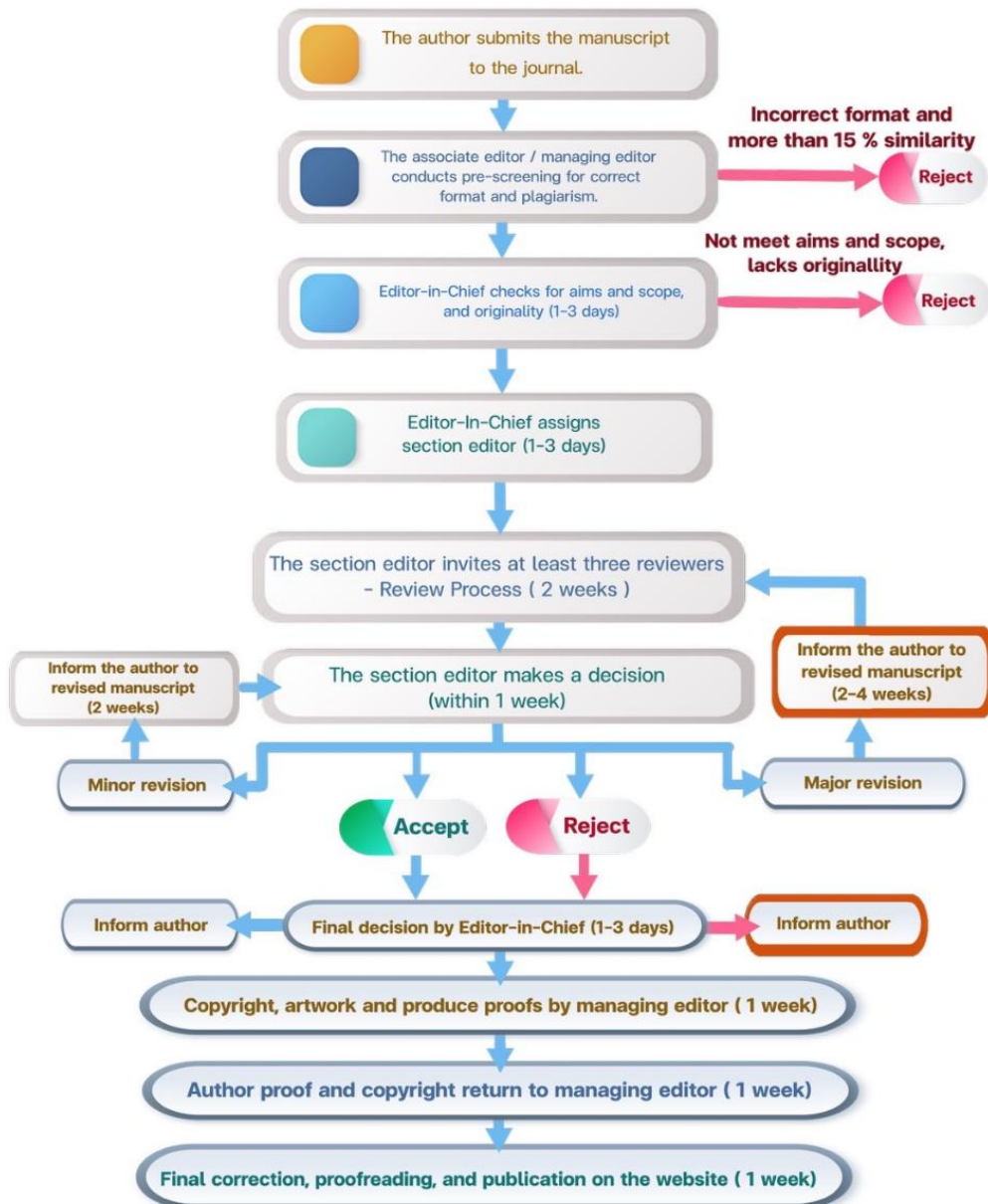

กระบวนการพิจารณาบทความ

Peer Review Process

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด เช่น

1.1.1 กฤษฎา แซ่หลี (2562) กล่าวว่า...

1.1.2 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.1.3 Krisada Saelee (2019) explains to...

1.1.4 ... consistent with the research of Krisada Saelee (2019) the research results found...

1.2 การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บเปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน เครื่องหมายจุลภาค และปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

1.2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1.2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา วงเล็บเปิด ชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า วงเล็บปิด แล้วตามด้วย วงเล็บเปิด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุลภาค ปีที่พิมพ์ วงเล็บปิด ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่นุชย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

1.2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ้ง, 2560)

1.2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุชนันท์ สุนนโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิดิวิฐิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

1.2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

1.2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

2. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาไทย)

2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้ ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.2 หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ/(ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

2.3 บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ)./ ชื่อเรื่อง./ (เลขหน้าที่อ้าง)./
สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจ สุกุณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวีระ,
ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

2.4 บทความในวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้าย
ที่ตีพิมพ์.

ธิดาวิมล หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

2.5 บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อสารานุกรม./ (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร
ก, น. 12-16).

2.6 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์./ วันที่/ เดือน)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์./ (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา)./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฐ์ประชาณ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

2.8 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (รายงานผลการวิจัย)./ สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่น
ไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของ
พระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.

2.9 สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน)./ ตำแหน่ง./ [บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธิธนายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

2.10 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ ชื่อเรื่อง./ สืบค้น วัน เดือน ปี./ จาก/ แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก
<http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง./ (พ.ศ., วันที่ เดือนที่ประกาศ)./ ราชกิจจานุเบกษา./ เล่ม ตอน./ หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและ
ประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). ราช
กิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

2.12 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์, วัน เดือน)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.
ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

3. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาอังกฤษ)

3.1 Tripitaka Commentary

The name of the institution of the scriptures./ (Year)./ Title of Tripitaka./

Location./ Publisher.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.

3.2 Books

Author./ (Year)./ Title of the book./ (Edition ed.)./ Location./ Publisher.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). *History of Economic Thought* (3rd ed.).
New York: M. E. Sharpe.

3.3 Book Articles

Author./ (Year)./ Title of the chapter./ In Editor./ (Eds.)./ Title of the book./ (xth
ed.)./ (pp-pp)./ Publisher.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L.
(Eds.), *Environmental Soil Chemistry* (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

3.4 Encyclopaedia articles

Author./ (Year)./ Title of Article./ In Title of Encyclopaedia./ (Pages)./ Publisher.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In
Encyclopedia of Education. Collected edition of specific issues, 4th rank
(pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

3.5 Journal Articles

Author./ (Year)./ Title of Article./ Title of Journal./ Volume(Issue), Pages-Pages.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 7(11), 37-53.

3.6 Newspaper

Author./ (YY, MM DD)./ Colum Name./ Title of Newspaper./ Pages.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans proceeding for joint petroleum production with Cambodia. *Bangkok Post*. p. 22.

3.7 Thesis and Dissertations

Author./ (Year)./ Title/ (Doctoral or Master's thesis or dissertation)./
Location:/ Publisher.

Pittayawattanachai, P. (2019). *An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiya-phum Monastery, Namphong District, Khonkaen* (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.8 Interview

Key Informant./ (YY, DD MM)./ Position./ (Interview).

Anuchid. P. (2022, 5 November). Director of the Research Institute. (Interview).

3.9 Website

Author./ (Year)./ Title/ Retrieved MM DD, Year,/ from URL address.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....
ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การ
วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
ผลการวิจัยพบว่า.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management;
Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำกรวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....คำอธิบายตาราง.....

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอบขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอบขอบคุณ ทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจาก โครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้อง ตรงกัน.....

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก

<http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฐ์ประทานภ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุชนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.

- พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.
- พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).
- สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.
- Buddhism Meditation Tiratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.
- James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection,
Data analysis, Statistics used for data analysis.

Findings were as follows: (present only the most interesting research
findings).....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

.....

.....

.....

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

.....

.....

.....

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.

.....

.....

.....

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

.....

.....

.....

.....

.....

Research Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

(16 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design. Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

[illegible]

(16 pt) results of the research answer all objectives

This image shows a full page of white paper with horizontal dashed lines, typical of primary school handwriting practice paper. The lines are evenly spaced and run across the entire width of the page. There are no margins, text, or other markings present.

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table (if any))

Table explanation

.....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt) (if any)

Operational Recommendations (16 pt) (if any)

Recommendations for Next Research (16 pt) (if any)

(16 pt) Write the appreciation note to the funding source. The author should indicate the grant contract number of the research, for example, “I would like to express my deepest appreciation for funding resource from National Research Council Of Thailand, the fiscal year 2016, and I am also grateful for the data from a research task on The Coordination Centre Development for Contemplative Strengthening of Elders according to Buddhism.

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

[illegible]

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

(16 pt.) เขียนบทพรรณนาแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆใน การเขียนบทความวิชาการ.....

[illegible]

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

..... คำอธิบายภาพ

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

..... คำอธิบายตาราง

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) ...รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

(16 pt).

Blank lined paper for writing.

Content (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

.....

.....

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation

.....

(16 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.